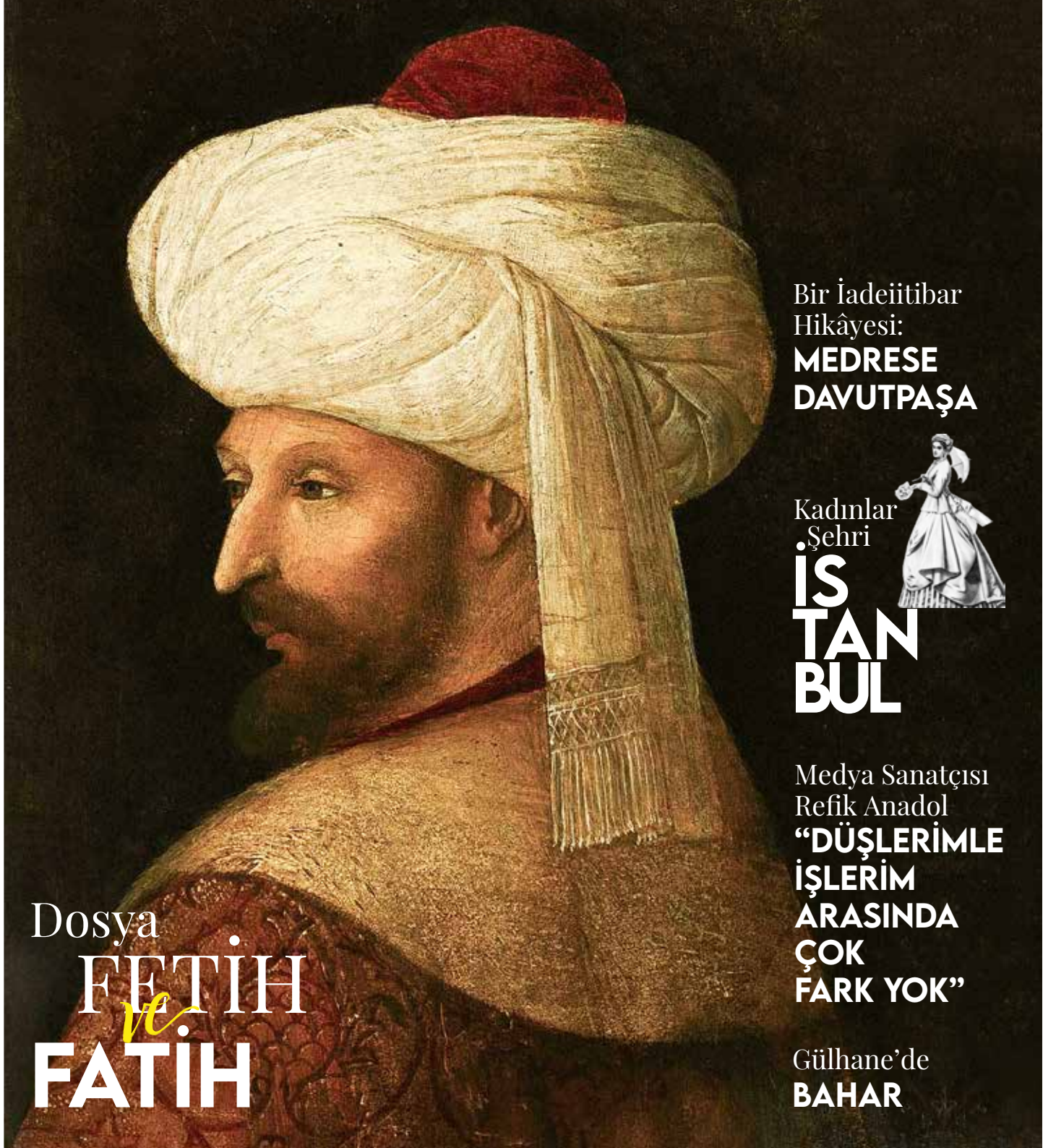

veditepe Fatih

KÜLTÜR SANAT YAŞAM DERGİSİ

NİSAN
MAYIS
HAZİRAN
2021

Bir İadeitibar
Hikâyesi:
**MEDRESE
DAVUTPAŞA**

Kadınlar
Şehri

**İS
TAN
BUL**

Medya Sanatçısı
Refik Anadol
**“DÜŞLERİMLE
İŞLERİM
ARASINDA
ÇOK
FARK YOK”**

Gülhane’de
BAHAR

Dosya
**FETİH
ve
FATİH**

FATİH BELEDİYESİ ÜCRETSİZ YAYINDIR

FATİH BELEDİYESİ RESİM YARIŞMASI

Tarihten Tuvale

“Kültürel Miras”

#tarihtentuvale

Eserlerin Teslim Tarihi: 27 Eylül - 28 Ekim 2021 | Eserlerin Teslim Yeri: Kadırga Sanat Galerileri

3 Başarı Ödülü	10.000₺	10 Mansiyon Ödülü	6.000₺	15 Fatih Belediyesi Özel Ödülü	2.500₺	30 Sergileme Ödülü ve Kitap Hediye Çeki
Yarışma Kategorisi 18 Yaş ve Üzeridir.						

Fatih'i yaşa
Fatih'te yaşa

Detaylı bilgi ve başvuru için: www.fatih.bel.tr

FATİH BELEDİYESİ

SAYGIDEĞER İSTANBULLULAR,

“Yedi tepe üstünde zaman bir gergef işler! Yedi renk, yedi sesten sayısız belirişler...” der Üstat Necip Fazıl Canım İstanbul’da. Bizler de Yeditepe Fatih’in duyurmak istediği tüm o sesleri, tuvalinde barındırdığı tüm o renkleri, bu topraklarda neşet eden tüm değerleri yaprak yaprak sizlerle buluşturmak istedik ve Yeditepe Fatih Dergisi’nin ilk sayısını Mart 2021’de sizlerle buluşturduk. Birbirinden değerli yazarlar ve kıymetli hocalar tarafından kaleme alınan zengin ve keyifli içeriğe sahip ikinci sayımızın en önemli motivasyon kaynağını, sizlerden aldığımız kıymetli geri dönüşlerin ve ilk sayıya gösterilen teveccühün oluşturduğunu bilmenizi isterim.

Bu sayımızda İstanbul’un fethine özel bir bölüm hazırlayarak, Peygamber Efendimiz tarafından fethi müjdelenen şehirlerin sultanı bu toprakların, sultanların şehrine dönüşmeye başladığı ilk günlere ışık tuttuk. Fatihliler olarak fethin 568. yıldönümünde, milletimizin yaşadığı tarifsiz gururun başlangıç yerindeyiz. Tarihin akışını değiştiren Fatih Sultan Mehmet Han’ın fetihle başlattığı Yeni Çağ’ın, yarattığı siyasal ve sosyal değişimlerin yeniden okunması, bugünü ve geleceği şekillendirmede yol gösterici olacak, hafızaları tazeleyecektir.

Çok kültürlü bir kent mozaiğine sahip Fatih’te, kültürden sanata, eğitimden, mimariye; insanlarımızın hayatına dokunan tüm alanlarda ilçemizi geliştirerek; daha güzel ve kaliteli yaşam sürmeleri için var gücümüzle çalışıyoruz. Fatih’in kadim bir

şehir yerleşimi olmasının ötesinde, çağ değiştiren bir eylem ve düşünce ikliminin modern dünyayla harmanlandığı bir “eğitim, kültür, sanat ve ticaret” alanı olduğu bilinci ve sorumluluğuyla hareket ediyoruz.

Bu yaklaşımla hayata geçirdiğimiz her bir yeni proje ile barındırdığımız değerlerin izdüşümünü şehre yansıtıyoruz. Örneğin atıl durumda olan ve bir iadeitibar anlayışıyla yenilediğimiz beş yüz küsur yıllık Davutpaşa Medresesi’nin vakfiyesine uygun olarak eğitim misyonunu devam ettirerek, 2020 Kasım ayından itibaren ihtisas öğrencilerine kapılarını açmış olması bizler için büyük bir sevinç kaynağıdır.

Fatih’in kültürel mirasını korumak ve yaşatmak için, üstün bir hassasiyet ile yürüttüğümüz çalışmaları @mirasfatih platformu üzerinden paylaşıyor ve bu konuda farkındalık oluşturmayı çok önemsiyoruz. Aziz ecdadımızdan kalan “Bir mezar taşı parçasını bile, yedi kat muşambalara sarıp saklamamız” gerektiğini ve bu eserlerin, hem köklerimiz hem de geleceğe uzanan dallarımız olduğunu biliyoruz.

Yeditepe Fatih Dergisi ile bizlere emanet edilen somut ve somut olmayan kültürel miras değerlerini, birbirinden kıymetli isimler aracılığıyla sizlerle buluştururken; sayfaların arasında duygu ve düşünce dünyanızda yeni ufuklar açacak keyifli yolculuklara çıkabilmenizi temenni ediyor, baharla şenlenen, Ramazanla bereketlenen sağlıklı günler diliyorum.

M.ERGÜN TURAN
FATİH BELEDİYE BAŞKANI

FETİH VE FATİH
32

GÜLHANE'DE
BAHAR

4

MEDYA SANATÇISI
REFİK ANADOL

94

PERTEVNIYAL

126

yeditepe
Fatih

KÜLTÜR
SANAT
YAŞAM
DERGİSİ

NİSAN
MAYIS
HAZİRAN
2021

İmtiyaz Sahibi
T.C. Fatih Belediyesi adına
M. Ergün Turan

Yayın Danışmanı
İhsan İlze

Yayın Koordinatörü
Mahmut Ekşi

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Abdullah Kargılı

Editör
Pelin Avcı

Sanat Yönetmeni
Murat Gür

Fotoğrafçılar
Ersin Ayhan
Kadri Erdem

Katkıda Bulunanlar
Çiçe Kan
Merve Gögsu
Merve Şerbetçi
Sadi Sözen
Sümeyra Kantarcı
Sümeyye Koç
Sümeyye Meryem Arslan

Grafik Tasarım
Emine Kocaman

Seslendirme
İbrahim Emre

Baskı
BBAS Ofset Mat. San.veTic.Ltd.Şti.
Cevizlik Mh. Muhasebeci Sk.
No: 21/A Bakırköy/İstanbul

Yönetim Yeri
Akşemsettin Mahallesi Adnan Menderes
Vatan Bulvarı No:54 Fatih / İstanbul
T. 0 (212) 453 1453
www.fatih.bel.tr www.yeditepefatih.com

© Her hakkı saklıdır Süreli Yayın
ISSN: 2757-7368

İÇİNDEKİLER

BİR GÖKYÜZÜ
GERDANLIĞI: MAHYA

8

SANATLA YAŞA

90

ÂSÂR

92

BİR İADEİİTİBAR HİKÂYESİ
MEDRESE DAVUTPAŞA

102

KÜTÜPHANELERDE
BAHAR HAVASI

110

FATİHLİ TERZİ YAKUP KARAER

114

BALAT'TAN AYVANSARAY'A
BİR YOLCULUK

120

KEYİFLİ OKUMALAR

132

TANPINAR'IN EVİ

134

MOLLA GÜRANİ CAMİİ

152

ALİ ŞİRÜGANÎ DEDE

158

ALİ EMİRÎ EFENDİ

162

SOSYAL MEDYAYI VERİMLİ
KULLANMAYA NE DERSİNİZ?

172

TESLİMİYET

16

BİR KADINLAR ŞEHİRİ:
İSTANBUL

22

SEMAVİ EYİCE

28

BUYURUN,
BİR ACI KAHVEMİZİ İÇİN!

148

RESSAM MUHSİN KUT

140

SINAVLA BARIŞMAK

168

NEDEN BİR İNSAN
ELON MUSK COİN
ALMAK İSTER?

174

DAHA YEŞİL
MEKÂNLAR

180

GÜL- HANE'DE BAHAR

GÜZEL HAVALAR

Beni bu güzel havalar mahvetti,
Böyle havada istifa ettim
Evkaftaki memuriyetimden.
Tütüne böyle havada alıştım,
Böyle havada âşık oldum;
Eve ekmekle tuz götürmeyi
Böyle havalarda unuttum;
Şiir yazma hastalığım
Hep böyle havalarda nüksetti;
Beni bu güzel havalar mahvetti.

Orhan Veli

İHSAN İLZE

**ORHAN VELİ GÜZEL
HAVALARA SİTEM
EDİYORSA DA,
İÇTEN İÇE BAHARIN
COŞKUSUNA GİZLİ
BİR METHİYE DİLE
GETİRİYOR...
MEVSİM DÖNDÜ
VE ŞAİRİN ÂŞIK
OLDUĞU GÜZEL
HAVALAR GELDİ.
İSTANBUL'UN
ADETA GİZLİ
CENNETLERİNDEN
OLAN GÜLHANE,
BAHARLA BİR BAŞKA
GÜZELLEŞTİ.**

Pandemi günlerinde hasret kaldığımız güzellikleri yeniden yaşamaya az kaldı umundayız... Umuyoruz ki baharla birlikte hayatın yeniden şenlendiği; çiçekler, kuşlar ve ağaçlar arasında derdi, tasayı, acıyı, sıkıntıyı geride bıraktığımız mutlu soluklanma zamanlarına yaklaşıyoruz...

O gün geldiğinde İstanbul'un kalbinde Gülhane Parkı'nın rengârenk lâleleri, mor ve pembe sümbülleri, papatyaları bizleri karşılıyor olacak.

Baharın gelişiyile renklenen Gülhane Parkı, şehrin içinde ağaçların sesi, kuşların cıvıltısıyla bir saklı cennet misali yeni mevsimi karşılıyor bugünlerde. Trafiği ve şehrin gürültüsünü dışarda bırakan park, gözümüzü ve ruhumuzu şenlendiren doğasıyla şehre özgü güzellikleri bizlere sunuyor.

GÜLHANE PARKI KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞININ “SUR-İ SULTANI” PROJESİ KAPSAMINDA “HAS BAHÇE” OLARAK DÜZENLENDİ.

PARKIN KISA TARİHİ
Fatih'te yılın her döneminde yerli ve yabancı turistler tarafından ziyaret edilen Gülhane'nin geçmişi Bizans'a uzanıyor. O dönemde askeri depo ve kışla olarak kullanılan Gülhane'ye daha sonra Mangana Sarayı yapılıyor. Bölge, Hagios Georgies Manastırı ve Panagia Hodegetria Ayazması'nın bulunması nedeniyle de kutsal sayılıyor.

Park ilk olarak Osmanlı Dönemi'nde sarayın dış bahçesi olarak kullanıldı. İçerisinde lalelerin, çeşit çeşit çiçeklerin ve güllerin yer almasından ötürü adı Gülhane Parkı olarak anılmaya başladı. İstanbul'un fethinden sonra alana Fatih Sultan Mehmet Çinili Köşkü, dönemin sadrazamı, III. Murat için İncili Köşkü yaptırdı. 1839'da Tanzimat Fermanı'nın Gülhane'de okunmasından dolayı fermana adını veren park (Gülhane Hattı Hümayunu) padişahların Dolmabahçe Sarayı'na taşınmasıyla bir dönem tahribata uğradı. Sultan II. Abdülhamit döneminde yeniden iyileştirme çalışmaları başlayan Gülhane'de 1880'lerde ilk büyük müze olan Müze-i Hümayun açıldı. Yeniden canlanan alana, 1912'de dönemin İstanbul Şehremini (Belediye Başkanı) Cemil Paşa tarafından bahçe düzenlemesi yaptırılarak, park olarak halka açıldı.

Takip eden yıllarda bir dönem küçük hayvanat bahçesi ile çocukları karşılayan park, sonrasında yapılan nitelikli çevre düzenlemeleri ve Kültür ve Turizm Bakanlığının “Sur-i Sultani” projesi kapsamında “Has Bahçe” olarak düzenlendi. Parkın Has Ahırları, 2008'de merhum Prof. Dr. Fuat Sezgin'in çabaları ve katkılarıyla İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi olarak açıldı. ▲

**ŞİİRLERE, ŞARKILARA İLHAM
VEREN GÜLHANE PARKI,
ŞENLENEN BAHÇELERİYLE
BAHARIN GELİŞİNİ
KUTLUYOR; BEREKETİNİ
RENKLİ ÇİÇEKLERİYLE
SUNUYOR... YÜZLERCE
YILLIK BU GÜZELE EN ÇOK
BAHAR, YAZ YAKIŞIYOR.**

BİR GÖKYÜZÜ GERDANLIĞI MAHYA

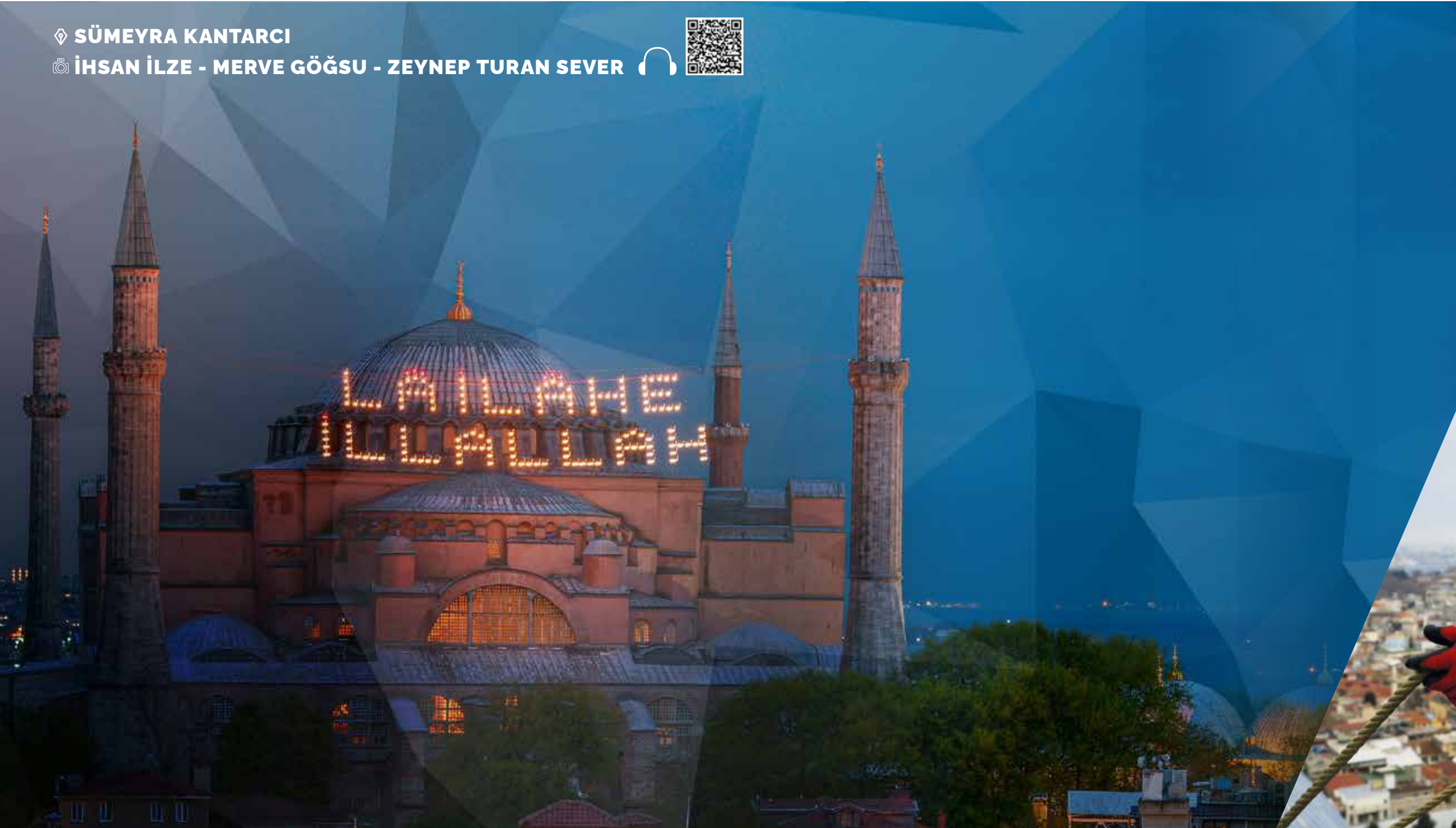
◆ SÜMEYRA KANTARCI

📷 İHSAN İLZE - MERVE GÖĞSÜ - ZEYNEP TURAN SEVER

“BİZ İSLAMİYETİN CEMİYETİMİZDE
TATBİKATINA, NE KADAR ZEVLİK
VE İNCELİK KATMIŞIZ...
O KADAR GÜÇLÜ VE ÜZERLERİNDE
ASIRLARIN BİZE MAL ETTİĞİ
KUVVETLİ BİR ANANEMİZ VARDIR
Kİ BAŞKA MEMLEKETLERİN
AŞIRMA VE MUZIR OLANLARINA
İHTİYACIMIZ YOKTUR. BUNLARLA
BİR MİLLET OLMUŞUZ VE BUNLARIN
MUHAFAZASIYLA MEVCUDİYETİMİZİ
VE ŞAHSİYETİMİZİ KORUYABİLİRİZ.
İŞTE BUNLARDAN BİRİ DE BÜTÜN
DÜNYANIN HAYRAN KALDIĞI
MAHYADIR...”

*PROF. DR. SÜHEYL ÜNVER,
TARİH DÜNYASI, SAYI 6,
İSTANBUL 1950, S. 2 36-241.*

GÖNLÜMÜZÜ VE RUHUMUZU ŞENLENDİREN RAMAZAN'DA ŞEHİRLERİN SEMÂLARI YILDIZLARLA AYDINLANDI. YAKLAŞIK 50 YILDIR MAHYA SANATIYLA UĞRAŞAN KAHRAMAN YILDIZ, BU YIL DA CAMİLERİ MAHYALARLA DONATTI.

Vakıflar Genel Müdürlüğünde görevini sürdüren Kahraman Usta, Eyüp Sultan Camisi'ndeki Cuma namazının ardından dualarla ilk mahyayı astı. Gündüz güneşin, gece ayın nöbet tuttuğu İstanbul semalarında mahyalar parlarken, Süheyl Ünver Hoca'nın deyişiyle asırların bize mâl ettiği bu güzel geleneği, devşirdiği yıldızlarla gökyüzüne yazan klâsik mahya sanatının son temsilcilerinden Kahraman Yıldız ile konuştuk.

Bildiğimiz kadarıyla Üsküdarlısınız; aileniz kaç kuşaktır İstanbul'da yaşıyor?

Babam da dedem de Üsküdarlı. Hatta büyük dedelerim Beykozludur. Oraya ilk yerleşen Türklerden geliyoruz.

Mahyaları ilk gördüğünüz zamanı hatırlıyor musunuz?

Çocukken mahyayı ilk kez Üsküdar'da Atık Valide Sultan Camisi'nde gördüm. Ramazan'da dışarıda top oynarken kandiller yandığı vakit eve haber verirdik, “Kandiller yandı” diye, oruç bozardık. Ben 1971'de Vakıflar'da çalışmaya başladım. 1975 yılında Vakıflar'da bir şefimiz vardı, elektrik teknikeri Münir Can. Bir gün bizi topladı ve Dolmabahçe Camisi'ne götürdü. Mahzeninde bir yığın kablo, ampul, makara ve duy vardı. Rahmetli Münir Ağabey kâğıda bakarak, “Şuraya duy

takın, buraya duy takın” dedi. Biz de yaptık. Sonra halatlar takarak aldık Sultanahmet Camisi'ne gittik. Karşıdan karşıya halatlar gerildi. Lambaları birer birer astık oraya ama pek bir şey de bilmiyorum. Yaşım 18 filandı. Akşam gittim, baktım, “Fethin kutlu olsun” yazıyordu. O gün 29 Mayıs 1975 günüydü, fetihle tanıştım, mahyalar elimdeydi. O gerdanlığı astık oraya. Daha sonra Cağaloğlu'nda Namazgâh Camisi'nde çalışırken yine Vakıflar'dan şefim aradı ve “Seni Hacı Ali Ceyhan'la tanıştıracagız” dedi. Hacı Ali Ceyhan, iki padişah döneminde mahyacılık yapmış Osmanlı döneminin son

mahyacı. Yağ kandillerinden mahyalar yapmış. Cumhuriyet döneminde de İstanbul'a elektriğin gelmesiyle, mahyaların elektrik sistemine geçişini sağlamış rahmetli. Onunla beraber Dolmabahçe'deki bütün malzemeleri aldık, Fatih Camisi'ne getirdik. Ufak ufak mahya işine başladık. Kendisine “Hacı Baba” derdik. Hacı Baba, 1984 yılında vefat etti. Aziz Usta da Hacı Baba'nın yanında bir süre kaldı. Rahmetli bize el verdi. Yaklaşık 50 yıldır Ramazan ayında, İstanbul'daki selâtin camilerde, Edirne Selimiye Camisi'nde ve Bursa Ulu

Cami'de bu işleri yapmaya çalışıyoruz.

Mahya ustalığı babadan oğula geçen bir zanaatmış eskiden. Sizin tecrübeniz ustanızdan geliyor. Biraz ustanızdan bahseder misiniz?

Kendisi İstanbulludur. Çok küçükken merak sarmış bu işe. Fatih Camii mahyacısının yanında çıraklık yapmış, sonra Sultanahmet Camisi'nin mahyacısı olmuş. Rahmetli çok hassas ve ince ayarları seven bir insandı. Duyu bir santim aşağı taksan, “Olmadı, biraz geri çek” derdi, bastonla geri çektiyordu. Elindeki kâğıda bakarak bize izahatlarda bulunurdu. Mesleğe çok önem verirdi ve

titiz davranırdı. Hatta bir gün kendisine “Hacı Baba bu nedir?” diye sorduğumda, “Oğlum sanat öğretilmez, sanat çalınır” demişti rahmetli. Öğrenmeye çalıştık. Öğrendiğimiz kadarıyla da ekip arkadaşlarımızla yürütmeye devam ediyoruz. O günden bugüne bütün takımlar onun istediği şekildedir, onun ölçülerindedir. Bu bir anıdır, hatıradır, bozmak da istemiyoruz.

Kültürümüzde usta-çırak ilişkisi çok önemlidir. Ustalar çıraklarına sadece zanaat ve sanatlarını değil aynı zamanda yaşamı öğretirler... Yaşamı öğretiyorlar, doğru. Yaşça

benden bayağı büyüktü ustam. O zamanki cehaletimizle ustamızdan anladığımız şeyleri aldık, anlamadığımız şeyleri alamadık. Onun terbiyesiyle bizim terbiyemiz farklıydı. Bir de gençliğin verdiği enerji var. Daha hızlı hareket ediyorduk. Hacı Baba daha yaşlı, oturaklı, bastonla gezen biriydi. Camiye gittiğimizde bizimle beraber gelirdi. Sandalyesi vardı, orada oturur bizi izlerdi. İşimizi, ustamızın tarif etmesiyle öğrendik.

Ustanız geçmiş döneme dair anılarını paylaşır mıydı?

**HACI ALİ CEYHAN, İKİ
PADİŞAH DÖNEMİNDE
MAHYACILIK YAPMIŞ
OSMANLI DÖNEMİNİN
SON MAHYACISI. YAĞ
KANDİLLERİNDEN
MAHYALAR YAPMIŞ.**

15 GÜN ÖNCE DEN BAŞLIYORUZ, ŞABAN'IN 15'İNDE. İSTANBUL'DAKİ HER CAMİ İÇİN DÖRDER, EDİRNE SELİMİYE VE BURSA ULU CAMİİ İÇİN İKİŞER YAZI YAZIYORUZ.

Evet, Osmanlı döneminde her caminin ayrı mahyacısı varmış. Bu mahyacılar yazı yazma ve güzel resim yapma konusunda aralarında yarış yaparmış. 15'i resim, 15'i yazı olmak üzere mahyalarda resim ve yazı yazılmış. Kız Kulesi, cami, çeşme, güvercin ve çiçek gibi resimler yapılmış. Yağ kandilleri gelirmiş, içlerine gramla zeytinyağı konulur, fitilleri yakılmış. Mahyacılar da minareye çıkarak, birer birer yakarmış mahyaları. Tabii o zamanlar sinemanın ve televizyonun olmadığı dönemler. Görsel yayın yok, bir tek mahyalar var, bir medeniyet bu. Bütün halk cami cami dolaşarak mahya izler, yazılarına ve resimlerine bakarmış. Hatta 1800'lü yıllarda İstanbul'a gelen Avrupalı bir gezgin anlatıyor... İstanbul geceleri kapkaranlık, elektrik yok. Yağ kandilleri lambaları yanıyor mahallelerde. Minarelerdeki bu yazıyı görünce “Türkler medeniyeti çoktan

yakalamış, gökyüzündeki yıldızlarla yazı yazmışlar” diye beyanatta bulunmuş. Bu çok güzel bir olay.

Yazdığınız, astığınız yazılara kim karar veriyor?

2010 yılında çıkan genelgeye göre Din İşleri Yüksek Kurulu’nun verdiği temalar var. Bu seneki tamamımız “şifa”. Geçen sene de şifayla ilgili yazı yazdık; Edirne Selimiye Camisi’nde “Evde kal Türkiye” yazdık, İstanbul’da “Hayat eve sığar” dedik, “Şifa senden ya Şâfi” tarzı güzel yazılar yazarak biz de pandemi sürecine mahyayla destek olduk.

Nasıl bir hazırlık dönemi geçiriyorsunuz?

15 gün önceden başlıyoruz, Şaban’ın 15’inde. İstanbul’daki her cami için dörder, Edirne Selimiye ve Bursa Ulu Camii için ikişer yazı yazıyoruz. Mahyaları Fatih’te Eminönü Yeni Camii, Sultanahmet ve Süleymaniye Camisi’ne asıyoruz.

Her caminin ayrı ayrı ölçülü bir mahya takımı var. Mesela Sultanahmet Camisi’nin yazısı üç satırdır. Süleymaniye Camisi’nin yazısının harfleri büyüktür ama iki satırdır. Büyük ve merkez bir cami olduğu için ve nereden bakarsanız bakın gördüğünüz için Süleymaniye’nin yazısının harfleri büyüktür. İki şerefe arası dar olduğu için Eminönü Yeni Camisi’nin yazısı iki satırdır. Eyüp Sultan’ın uzaktan okunma durumu olmadığı ve yakın mesafe olduğu için harfleri küçüktür ama üç satırdır. Üsküdar Cedit Valide Sultan Camii ise üç satırdır. Ama Edirne Selimiye Camii, Kapıkule’den hatta Yunanistan’dan okunma özelliğine sahip olduğu için harfleri büyüktür ve üç satırdır.

Atölyenizde mahya takımlarını hazırladıktan sonra nasıl asıyorsunuz? Mahya takımını açarak, birer birer harfleri ve yazıları yazıyoruz. Daha sonra bunları bir düzene göre numaralandırarak katlıyoruz, camilere

gidiyoruz. Camide karşıdan karşıya çelik halat geriyoruz, diğer çekme halatlarını geriyoruz ve makara sistemini kuruyoruz. Mahya takımlarını kornişe perde takar gibi birer birer asarak, ipleri birer birer çekiyoruz. 3-5 gün sonra o yazıyı toparlıyoruz, ikinci bir yazı oluşturuyoruz. Bu şekilde her camiye aynı işlemi yapıyoruz.

Mahya asılıyken hava şartlarından etkilenen veya arızalanan lambaları nasıl tamir ediyorsunuz?

Bizim duylarımız yağmur tipi, şapkalı duylardır, içine yağmur girmiyor. Takımı yaparken izolasyon sistemini ona göre yapıyoruz. Karda da mahya kurduk. Mahya buz tuttu, ipler dümdüz oldu Edirne’de. Ampul patladığı zaman ampulünü değiştiriyoruz. Camileri gezerek tamirini ve bakımını yapıyoruz. Ampullerimiz 15 wattlık akkor ampuller; kandil ışığına en yakın olandır. 15 wattan büyük olursa uzaktan baktığınızda yazıyı okuyamazsınız. Yazı ışık topu haline gelir. Tane tane okunması için küçük wattlı ampuller kullanmayı tercih ediyoruz.

Harfler arasında sizi en çok uğraştıran hangisi?

Harfler zorlamıyor aslında. Bazı yazılar karışık oluyor. Yazıyı önce bir kâğıda yazıyoruz. Bu kâğıdın üstünde çalışıyoruz. Artık yıllarca bu işi yaptığımız ve bildiğimiz için zor olmuyor. Bir de el alışkanlığı var tabii, hangi harfi kaç ampulle yazacağımızı biliyoruz.

İşinizin en meşakkatli kısmı mahya postalarıyla minareye çıkma kısmı olsa gerek...

İşin hamallığı bu kısımda oluyor. Beş ipten bir harf oluşuyor. Bu beş ipi topladığınız zaman bir posta oluşuyor. Bir posta, iki posta, üç posta sırtımıza koyup, minareye çıkıyoruz. Bazen de yukarıdan aşağıya bir halat indiriyoruz. Halatı bağlayarak yukarıya el gücümüzle çekiyoruz. Başka türlü yapamıyoruz

çünkü orada bir makine sistemi olmaz. Bu bizim için daha emniyetli oluyor. Diğer türlü olsa ampuller ve duylar sağa sola çarpıp kırılır. Tedbirli şekilde malzemeyi yukarı çekerek alıyor ve asıyoruz.

Asma işlemi ne kadar zaman alıyor? Birinci yazılarda halat açma, gerdirme ve yazıyı asma olayı var. Neredeyse günü dolduruyoruz. İkinci yazılarda sabah çıktığımız zaman, birinci yazıyı sökmüş ve ikinci yazıyı asmış olarak akşama doğru minarelerden iniyoruz.

İlk mahyayı asmaya nerede başlıyorsunuz? Her sene Cuma günü Eyüp Sultan Camisi’ne gidip hayır duamızı ederiz ve mahya asmaya oradan başlarız. Sonra diğer camiler... Ramazan’a beş gün kala da Edirne ve Bursa’ya gidiyoruz. Onların yazılarını yazıp halatlarını gerip

15 WATTAN BÜYÜK OLURSA UZAKTAN BAKTIĞINIZDA YAZIYI OKUYAMAZSINIZ. YAZI IŞIK TOPU HALİNE GELİR. TANE TANE OKUNMASI İÇİN KÜÇÜK WATTLI AMPULLER KULLANIYORUZ.

İstanbul'a geliyoruz. Sonra ikinci yazılara başlıyoruz. Üçüncü, dördüncü yazılar derken İstanbul'da son yazıları da asıp Ramazan'ı bitiriyoruz.

Bu zahmetli işin sizi en çok sevindiren, gönlünüzü şenlendiren kısmı nedir?

Gece çıkıp geziyorum, mahyaları izliyorum. Haz veriyor. İnsanlar bakıp izliyor. Üsküdar'da “Güleryüz sadakadır” yazdık. Akşam aşağı indim, baktım herkes gülüyor. Arkadaşı yanındakine soruyor, “Niye gülüyorsunuz?” diye. O da, “Mahya ‘Güleryüz sadakadır’ yazıyor, o yüzden” diyor. En azından insanlara güler yüzü aşlamış oluyoruz, israfın haram olduğunu aşlamış oluyoruz. Bilen, bilmeyen oraya bakıp bir şey öğrense kâfi.

KLASİK MAHYAYI DA HALKIMIZ SEVİYOR. RÜZGÂRDA UÇUŞAN, SALINAN LAMBALARIN O ESTETİK DURUŞU DAHA FARKLI OLUYOR.

Bir mahya ustası olarak kendi ustanız Hacı Ali Ceyhan haricinde mahya tarihinde zikretmek istediğiniz, bu işin pîrî başka ustalar da var mı?

Tabii. Abdüllatif Efendi, Süleymaniye Camisi'nin başmahyacı. Ailece mahyacı. 1800'lü yıllarda sinemanın olmadığı dönemde 'gezen, yürüyen mahya' yapıyor, kayıklı ve köprülü. Üç şerefeye ayrı ayrı mahya kuruyor, halatları çekerek hareket ettiriyor. O günün şartlarında bu çok büyük bir olay. Ahmed Efendi var mesela Aksaray Camisi'ne mahya kurmuş. İşin asıl pîri Hattat Hafız Ahmed Kefevî, mahyanın asıl doğduğu cami Sultanahmet Camii. Ahmed Kefevî bir atlas işleyerek Sultan Ahmet'e sunuyor. Padişah beğeniyor, 'kurulsun' diye talimat veriyor. Damat İbrahim Paşa döneminde ise tüm selâtin camilere mahya kurulmaya başlanıyor. Hatta Eyüp Sultan Camii'nin minarelerini yükseltip çift şerefeye yapıyorlar. Üsküdar'da Mihrimah Sultan Camisi'ne ikinci bir minare yapılıyor. O zamanki şartlarda halk istiyor ve yapılıyor.

İnternetin ve akıllı telefonların başrolde olduğu dijital bir çağda yaşıyoruz, mahya için de muhakkak alternatifler gelişecektir. Mahyanın geleceğine dair bir öngörünüz var mı? 2010 senesinde İstanbul Avrupa Kültür Başkenti etkinlikleri kapsamında mahya ele alındı. Bir mahya yarışması yapıldı ki ben de jürideydim. Orada gençlere dijital ve elektronik mahya

konusunda bir kapı açıldı. İstanbul'un ve Anadolu'nun her yerinden hatta yurtdışından talepler geliyor “mahya asılsın” diye. Ramazan'da her yere yetişemiyoruz. Bir de bizimki geleneksel Osmanlı tarzı klasik mahyadır. Bu yüzden bir tasarım yarışması yapıldı. Şu anda dijital mahya İstanbul'da, Anadolu'da hatta yurtdışında birkaç camide uygulanıyor. En son Çamlıca Camisi'nde uygulandı ki iki minare arası mesafesi 90 metre ve çok rüzgârlı bir yerdir. Ampul patladığı zaman bizim yazıyı toplamamız ve takmamız zor. Oraya yapıldı, güzel de oldu.

Geleneksel ve klasik mahyaya nazaran dijital mahya daha kolay olsa gerek...

Evet mahyayı asıyorsunuz, aşağıda telefondan ya da bilgisayardan veciz sözü, yazıyı değiştiriyorsunuz. Bizde böyle bir şans yok. Biz yazıyı asıyoruz ve kalıyor, ancak söküp değiştirebiliyoruz. Ama klasik mahyayı da halkımız seviyor. Rüzgârda uçuşan, salınan lambaların o estetik duruşu daha farklı oluyor.

Osmanlı döneminde İstanbul her anlamda bir başkent olduğundan ve selatin camiler Suriçi'nde yoğunlaştığından mahyacılık özellikle bu bölgede gelişmiş, Anadolu'ya gitmemiş. Ama işin bir de maddi yanı var galiba... Tabii maddi boyutu da var. Senede bir ayda Ramazan'da yapılıyor

ALMAN SEYYAH SALOMON SCHWEIGGER'İN SEYAHATNAMESİNDE (16.YY) YER VERDİĞİ ÇİZİM, İLK MAHYA TASVİRİ OLARAK KABUL EDİLİYOR.

ki bir ayda maddiyat aranmaz. Bir takım yaptıktan sonra bunun geriye işçiliği kalıyor. Bir de ampul patlarsa ampul olayı ve nakliyesi var. Yeni bir şey yaparsanız masrafı biraz fazla olabilir. 1970'li yıllarda Ankara'dan bir firma geldi ve Süleymaniye Camisi'ne floresan ampullerle elektronik mahya astı. Ama randıman alınamadı. O günün şartlarındaki elektronik mahya oydu. Bugünün şartlarında led var. Led ampuller az watt çekiyor, tasarruflu ve dayanıklı oluyor. 3-4 wattlık rustik led ampuller var, ben de onlara geçmek istiyorum. Eski ampuller flamanlı olduğu için vurdüğunuz zaman flaman dökülüyor, ampul yanıyor. Güneşliği ve amber rengi var. Amber nasıl olur tam karar veremedim. Minare amber rengi çünkü. Yazının daha açık, yıldız rengi olmasında fayda var.

Bu zanaatı aktarma şansınız oldu mu, sizden sonra bu mesleğin âkabeti ne olacak?

Bu bir gelenek ve biraz da devlet işi. Dükkânın sahibi kendiniz olsanız dışarıdan iki kişiyi alır çalıştırırsınız, olmazsa gönderirsiniz başkasını alırsınız. Ama devlet dairesinde gönderemezsiniz kimseyi. O yüzden bu gönül işi, biraz da sevdâ işi; bunun tozu, hamallığı var.

Gençliğimiz farklı. Masa, telefon, internet ve bilgisayar ister. Bu iş el sanatına giriyor. Sanatçı olmak kolay iş değildir, bazı fedakârlıklar ister. Gazete gibidir mahya, erteleyemezsiniz. ▲

RAMAZAN AYINDA BİRDEN FAZLA MİNARELİ CAMİLERİN İKİ MİNARESİ ARASINA KURULAN IŞIKLI YAZI VEYA RESİM PANOSU OLAN MAHYA, FARSÇA MAH “AY” KELİMESİ İLE ARAPÇA -İYYE EKİNİN BİRLEŞMESİNDEN OLUŞMUŞ OSMANLICA MAHİYYE (AYLIK, AYA MAHSUS) KELİMESİNİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNDEKİ ŞEKLİDİR. ARAPÇA MAHYA, HZ. PEYGAMBER'E SALATÜ SELAM GETİRİLEN MECLİS, ZİKİR MECLİSİ ANLAMINA GELİR. TARİHİ KAYNAKLARDA, “LEYLETÜ'L-MAHYA” DENİLEN MÜBAREK GÜN VE GECELERDE ZİKİR MECLİSİ KURULAN VE HALKIN İBADETİ İÇİN GECE BOYU AÇIK KALAN CAMİLERİN KANDİLLERLE DONATILDIĞI, MAHYA TEKNİĞİNE BENZER USULLERLE SÜSLENDİĞİ VE GELENEĞİN İSLAMİYET'İN İLK ASIRLARINA KADAR UZANDIĞI İFADE EDİLMEKTEDİR.

MAHYANIN, İÇ MAHYA, DIŞ MAHYA VE GEZDİRMELİ MAHYA GİBİ ÇEŞİTLERİ VARDIR. FATİH CAMİSİ MÜEZZİNLERİNDEN HATTAT HAFİZ AHMED KEFEVÎ'NİN İKİ MİNARE ARASINA İŞLEDİĞİ MAHYAYA BENZER ÇEVREYİ SULTAN I. AHMET'E GÖNDERDİĞİ, SULTAN'IN DA BUNU BEĞENDİĞİ VE DİNİ ADABA UYGUN OLMASI ŞARTIYLA RAMAZANLARDA MİNARELER ARASINA KURULMASINI İSTEDİĞİ BELİRTİLİR. İSTANBUL'DA İLK MAHYA SULTAN AHMET CAMİSİ'NDE, İKİNCİSİ 1683'TE SÜLEYMANİYE VE YENİ CAMİ'DE, ÜÇÜNCÜSÜ İSE 1755'TE ATİK VALİDE SULTAN CAMİSİ'NDE KURULUR.

1578 YILINDA İSTANBUL'A GELEN SEYYAH SALOMON SCHWEIGGER'İN SEYAHATNAMESİNDE, İKİ MİNARE ARASINA ASILMIŞ KANDİL RESMİ YER ALIR. EN ÇOK MAHARET İSTEYEN MAHYA TÜRÜ HAREKETLİ OLAN “GEZDİRMELİ MAHYA”DIR VE II. MAHMUT DÖNEMİNİN MEŞHUR MAHYACISI ABDÜLLATİF EFENDİ (Ö.1876) BU TÜRÜ EN GÜZEL UYGULAYAN ÜSTAT OLARAK BİLİNİR.

Ah, TESLİMİYET!

◆ **PROF. DR. KEMAL SAYAR**
PSİKIYATRİST

Tekkelerin duvarında 'ah, teslimiyet!' yazarmış geçmişte. O mazi ki orada teslimiyet hayatın dokusunu oluşturuyordu. 'Farklı bir şey dene' diyor pirimiz Mevlâna, 'teslim ol'. Denemekten vazgeçme, bu sefer teslim ol ki zorlukları teslim alasın.

AKINTIYA KARŞI KÜREK ÇEKME, RÜZGÂRLA ES, AKINTIYLA AK. ÖYLE ZAMANLAR VAR, BUNU HİSSET, ÖYLE ZAMANLAR Kİ SADECE AKMALISIN. İNSAN İRADESİNİN YETERSİZ KALDIĞI YER VE DURUMLAR VAR. ORADA KAPILARI ZORLADIĞINDA DAHA FAZLA ENDİŞE DOLACAK İÇİNE. TESLİMİYET, HANGİ KAPILARIN ZORLANMAYACAĞINI BİLMEKTİR.

Teslimiyet deyince bir yenilgi, bir boyun eğiş anlaşıyor. Hâlbuki teslimiyette acı ve zayıflık yoktur. Teslim olmak beni esenleyen bir büyük kudretin ellerine kendimi bırakmamdır, öyle ki o kudret tarafından gözetileceğimize ve bu sebeple de her şeyin yolunda olduğuna iman ederiz.

SÜREKLİ SAVAŞMAK BİZİ ANDAN ALIKOYAR; NEŞE DOLU İLİŞKİLERDEN, HAYATIN ÇAĞILDAYAN COŞKUSUNDAN, ÜRETKENLİK VE RIZA HALİNDEN UZAKLAŞTIRIR. SÜREKLİ MÜCADELE KORKUYA GEÇİT VERİR: SANKİ HER ZAMAN, HAYATIMIZIN TÜM CEPHELERİNİ KONTROL ETMEK ZORUNDAYIZDIR.

Bir hastalık veya kayıp sürecinde her şeyin iyi olacağına inanmak çok zordur. Hayatın hafif sınamalarında dahi teslimiyet bize güç gelir. Ne de olsa etkinliği güç, edilgenliği zayıflıkla ilişkilendiriyoruz. Teslimiyet sinyali, bir durumu kontrol etmek veya bir savaşı kazanmak isterken yorulduğumuzda gelir. *‘Bu da geçer ya Hu’* dediğimizde tasalanmayı bırakırız.

Sürekli savaşmak bizi andan alıkoyar; neşe dolu ilişkilerden, hayatın çağıldayan coşkusundan, üretkenlik ve rıza halinden uzaklaştırır. Sürekli mücadele korkuya geçit verir: Sanki her zaman, hayatımızın tüm cephelerini kontrol etmek zorundayızdır. Nasıl bir yanılgıdır bu! Oysa teslimiyet; kendimizi akışa bırakmak, dalgayla birlikte yüzmek, rüzgârı kanatlarının

altına almaktır. Çoğumuz kontrolün çok önemli olduğunu düşünür ve işleri kendi haline bırakmanın bir şeyleri ters yüz edebileceğinden korkarız. Oysa yaşamak tevazu ister, hayatın getirdiği derslere açık olmayı gerektirir. ***Teslimiyet, Allah’a güvenmektir.*** Bazen hayır gibi görünende şer, şer gibi görünende hayır gizlidir. Allah’a dayanan ve hikmete ram olan kişi bir emniyet halkasına dâhil olmuştur ve artık ‘hoştur bana senden gelen’ demek makamındadır. Önüne serilmiş yollar da ol sultanın ikramlarıdır.

Teslimiyet hayatla ilgili sürprizlere açık olmak, planlarımızın başta hesap ettiğimiz gibi işlemeyebileceğini, bir şeylerin kontrolümüzün dışına çıkabileceğini kabullenmektir. Hayat bizi bazen başka vadilere götürür ve orada bulduklarımız bizi şaşırtır. Korkarak girdiğimiz bir yol bizi başlılarıyla şaşırtır, sonunda kendimizi hayal bile etmediğimiz bir manevi zenginlikle donanmış buluruz.

Yolların nereye açıldığını o yolu yürümeden bilmiyoruz. Kendi

seçimlerimizin en doğrusu olduğunda ve kontrol edilemeyi kontrol etmekte ısrar etmemeliyiz. Kimileyin neyin bizim hayrımıza olduğunu bilemeyebiliriz. Bu bilinçle, ruhumu ve biricik hayatımı yeni yolculuklara açıyorum. Teslimiyet; vazgeçmek, bırakmak değil, bir seçim yapmaktır. Hayatı olduğu gibi bütün sevinç ve kederleriyle, acı ve tatlı sürprizleriyle kabullenmek. ***‘Yalnızca nedeni görmek istediğinde göz kör olur’*** diyor Mevlâna. Teslimiyetten kaçış, işler

sahile sürükleneceğimizi bilemiyoruz. Bu anlamıyla cesaret, bağrımızı hayatın rüzgârına ve yağmurlarına açmak, hayattan öğrenmeye razı ve hevesli olmaktır.

Tekkelerin duvarında ‘ah, teslimiyet!’ yazarmış geçmişte. O mazi ki orada teslimiyet hayatın dokusunu oluşturuyordu. ‘Farklı bir şey dene’ diyor pirimiz Mevlâna, ‘teslim ol’. Denemekten vazgeçme, bu sefer teslim ol ki zorlukları teslim alasin. Akıntıya karşı kürek çekme, rüzgârla es, akıntıyla ak. Öyle zamanlar var, bunu hisset, öyle zamanlar ki sadece akmalısn. İnsan iradesinin yetersiz kaldığı yer ve durumlar var. Orada kapıları zorladığında daha fazla

endişe dolacak içine. ***Teslimiyet, hangi kapıların zorlanmayacağını bilmektir. İradeyle büyür, teslimiyetle olgunlaşırız. Teslimiyet, hayatı biz orada yokken onaran o gizli ele itimat etmektir.***

Güzelliği tecrübe ederek uyanır ve teslim oluruz. Mümkün olabileceklere uyanırız, bu an bizim için neler saklıyor, ruha tünemiş rüyalar bize neler söylüyor. İçimizde ve dışımızda soylu olanın daveti. Kendimizi ancak bu âna teslim edersek hayatı bütün kutsallığıyla idrak edebileceğiz. Aradığımız şey,

benim istediğim gibi olmadığı sürece mutlu olmayacağım demektir. Kötü geçmiş çocukluğunu değiştiremezsin evet ama, yarın için güzel bir hayat inşa edebilirsin. ‘Yarın işler değişince, mutlu olacağım’ sanıyoruz. Mutluluk yarın mümkünse pekâlâ bugün de mümkün. Hayatın çetin dönemeçlerinde ruhumuz, örste dövülen çekiç gibi direnç kazanır. Hayır ve şer Ondan’dır; başımıza gelen musibetler dahi birer nimet gibi, birer lütuf gibi bizi besler ve büyütür. *Sen yeter ki ‘Bela gökten yağmur gibi yağarsa/ Başını âna tutmaktır, adı aşk’* diyebil. Gittiğin yolu sen seçiyorsun, duruş ve tavrını sen belirliyorsun.

Özgür irade Tanrı’nın en büyük lütfudur insana; insan seçim yapan bir varlıktır ve gittiğimiz yol, yaptığımız tercih bir ihtimali harekete geçirir. Hayatlarımız boyunca binlerce ihtimal arasında seçimler yaparak ilerleriz. Kader böylece ağlarını örer. Ölçüp biçemeyiz onu, önceden hesaba da gelmez, bilinmeyen tehlikelere gebedir. Yaşamaya cesaret etmeden, o dalgalı denizde boğuşmayı göze almadan nereye varacağımızı, hangi

anlam açlığını giderecek bir hakikat. İçimize ağacak bir aydınlık. Yarışmaya, itişmeye lüzum yok. Doğmuş olmak seçilmiş olmaktır, bu dünyadayız çünkü bir başkasının deruhte edemeyeceği bir vazifeyle görevliyiz. Her insanda sınırsız ihtimaller gizli ve onlara bir şans verdiğimizde neler yapabileceğimizi göreceğiz. Muktedir olduğumuz iyiliklerin farkında değiliz; bir güzel söz, bir yardım eli dert içindeki başkasını karanlık kuyulardan çıkarabilir. Bu dünyaya madde istiflemek veya şöhret temerküz etmek için gönderilmedik. Yüreğimizdeki ışığı bulmak, kendi şafağımıza uyanmak, yeni bir günü karşılamak için buradayız.

İki dünyada yaşıyoruz, içimizde ve dışımızda iki ayrı dünya var. Düşünce ve duygularımızı söze veya yazıya dökerek başkalarını kendi dünyamıza misafir ediyoruz. Bana sorarsanız, kendisini alelade bakıştan sakınan o mübarek güzelliği görmek için de buradayız. O güzellik ki Mutlak'ın aynası. Güzellik sadece onu hak eden, onu çaba ile kazanmış bir bakışa nasip olur. Yine de her şey akar, Allah'ın vechi dışında her şey zeval bulur. Yaşadığımız her an,

geçmişin karanlık vadisinde, bir hayal gibi sırta kadem basar. Dün, nereye gitti? Geçmiş sevinç ve kederlerimiz hangi ıssızlıkta kayboldu? Her yaşantı kaybolmaya yazgılıdır ama iyi ki de öyledir, bu sayededir ki zor zamanlar geçer. Faniliği kendimize bir sığınak kılar ve onunla avunuruz. **‘Bu da geçer ya Hu!’** Beri yandan da bir hüznün var bu geçicilikte: Sevdiklerimizi, onlarla geçirdiğimiz âsûde vakitleri, ruhun sevinçle kanatlandığı anları da kaybederiz. Ruh dolar boşalır. Kalp takallüp eder. Halden hale evrilir, çevriliriz. Ruhumuzun boşluğu yalnız ilâhi olanla dolabilir. Ona kendimizi açmak için masivadan arınmalı, ruhu özge misafire hazır hale getirmeliyiz. Manevi açlığını sözümlü doyuran o sahte gıdalardan, yanılsamalar aleminden özgürleşmeli ve ancak o arınıla hazırlanmış olan ruhun evine, gönlün tahtına o Çalab'ı buyur etmeliyiz. **‘Gönül Çalab'ın tahtı gönüle Çalap bahdı/ İki cihân bed-bahtı kim gönül yıkar ise’.**

Benliklerimiz hayatın içinde küçülmeli ki hayat büyüsün ve bize armağanlarını sunsun. Huşu duygusunu kendimizi

**BU DÜNYAYA
MADDE
İSTİFLEMENK VEYA
ŞÖHRET
TEMERKÜZ
ETMEK İÇİN
GÖNDERİLMEDİK.
YÜREĞİMİZDEKİ
IŞIĞI BULMAK,
KENDİ
ŞAFAĞIMIZA
UYANMAK,
YENİ BİR GÜNÜ
KARŞILAMAK
İÇİN BURADAYIZ.**

**SEVDİKLERİMİZİ,
ONLARLA
GEÇİRDİĞİMİZ
ÂSÛDE VAKİTLERİ,
RUHUN SEVİNÇLE
KANATLANDIĞI
ANLARI DA
KAYBEDERİZ.
RUH DOLAR
BOŞALIR.
KALP TAKALLÛP
EDER.
HALDEN HALE
EVRİLİR,
ÇEVİRİLİRİZ.**

daha küçük ve dünyayı daha büyük algıladığımızda tecrübe ediyoruz. Koca dünyada bir zerreyiz. Dünya da koca kâinatda bir zerre. *‘Öyle bir zerreyim ki arşa gebeyim’.* Huşu hissettiğimizde kendimizi o büyük, yekpare varlığın bir parçası olarak hissediyoruz. Kendi nefsimizin çitlerini aşıyor, benliğimizin bentlerini yıkıp geçiyor, sınırlarımızdan özgürleşiyoruz. Artık koca bir ummanın parçasıyız, gerçi bir damlayız ama umman da bizde gizli. Kâinatın ve ona şeklini veren ilâhi nefesin bir parçası olarak genişlediğimizi, büyüdüğümüzü hissediyoruz. Derin bir huzur. Huzurda bulunmanın huzuru. O büyük, ezel ve ebed arasına dürülüş eşsiz varlığın parçası olmanın huzuru. Bu tecrübeyle insan evladı, kendisiyle varlık âlemi arasına duvarlar değil köprüler örür. Alçak gönüllü ve tok gözlü olur. Cömert ve minnettar davranır, kendisini kuşatan büyük lütfun farkına varmakla şükrana gark olur. Zira sevgidir ki görünmez olanı görünür kılar. *‘Ey dide nedir uyku, gel uyan gecelerde / Kevkeblerin et seyrini, seyran gecelerde!’*

Varlık birbirine yâr. Bu dünyaya yâr olmaya gelmişiz. Bir ormandaki ağaçlar

birbiriyle haberleşiyor. Vücudumuzdaki hücreler birbiriyle haberleşiyor. Kendi özgürlüğümüze, kendi mutluluğumuza giden yol ortak insanlığımızı hatırlamaktan geçiyor. Ne kadar özgür kılıyorsak o kadar özgür, ne kadar mutlu edebiliyorsak o kadar mutluyuz! Hayatlarımızı sadece kendimiz için yaşamıyoruz. Varlığın sessiz mucizelerine gönlümüzü açalım. Varlık bir mucizeden diğerine sekiyor. Bir mucizeden diğerine açılıyor. Mucizelere bakmak için bilim bize yetmez, sadece neden sonuç ilişkileri kurmak mucizelyi görünmez kılar. Gönül gözüyle bakmak gerek hadiselerle, zira, **‘asıl olan göze görünmez’.** Lütfa daima hissedenler, Tanrı'ya uzaklığın verdiği o yakıcı susuzluğu da bilir. Lütfa hisseden kişi onun hep orada, bize şah damarımızdan yakın bir yerde durduğunu daima bilir. Sadece biz, yazık ki her zaman orada değilizdir.

Âh, teslimiyet!
Aşk ile bir daha, âh! ▲

◆ **PROF. DR. ÜMİT MERİÇ**
SOSYOLOG-YAZAR

📷 **MUSTAFA YILMAZ ARŞİVİ**

Bir Kadınlar Şehri: İSTANBUL

Gerçekten de dünyanın başka hiçbir şehri, İstanbul kadar kadınların ve kızların şehri değildir. Ne Marie-Antoinette'in Parisi; ne Kraliçe Viktorya'nın Londrası; ne Katerina'nın Saint-Petersburgu.

Bir Mevlevî dervişi gibi, bir ayağımızı Boğaz'ın serin suları ile yıkanan ve şehrin küçücük bir kalbi mesabesinde olan Kız Kulesi'ne sabitler, öbür ayağımızla şehrin ufuklarını fır dolayı dönersek, bizi İstanbul'un her semtinde ya mahcup bir genç kızın gamzeleri ya olgun bir hanımefendinin derin tebessümü karşılayacaktır.

Kız Kulesi'ne adını veren prensesin hikâyesini, küçücük bir kız çocuğu iken annemden dinlemiş ve küçücük bir kız çocuğu iken kızıma anlatmıştım. Bütün İstanbulluların bildiği üzere bu binlerce yıl önce yaşamış, muhtemelen sarı uzun saçlı, buz mavisi gözlü hemşehrimiz, sanki İstanbul'a vapurla gelen bütün seyyahlara “Hoş geldiniz”, İstanbul'dan vapurla giden bütün yolculara da “Yolunuz açık olsun” demek için ordadır. Kâhinler tarafından, altın işlemeli mor ipekten kaftanlar içinde, sedef beşiğinde uyurken, bir yılan tarafından sokularak öleceği haber verilen bu masum yavruyu, Doğu Roma İmparatoru olan babası, her türlü tehlikeden uzak olması için dadısı ile beraber, denizin ortasındaki bir kaya parçası üzerinde inşa ettirdiği kuleye yollamış ve orada büyümesini sağlamıştır. Dünyanın şüphesi, bu en güzel adasında göz açıp kapayıncaya kadar bir genç kız olan prensesimiz, Boğaz yamaçlarında yaprakların kızıl sarıya döndüğü bir sonbahar günü, kulenin rıhtımına saraydan yollanan kayıkla gelen bir üzüm sepetini görünce, neş'e ile koşmuş ama üstü asma yapraklarıyla örtülü sepetin içine

Hani o masal dünyası yahılar,
Hani o kayıklar ki kızca beyaz,
Hani o kadınlar ki sevdalılar,
Renk renk şemsiyeler altında bir yaz.

Ahmet Muhip Dıranas

ANADOLU’NUN KÖYÜNDE YA DA KASABASINDA DOĞMUŞ OLAN O GENÇ KIZ, İSTANBUL’DA DÜNYAYA GÖZLERİNİ AÇAN İLK KUŞAK OLARAK, HAZRET’E ÇORBADAKİ TUZUNU HABER VERMİŞ, YUVASINA ŞÜKÜR SECDESİ YAPMAYA KOŞUYOR.

çöreklenen gümüşî bir yılan kehribar üzümlere uzanan o narın parmaklardan birini sokunca genç kızımız, rıhtımın taşlarına boylu boyunca düşüp, ruhunu o anda Rabb’ine teslim etmiş.

Bazen düşünürüm: Acaba o güzel genç kız, dolunayın İstanbul’u nura gark ettiği yaz gecelerinde, herkes uykuya dalmışken, dalgalı sarı saçlarından inciler damlayarak, açık mavi tülden elbisesi ile Kız Kulesi’nin kenarındaki kayıklara ilişip, kendisini dinlemeye gelen denizkızlarına, altın ışıltılar saçan bir arp ile hiç bilmediğimiz Bizans ezgilerinden birini çalıyor mudur?

Kız Kulesi’nden dev bir kuğunun sırtına binelim ve Boğaz’ın Karadeniz çıkışına kadar uçalım. Orada bizi böyle hüznü bir manzara beklemiyor. Telli Baba’nın ışıltılı sandukasını ziyarete, bugün allı pullu bir gelin geliyor. Bu gelin, belinde bekâreti simgeleyen, kırmızı atlastan bir kurdele; siyah giysili acemi bir damadın kolunda, kim bilir ne zaman utanarak aliverdiği teli sandukaya iade etmenin neşesi içinde dik merdivenleri tırmanıyor. Annesi Anadolu’nun köyünde ya da kasabasında doğmuş olan o genç kız, İstanbul’da dünyaya gözlerini açan ilk kuşak olarak, Hazret’e çorbadaki tuzunu haber vermiş, yuvasına şükür secdesi yapmaya koşuyor.

Devasa kuşumuzun sırtına tekrar binelim ve altımızda yunuslar, Karadeniz’den Marmara’ya göç eden balıkları yutmak için omuz omuza vermiş. Boğaz’ın sularına dalarken, tekrar Üsküdar’a dönelim.

Üsküdar... Romalıların Skutarion’u, Osmanlı’nın Eski Dar’ı, bizim Üsküdar’ımız. İşte Mimar Sinan’ın, Kanunî ile Hürrem’in sevgili kızları, Rüstem Paşa’nın saltanatlı zevcesi Mihrimah Sultan için inşa ettiği caminin avlusunda yüzyıllık nice baharların neş’esini yaşamış ulu ağaçların gölgesinde, nice kışların tokadını yiyerek oyuk oyuk oyulmuş taşların üzerinde sekerek bir öğlen namazından çıkmış, vakti ile denize indiği söylenen iki taraflı taş merdivenden inip iskeleye doğru ilerliyoruz. Sultan hanım, cami avlusunun iskele tarafındaki duvarına dayanmış, az

önce kendisine rahmet gönderdiğimiz için hafif bir tebessümle bize bakıyor. Adı: Mihrimah. Yani güneş ve ay. İlk cami adını taşıyan güneşin (mıhr) İstanbul’a ilk merhabasını yolladığı Üsküdar’da inşa edilmiş. Yine Mimar Sinan’ın inşa ettiği ikinci cami ise dolunayın (mah) şehre veda ettiği Edirnekapi’sında...

Vapura biniyoruz. Ama Üsküdar’dan bizi yalnız Mihrimah Sultan uğurlamıyor. Onun yanı başında IV. Mehmed’in güzel eşi Rabia Gülnûş Emetullah Sultan’ın endamının gölgesi var. Padişaha sultan olan iki şehzade hediye eden Rabia Gülnûş Emetullah, Sultan’a her şehzade doğuruşunda yeni bir isim verilmiş. Girit’in Resmo kentindeki Verzizi ailesinden iken, Serdar-ı Ekrem Deli Hüseyin Paşa tarafından Topkapı Sarayı’na takdim edilen ve padişah eşi olduktan sonra bile, devlet işlerine pek karışmayan bu Egeli güzel

ADI: MİHRİMAH. YANI GÜNEŞ VE AY. İLK CAMİ ADINI TAŞIYAN GÜNEŞİN (MİHR) İSTANBUL’A İLK MERHABASINI YOLLADIĞI ÜSKÜDAR’DA İNŞA EDİLMİŞ. YİNE MİMAR SİNAN’IN İNŞA ETTİĞİ İKİNCİ CAMİ İSE DOLUNAYIN (MAH) ŞEHRE VEDA ETTİĞİ EDİRNEKAPI’SINDA...

kadın, Üsküdar’dan Eminönü’ne giden vapuru izleyen martılarla, kayınvalidesi Hatice Turhan Sultan’a “Eteklerinden pûs etme niyazı”nın haberlerini yollayacaktır. Turhan Sultan, Tanpınar’ın deyimiyle Haliç’in sahiline yanaşmış bir rüya gemisine benzeyen camisinde hünkâr mahfilinin penceresinde mavi gözlerinin derinlerinde binbir hatıranın menevişiyle Boğaz’dan koyup gelen turkuaz dalgacıkların köpürmesini seyretmektedir. On iki yaşında iken esir düştüğü Kırım Tatarları tarafından Rusya’nın sisli ormanlarından koparılmış, İstanbul’a getirilerek saraya satılmıştır. Topkapı Sarayı’nın yaprakları Kösem Sultan’ın fırtınasıyla savrulmaktadır o yıllarda. Valide-i Kebire kızıl saçlarının aleviyle nice canlar yakacak, yeniçeri ağalarını kullanarak, ne dolaplar döndürecek, sonunda kendisi de bir dolabın içinde saklandığı gizli hücrede perde kordonuyla boğularak öldürülecektir.

Turhan Sultan’ı kimi tatlı, kimi acı hatıralarıyla baş başa bırakıp hızlı tramvaya binip, Gülhane’deki III. Ahmed’in kızı Zeynep Sultan’ın adını taşıyan caminin önünden Sultanahmet’e doğru çıkarsanız, solda sizi Ayasofya karşılayacaktır. Bin beş yüz yıldır saltanatından hiçbir şey kaybetmeyen

koca kilise-caminin içine girerseniz, Bizans İmparatoriçesi Theodora’nın hikâyesi sizi kapıda karşılayacaktır (Theodora, Muhibbetullah demek). Bir hipodrom bekçisinin kızı iken, sahne oyuncusu olmuş, çekiciliği ile veliaht Justinianus’un kalbini çalmış, sevgilisi tahta çıkmadan onunla evlenmiştir. Fabrikatör oğlu ile evlenen işçi kızını anlatan Türk filmine benzeyen bu başlangıçtan sonra Theodora zekâsı, hırsı, paraya ve gösterişe düşkünlüğü, şahsî cazibesi ile adını imparatorluk için dikilen tüm anıtlarda kocası imparator Justinianus ile birlikte yazdırarak tarihe geçmeyi başarmıştır. Fenerbahçe’de yaptırdığı yazlık sarayında bir nice safalar süren imparatoriçe ile dünya gözü ile tanışmak istiyorsanız, Ayasofya’nın maketini Hazret-i İsa’ya sunarken onu görmemiz mümkündür.

Yolumuza devam edelim. İşte Sultanahmet Camii’nin önündeyiz. İtilaf Kuvvetleri’nin uçakları İstanbul semalarını işgal ediyor ama minareleri “İlahî sanatkârın elinden çıkmış beyaz neyler gibi” mavi boşluğa yükselen caminin önünde Halide Edip dişi bir aslan gibi kükrüyor. Kara çatma başında, Türk’ün ateşle imtihanını 6 Haziran 1919’da ateşli bir nutukla iki yüz bin kişiye irad ediyor. O an, yedi kat semavata yükselmeye başlayan salâya yeryüzünden “Allah var, Allah vaaar!” diye haykırarak cevap veriyor: Gecenin en karanlık anı, sabahın en yakın olduğu andır.” Öyle de olmuyor mu?

Yolumuza devam edelim. Parkın karşısında, Divanyolu’nda, Türk Edebiyat Vakfı var. Taş binanın üç-beş basamağından inerek içeriye giriniz ve plaketi okuyunuz: Cevri Kalfa Sibyan Mektebi. III. Selim’i tahttan indirenler genç şehzade II. Mahmut’u da tarih sahnesine çıkmadan nisyan ile malûl

etmek istedikleri için hareme saldırınca, Çerkez cariyelerden Cevri Kalfa mangaldaki külleri mütecavizlerin yüzüne serpererek şehzadenin kaçıp saklanmasını sağlayacak, böylece de “devlet-i ebed müddeti sadık bir bendesi olarak kurtaracaktır.”

Mahmutpaşa’nın kalabalığına hiç girmiyoruz. Ama Mercan’da Sultan Ahmet’in Üsküdar’daki Çinili Camii ve Külliyesine vakfedilmek üzere yaptırdığı Büyük Valide Hanı’nın İstanbulluların 456 yıldır hizmetinde olduğunu unutmuyoruz. Başımızı çevirip Kösem’e, eşinin yanındaki sandukasına Fatiha’mızı yolluyoruz. Orada Fatih’in sütanesi (dayesi) Ümmü Gülsüm Hanım’ın 1485 tarihli camisi var. Bir gün cami avlusundaki türbesini ziyaret etme sözünü Daye Hatun’a verip koşar adım yola devam ediyoruz.

Aksaray’a yaklaşırken Kavalalı Mehmet Ali Paşa’nın kızı Zeynep Hanım’ın konağının önüne geleceğiz. Zeynep Kâmil Hastanesi’nde doğan, ömrünün kırk

yılını onun Beyazıt’taki konağının yerine yapılan Edebiyat Fakültesi’nde geçiren bir “Zeynebî” olarak bütün Zeynep’ler adına, Üsküdar’daki hastanenin bahçesindeki türbesine mahcup Fatihalar yolluyorum. Artık Aksaray’dayız. İşte hotozlu bir gelin duvağına benzeyen Pertevniyal Valide Sultan Camii. Taksim’e dönelim. Bir dakika, Şehzadebaşı’ndan Fatih’e doğru uzanan geniş caddenin orta refüjündeki çınarların Türk Tarihinde Osmanlı Asırları’nı yazan ve şimdi Merkez Efendi Haziresi’nde nurlarla yatan pek muhterem, Samiha Ayverdi Hanımefendi’nin kalem tutan elleriyle dikildiğini asla unutmuyoruz. Mübârek hanımefendi ağaca olan hürmetini bütün eserlerini yazarken açtığı kurşun kalemlerin yongasını, ateşi ile ahiret yolculuğunun öncesinde suyunun ısıtılması için biriktirmiş.

Karagümrük’e Canfeda Hatun Camii’ne kadar gidersek yolumuz çok uzar. Sarayın avlusunda bir miraç gecesinde, servilerin kibleye secde ettiklerini görüp, birinin ucuna yemenisini bağlayarak

herkesi bu mucizeye ortak eden Canfeda Hatun’un bir de Beykoz Akyazı’da camisi vardır. Yolumuzdan ayrılmayalım diye, hızla dönüp, Unkapanı’na doğru ilerliyoruz. Sağda Şebsefa Hatun Camii. Cami yaptırdığı halde ansiklopedilerde ismi yok. Kim bilir hangi sultanın sofu gözdesi, hangi bebekken ölüvermiş ve ismi unutulmuş nâzık şehzadenin validesi idi! Annemin çocukluk teravihlerine katıldığı bu caminin iç duvarlarında, zamanı içine hapseden bir aynanın olmasını ne kadar isterdim! Anneannem, anneannemin Fatihli annesi, kim bilir kaç yaz ve kış iftarından sonra o tuğla duvarların arasında, bazen üşüyerek bazen sıcaklayarak Rab’lerine secde etmişler, Şebsefa Hatun’a her seferinde Fatihalar yollamışlardır? Hayır-hasenat sahibi ecdadımızı unutursak bir ağaç fidan dikenimizi yüz yıl sonra kim anar? Kim anar? Söyleyin kim anar?

Yokuşun sonunda, Şişhane’nin orta yerinde Loğusa Hatun Türbesi bizi bekler. Kendisi dünyadan ayrıldıktan sonra, bebeğini dünyaya getiren o garip ana, küçük türbesinin penceresinden size “Yavrunuzu bağrına basmanın doyumsuz lezzetini bir kere de benim için yaşayın” diye yaşlı gözlerle fısıldayacaktır. Artık yorulduk. Yolumuz Taksim’e bir hayli yaklaştı. İngiliz Konsolosluğu’nun koca bahçesinin yanı başında, yüz yıl önce Lawrence’a kaptırdığımız toprakları, beş yüz yıl önce bütün şiddet ve celâli ile fetheden Yavuz Sultan Selim’e “ak sütünü helâl eden” bir sütannenin camisi var: Kamer Hatun Camii.

İstanbul’un bir kadınlar şehri olduğunu anlatmak, Anadolu gibi mübarek analarla dolup taşığını ispatlamak için yolu ve sözü daha fazla uzatmaya gerek var mı, Allah aşkına! ▲

**GALATASARAY LİSESİ'NDEN
MEZUN OLUR. BİRİNCİ
DÜNYA SAVAŞI'NDA
ÇANAKKALE CEPHESİNE
ASKER TAŞIMIŞ VE BÜYÜK
BİR TARİHE TANIKLIK
ETMİŞ BABASI HARİCİYECİ
OLMASINI İSTER. ANCAK
KENDİSİ TÜRKİYE'DE HİÇ
KİMSENİN OLMADIĞINI
OLMAK İSTER: BİZANS
SANATI UZMANI.**

◆ **AYŞENUR ERDOĞAN**
ARAŞTIRMACI

📷 **İHSAN İLZE- MURAT GÜR**

SEMAVİ EYİCE

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN TÜM ŞİDDETİNE KARŞIN, BİZANS'LA İLGİLİ KİTAPLARINI OKUDUĞU HOCALAR ALMANYA'DA OLDUĞU İÇİN, EYİCE 18 EKİM 1943'TE SAAT 10'DA KALKAN ALMANYA TRENİ İLE YOLA ÇIKAR.

Yaş 12. “İstanbul’un Kuşatılması ve Fethi” konusunda bir ödev hazırlamakla vazifelendirilir. Konu için okumalar yaptıkça içinde surlar ile ilgili büyük bir merak uyanır. O zamana kadar surları ve Suriçi’ni görmediğinden, o bilmediği beldeyi öğrenmeye karar verir .

Fakat bir sorun vardır. O dönemde bisikletler için ehliyet ve plaka şartı getirilir; kurallara uymayanların bisikletine el konulur. Ne kadar uğraşsa da bir türlü halledemez evrak işini. Ailesi Küçük Pazar Karakolu’nda Başkomiser olan İsmail Hakkı enişteye gitmesini söyler. Kadıköy’den vapurla Eminönü’ne geçer. Ancak bölgeyi iyi bilmediği için fazla yürüyüp surların sonuna kadar gelir, sonra gerisin geri yürüyüp, en nihayetinde karakolu da enişteyi de bulur. Hakikaten de İsmail Hakkı enişte ehliyet ve plaka sorununu çözer. Böylelikle Semavi Eyice’nin İstanbul Suriçi’nde 785 plakalı bisiklet ile yazacağı tarih başlar.

1930’ların ortası. Arkadaşı Ahmet Pekelmen ile her cumartesi hedef Suriçi’dir. Elllerinde Ernest Mamboury’nin İstanbul: Rehber-i Seyyahin’i. Daha sonra aralarına Turgut Cansever de katılır. Sadece

İstanbul’u keşfetmekle kalmaz Semavi Eyice; kitapçılarda hatırı sayılır bir teşrikimesai yapar ve İstanbul ile ilgili kitaplar toplar. Bazen istediği kitapları duyunca kitapçılar dahi şaşırır. “Kimin için istiyorsun sen bu kitapları?” diye sorarlar.

Eyice Galatasaray Lisesi’nden mezun olur. Birinci Dünya Savaşı’nda Çanakkale cephesine asker taşınış ve büyük bir tarihe tanıklık etmiş babası onun hariciyecisi olmasını ister. Ancak kendisi Türkiye’de hiç kimsenin olmadığını olmak ister: Bizans sanatı uzmanı. Babası önce razı gelmez zira ona göre bunlar sadece zengin ailelerin çocuklarının yapabileceği mesleklerdir. Semavi Eyice vazgeçmez. Ancak bu kez de okumak ve ilerlemek istediği alanın uzmanları yurt dışındadır. İkinci Dünya Savaşı’nın tüm şiddetine karşın, Bizans’la ilgili kitaplarını okuduğu hocalar Almanya’da olduğu için, Eyice 18 Ekim 1943’ta saat 10’da kalkan Almanya treni ile yola çıkar.

Önce Avusturya’da Viyana Üniversitesi’ne ardından Berlin Üniversitesi’ne devam eder. Hemen her gün bombalanan ülkede 2 yıl eğitim görür. Sonunda Türkiye ve Almanya ilişkilerinin tamamen kopması üzerine

Nisan 1954’de ülkeden ayrılır. Türkiye’ye döndüğünde Bizans Sanatı okuyacağı bölüm yoktur. Arif Müfit Mansel’in desteğiyle sınavlara girer ve İstanbul Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğrencisi olur. İstanbul Minareleri konulu bitirme teziyle mezun olur. Niyeti Arkeoloji Müzesi’nde işe başlamaktır ancak üniversitenin felsefe hocalarından Macit Gökberk’in yönlendirmesiyle 1948’de İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Kürsüsü’ne Asistan olarak atanır.

Schweinfurt, Erdman ve Gabriel gibi dönemin önde gelen mimari ve sanat tarihi hocalarının asistanlığını yapar. 1952’de Side’nin Bizans Dönemine Ait Yapıları isimli tezi ile doktor, 1955’de Son Devir Bizans Mimarisi tezi ile doçent olur. 1963’de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde Bizans Sanat Tarihi Bilim Dalı’nı kuran Semavi Eyice, kürsü başkanı olarak atanır. Bir yıl sonra ise İlk Osmanlı *Devrinin Dini-İçtimai Bir Müessesesi: Zaviyeler* tezi ile profesör unvanını alır.

ONUR ÖDÜLLERİ

Türkiye’nin ilk Bizantoloğu olan Prof. Dr. Semavi Eyice, sayıları hâlâ

tam tespit edilemeyen ancak toplamda bin 500’den fazla olduğu kesin olan makale, ansiklopedi maddesi ve kitaba imza attı. Anadolu’nun birçok yerinde arkeolojik araştırmalarda bulundu. Başta Mimar Sinan’ın kendisi için yaptığı mescit olmak üzere birçok tarihi eseri yıkılmaktan kurtardı.

42 yıllık öğretim kariyeri sırasında yurt dışında da birçok üniversitede dersler verdi. Belçika Kraliyet Akademisine seçilen Eyice, başta Fransız Legion d’Honneur Nişanı, Türkiye Bilimsel Araştırmaları Kurumu Ödülü ile Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü olmak üzere çok sayıda takdir ve ödül aldı.

28 Mayıs 2018’de “Alimin ölümü, âlemin ölümüdür” sözü bu kez onun için söylendi ve İstanbul’un yedi tepesinden birinde; Fatih Camii haziresindeki makamına defnedildi.

Hocaların hocası Prof. Dr. Semavi Eyice, kubbenin altına kocaman bir ses bıraktı. Bir âlim olarak yaşadı, bir âlim olarak son nefesine kadar anlattı ve bıraktığı bilgi ve düşünce mirasıyla anlatmaya devam ediyor. ▲

◆ **NECDET SAKAOĞLU**
EĞİTİMCİ, YAZAR, TARİH ARAŞTIRMACISI

“II. MEHMET’İ,
II. THEODOSİOS’UN
KORKUTUCU SURLARI
KARŞISINDA MUTLAK
BAŞARIYA AZMETTİREN
GERÇEK, TEMSİL
ETTİĞİ OSMANOĞULLARI
BİREYLERİ ARASINDAKİ
ŞAHSİYETİ VE
YETİŞMESİNİN YANI SIRA
KÜLTÜR DONANIMINDAN
ŞAIRLİĞE, YÖNETİM
İLKELERİNDEN ADALETE
KADAR TEKİLLİĞİ,
BENZERSİZLİĞİ İDİ...”

FETİH

FATİH

Öykü veya tarih diyelim, Osmanlı Beyliği’nin kuruluş dönemi serüvenlerinin en yakın tanıkları, Bizans İstanbul’u, o zamanki Rum yazarlar, tarihçiler, yolcular ve tacirler olmuştu. Bunlardan ilk akla gelen tarihçi, son imparator Konstantinos’un başmabeyincisi Dukas’tır. Bunun çağdaşı tarihçi Kritovulos ise II. Mehmet’in maiyetinde danışman idi. Üçüncü sırada kuşatmanın görgü tanığı, imparatorun sadık adamlarından Yeorgos Francis anılmalıdır. Fatih’in maiyetinde bir bürokrati olan Tursun Bey de tanık bir yazardır. Bu dört tarihçinin yazdıkları eserlerden¹ ayrıca geçen yüzyıllarda ve zamanımızda yazılmış Fatih ve Fetih konulu Türkçe ve yabancı dillerde onlarca eser ve makale vardır. “Olmaz”ı başararak İstanbul’u fetheden, II. Murad oğlu II. Mehmet, İstanbul’u Türklere açtığı için “Fâtih” sanıyla anılagelmiştir.

İstanbul’u almayı aklına koymuş II. Mehmet’in İstanbul kuşatması Ortaçağ kalelerine karşı girişilen kuşatmalardan farklıydı. Çünkü İstanbul’un dünya coğrafyasında tekilliği, kuşatmanın

sonucunu belirlemede etken, girişimcisi II. Mehmet, mucidi Macar Urban Usta olan toptu. “Ejder” denilen bu silah, kale kuşatmalarında ve meydan muharebelerinde o güne kadar kullanılan toplarla oranlanamayacak kadar büyük ve güçlüydü. Barut enerjisiyle 12 kantar (550 kg) ağırlığındaki bir gülleyi, 1 mil (1,61 km) uzaktaki hedefi tahrip edecek güçte fırlatıyordu. Ama soğuması ve yeni gülle yerleştirilmesi zaman aldığından 8 saatte bir ateşleniyor, yani günde üç gülle atıyordu.

İstanbul’un bu son kuşatmasında II. Mehmet 250 bin kişilik ordunun şahı, Ejder de küçük boy öteki topların şahı idi! Kostantiniye surlarında ne boyutta gedikler açılabileceği, Edirne’deki denemelerde saptanmıştı. Hisar-peçeli ve hendekli kara surlarının nasıl yıkılabileceği konusunu padişah ve mühendis askerleri, kuşatma öncesinde iki yıl çalışmışlardı. Yukarıda değinilen öyküsel gelişmeler teknik konuları güçlendiren manevi lejantlardı kuşkusuz. II. Mehmet’i ve ileri görüşlü genç kadrosunu, II. Theodosios’un (408-450) görkemli surlarının karşısına “Ya ben, ya Kostantiniyye!” diye diken güç içseldi, inançtı.

İstanbul kuşatmasındaki manevi

etkenler önemsenmekle birlikte, kuşatmanın planı, savaş stratejisi ve teknolojisine göre 1000 yıllık yorgun surları silkeleyecek askeri mühendislik de çalışıldı. Amaçsa giderek yoksullaşan ve harabeye yüz tutan kenti bayındırlığa kavuşturup Mahrusa-i Kostantiniye yapmaktı.

II. Mehmet’i, II. Theodosios’un korkutucu surları karşısında mutlak başarıya azmettiren gerçekse, temsil ettiği Osmanoğulları bireyleri arasındaki şahsiyeti ve yetişmesinin yanı sıra kültür donanımından şairliğe, yönetim ilkelerinden adaletle kadar tekilliği-benzersizliği idi.

Fetihden önceki son kuşatmayı Osmanoğulları’ndan II. Murat, her nazik anda çelme takmayı iş edinen imparator II. Manuel’e (1391-1425) karşı, Düzmece Mustafa’yı bertaraf edip Çandarlı İbrahim Paşa’yı vezir yaptıktan sonra gerçekleştirmişti. 1422 Haziran-Eylül arasındaki İstanbul Kuşatması bir abluka olup, amaç İstanbul’da darlık ve korku yaşatmaktı. Bu ablukaya manevi gücüne inanılan -Yıldırım’ın damadı- Emir Sultan da 500 dervişiyile katılmıştı. Bizans devletinin, İstanbul dışındaki topraklarını çatışmalara girmeden anlaşmalarla Osmanoğulları’na

bırakması da ilginçtir. Bunun nedeni, surlarla ve denizle çevrili İstanbul’u, hatta karşı yakadaki Galata surlarını tehdit edecek ateşli silah gücüne ve donanmaya sahip olmamasıydı. Din-kilise, hanedan; kral, dük, prens, kentli, köylü sorunları; çatışma, baskın ve salgınlarla boğuşan Orta Çağ Avrupa’sından da -o dönemin yol koşulları, ulaşım ve haberleşme güçlükleri dikkate alındığında- İstanbul’a dönük bir eylem beklenemezdi.

İkinci kez 1451’de tahta oturan donanımlı genç hükümdar II. Mehmet’in, ertesi yıl, İstanbul’u Karadeniz ve Tuna yoluyla Avrupa’ya bağlayan Boğaz’da, İstanbul’dan hayli uzak bir noktada, Anadolu yakasındaki Güzelce Hisar’ın karşısına 4,5 ayda görkemli bir hisar yaptırmasının² hikmeti, bu yeni kalenin barbakanlarından atılan toplarla bir geminin batırılmasıyla anlaşıldı: İstanbul’a erzak ve savunma gücü gönderilmesi önlenecekti. Bu, kuşatma yakın demektir.

1453 Nisan-Mayıs ayları boyunca süren İstanbul Kuşatması, Avrupa coğrafyasının surlarla güvene alınmış en büyük payitahtına karşı yapılan kuşatmaların,

en kapsamlı, planlı, hazırlıklı ve fetihle noktalanın sonuncusudur. 1453’ün 29 Mayıs’ında İstanbul’un düştüğü sırada kente giren II. Mehmet’in yeniçerileriyle ölümüne savaşan son savunmacılar arasında nefer giysili İmparator XI. Konstantin Dragazes de vardı, öldürüldü. Fatih’in şanına ona bir anıt mezar yaptırmak yaraşırı. Ayvansaray’da Arap şehitler denen toplu gömüttekiler belki Dragazes ve son savunmacılardır. Dragazes’in, son savunmacılar arasında kente giren Yeniçerilerle boğaz boğaza savaşırken öldürüldüğü haberleri, savunma için İstanbul’a gelen Frenk gemilerinin Venedik’e, Cenova’ya varmasından sonra, yani en erken 1453 Haziran ayı ortalarında Avrupa kamuoyunda, Katolik dünyasında heyecan uyandırmış olmalıdır. Diğer yandan, yine denebilir ki Anadolu’nun batısında kurularak Balkanlarda da dal budak salan ve İstanbul’u alıp Bizans’a son veren Türk egemenliği, bundan sonra Avrupa’da, kurucusu Osman’ın adından dolayı Ottoman Empire, II. Mehmet de “Büyük Türk” İslam dünyasında da “Fâtih-i Kostantiniye” diye ünlenmiştir.

Eski dünyada “bir el ayası” denebilir çapta bir beyliğin tahtına yeni oturmuş genç bir hükümdarın başardığı

İstanbul’un fethi, Avrupa’da siyasal, askeri ve dinsel bir deprem yaşatmış olmalıdır. Endülüs’teki İslam uygarlığına son verilış için, Hıristiyanlığın intikamı denebilir.

Fethin ilk gecesinde neler yaşandı? Fatih’in askerleri akşam surların dışındaki çadırlarına mı döndüler? Bu satırları okuyanlar kendi düşünme, hayal kurma yetileriyle sahneler kurabilirler. Tarihçi Neşrî: “O savaşta öyle şeyler yaşandı ki kalemle hepsini yazmak olanaksız” demiş. Khioslu Başpiskopos Leonard da kuşatmanın günlüğünü tutmuş. Hekim Nicola Barbaro, Floransalı tacir Giacomo Tetaldi, bizden de Tursun Bey, yine kuşatmayı yazmışlar. Tarihçi Kemal Paşazâde 7. Defter’de İstanbul’u övmüş, kentte gündüzleri güneşin, geceleri ayın nöbet tuttuğunu yazmış; Dukas, Bizans’ın yıkılışını anlatmış. Yine Bizanslı Tarihçi Francis’in kimi sahnelerin verildiği Şehir Düştü! kitapçığı okunmalıdır. Veya Bizans başkenti İstanbul’daki saray ve kilise arşivleri veya bunlardan bugüne ulaşan Türk ve Bizans belgelerini içeren Prof. Dr. Melek Delilbaşı’nın İki İmparatorluk Tek Coğrafya adlı kitabı, Bizans kroniklerine ilgi duyanların başucu kitaplarından olacaktır. ▲

¹ Dukas (Çev. VL. Mirmiroğlu) Bizans Tarihi, İstanbul 1956; Kritovulos (çev. Karolides) Târih-i Sultan Mehmed-i Sâni, Tarih-i Osmanî Encümen-i Yayını , İstanbul, Bizanslı Tarihçi Francis’ten, İstanbul’un Fethi : Şehir Düştü (Eski Yunanca Aslından çev. Dr. Kriton Dinçmen, İstanbul 1993; Tursun Bey, Târih-i Ebû’lFeth (hızl, Mertol Tulum), İstanbul, 1977

² Fetih öncesi bir İstanbul efsanesi de bu hisarın yapılmasına ilişkin bir “sığır postu” masalıdır.

◆ DR. COŞKUN YILMAZ

TARİHÇİ - İSTANBUL İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRÜ

📷 MUSTAFA YILMAZ

“ŞİMDİ YUMUŞAKLIK VE MERHAMET GEREKMEZ. BU HUSUSTA KUSURU GÖRÜLENLER, FETHE MUHALİF OLANLAR TESPİT EDİLİP, GÖREVDEN AZİL DÂHİL GEREKEN EN ŞİDDETLİ CEZA İLE CEZALANDIRILMALIDIR. SONUÇTA ALLAH’IN YARDIMIYLA BİZ BURADAN UTANAN VE GÜCENEN DEĞİL, FERAHLAYAN, MANSUR VE MUZAFFER OLARAK DÖNEN OLURUZ. NETİCEDE BAŞARI ALLAH’TANDIR. AMA ELDEN GELEN BÜTÜN GAYRET SARF EDİLMELİDİR. ALLAH RESULÜ VE ASHABININ SÜNNETİ DE BUDUR.”

Akşemseddin’den Sultan Mehmet’e KUŞATMANIN SEYRİNİ DEĞİŞTİREN MEKTUP

Kuşatmaların kader anı vardır. Bıçak sırtında belki de daha ötesi sırat köprüsünde yürümek gibidir o anlar. İstanbul kuşatmasının da böyle zamanları olmuştur. Beklenmedik bir anda gelir çoğu defa. İşte liderlik de, karakter de, zekâ da, başarı da, başarısızlık da o anlarda gizlidir. İşte, Akşemseddin’in Sultan II. Mehmet’e gönderdiği mektup da böyle bir anda yazılmış ve 21 yaşındaki Sultan’a fethin yolunu açmıştır.

Kuşatma 6 Nisanda başlamış, Sultan II. Mehmet, 18 Nisan’da ilk umumî hücum emrini vermişti. Osmanlı ordusu ciddi bir güç gösterisinde bulunmuş, Romalılar büyük bir endişeye kapılmıştı.

Papa’nın yardıma gönderdiği üç Ceneviz gemisi yolda rastladı, Sicilya’dan gıda ve mühimmat getiren bir Roma gemisiyle birlikte 20 Nisan’da İstanbul önlerine ulaştı. Osmanlı hükümdarı, donanma kumandanı Baltaoğlu Süleyman Paşa’ya, ne pahasına olursa olsun gemilerin durdurulmasını ve Haliç’e girmelerine müsaade edilmemesini emretti.

Müthiş bir cenk oldu. “Her taraf savaşçıların naralarıyla çınlıyor, taş, top, gülle atışlarının yoğunluğundan kürekler suyla buluşmakta zorluk çekiyordu.”

Savaşın ilerleyen saatlerinde şiddetli lodos rüzgârının çıkmasından istifade eden yardım gemileri üç saat süren mücadelenin ardından Osmanlı gemilerinden kurtuldu. Osmanlı gemilerine göre daha büyük ve yüksek olan bu gemilerin yelkenlerini rüzgâr şişirince hızlıca yol aldıklarından, bu gemilere göre daha küçük olan Osmanlı gemileri onları durdurmaya muvaffak olamadı.

Savaşı Zeytinburnu açıklarında izleyen

FATİH SULTAN MEHMET’İN ÇOK AZ BİLİLEN ÇİZİMİ
15. YY İSTANBUL SARAY ALBÜMÜ HAZİNE 2153 FOLYO 145BA

“Mehmet, öfkesinden atını “dalgaları yarmak ve donanmasına doğru yelken açıp düşman gemilerini durdurmak istercesine denize sürdü.”

Gemilerin Haliç’e girmesi İstanbul için büyük bir moral kaynağı oldu. Bizanslıların kendilerine ve Avrupa’dan gelecek yardımlara güvenleri arttı. Osmanlı ordusunun tahmin ettiklerinden daha güçsüz olduğuna kanaat getirerek elçi gönderip barış istediler.

Osmanlı ordusunda ise tersi bir hava hâkimdi. Kuşatmanın kaldırılmasına yönelik fikirler yüksek sesle dile getirilmeye başlandı. Dört gemi bile durdurulamamıştı. Haberlere göre,

AKŞEMSEDDİN’İN FATİH SULTAN MEHMET’E YAZDIĞI MEKTUP, TSMA, NR. E. 5584

Papa ve Avrupa büyük bir Haçlı ordusuyla yola çıkma hazırlığındaydı. Kuşatma bir an önce kaldırılmazsa devlet büyük bir tehlike ile karşı karşıya kalabilirdi. Bir kazan kurulmuştu ki, fokurtusundan başka ses duyulmaz olmuştı.

Kuşatmaya katılan Osmanlı tarihçilerinin ifadesiyle asker “fırka fırka” olup, “bu olay ehl-i İslam arasına fütur ve perişâni saldı.” Muhalifler, “Sultan Mehmed, şeyhün (Akşemseddin) sözüne itibar ve itikad eyledi. Ahir Frengistan’dan gemiler, çok asker ve azık geldi, kâfir şenlik eyledi. Pes ulema ve ümera cem cem oldu, padişaha geldiler. Bir sufinin sözüyle bu kadar asker helak oldu, bu kadar hazine telef oldu, halen Frengistan’dan kâfirlere imdat gelecektir fetih olmak ümidi kalmadı dediler.”

Kurşun gibi ağır hava hâkimdi. Osmanlı ordugâhında II. Mehmet büyük bir buhranla karşı karşıya idi. Bu buhran sadece ordugâhta değil, aynı zamanda ruhunda fırtınalar kopuyordu. Çadırına kapanmış, kimse ile görüşmek istemiyordu. Herkesin gözü onun üzerinde o ise çadırında karşı karşıya olduğu bunalımla baş başa idi.

Akşemseddin’in mektubu bu kasvetli havayı dağıtan, büyük kasırgayı püskürtten en önemli adım oldu.

Akşemseddin, Sultan II. Mehmet’in fetih yolculuğundaki en önemli destekçilerinin başında geliyordu. Sadrazam Çandarlı Halil Paşa başta olmak üzere İstanbul kuşatmasına karşı çıkan devlet ricalinin, askerın, ulemanın, meşayihin aksine, güçlü muhalefete rağmen her ortamda fetih fikrini savunmuş, kamuoyu oluşturmuş, kitleleri teşvik etmiş, en kritik anlarda aktif rol almış, sağduyu, sükûnet ve cesaretle kuşatmayı savunmuştu, II. Mehmet’i yönlendirmiş ve Fatih olmasına öncülük yapmıştı. Onun içindir ki, deniz muharebesindeki başarısızlığa karşı eleştiri oklarının hedefine en önce o yerleştirilmişti.

Denizdeki başarısızlığın doğurduğu olumsuz havayı yakından izleyen ve genç hükümdarın büyük bir tereddüde kapılıp kuşatmanın devamının tehlikeye düştüğünü fark eden Akşemseddin, kimseyle görüşmek istemeyen padişaha bir mektup yazdı. Sert bir üslup ile kaleme aldığı mektubunda hükümdarı kararının arkasında durması için ikaz etti. Ak

Şeyh, kuşatmanın geleceğini belirleyen 20/21 Nisan’a bağlayan gece yazdığı mektubunda, 21 yaşındaki sultan talebesine şu uyarı ve tavsiyelerde bulundu:*

“Tertemiz selamlar ve saf bağlılıklar sunulduktan sonra, şerefli zatınıza arzım şudur ki: Gemi ehlinde meydana gelen olay kalbe büyük kırıklık ve üzüntü getirdi. Bir fırsat görünüyordu. Fakat bu hadise o fırsatı ortadan kaldırdı. Yeni gelişmeler oldu. Birincisi, kâfirler rahatladı, sevince boğuldu, moral buldu. İkincisi, sizin görüşünüzün eksik, hükmünüzün ve kararlarınızın isabetsiz, sözünüzün tesirsiz olduğu görüşü kuvvet kazandı. Üçüncüsü, dualarımızın kabul olmadığı, müjdemizin geçersiz olduğu ifade edilir oldu. Bu bakımdan bu hadise, bunun gibi pek çok mahzurlar doğurdu.

Şimdi gevşeklik ve yumuşaklık gerekmez. Bu hususta kusuru görülenler, fethi muhalif olanlar tespit edilip, bunlar görevden azil dâhil en şiddetli ceza ile cezalandırılmalıdır. Eğer bunlar yapılmazsa kaleye yeni bir hücumla kalkışıldığında, hendeklerin

* Mektup sadeleştirilmiştir

doldurulmasına karar verildiğinde gevşeklik gösterilecektir. Bilirsiniz, bunlar yasaktan (zordan) anlayan Müslümandır. Allah için canını, başını ortaya koyan azdır. Meğer bir ganimet göreler, canlarını dünya için ateşe atarlar.

Şimdi sizden ümit ve ricamız şudur: Gücünüzün yettiği kadar ciddiyet ve gayretle, hem fiilen, hem de emirle, hükümlerinize ve sözünüzle işe sarılmanızdır. Bu tür görevleri, gerektiğinde merhameti ve yumuşaklığı az, şiddet kullanabilecek, zora başvurabilecek kimselere vermelisiniz. Bu hem geçmişteki uygulamalara, hem de dine uygundur. Allah şöyle buyuruyor: ‘Ey şanlı Peygamber! Kâfirlerle, münafıklarla sonuna kadar savaş ve onlara karşı sert ol, yumuşak davranma. Onların varacakları yer cehennemdir ki, orası varılacak ne kötü yerdir.’

Bir acayip hal oldu. Üzgün bir halde otururken, sâdâtın büyüğü, Câfer-i Sâdık’ın işareti üzerine Kur’an’ı Kerim üzerinde mütalaada bulunurken şu âyete rastladım: ‘Allah münafıklara ve kâfirlere ebedi olarak cehennem ateşini vaat etti. O onlara yeter. Allah onları rahmetinin sahasından uzaklaştırdı. Onlar için devamlı azap vardır.’

Bu âyete göre, bu işte gayret sarf etmeyenler de, senin emrine uymayanlar da içten Müslüman değildir. Bunlar münafık hükmünde olup, kâfirlerle cehennemde beraber olacaklardır.

İşlerini daha sıkı tutmandan ve sert davranmandan başka çare olmadığı anlaşıldı. Sonuçta, Allah’ın yardımıyla biz buradan utanan ve gücenen değil, ferahlayan, mansur (yardım edilen) ve muzaffer olarak dönen oluruz. Şimdi ‘kul tedbiri alır, takdiri Allah’a bırakır’ hükmü her zaman geçerlidir. Neticede başarı Allah’tandır. Ama kul, elinden gelen ciddiyet ve gayreti

eksik bırakmamalıdır. Allah Resulü ve ashabının sünneti de budur.

Hüzünlü bir halde iken biraz Kur’an okuyup yattığımda, bir takım lütuflara, müjdelere mazhar oldum ve teselli buldum. Bu söylediklerim size boş söz gibi gelmesin. Söylediklerim tamamen sizi sevdiğimizdendir.”

Sadece uyarı ve tavsiyeleriyle değil, üslubuyla da çok dikkat çekici bir metin olan mektup etkisini göstermiş, padişah kendisini toparlamış, gemilerin karadan yürütülmesi dâhil karşı hamleleriyle ordusundaki dağınlıklığı önleyip muhalefeti geri püskürtürken, İstanbul surlarının içindeki iyimser havayı dağıtmış morallerini çöktürmüştür.

Akşemseddin’in İstanbul’un fethindeki rolü bu mektupla sınırlı mıdır? Hayır. “Ya tamam ya veda” kararının alındığı son hücumun gerçekleşmesi, padişaha sürekli moral vermesi, şehre girilmesine varıncaya kadar, en kritik anlarda bile Akşemseddin devrede olmuştur. Lider kadro arasında Sultan II. Mehmet’in az sayıdaki destekçileri arasında yer alarak feraseti, basireti ve dirayetiyle fethin öncülerinden olmuştur. Bu etkisi dolayısıyla ki, Ayasofya’da ilk Cuma hutbesi ve imamlığı, büyük sahabi Eyüp Sultan Hazretleri’nin kabrinin keşfi, ona nasip olmuş, İstanbul’un manevi fatihi olarak anılmıştır.

Mevla ona ve yoldaşlarına, fethin kutlu askerleri ni’mel-ceys’e rahmet eyleye.

İSTANBUL'UN FETHİNDE OSMANLI DONAN- MASININ ROLÜ

“OSMANLI ORDUSU, EDİRNE'DEN İSTANBUL'A DOĞRU HAREKETE GEÇTİĞİ SIRADA 350-400 GEMİDEN OLUŞAN VE KÜREKÇİLER HARİÇ 20 BİN DENİZ ASKERİ BULUNAN GELİBOLU'DAKİ DONANMA DA İSTANBUL'A DOĞRU YOLA ÇIKTI. 6 NİSAN CUMA GÜNÜ BAŞLAYAN KARA KUŞATMASININ ÜZERİNDEN HENÜZ BİR HAFTA GEÇMEMİŞTİ Kİ, 150 PARÇALIK OSMANLI DONANMASI BEŞİKTAŞ VE SALIPAZARI ÖNÜNDE TOPLANDI...”

İstanbul'un fethi için kesin kararını veren Sultan II. Mehmet, kendisine gelen Bizans elçilerine “Gidiniz efendinize söyleyiniz, şimdiki Osmanlı padişahı eslâfına aslâ benzemez, şimdi benim iktidârımın vâsıl olduğu yerlere onların âmâli bile yetişmemiştir” derken kendine ne kadar güvendiğini gösteriyordu. Önemli deniz yolları üzerinde bulunan İstanbul'un kuşatılması için güçlü bir donanmaya ihtiyaç olduğundan, padişah gemi yapım işleriyle de yakından ilgilendi.

İSTANBUL KUŞATMASI

Fatih, önce Yıldırım Bayezid'in İstanbul'u kuşatmak için yaptırdığı Anadolu Hisarı'nın karşısına Rumeli Hisarı'nı yaptırarak Karadeniz'e geçişi kontrol altına aldı. Böylece Karadeniz'den İstanbul'a giden ticaret yollarının hâkimiyetini ele geçirmiş oluyordu. İstanbul'un fethi için Edirne'de büyük topların hazırlanması emrini veren genç hükümdar, Kaptanıderya Baltaoğlu Süleyman Bey'e, Gelibolu'da yeni bir donanma kurmasını istedi.

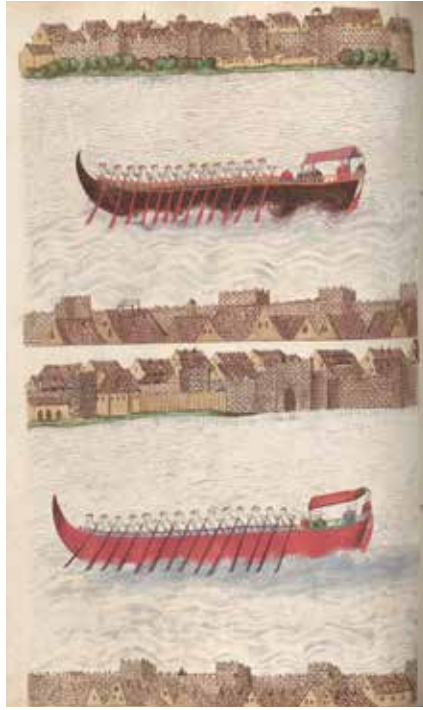
Osmanlı ordusu, Edirne'den İstanbul'a doğru harekete geçtiği sırada 350-400 gemiden oluşan ve kürekçiler hariç 20.000 deniz askeri bulunan Gelibolu'daki donanma da İstanbul'a doğru yola çıktı. 6 Nisan Cuma günü başlayan kara kuşatmasının üzerinden henüz bir hafta geçmemiştir ki, 150 parçalık Osmanlı donanması Beşiktaş ve Salıpazarı önünde toplandı. Baltaoğlu Süleyman Bey'in idaresindeki bu muhteşem donanmanın geçişini surlar üzerinden seyreden Bizanslıların maneviyatları bir kat daha kırıldı. Çünkü Bizans ilk defa ciddi bir şekilde denizden kuşatılıyordu. İstanbul'un en zayıf surları Haliç tarafındaydı ve Bizans Osmanlı donanmasının Haliç'e girmesini önlemek üzere, eski gemileri ve varilleri kalın bir zincirle birbirine bağlayarak sağlam bir engel meydana getirdi.

Osmanlı donanması, İstanbul'un fethinde şehri abluka altında tutması, caydırıcı etkisi ve Haliç tarafından kuşatmaya destek olması sayesinde önemli bir rol üstlenmiş oldu. Çünkü daha önceki kuşatmalarda şehir denizden kuşatılmadığı için deniz yoluyla dışarıdan gelen yardımlar da önlenememiş ve bu yüzden Bizans her zaman dışarıdan yardım alabiliyordu. Bu defa II. Mehmet, kara kuşatmasının başladığı ilk günden itibaren donanmayı İstanbul sahillerine yerleştirdi ve Kaptanıderya Baltaoğlu Süleyman Bey, donanmasını bugün kendi adıyla bilinen Rumelihisarı'nın yanındaki Balta Limanı'na demirleyerek burayı üs edindi.

Osmanlı donanmasının 9 Nisan'da Haliç'e girmek için yaptığı ilk teşebbüs sonuçsuz kaldı. Karada toplanan şehir surlarını döverken, donanma da İstanbul'u ilk defa deniz tarafından kuşatmış oldu.

Baltaoğlu Süleyman Bey önce Büyükkada'yı fethetti. Nisan'ın 20'sinde Ege denizinden Bizans'a yardım getiren, içi asker ve mühimmat dolu üç Ceneviz kalyonu ile bir deniz savaşı meydana geldi. Fatih, bu gemilerin Haliç'e girmesine engel olunmasını emrettiği halde Yedikule ile Langa arasında cereyan eden bu deniz savaşının kendi donanması aleyhine döndüğünü görünce çok kızdı. Bu sırada çıkan bir rüzgâr sayesinde, gemiler hızla uzaklaşarak Haliç'e sığındı. Bu hadiseden çok rahatsız olan padişah, Baltaoğlu Süleyman Bey'i öldürtmeyi bile düşündüyse de bazı devlet adamlarının araya girmesiyle azlederek yerine Hamza Bey'i tayin etti.

KAPTANIDERYA BALTAOĞLU SÜLEYMAN BEY, DONANMASINI BUGÜN KENDİ ADIYLA BİLİNER RUMELİHISARI'NIN YANINDAKİ BALTA LİMANI'NA DEMİRLEYEREK BURAYI ÜS EDİNDİ.

22 NİSAN SABAHİ FARKLI BÜYÜKLÜKTE YETMİŞ CİVARINDA OSMANLI GEMİSİNİN HALİÇ'E İNDİRİLMESİ BİZANS'I ÇOK ŞAŞIRTTI.

GEMİLERİN KARADAN YÜRÜTÜLMESİ İstanbul'un kuşatılması sırasında donanma komutanlığının gerçekleştirdiği en önemli harekât, gemilerden bir kısmının karadan yürütülerek Haliç'e indirilmesidir. Bu uygulama, tartışmaları günümüze kadar süren önemli bir deniz harekât taktiği olarak tarihe geçmiştir. Bizans, Haliç'i zincirle kapattığı gibi içerde bulunan donanmasıyla da şehrin bu tarafında zayıf olan surları, Kasımpaşa tarafından gelecek Türk saldırılarına karşı korumak istemişti.

Kara surlarının çok sağlam olması ve Haliç'in zincirle kapatılması sebebiyle gemilerin bu yoldan surlara yaklaşması mümkün değildi. Bu durum karşısında II. Mehmet gemileri karadan yürüterek Haliç'e indirme

kararını verdi. Bu dahiyâne projenin uygulanabileceğine kanaat getirdikten sonra gemilerin geçeceği yolun tespiti işi büyük bir gizlilikle sürdürüldü. Nihayet gemilerin geçeceği güzergâh gemilerin taşınmasına uygun hale getirildi. Geçiş yolu hazırlıklarının önceden başlatıldığını kabul etmek herhalde daha mantıklı olacaktır.

Kuşatma sırasında her iki tarafta bulunan görgü şahitlerinin verdiği bilgilere göre gemilerin yürütüldüğü güzergâh Tophane-Kasımpaşa arasıydı. Dönemin Osmanlı tarihçilerinin güzergâhı tarif ederken kullandıkları “Galata ensesinden” ifadesi de buna işaret etmektedir. Tursun Bey'in ifadesiyle “kadırgalar ve fâyık kayıklardan” oluşan ve rengârenk bayraklarla süslenmiş, yelkenleri açılmış olan bu gemiler, adeta havada yürütülmüş hatta uçurulmuştur.

22 Nisan sabahı farklı büyüklükte yetmiş civarında Osmanlı gemisinin Haliç'e indirilmesi Bizans'ı çok şaşırttı. Haliç'in iki yakası arasına gemilerden bir köprü yapan Osmanlılar süratle karşı sahillere asker ve mühimmat taşıdı. Kuşatmanın zayıf olan bu cephesi Bizans için ciddi bir tehdit oluşturuyordu ve çok geçmeden şehir kara ve deniz tarafından ele geçirildi. Nihayet fetihten birkaç gün sonra donanma, ganimet yükleriyle dolu olarak İstanbul'dan ayrıldı ve Gelibolu'daki üssüne döndü.

İstanbul'un fethi ile denizlerin sultanı olarak anılmaya başlanan Fatih, bu dönemden sonra giriştiği fetihler ve geliştirdiği deniz politikaları sayesinde Osmanlı Deniz İmparatorluğu'nun kuruluşunu başlatmış oldu. Onun için Abdülhak Hâmid'in dediği gibi, “Sensin o pâdişah ki bu ümmet-i necîbe/Emsâr bahşîşindir ebhâr yâdigârın” övgüsünü en iyi şekilde hak etti. ▲

◆ **PROF. DR. İSMAİL KARA**
DÜŞÜNCE TARİHÇİSİ

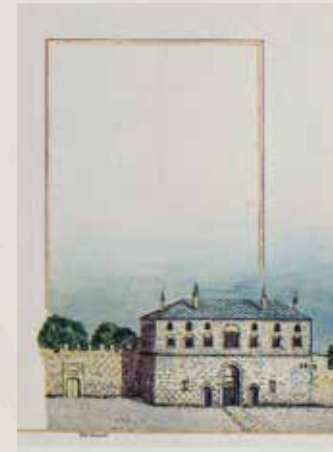
“(...) BİZ BU YOLDA 12 SENE
FASILASIZ OLARAK YÜRÜDÜK
VE O DEVRE [FATİH DEVRİNE]
AİT NE BULDUKSA TOPLADIK.
20 ŞUBAT'TA HATIRIMIZA ŞU
FİKİR GELDİ. GÜYA BİZLER
FATİH DEVRİNİ ELİMİZE GEÇTİĞİ
NİSPETTE BU HATIRALARLA
YAŞATMANIN YOLLARINI
ARAŞTIRIYORUZ. O DEVRİN
YAZILI HATIRALARINI TOPLARKEN
YAZILI VE TEZYİNATLI OLANLARI
BİRİKTİRİRSEK DAHA ÇOK
O DEVRİ BENİMSERİZ...”

FATİH'İN DEFTERİ

Süheyl Ünver merhum bütün hayatı boyunca İstanbul'la, İstanbul'un insanları(âlimleri, ârifleri, sanatkârları, tabipleri...) yapıları, tarihi, müesseseleri, sanatı, kültürü, sokağı, evi, çiçekleri, suları, mezarları, ağaçları, Boğaz'ı, yalıları ve folkloruyla, mesleki olarak da İstanbul'da tıp ve pozitif bilimler eğitimi, sağlık kurumları ile şifa ve sağaltma kültürüyle, tababet ehliyle hususi olarak ve birçok bakımdan ilgilenen bir isim. Ondan geriye kalan yüzlerce kitap ve makale, on binlerce arşiv malzemesi, defterler, fotoğraflar, suluboya veya siyah beyaz resimler, hatlar, süslemeler, çizimler, notlar bunun canlı şahidi. Bir insan ömrüne sığdırılması mümkün olmayacak sayıda ve cesamette işler bunlar. Bilen ve anlayan için, müstakil bir müessesenin, enstitünün meşgalesi olacak kadar istisnai ve vasıflı bir miras...Belki de bu sebeple aynı zamanda bir İstanbul aşığı olan Ahmet Hamdi Tanpınar vefatından kısa bir zaman önce karşılaştıklarında ona “Süheyl! İstanbul sana emanet!” demiştir.

NEREDEYSE TEK BAŞINA AMA BİR PLAN DAHİLİNDE...

Yaptıklarına bakarak Süheyl Bey'in 40'lı yılların ilk senelerinden itibaren İstanbul'un Fethinin 500. yılı (1953) için hususen hazırlandığını söylemek mümkün. Henüz tek parti iktidarı devam ediyor, DP kurulmamış ve 1953'te 500.yılın kutlanabileceğine dair herhangi bir ihtimal ve işaret açıkça ortada yok. Ama o planlı bir şekilde çalışıyor ve dört bir koldan hazırlanıyor. Herhalde çok az kimseyle paylaştığı kademeli bir programı da var. Muhtemelen Osman Nuri Ergin'le, Ekrem Hakkı Ayverdi ile Tanpınar'la, Sıddık Sami Onar'la, Fahrettin Kerim Gökay'la konuşmuş, müzakere etmiştir. Planlayıp yaptıklarından biri İstanbul'la ilgili bir külliyyat ortaya

koymak, daha doğru bir ifade ile kitap ve yazılar üzerinden İstanbul’u gündeme getirmek ve bir ortam, bir zemin hazırlamak, büyük fethе dair bir hissiyata vücut vermek, belki dirençli olan makamları ve kişileri yumuşatmak, nihayet 500. Fetih Yılı kutlamalarını mümkün kılmak... Gerçekleşen bir rüya bu; fetih rüyası... Bu programın bir parçası olarak görebileceğimiz eserlerinden birinde, *İlim ve Sanat Bakımından Fatih Devri Notları 1*’de (1947) söyledikleri bize bazı ipuçları veriyor:

“İstanbul Fethi’nin 500. yılını kutlama hazırlıklarına, seneler boş geçtikten sonra birkaç yıl kaldı. İstanbul’un tarihi âbideleri tek tük ele alınarak tamirine çalışılıyorsa da daha esaslı bir plan yapılmış değildir. Öyle bir program hazırlanmalı ki bu senelerde bitebilsin. (...) İstanbul’un 500. yılını kutlama için yalnız birkaç münevverimizin çalışması kâfi değildir. Bunda her Türkün vazifesi vardır, herkes kendi halinde bir şeyler yapmalıdır.”¹

Süheyl Bey’in 1944–1953 yılları arasında yani sekiz–dokuz yıl içinde İstanbul’la ilgili yayınladığı kitapların listesi ve konuları bile planın ve hazırlıkların ciddiyetini gösterecektir. (Yayın süresi 8–9 yıl olduğuna göre hazırlıklarının en azından birkaç yıl daha geriye gideceğini düşünmek lazım): *Kadıköyü’ne Ünvanı Verilen Hızır Bey Çelebi–Hayatı ve Eserleri, İstanbul, Numune Matbaası, 1944, Fatih’in Oğlu Bayezid’in Su Yolu Haritası Dolayısıyla 140 Sene Önceki İstanbul, İstanbul, Belediye Matbaası, 1945, İstanbul Üniversitesi Tarihine Başlangıç–Fatih Külliyesi ve Zamani İlim Hayatı, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1946, İlim ve Sanat Bakımından Fatih Devri Notları 1, İstanbul, Belediye Matbaası, 1947, Fatih Devri Fıkraları, İstanbul, Varoğlu Matbaası, 1947, Hattat Ahmet Karahisarî, İstanbul,*

Kemal Matbaası, 1948, *Türk Pozitif İlimler Tarihinden Bir Bahis Ali Kuşçi–Hayatı ve Eserleri*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi, 1948,; *Müzehhib Kara Memi–Hayatı ve Eserleri*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1951, *Fatih Sultan Mehmed’in Ölümü ve Hadiseleri Üzerine Bir Vesika*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1952, *Türkiye Gıda Hijyeni Tarihinde Fatih Devri Yemekleri*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1952, *İstanbul’da Sahabe Kabirleri*, İstanbul, İstanbul Fetih Derneği Yayınları, 1953, *Fatih Sultan Mehmed ve Babası ile Oğlu–Resimleri Yapan Ressam Levnî ve Biyografisi*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1953, *Fatih Aşhânesi Tevzinâmesi*, İstanbul, İstanbul Fetih Derneği Yayınları, 1953.² Bu dönemde yazıp yayınladığı makale ve gazete yazılarıyla bu sayı rahatlıkla iki misline çıkacaktır. Ya suluboya resimleri, çizimleri, defterleri, notları, hat ve tezhip çalışmaları, fotoğrafları... Yüzlerce, binlerce.³

Muhtemelen aynı programın bir parçası olarak 1951 ve 1952 yılında büyük bir bağışta bulunarak (2.000 kitap, 100.000 civarında arşiv malzemesi) İstanbul Üniversitesi bünyesinde Tıp Tarihi Enstitüsü

Süheyl Ünver Arşivi kurulup hizmete açılıyor. Ayrıca 1952 yılında Bellini’nin Fatih portresini esas alarak minyatür tarzında bir Fatih portresi yapmış ve bastırmıştı.

FATİH’İN DEFTERİ: BÜYÜK PLANIN ZEVKLİ BİR PARÇASI

Fatih’in Defteri hem düşünce hem de tasarım olarak ne kadar istisnai olursa olsun bu büyük programın bir parçası olarak gerçek anlamını kazanıyor. Ayrıca her şeyi hezarfen müellifine ait; defterin hazırlanması, kâğıt tercihi, minyatürlerin çizimi, ciltlenmesi, altın yaldızlı şemsesi, miklebi, şirazesı ve kapağı, kapak yazısı... Bu defterin arkasındaki büyük düşünceyi ve gösterilen çabayı müellif, o mütevazii üslubuyla kısmen anlatıyor:

“(…) Biz bu yolda 12 sene fasılasız olarak yürüdük ve o devre [Fatih devrine] ait ne buldukça topladık. 20 Şubat’ta hatırıma şu fikir geldi. Güya bizler Fatih devrini elimize geçtiği nispette bu hatıralarla yaşatmanın yollarını araştırıyoruz. O devrin yazılı hatıralarını toplarken yazılı ve tezyinatlı olanları biriktirsek daha çok o devri benimseriz. Nihayet bunların yayınlanması hususu düşünülüyor. Bir kısmı için imkânlar

var fakat bir kısmı için yok. Meselâ o devrin bir tezhipli sahifesini basmak mümkün olabiliyor ama topladığımız 400 örnek için bu kolay olamaz. (...)

Buna rağmen bir şeyler yapmak lazımdır dedik ve şuna karar verdik: Güya o devrin manzum ve mensur hatıralarını yazmak için bizden bir defter istenmektedir. Ortaları boş ve kenarlarına o devrin mahsulü resim ve tezhipler ve minyatürler yapılacaktır. O devrin zevki çok ince, çok mütelevvi ve oldukça yüklüdür. (...) Fatih 49 sene yaşamıştır. Binaenaleyh her seneye bir sayfa ayrılmalı. (...)”⁴.

Bu karar üzerine örnekler seçiliyor ve her sayfa özenle minyatür gibi işleniyor. Kitabın içinde üç Fatih portresi, üç Fatih tuğrası, Fatih’in annesi (Hatice Hüma Hatun), Fatih’in babası (Sultan II. Murad), hocaları ve yakınında bulunan âlimler, ârifler (Molla Hocaşâde, Molla Gürani, Akşemsettin, Molla Hüsrev, Molla Zeyrek, Ali Kuşçu, Sadrazam Mahmut Paşa), ayrıca Fatih devrinin temsilcisi cami ve binalar (Fatih Camisi–külliyesi, Harbi Mescidi, Çanakkale’de bir cami, Fatih medreseleri, Topkapı Sarayı Hazine Dairesi, Bâb–ı Hümayun, Edirne Sarayı’nda Cihannüma Kasrı, Çinili Köşk, Darüşşifa, Tabhâne, Eski Saray, Yedikule, Rumeli Hisarı), kitap

temellük kayıtları, cilt şemsesi ve yazma zahriyeleri, devrin çinilerinden detaylar, hatlar, İstanbul resimleri, Fatih’in hırkası, kaftanı, kayığı, nihayet bir tabip ve hastaları... Birkaç boş sayfa da var defterde, onlar “defteri incelerken yorulanların gözlerini dinlendirmeleri için boş bırakılmıştır.”

Defter bitiyor, 500. Fetih Yılı resmen kutlanıyor, Süheyl Hoca da 29 Mayıs 1953 günü Tıp Tarihi Enstitüsü’nde şahsi bir sergi açıyor; makale ve kitap çalışmalarını da burada sergiliyor.⁵

Elbette açılışa katılan hususi misafirlerin göz zevklerini okşayan en kıymetli sergi elemanlarından biri de Fatih’in Defteri. XV. asırdan çıkıp gelmiş nadide bir yazma gibi elden ele dolaşiyor...

Bu kıymetli defter Süheyl Hoca’nın kızı ve meslektaşı Gülbün Mesara hanımefendinin emanetinde. Onun müsaadeleriyle İstanbul Büyükşehir Belediyesi yayınları arasında ilki 1996’da, ikincisi 2014’te olmak üzere, orijinaline olabildiğince yakın bir şekilde iki defa basıldı. Tahdis–i nimet kabilinden söyleyelim; bizim de Salih Pulcu arkadaşımınla birlikte bu baskılarda bir miktar hizmetimiz geçti. █

¹ İlim ve Sanat Bakımından Fatih Devri Notları 1, İstanbul Risâleleri 2 içinde, İstanbul, İstanbul Belediyesi Yayınları, 1995, s. 20.

1944 yılı öncesinde yayınladığı İstanbul kitaplarının adedi de, hacim ve konuları da çok sınırlıdır: İstanbul ve Boğaziçi Ressamı Ali Rıza Bey, İstanbul, Şehremaneti Matbaası, 1930; Şerefâbâd, İstanbul, Şehremaneti Matbaası, 1930; Mahya ve Mahyacılık, İstanbul, Belediye Matbaası, 1932; İstanbul’un Bazı Acı ve Tatlı Sularının Halkça Maruf Şifa Hassaları Hakkında, İstanbul, Belediye Matbaası, 1934.

² Süheyl Ünver’in doğrudan İstanbul’la ilgili irili ufaklı 29 kitabı İstanbul Risâleleri başlığıyla 5 cilt halinde yayınlanmıştır; haz. İsmail Kara, İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yay.1995–1996; 2. bs., 2015.

³ On yıl içindeki yazılara ve suluboya resimlere, çizimlere dair toplu bir fikir edinmek için bk. Ahmet Güner Sayar–Gülbün Mesara–Aykut Kazancıgil, A. Süheyl Ünver Bibliyografyası, İstanbul, İşaret Yay. 1998; A. Süheyl Ünver’in İstanbul’u (seçme suluboya tablolar), haz. İsmail Kara–Salih Pulcu, İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yay, 1996.

⁴ Süheyl Ünver, “Fatih Sultan Mehmed’in defteri”, Milliyet, 17 Nisan 1953.

⁵ Serginin iyi tasarlanmış ve hazırlanmış kataloğu da 500. Kuruluş Yılında İstanbul Üniversitesi 1. Tıp Tarihi Enstitüsü Sergisi adıyla yayınlanıyor.

**ŞEHİRLERİN SULTANI OLARAK
KABUL EDİLEN İSTANBUL,
İLK BÜYÜK KUŞATMASINI
AVAR TÜRKLERİ ZAMANINDA
YAŞAMIŞTIR.**

İSTANBUL: KUŞATMALAR VE FETİH

**SASANİLERLE ANLAŞAN
AVARLAR 626
YILI YAZ MEVSİMİNDE
SURLAR ÖNÜNE
GELEREK ŞEHİRİ
KARADAN VE DENİZDEN
KUŞATMIŞ, ANCAK AVAR
ORDUSUNDA
ERZAK YETERSİZLİĞİNİN
BAŞLAMASI
ÜZERİNE KUŞATMA
KALDIRILMIŞTIR.**

A sya ile Avrupa'yı, Karadeniz ile Akdeniz'i birbirine bağlayan İstanbul (Byzantion), kurulduğu tarihten itibaren sahip olduğu tabii güzellikleri yanında jeopolitik önemi dolayısıyla ele geçirilmek için birçok defa kuşatılmıştır. MÖ 340'da Makedonyalı II. Philippos'un kuşatması başarısızlıkla sonuçlanmış ama şehir muhtemelen oğlu İskender'e teslim olmuştur. Daha sonra bağımsızlığını elde eden şehir Roma İmparatoru Septimus'un iki yıl süren ablukası neticesinde Romalıların eline geçmiştir (MS 395). Roma döneminde sürekli gelişen kent, tarihin her döneminde bir cazibe merkezi olmuştur. 330'da Roma İmparatorluğu'nun, ikiye ayrılmasından sonra ise Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'nun merkezi olan ve İmparator I. Konstantinos tarafından adeta yeniden kurulan İstanbul (Konstantinopolis), bütün Ortaçağ boyunca Hunlar, Avarlar, Sasanîler (İranlılar), Araplar, Bulgarlar, Sırplar, Ruslar, Macarlar ve Osmanlılar tarafından defalarca kuşatılmış, ancak kara ve deniz

tarafından müstahkem surlara sahip olması ve müdafilerinin şehri iyi savunması dolayısıyla ele geçirilememiştir. Nitekim rahmetli Semavi Eyice'nin ifadesiyle "Ortaçağın en güçlü savunma hattı olan İstanbul surları" bütün bu tehditlere karşı şehri her defasında korumuştur.

Şehirlerin Sultanı olarak kabul edilen İstanbul, ilk büyük kuşatmasını Avar Türkleri zamanında yaşamıştır. Sasanîlerle anlaşılan Avarlar 626 yılı yaz mevsiminde surlar önüne gelerek şehri karadan ve denizden kuşatmış, ancak Avar ordusunda erzak yetersizliğinin başlaması üzerine kuşatma kaldırılmıştır. Aynı yüzyılda İslâm Devleti kurulmuş, İran'ı ele geçirip Sasanî Devleti'ne son veren Müslümanlar, sınırlarını Bizans aleyhine de genişletmeye başlamış; Suriye, Filistin, Mısır ve Kuzey Afrika'yı fethetmişlerdi. Bu fetih hareketleri sırasında Anadolu içlerine kadar ilerlemiş olan İslam ordularının hedefi Bizans İmparatorluğu'nun başkenti Konstantinopolis (Kostantiniyye) idi. Zira bu şehrin fethi Hz. Peygamber'in "Kostantiniyye

muhakkak fethedilecektir. Onu fetheden kumandan ne güzel kumandan, onu fetheden asker ne güzel askerdir” mealindeki sözleriyle müjdelenmiş, bu müjdeye nail olmak isteyen Müslüman Araplar İstanbul’a yönelik üçü Emeviler ve biri Abbasiler döneminde olmak üzere dört sefer düzenlemişlerdir.

Müslüman Arapların ilk İstanbul kuşatması Muaviye (661-781) zamanında gerçekleşmiştir. 668’de Fedale b. Ubeyd kumandasındaki ordu İstanbul üzerine gönderilmiş,

KUŞATMAYI KALDIRIP ÜLKELERİNE DÖNEN İSLAM ORDULARININ BAŞARISIZLIĞINDA, SURLARIN SAĞLAMLIĞI YANINDA ÖZELLİKLE BİZANS’IN SAHİP OLDUĞU “RUM ATEŞİ” ÇOK ETKİLİ OLMUŞTU.

ardından Süfyan b. Avf idaresinde daha büyük bir ordu sevk edilmişti. Ertesi yıl oğlu Yezid’in de bu sefere katılmasını isteyen Muaviye’nin amacı İstanbul’u fethetmekti. 669 yılı bahar mevsimi boyunca devam eden bu ilk kuşatma İstanbul surlarının yüksek ve müstahkem oluşu yanında erzakın bitmesi, ordu içinde hastalık ve açlık başlaması gibi sebeplerle kaldırılmıştı. Müslümanların bu ilk İstanbul kuşatması sırasında çok sayıda şehit verilmiş, ilerlemiş yaşına rağmen kuşatmaya katılan sahabeden Ebu Eyyub el-Ensari de kuşatma sırasında hastalanmış ve surlar önünde vefat etmişti. Emeviler zamanındaki ikinci kuşatma da yine Muaviye döneminde gerçekleşmiştir. Müslümanlar bu kuşatma öncesinde Kıbrıs, Rodos ve Sakız adalarından sonra Marmara Denizi’nin güney kıyısındaki Kapıdağ Yarımadası’nı da fethetmişlerdi. Kış mevsimini burada geçiren İslâm orduları 674 yılının ilkbaharında surlar önüne gelerek şehri ikinci defa kuşatmaya başladılar. Daha çok deniz savaşlarıyla geçen ve 678 yılına kadar dört yıl boyunca devam eden bu kuşatma sırasında Müslümanlar, kış mevsimini Kapıdağ Yarımadası’nda geçiriyor, baharda surlar önüne

gelerek kuşatmaya devam ediyorlardı. Ancak uzun süren bu kuşatmadan da sonuç alınamamıştı. Kuşatmayı kaldırıp ülkelerine dönen İslam ordularının başarısızlığında, surların sağlamlığı yanında özellikle Bizans’ın sahip olduğu “Rum ateşi” çok etkili olmuştu. Emevilerin üçüncü kuşatması ise Süleyman b. Abdülmelik (715-717) zamanında gerçekleşmiştir. Halife, kardeşi Mesleme kumandasındaki orduyu İstanbul üzerine sevk etmiş ve şehri fethetmeden dönmemesini istemişti. Ancak 717 yılı Ağustos’unda surlar önüne gelen Mesleme’nin aralıklarla bir yıl boyunca devam eden bu kuşatması da, kış mevsiminin çok sert geçmesi, fırtına sebebiyle gemilerin kayalara çarparak parçalanması, erzak gemilerinin yakılması, orduda kıtlık ve açlığın başlaması gibi olumsuz sebeplerle sonuçsuz kalmıştır.

Emevilerden sonra iktidara gelen Abbasiler zamanında ise Müslümanlar İstanbul’a yalnızca bir sefer gerçekleştirmişlerdir. Halife Mehdi-Billah’ın oğlu Harun kumandasında gönderdiği bu ordu Üsküdar’a kadar ulaşmış (782) ise de, burada Bizans’tan gelen barış teklifi kabul

edilerek geri dönmüş; böylece Müslüman Arapların İstanbul’u fethetmek için giriştiği bu seferden de sonuç alınamamıştır.

İstanbul, Avrupa Hun Devleti’nin zayıflaması üzerine Karadeniz’in kuzeyindeki bölgelerde siyasi birliklerini kurmaya başlayan Bulgar Türkleri tarafından da kuşatılmış, ancak Tuna Bulgar Devleti hükümdarları Kurum Han (803-814), Omurtag (814-831) ve Malamir Han (831-836) dönemlerinde yapılan kuşatmalar sonuçsuz kalmıştı. İstanbul, dokuzuncu ve onuncu yüzyıllarda Rusların ve sonra Macarların gerçekleştirdiği kuşatmalardan da surları sayesinde kurtulmuştu. Bu şehir, Malazgirt Savaşı’ndan sonra Anadolu’yu fethederek bu toprakları yurt edinen Selçuklu Türklerinin de hedefi olmuştu. İznik’i fethederek burada devletlerini kuran Türkiye Selçukluları sınırlarını Marmara, Karadeniz ve Akdeniz yönünde genişletmeye başlamış, kısa süre içinde Kadıköy ve Üsküdar sahillerine kadar ilerlemiş ve Bizans ile anlaşma yapmışlardı. Bu dönemde doğrudan İstanbul’a yönelik seferler İzmir Türk Beyi Çaka Bey

ile Balkanlar’da bulunan Peçenekler tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak İstanbul’u alıp Bizans’ı yıkmak ve onun yerine büyük devlet kurmak için planlar yaparak Peçeneklerle anlaşmış olan Çaka Bey de başarılı olamamıştır. Bununla birlikte Bizans’ın Anadolu’daki topraklarının büyük bir kısmına sahip olan Selçukluların İstanbul üzerindeki baskısı devam etmişse de 1095’te başlayan Haçlı Seferleri Türklerin Sakarya havzasından Orta Anadolu’ya çekilmesine sebep olmuş, böylece İstanbul üzerindeki Türk tehdidi sona ermişti. Ancak Dördüncü Haçlı Seferi orduları, 1204 yılı baharında Bizans’ın müttefiki olarak İstanbul limanına geldikleri sırada ani bir baskınla İstanbul’u ele geçirmişler ve burada 57 yıl sürecek olan Latin Devleti’ni kurmuşlardı. Bizanslılar İznik’e çekilmiş ve Latinlerle yaptıkları mücadeleler sonunda İstanbul’a yeniden sahip olmuşlardı. 1261’de yeniden Bizans’ın başkenti olan İstanbul, Latin hâkimiyeti döneminde bütün zenginliklerini ve nüfuzunu kaybetmiş, sonraki süreçte bir daha eski gücüne ulaşamadığı gibi bu sefer doğu sınırlarındaki Selçukluların yerini almış olan Osmanlıların tehdidi

altına girmişti. Eskişehir-Bilecik arasındaki bölgede kurulmuş olan Osmanlı Beyliği, askerî başarılarının yanı sıra bulundukları yerin stratejik ve jeopolitik özelliklerini de çok iyi değerlendirerek ilk andan itibaren Bizans aleyhine genişlemeye başlamış ve böylece asıl hedefin İstanbul olduğunu göstermişlerdi.

Osmanlı Türkleri için İstanbul muhakkak fethedilmesi gereken bir “kızıl elma” idi. Nitekim Osmanlılar bağımsızlıklarını ilân ettikten sonraki elli yıl içerisinde Üsküdar’a kadar

DÖRDÜNCÜ HAÇLI SEFERİ ORDULARI, 1204 YILI BAHARINDA BİZANS’IN MÜTTEFİKİ OLARAK İSTANBUL LİMANINA GELDİKLERİ SIRADA ANİ BİR BASKINLA İSTANBUL’U ELE GEÇİRMİŞLER VE BURADA 57 YIL SÜRECEK OLAN LATİN DEVLETİ’Nİ KURMUŞLARDI.

olan bütün Marmara Bölgesi’ne sahip oldukları gibi, 14. yüzyıl ortalarında Rumeli’ye geçmişler ve Trakya’nın fethinden sonra İstanbul surları önüne kadar ilerleyerek şehri her yönden abluka altına almışlardı. Ortaçağın güçlü Bizans İmparatorluğu, Sultan I. Murad devrinde Osmanlılara tabi olan, vergi ödeyen bir şehir devleti haline düşmüştü. I. Murad’ın oğlu Yıldırım Bayezid (1389-1402) ve onun oğlu Musa Çelebi (1411) ile Sultan II. Murad (1422) İstanbul’u fethetmek için kuşatmışlar, ancak iç ve dış tehditlerin görülmesi sebebiyle başarılı olamamış, öncekiler gibi bir sonuç alamadan surlar önünden ayrılmak zorunda kalmışlardı.

İstanbul’un son kuşatması ise Sultan II. Mehmet’in saltanatının ikinci yılında, 6 Nisan 1453’te başlamış ve 54 gün sonra fetihle sonuçlanmıştır. Bu son kuşatma için önceki kuşatmalardaki başarısızlıkları da dikkate alarak çok büyük hazırlıklar yapmış olan Sultan Mehmet, 1444-1446 yılları arasındaki ilk hükümdarlığı döneminden itibaren şehrin mutlaka fethedilmesi gerektiğini düşünüyordu. 1451’de babasının ölümü üzerine tahta çıkar çıkmaz ilk hedefinin İstanbul olduğunu göstermişti. Kuşatmaya başlamadan önce Anadolu’dan gelebilecek tehlikeleri

önlemek için Karamanoğulları üzerine sefere çıkarak anlaşma yaptı. Daha sonra kuşatma hazırlıklarına başladı. Evvela, İstanbul’a Karadeniz üzerinden gelen yardımları önlemek amacıyla Rumelihisarı inşa edildi. Surları inceleyen Sultan Mehmet, Edirne’ye döner dönmez büyük toplar döktürmeye başladı. Bu sırada Gelibolu tersanesinde de gemiler inşa ediliyordu. Nihayet Anadolu ve Rumeli’deki bütün kuvvetlerini toplayarak Edirne’den hareket eden Sultan II. Mehmet 5 Nisan’da surlar önüne geldi. İmparator Konstantinos Palailogos (1448-1451) da savunma hazırlıkları yaparken Avrupa’dan yardım istemiş ve Türk donanmasının limana girmesini önlemek için Haliç girişini zincirle kapatmıştı. Padişah, kuşatmaya başlamadan önce İslâmi geleneğe uygun olarak imparatora elçi gönderip şehri teslim etmesini istemiş ise de surların sağlamlığına ve Batı’dan istediği yardımın geleceğine güvenen imparator bu teklifi kabul etmemişti.

Sultan II. Mehmet, imparatorun cevabı üzerine 6 Nisan’da karadan ve denizden yapılan hücumlarla Bizans’ın son kuşatmasını başlattı. Padişahın amacı top atışlarıyla surlarda gedik açarak şehre girmek ve asırlardır fethedilemeyen bu şehri İslâm’a

açmak, böylece Hz. Peygamberin müjdesine nail olmaktı. Tecrübeli devlet adamı Çandarlı Halil Paşa ise İstanbul kuşatmasının büyük bir Haçlı seferinin düzenlenmesine sebep olacağı gerekçesiyle muhalefet etmekteydi. Ancak, devletinin bekası için İstanbul’un muhakkak fethedilmesi gerektiğine inanan II. Mehmet, hocası Akşemseddin’in de manevi desteği ile kuşatmaya kumanda ediyordu. Yoğun top atışları devam ederken yürüyen kulelerle surlara hücumlar yapılıyor, lağımçıların açtıkları tünellerle surların altından şehre girilmeye çalışılıyordu. Ancak kuleler yakılıyor, surlarda açılan gedikler derhal kapatılıyor, hücumlardan sonuç alınamıyordu. 20 Nisan’da Bizans’a yardım için gelen üç Ceneviz gemisi ile bir Bizans nakliye gemisini Yenikapı önlerinde durdurmaya çalışan Türk donanmasının aldığı yenilgi ordunun moralini bozmuştu. Sultan Mehmet bu sırada, hazırlıklarını çok önceden yapmış olduğu, o zamana kadar görülmemiş olan planını uygulayarak 21-22 Nisan gecesi donanmaya ait bir kısım gemiyi karadan yürüterek Haliç limanına indirdi. Sabah olunca Türk donanmasını Haliç surları önünde gören Bizanslılar korkuya kapılmışlardı. Böylece Osmanlılar,

kara surlarına göre daha zayıf olan Haliç surları cephesinden de hücumla başlamış, kara surlarındaki Bizans savunma gücü zayıflamıştı. Sonraki günlerde kara ve deniz savaşlarıyla devam eden İstanbul’un bu son kuşatması 29 Mayıs 1453 Salı günü şafak vaktinde başlayan son genel hücumla fetihle sonuçlandı. Topkapı-Edirnekapı arasındaki surlarda açılan gediklerden içeri girmeye başlayan Türkler, süratle şehrin merkezine doğru ilerlemeye başlamıştı. Bizans’a yardım için gelen yabancılardan kurtulanlar gemilerle şehirden ayrılırken Bizans’ın son imparatoru Konstantinos da şehrin Türklerin eline geçtiğini görünce kaçmaya çalışırken hayatını kaybetmiş, şehir halkı ise korku içinde Ayasofya’ya sığınmıştı.

Fetih günü öğle vakti atı üzerinde şehre giren Sultan II. Mehmet doğruca Ayasofya’ya gitmiş ve atından inerek şehrin bu en büyük mabedine girerek burada toplanan halka korkmamalarını, emniyet içinde evlerine dönmelerini söylemişti. Daha sonra Ayasofya’nın camiye dönüştürülmesini emreden II. Mehmet, Hz. Peygamberin müjdesine nail olduğu gibi İslâm dünyasının en büyük lideri olmuştu. 21 yaşındaki bu genç hükümdar artık bir “Fâtih” idi ve “Ebu’l-Feth / Fetih Babası” unvanını almıştı. Bu büyük fetihle birlikte bin

yıldan fazla hüküm süren ve son yüzyılında Osmanlı ülkesi ortasında küçük bir şehir devleti haline düşmüş olan Bizans İmparatorluğu sona erdiği gibi bir çağ bitmiş, yeni bir dönem başlamıştı. Bu fetihle birlikte Asya ve Avrupa’daki toprakları bütünleşmiş olan Osmanlı Devleti bir dünya devleti haline gelmişti. Bizans’ın son yıllarında, özellikle Latinler zamanında bütün görkemini kaybetmiş ve nüfusu azalmış olan Konstantinopolis, Fatih

Sultan Mehmet’in fetihten hemen sonra başlattığı imar ve iskân faaliyetleriyle kısa zamanda Türk İstanbul olmuş ve payitaht oluşunun yanında ticaret ve kültürün de merkezi haline gelmişti.

Fatih Sultan Mehmet’in bizlere miras bıraktığı bu şehir fethinin 568. yılında da kültür ve medeniyetin başkenti olmaya devam ediyor. O güzel kumandan ve askerlerini rahmetle anıyoruz. ▲

Kaynakça

Ahmet Refik, Türklerin İstanbul Muhasaraları, İstanbul 1932.

Marius Canard, “Tarih ve Efsaneye Göre Arapların İstanbul Seferleri”, çev. İsmail Hâmi Danişmend, İstanbul Enstitüsü Dergisi, II (1956), s. 213-259.

İbrahim Kafesoğlu, “XII. Asra Kadar İstanbul’un Türkler Tarafından Muhasaraları”, İstanbul Enstitüsü Dergisi, III (1957), s. 1-16.

M. Tayyib Gökbilgin, “İstanbul – İstanbul Muhâsaraları”, MEB İslâm Ansiklopedisi, Cilt 5/2, s. 1180-1185.

Hakkı Dursun Yıldız , “İstanbul’un Müslümanlar Tarafından Muhasaraları”, Lâle, I/1 (1982), s. 27-32.

Necdet Öztürk, “Fetih Öncesi İstanbul Kuşatmaları”, İstanbul Armağanı. I, Fetih ve Fatih, İstanbul 1995, s. 37-45.

Semavi Eyice, “İstanbul Surları: Ortaçağın En Güçlü Savunma Hattı”, Popüler Tarih, Sayı 33 (Mayıs 2003), s. 50-55.

Mahmut Ak – Fahameddin Başar, İstanbul’un Fetih Günlüğü, İstanbul 2003.

Fahameddin Başar, “İstanbul Kuşatmaları”, Kültürler Başkenti İstanbul, Editör: Prof. Dr. Fahameddin Başar, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı & İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı, İstanbul 2010, s. 56-67.

Fahameddin Başar, “Osmanlılar’ın Fetihten Önceki İstanbul Kuşatmaları”, Bizantion’dan Constantinopolis’e İstanbul Kuşatmaları, ed. Murat Arslan – Turhan Kaçar, İstanbul 2017, s. 383-401.

◆ **PROF. DR. SÜLEYMAN BERK**
HATTAT-İLAHİYATÇI

İSTANBUL'UN FETHİNE MÂNE

İSTANBUL'UN FETHİNİ
MÜJDELEYEN VE “FETİH
HADİSİ” OLARAK DA BİLİNER
METİN, HATTATLAR ELİNDE
ÖZENLE YAZILMIŞTIR.
İSTANBUL'DA FATİH CAMİİ
VE AYASOFYA-İ KEBİR CAMİ-İ
ŞERİFİ KUZEY GİRİŞ KAPISINDA
SÜTUN ÜZERİNDE
TAŞA MAHKÛK OLARAK
GÖRDÜĞÜMÜZ METİN,
FATİH SULTAN MEHMET
TÜRBESİ'NDE LEVHA OLARAK
BULUNMAKTADIR.

İstanbul, İslâm medeniyetinin göz bebeği bir şehridir. Hz. Peygamber'in iltifatına nâil olmuştur. Çokça bilinen bir Hadîs-i Şerîf'te Peygamber Efendimiz (sav): “Kostantiniyye (İstanbul) mutlaka feth olunacaktır. Onu fetheden kumandan ne güzel kumandan, onu fetheden ordu ne güzel ordudur!” buyurmuşlardır.¹ Bu sebeple Müslümanlar, Hz. Peygamber'in Hadîs-i Şerifi'nde belirttiği müjdeye nâil olmak için İstanbul'a akınlar düzenleyerek şehri almak istemişlerdir.

İstanbul'un fethini müjdeleyen ve “Fetih Hadîsi”² olarak da bilinen metin, hattatlar elinde özenle yazılmıştır.

İstanbul'da Fatih Camii ve Ayasofya-i Kebîr Cami-i Şerîfi kuzey giriş kapısında bulunan bir sütun üzerinde taş mahkûk olarak gördüğümüz bu metin, Fatih Sultan Mehmed Türbesi'nde levha olarak bulunmaktadır.

Bu hadis, Fatih Camii'nde iki yerde bulunmaktadır. Caminin ana giriş kapısı sağ duvarında yüksekçe bir yerde olan kitâbenin metni şöyledir:

“Kâle Rasûlullâhi Sallâhu aleyhi ve sellem Letuftahanne'l-Kostantiniyyetu Feleni'me'l-emîru emîruhâ Ve leni'me'l-ceyşu zâlike'l-ceyş.”

Kitâbenin sol tarafında bir kartuş içerisinde ketebe ve tarih kaydı şöyledir:

“Ketebehû Süleyman ser-nevvâbân-ı dergâhı âlî Mütevellî-i Cami-i Sultan Mehmed Hân Gâzî aleyhi’r-rahmetu ve’l-ğufrân li sene sitte ve hamsîn ve elf.”³

Kezâ Fatih Camii hariminde sağ duvar üzerinde yine mermer mahkûk ve Hattat Hâmid Aytaç tarafından Celî Sülûs hatla ve üç satır halinde yazılmıştır. En üstte Nesih hatla râvî ismi de yazılmıştır. Bu kitâbenin metni şöyledir:

“An Abdillâh bin Ğinevi Kâle Rasûlullâhi Sallâhu aleyhi ve sellem Letuftahanne’l-Kostantiniyyetu Feleni’me’l-emîru emîruhâ Ve leni’me’l-ceyşu zâlike’l-ceyş 1376”⁴

Fatih Camii sol tarafında asılı bir Fetih Hadisi levhası daha bulunmaktadır. Cumhuriyet döneminde yaptığı farklı istiflerle dikkati çeken hattatlardan Abdülkadir Saynaç (1881- 1967) imzasını taşımaktadır. Fetih Hadisi, levhanın orta kısmında Celî Sülûs hatla ve satır istifi ile yazılmıştır.

Fetih Hadis’inin üst kısmında kalın Nesih ile: *Kâle’n-Nebiyyu Sallâhu teâlâ aleyhi ve ‘alâ âlihi ve ashâbihi ve bâreke ve sellem* En alt satırda ise Celî Talik ile şu ibâre bulunmaktadır: *Aleyhi’s-salâtu ve’s-selâm* Efendimiz mucize olarak “*İstanbul elbette feth olunacaktır, onun fâtihî ne güzel pâdişah ve askeri ne güzel asker*” demişler ve muhteşem zaferi Sultan Mehmet ve Yeniçeri gazanferleri kazanmışlardır.

Ayasofya Camii’ndeki mermer mahkûk kitâbe metni şöyledir: “*Kâle’n-Nebiyyu aleyhisselâm Letuftahanne’l-Kostantiniyyetu Feleni ‘me’l-emîru emîruhâ Ve leni’me’l-ceyşu zâlike’l-ceyş.* Sene 1109.”⁵ Bu kitâbenin hattatı belli değildir.

Aynı Fetih Hadîsi, Hattat Abdülfettah

FATİH CAMİİ SOL TARAFINDA ASILI BİR FETİH HADİSİ LEVHASI DAHA BULUNMAKTADIR. CUMHURİYET DÖNEMİNDE YAPTIĞI FARKLI İSTİFLERLE DİKKATİ ÇEKEN HATTATLARDAN ABDÜLKADİR SAYNAÇ (1881- 1967) İMZASINI TAŞIMAKTADIR.

HATTAT MEHMED TÂHİR EFENDİ HATTIYLA HZ. HÂLİD LEVHASI

HATTAT ABDÜLFETTAH EFENDİ’NİN CELÎ SÜLÜS HATTIYLA HZ. PEYGAMBER’İN (SAV) FETHİ MÜJDELEYEN HADİS-İ ŞERİFİ YAZILI LEVHASI

ABDÜLKADİR SAYNAÇ HATTI İLE FETİH HADİSİ

KİTÂBE METNİ

HATTAT MAHMUD CELÂLEDDİN HATTIYLA HZ. HÂLİD LEVHASI

Efendi (1815- 1896)⁶ tarafından iki satır olarak ve Celî Sülûs hatla yazılmış ve Zerendûd olarak işlenmiş olup, Fatih Sultan Mehmed Türbesi’nde asılıdır. Levha tezhipli olup çok sanatlı bir çerçeve içerisindedir. Levha çerçevesinin üst kısmında “Kâle’n-Nebiyyu aleyhisselâm” ibâresi tuğra formunda tertiplenmiştir.

Levha ibâresi Celî Sülûs hatla ve Zerendûd olarak işlenmiştir. İbâre şöyledir: “Letuftahanne’l-Kostantiniyyetu felen’me’l-emîru emîruhâ ve leni’me’l-ceyşu zâlike’l-ceyş. Nukile min Câmiu’s-Sağır. Ketebehû Abdülfettâh, 1282”⁷.

Bundan başka XX. asrın önemli hattatlarından Ömer Vasfî Efendi (ö. 1928) tarafından da iki satır hâlinde Celî Sülûs hatla yazılmıştır. Kezâ aynı Hadîs-i Şerîf, Hattat Mustafa Halim Özyazıcı (1898- 1964)⁸ ve Hattat Hâmid Aytaç (1893-

HATTAT HALİM ÖZYAZICI’NIN SÜLÜS HATLA DÂİREVÎ KUŞAK ŞEKLİNDE YAZDIĞI FETİH HADİSİ

HAMİD AYTAÇ TARAFINDAN MÜDEVVER KUŞAK ŞEKLİNDE YAZILAN FETİH HADİSİ VE SADİ ŞİRÂZİ BEYTİ

1982)⁹ tarafından da yazılmıştır. Hattat Hâmid tarafından yazılan levhaya ayrıca Fatih Sultan Mehmed’in Ayasofya’nın harap hâlini gördüğünde söylediği şu beyti de yazılmıştır:

"Bûm nevbet mîzened ber târem-i Efrasiyâb, Perdedâr-ı mîkûned der kasr-ı Kayser ankebût."¹⁰

Levhanın ortasında da Fatih Sultan Mehmed tuğrası çekilmiştir. Levhanın tezhibi A. Süheyl Ünver tarafından yapılmıştır. Fetih Hadisi, son dönem hattatlarından Ali Toy tarafından da Makalî hatla ve İstanbul surlarını andırır bir tasarımla yazılmıştır. ▲

¹ Mezkûr hadîsin kimi kaynakları şöyledir: Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, IV, 335; el-Buhârî, et-Târîhu’l-Kebîr, I, (İkinci Kısım), 81; el-Hâkim en-Nisâbü’rî, el-Müstedrek ale’s-Sahîhayn, IV, 422, Hadis Numarası: VIII: 8300.

² Bu hadis, metninde geçen bir ibâre dolayısıyla “Ni’me’l-Ceyş” hadisi olarak da bilinmektedir. Ayrıca bu hadisle ilgili değerlendirme için bkz. İdris Bostan, “Osmanlı Kaynaklarında Fetih Hadisi Meselesi”, Ortaçağ Tarihçiliğinde Bir Duayen Prof. Dr. Abdülkerim Özyadın’a Armağan, İstanbul, Bilge Kültür Sanat, 2020, s. 185- 194.

³ “Rasûlullah (sav) şöyle buyurdular: Kostantiniyye mutlaka feth olunacaktır. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, onu fetheden asker, ne güzel askerdir. [Bu kitâbeyi] Gâzî Sultan Mehmed (Rahmet ve mağfiret olunsun) Camii mütevellisinin Saray Baş Vekîli Süleyman yazdı. Sene 1056.”

⁴ Bu kitâbede imza bulunmamakta birlikte yazı üslûbundan Hattat Hâmid Aytaç tarafından yazıldığına kanaat getirilmiştir. Ayrıca yazının altında Latin harfleriyle şu yazılmıştır: “Ağustos 1956 yılında kardeş ve dost Türkiye’yi ziyaret eden Libya Kralı Mohammed İdris El- Senusi Hazretleri tarafından Fatih Camii Şerifine armağan edilmiştir.” (İmlâya dokunulmamıştır.)

⁵ “Nebî (as) şöyle buyurdular: Kostantiniyye mutlaka feth olunacaktır. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, onu fetheden ordu, ne güzel ordudur. Sene 1109”. Hicrî 1109 tarihi 1697/98 yılına tesâdüf etmektedir.

⁶ Hattat Abdülfettah Efendi hakkında daha fazla bilgi

AYASOFYA CAMİİ GİRİŞ KAPILARININ BİRİNDE BULUNAN FETİH HADİSİ

FATİH SULTAN MEHMET HAN TÜRBESİ

için bkz. İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Hattatlar, İstanbul, Maarif Vekâleti, 1955, s. 24- 28.

⁷ “Nebî (as) şöyle buyurdular: Kostantiniyye [İstanbul] mutlaka feth olunacaktır. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, onu fetheden ordu, ne güzel ordudur. Câmiu’s-Sağır’dan naklen. [Bu levhayı] Abdülfettâh yazdı. 1282”; Hicrî 1282 tarihi 1866 yılına tesâdüf etmektedir.

⁸ “Hüsnühatta Bağbozumu”, Silik Fotoğraflar, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2005, 103- 104; Hattat Mustafa Halim Özyazıcı hayatı için bkz. Süleyman Berk, “Hattat Mustafa Halim Özyazıcı ve Tuttuğu Talebe Kayıt Defterleri”, Yalova Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi, sy. 1 (Temmuz Aralık 2015), s. 9- 54.

⁹ Hattat Hâmid Aytaç’ın hayatı için bkz. Hattat Hâmid Aytaç Kitabı, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2002, 216 s.

¹⁰ “Efrasiyab’ın sarayında baykuş növbet vuruyor, Kayser’in kasrında örümcek perdedarlık yapıyor.”

DOĞU VE BATI DÜNYASINDA FETHİN YANKILARI

◆ **PROF. DR. FERİDUN M. EMECEN**
TARİHÇİ

FLORANSALILAR FATİH SULTAN MEHMET İLE İYİ İLİŞKİLER KURDULAR. NAPOLİ KRALI İSE 1454 YAZINDA DİĞERLERİNİN TERSİNE HRİSTİYANLIĞIN İNTİKAMINI ALACAĞINI, BİR HAÇLI SEFERİ DÜZENLENMESİ DURUMUNDA SEFERİ BİZZAT YÖNETECEĞİNİ İLAN EDİYORDU.

İstanbul'un 1453 Mayıs'ında genç bir Türk sultanı tarafından ele geçirilmiş olması, hem doğu hem batı dünyasında büyük bir şaşkınlıkla karşılanmıştı. Hem Bizans tebaası hem de onu çepeçevre saran Türklerce, halk lisanına uygun "İstanbul" ve bazen "Konstantiniyye" şeklinde anılan bu tarihi başkent, İslam ve Hristiyan dünyasında farklı algılarla beslenen büyük bir hedef olarak öne çıkmıştı. Şimdi bu kentin Osmanlı Türklerince fethi, bütün algıları kökünden değiştirmiş, İstanbul merkezli büyük bir imparatorluğun doğuşu hem batı / Hristiyan hem de ilginç şekilde doğu / İslam dünyasında yeni parametrelerin zuhuru yol açmıştı.

Gerçekten de özellikle İtalyan şehir devletlerinde ve papalıkta şehrin düşüşü büyük bir şaşkınlık ve ümitsizlikle karşılandı. İlk haberler Venedik idaresindeki Mora limanlarına ulaştı. Bunlar fetih haberini Karadeniz ve Akdeniz'de büyük bir ticaret ağı kuran İtalyan devletlerinin başında gelen Venedik'e iletiler. Derhal toplanan Venedik Senatosu öncelikle ticari bağlantılarını ve kayıplarını düşünüyordu. Ancak durumu Hristiyan kamuoyuna ve diğer devletlere de bildirmekten geri kalmadılar. Az sonra vaziyeti kabullenip Osmanlılarla ticari menfaatleri gereği anlaşma çareleri aradılar.

Venedik gibi Cenovalılar da büyük bir panik içindeydiler. Onların durumu Venedik'ten daha farklıydı, çünkü Galata'daki kolonisinin akıbetinden endişe duyuyorlardı. Galata, artık Türklerin kontrolü altındaydı, üstelik Karadeniz'deki en büyük kolonisi Kefe de tehdit altına girebilirdi. Milano ve Floransa Cumhuriyeti, İstanbul'un düşüşü ile durumu sarsılan Venedik'e olan düşmanlıkları sebebiyle gizli

bir sevinç içindeydiler. Floransalılar Fatih Sultan Mehmet ile iyi ilişkiler kurdular; onun nezdinde en muteber İtalyan devleti oldular. Napoli Kralı ise 1454 yazında diğerlerinin tersine Hristiyanlığın intikamını alacağını, bir Haçlı seferi düzenlenmesi durumunda seferi bizzat yöneteceğini ilan ediyordu. Diğer Avrupalı prens ve kralların da kendisini örnek alıp Türklerle karşı harekete geçerek bu "kâfirleri" Avrupa'dan atmaya ümit ettiğini bildiriyordu. Fakat bu sadece lafta kaldı.

Papalık daha açık bir politika izledi ve Hristiyan güçlerin toplanarak yeni bir Haçlı seferi hazırlaması gerektiği fikrini ciddi şekilde ortaya attı. Papa, 30 Eylül 1453'te resmi bir beyanname hazırlayarak Haçlı seferi ilan etti. Krallara çeşitli temsilciler yollandıysa da bundan bir sonuç çıkmayacaktı. Heyecan dalgası yavaş yavaş bütün Avrupa'ya yayılmakla beraber kimse harekete geçmedi. Roma Germen İmparatoru III. Friedrich zaten güçlü bir konumda değildi, prensler üzerinde etkisi zayıftı. Fransa

PAPALIK AÇIK BİR POLİTİKA İZLEDİ VE HRİSTİYAN GÜÇLERİN TOPLANARAK YENİ BİR HAÇLI SEFERİ HAZIRLAMASI GEREKTİĞİ FİKRİNİ ORTAYA ATTİ. PAPA, 30 EYLÜL 1453'TE RESMİ BİR BEYANNAME HAZIRLAYARAK HAÇLI SEFERİ İLAN ETTİ.

Kralı VII. Charles ve İngiltere Kralı Henry de kendi iç işlerine gömülmüş vaziyetteydiler. Danimarka ve Norveç Kralı I. Christian, Türk "canavarlarla" İncil'de belirtildiği gibi savaşaacağına yemin etmişti, ama bunların boş sözler olduğu az sonra belli oldu. Bir bakıma Macar Kralı Ladislas'tan başka hiç kimse Türk tehlikesiyle ciddi anlamda ilgileneri gözükmemekteydi, fakat Macarların herhangi bir destek

almaksızın tek başlarına harekete geçtikleri günler geride kalmıştı.

Kısaca İstanbul'un fethi üzerine batıda Türk tehlikesi üzerine bol bol konuşulmaktan, dini telkinlerle Hristiyanlık için endişe duyulmaktan, parlak sözlerle manevi ruhu ikame etmekten başka herhangi bir ciddi

MÜSLÜMAN SEYYAHLAR VE TARİHÇİLER, AYASOFYA ÇERÇEVESİNDE İSTANBUL'U DİNÎ VURGULAR VE HADİSLERDEN HAREKETLE OLUŞAN BİR LİTERATÜR EŞLİĞİNDE ANLATMAYI TERCİH EDİYORLAR, OKUYUCULARININ HAFIZALARINA OLDUĞUNDAN FARKLI BİR İSTANBUL İMAJI YERLEŞTİRİYORLARDI.

işe kalkışılmadı. Bununla beraber “Konstantinopolis'in ıstırabını ve gözyaşlarını” konu alan mersiyeler, ağıtlar bütün Avrupa'ya yayıldı ve bunlar kamuoyu üzerinde derin etkiler yaparak bugüne kadar ulaşacak olan olumsuz “Türk” imajını destekledi.

İstanbul'un fethinin Doğu'da özellikle

İslam dünyasındaki yankıları ise Batı'daki büyük hayal kırıklığıyla ölçüşebilecek nispette büyük ve aleni sevinç gösterisine dönüşmemişti. Bunun hiç şüphesiz türlü siyasi sebepleri bulunuyordu. Aslında bütün İslam dünyasında Osmanlı Türkleri, batıda Hristiyanlığa karşı “gazâ” faaliyetini başarıyla yürüten bir uç/

sınır devleti olarak algılanıyordu.

İstanbul İslam dünyasında çok iyi bilinen, hadislerle konu olan bir şehirdi. Bundan dolayı İstanbul hakkında İslam kaynaklarında çok ciddi bir bilgi birikimi bulunuyordu. Doğu/İslam dünyasında İstanbul efsunlu ve manevi değeri yüksek bir

başkent olarak algılanıyordu. Hemen hemen burayı gören veya dolaylı olarak bahseden bütün Müslüman seyyahlar ve tarihçiler, Ayasofya çerçevesinde İstanbul'u dinî vurgular ve hadislerden hareketle oluşan bir literatür eşliğinde anlatmayı tercih ediyorlar, okuyucularının hafızalarına olduğundan farklı bir İstanbul imajı yerleştiriyorlardı. Bununla beraber şimdi “fetihle gerçekleşen bu büyük müjde” İslam dünyasında farklı tepkilerle karşılandı.

Fatih Sultan Mehmet, fetih haberini ilk olarak o dönemde güçlü komşuları olan Karakoyunlu hükümdarı Cihanşah'a, Memlük Sultanı İnal'a ve Mekke emirine resmi birer “Fetihname” ile bildirmişti. Bu mektuplar Kahire, Tebriz ve Haremeyn'e ulaştığında İstanbul'un fethinden bütün İslam dünyası haberdar oldu. Özellikle o dönemin en önde gelen devleti olarak Memlük Sultanlığı'nın fetih haberini nasıl karşılayacağı büyük bir önem arz ediyordu. Osmanlı elçisi Kahire'ye geldiğinde mutat bir şekilde tören icra edildi, fetih haberini getirdiği anlaşılınca büyük bir şaşkınlık yaşandı, hemen ardından da derhal

şenlikler yapılması için emirler verildi. Bu haber, halk ve bilhassa ulema arasında büyük bir coşkuya yol açtı. Memlük Sultanı ise haberi hayli sönük bir ruh hali içinde karşıladı. Bu serinkanlı yaklaşım şüphesiz iki devlet arasındaki seviye ve itibar farkını karşı tarafa hissettirme düşüncesinden kaynaklanıyordu.

Mekke emirinin cevabi mektubu ise duyulan sevinci ifade eden ibarelerle doluydu. Mekke emiri, Fatih Sultan Mehmet'i “gazi” olarak övüyor, onun bu hasletiyle seleflerini geçtiğini, akranları arasında temayüz ettiğini bile yazıyordu. Mektubunda gelen fetih haberini ihtiva eden fetihnameyi “Hicaz halkı ve Arap evlatları içinde kemâl-i edeble açarak Kâbe karşısında okuduğunu” ve bunun herkese duyurulduğunu belirtiyordu. Kahire'deki sessizlik, Haremeyn'de yerini büyük bir takdire bırakmıştı.

Karakoyunlu hükümdarı Cihanşah'a yazılan Farsça fetihname, diğerlerine göre daha uzun olup olayı çeşitli ayet ve hadislerle süsleyerek aktarmaktaydı. Cihanşah da mukabil olarak Fâtih'e yine dini unsurların ağır bastığı bir

cevap yazmıştı. Cihanşah açık şekilde böylesine büyük bir fetih haberi dolayısıyla memnuniyetini bildirmekte ve Fâtih'i övmekteydi. Ona “şahlar şahı, hilafetin incisi, Tanrı yolunda gazi, iman ehli orduların kumandanı, zamanın kahramanı, adaletin koruyucusu, sultan ve hükümdarların önderi” gibi son derece parlak sözlerle

KARAKOYUNLU HÜKÜMDARI CİHANŞAH'A YAZILAN FARŞÇA FETİHNAME, DİĞERLERİNE GÖRE DAHA UZUN OLUP OLAYI ÇEŞİTLİ AYET VE HADİSLERLE SÜSLEYEREK AKTARMAKTAYDI.

hitap ediyor, bu mektubun camilerde minberlerde okunmasıyla halkın çok büyük sevince kapıldığını, haberin hızla ta Çin'e kadar uzandığını, şehir ve kasabaların çarşılarının süslendiğini, üç gün üç gece donanma şenlikleri yapıldığını anlatıyordu.

Bu durum İran ve Doğu Anadolu sahasında fetih haberinin olumlu karşılandığını açık şekilde ortaya koyar. Ayrıca fetih haberinin Orta Asya kesimindeki ve Hindistan'daki İslam devletlerine de ulaştığı buradaki ifadelerden anlaşılır.

Sonuç olarak İstanbul'un fethi Batı dünyasında korkuyla karışık bir tehdit algılamasına, Hristiyan hükümdarlar nezdinde ümitsizce yeni bir Haçlı çağrısına yol açarken İslam dünyasında Memlük idaresi hariç genel bir sevinçle karşılanmıştır. Böylece Osmanlı gücü sadece Hristiyan memleketlerinde değil bütün İslam ülkelerinde de iyice tanınmıştır. Artık Osmanlılar üç kıtaya yayılmış bir imparatorluğun temellerini atacak ve yeni misyonlar üstlenecek bir çağa adım atmaya hazırdılar.

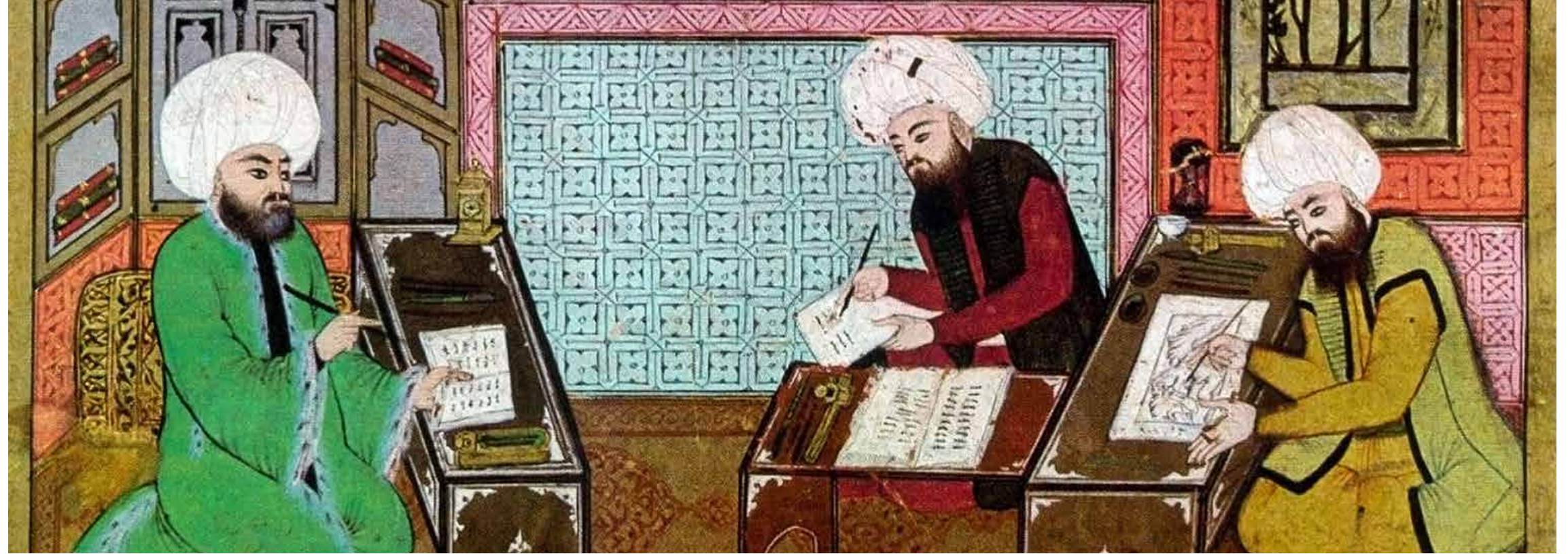

FATİH DÖNEMİNDE İSTANBUL'A GELEN ALİMLER:

ALİ KUŞÇU ÖRNEĞİ

**FATİH'İN ATTIĞI ADIMLARIN
İÇERİSİNDE İSTANBUL'U İSLAM
İLİM VE DÜŞÜNCE DÜNYASININ
ÖNEMLİ MERKEZLERİNDEN
BİRİSİ YAPMAK DA VARDI.
SAHN-I SEMAN MEDRESELERİNİN
İNŞA EDİLMESİ BU SÜRECİN
MİMARİ, KURUMSAL VE EĞİTİMLE
İLGİLİ TARAFINI GÖSTEREN
UNSURLARIN BAŞINDA
GELİYORDU.**

İstanbul'un fethinin dünya tarihi açısından oldukça önemli bir hadise olduğu konusunda herhalde pek az kişinin itirazı vardır. Yüzyıllar boyunca Doğu Akdeniz'de hüküm sürmüş olan Konstantinopolis/İstanbul merkezli Bizans İmparatorluğu 1453 yılında tarih sahnesinden çekilirken, Osmanlı Devleti için yeni bir sayfa açılıyordu. İstanbul'u başkent yapmak bir ayrıcalık olduğu kadar büyük bir sorumluluktur. Fatih Sultan Mehmet (ö. 886/1481) tahtta bulunacağı otuz yıla yakın süre boyunca İstanbul'u mamur bir Osmanlı şehri yapmak için uğraştı. Sultanın ve etrafındaki yönetici kesimin gayretleri; şehrin siyasi, ekonomik, demografik, mimari ve kültürel dokusunu değiştirecek bir dizi uygulamaya dönüştü. Kolay olmayan bu sürecin sancılı pek çok evresi oldu. Öyle ki, İstanbul'un bir Osmanlı şehri karakteri kazanması Fatih'ten sonraki birkaç sultanın dönemini de kapsayan

bir sürecin sonunda gerçekleşecekti.

Fatih'in attığı adımların içerisinde İstanbul'u İslam ilim ve düşünce dünyasının önemli merkezlerinden birisi yapmak da vardı. Sahn-ı Seman Medreselerinin inşa edilmesi bu sürecin mimari, kurumsal ve eğitimle ilgili tarafını gösteren unsurların başında geliyordu. Fakat bilgi ve düşüncenin bir toplumda yeşermesi âlimleri bünyesinde barındırmasına, onların öğrenci

yetiştirmesine, eserler yazmasına ve orayı farklı bilgi ağlarının içerisine dâhil edebilmesine bağlıydı. Bunun farkında olan genç sultan, hem Osmanlı ulemasının yetişmesi ve İstanbul'da kök salmaları için adımlar attı, hem de İslam coğrafyasının başlıca ilim merkezlerinden seçkin âlimleri yeni

**SULTANIN VE ETRAFINDAKİ YÖNETİCİ
KESİMİN GAYRETLERİ; ŞEHRİN SİYASİ,
EKONOMİK, DEMOGRAFİK, MİMARİ VE
KÜLTÜREL DOKUSUNU DÖNÜŞTÜRECEK
BİR DİZİ UYGULAMAYA DÖNÜŞTÜ.**

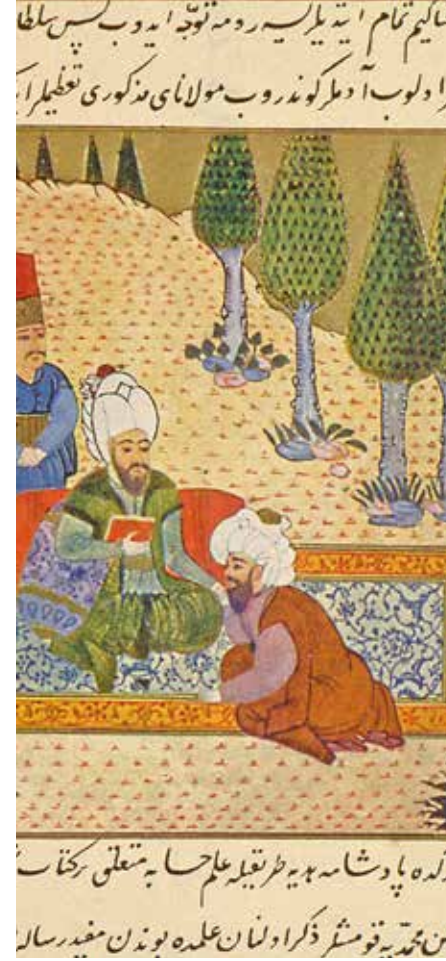
ALİ KUŞÇU GİBİ DÖNEMİN EN ÖNEMLİ ÂLİMLERİNDEN BİRİSİNİN İSTANBUL'A GELMESİ VE FARKLI DİSİPLİNLERDE ÖĞRENCİ YETİŞTİRMEYE BAŞLAMASI, YENİ BAŞKENTİN İLMİ ORTAMINI BESLEYEN UNSURLARDANDI.

başkentine davet etti. İstanbul'a geçici ya da kalıcı olarak gelen âlimlerinden biri olan Ali Kuşçu'nun (ö. 879/1474) hikâyesine kısaca değinmek suretiyle İstanbul ile İslam coğrafyasının diğer ilim merkezleri arasında gerçekleşen ulema ve bilgi sirkülasyonuna işaret etmek istiyorum.

On beşinci yüzyıl ilimler tarihinin küresel ölçekte en önemli hadiselerinden birisi, Timur Devleti'nin Mâverâünnehir yöneticisi olan Uluğ Bey'in (ö. 853/1449) öncülüğünde Semerkant'ta bir rasathane ile medresenin kurulmasıdır. Belirli açılardan birbirlerini besleyecek şekilde organize edilmiş olan bu iki kurum, döneminin pek çok saygın âliminin bulunduğu ya da yetiştiği yerler arasındadır. Matematik bilimlerinde ilerlemek için memleketi Bursa'dan Semerkant'a gitmiş olan Kadızâde-i Rûmî (ö. 844/1440'tan sonra) ve döneminin en önemli matematikçilerinden kabul edilen Cemşîd Kâşî (ö. 832/1429), Uluğ Bey'in öncülüğünde matematik bilimler

eğitiminin gelişmesi konusunda öncü isimlerden olmuşlardır. Bu iki kurumda yetişmiş ve sonrasında onlara katkıda bulunmuş Ali Kuşçu'yu ise fetih sonrası İstanbul'da oluşan ilim çevresi açısından sahip olduğu öneme binaen özellikle belirtmek isterim. Uluğ Bey'in himayesinde dönemin ilimlerini öğrenen, sonrasında öğreten, Semerkant Rasathanesi'nde gerçekleştirilen gözlem faaliyetlerine katkıda bulunan Ali Kuşçu, bilhassa matematik, teorik ve gözlemsel astronomi ve de kelâm alanlarında temayüz etmişti. Son birkaç senesini saymazsak ömrünü Timur topraklarında geçirdi. Fakat o birkaç senenin hikâyesi İstanbul'un bir İslam ilim merkezine dönüşme serencamının içerisine dâhil olacaktı.

Ali Kuşçu gibi dönemin en önemli âlimlerinden birisinin İstanbul'a gelmesi ve farklı disiplinlerde öğrenci yetiştirmeye başlaması, yeni başkentin ilmi ortamını besleyen unsurlardandır. Ayrıca o, hem kendi eserlerinin hem de Timur'un ilim çevrelerinde okutulan diğer önemli çalışmaların Osmanlı ilim dünyasında daha fazla yer bulmasına katkıda bulunmuştur. Ali Kuşçu'nun bir Osmanlı âlimine dönüşme hikâyesi biricik olmayıp benzerlerini başka âlimler için de zikredebiliriz. Fakat Ali

ALİ KUŞÇU'NUN İSTANBUL'A GELİŞİNİN BELİRGİN BİR ŞEKİLDE GÖSTERDİĞİ HUSUSLARDAN BİRİ, ON BEŞİNCİ YÜZYILIN SON ÇEYREĞİNDE İSTANBUL İLMİ ÇEVRESİNDE MATEMATİK VE AKLI İLİMLERE GÖSTERİLMİŞ OLAN ÖZEL İLGİDİR.

Kuşçu'nun İstanbul'a gelişinin belirgin bir şekilde gösterdiği hususlardan birini ifade etmem gerekirse, o da on beşinci yüzyılın son çeyreğinde İstanbul ilim çevresinde matematik ve akli ilimlere gösterilmiş olan özel ilgidir. Bunda dönemin sultanlarının ve diğer yönetici elitinin teşvik edici rolü olduğunu bilmekteyiz. Örnek vermek gerekirse, Ali Kuşçu matematik alanında yazdığı *El-Muhammediyye* ile astronomi alanında telif ettiği *El-Fethiyye*'yi, akli ilimlere özel ilgisinin olduğunu bildiğimiz Fatih'e sunmuştur. Ali Kuşçu'nun İstanbul'a gelişinin Osmanlı âlimlerine de etki ettiğini ifade edebiliriz. Ali Kuşçu'dan matematik ilimleri okumaya Fatih'in Osmanlı âlimlerini teşvik etmesini, yine sultanın huzurunda Ali Kuşçu ile âlimler arasında ilmi münazaraların gerçekleşmiş olmasını da bu bağlamda değerlendirebiliriz.

Ali Kuşçu'nun ailesinin ve öğrencilerinin Osmanlı ilmiyesinde ve bürokrasisinde sahip oldukları etki hakkında bazı anekdotlar dikkat çekicidir. Örneğin torunu Mirim Çelebi (ö. 931/1525), döneminin en önemli âlimlerinden olup Anadolu

Kazaskerliği gibi üst bir görevde de bulunmuştur. Osmanlı'nın en etkili şeyhülislamlarından olan Ebussuûd Efendi'nin (ö. 982/1574) de Ali Kuşçu'ya dayanan bir aile mensubiyeti vardır. Bu tarz detayların daha fazlasını öğrenebilmemiz için Ali Kuşçu çalışmalarının artmasına ihtiyaç duymaktayız. En az bunun kadar önemli olan bir diğer nokta da, İstanbul'un fethini yeni bir ilim merkezinin oluşma sürecinin başlangıcı kabul edip dinamiklerini irdelemek olsa gerek. ▲

Seyyahların Gözünden Fatih KONSTANTİNİYYE'DEN İSTANBUL'A

“GECE SAAT 1'DE GÖKYÜZÜNDE FEVKALADE GÜZEL BİR İŞARET GÖRÜLDÜ; BU İŞARET, KONSTANTİNİYE'NİN LİYAKATLI İMPARATORU KONSTANTİNOS'A, ŞEREFLİ İMPARATORLUĞUNUN SONLARINA DOĞRU YAKLAŞMAKTA OLDUĞUNU BİLDİRDİ Kİ FİLHAKİKA BÖYLE OLDU...”

Dünya tarihinde dönüm noktası olmuş İstanbul'un fethini, farklı milletlerden farkı şahsiyetler kendi bakış açılarıyla bizlere aktarmışlardır. O günlere şahitlik eden üç seyyahın notları, fetih iklimini en canlı haliyle bizlere ulaştırıyor.

VENEDİKLİ SEYYAH NİCOLÒ BARBARO
Venedikli Nicolò Barbaro, II. Mehmed'in fetih hazırlıklarına başladığı sırada Bizans'a yardım için gelen bir Venedik kadırgasında hekim olarak bulunuyordu. Fetihten sonra bir gemi ile kaçmayı başarmış ve kuşatmayı Giornale dell'assedio di Constantinopoli adıyla kaleme aldığı günlüğünde yazmıştır. Kuşatmaya ve fethine şahit olması nedeniyle vermiş olduğu bilgiler oldukça kıymetlidir.

Seyyah Barbaro, 2 Mart 1452 tarihinde Rumeli Hisarı'nın inşasıyla tutmaya başladığı günlüğünde, fethin gerçekleştiği 29 Mayıs 1453 tarihine kadar tanık olduğu olaylara ve Bizans'ın yanında şehrin savunmasına yardım eden Venediklilerin faaliyetlerine yer vermiştir.

Barbaro, şehrin kuşatılması esnasında iki tarafa da yardım eden ve tarafsızlığını koruyan Cenevizlileri

bazen ağır bir dille eleştirmiş, bazen de şehri yeterince savunamayan Bizanslıları suçlamıştır. Seyyah o günleri şöyle anlatır:

22 Mayıs 1453
"Gece saat 1'de gökyüzünde fevkalade güzel bir işaret görüldü; bu işaret, Konstantiniye'nin liyakatli imparatoru Konstantinos'a, şerefli imparatorluğunun sonlarına doğru yaklaşmakta olduğunu bildirdi ki filhakika böyle oldu... Bu işaret şu şekil ve şartlarda oldu; bu akşam gece birde ay doğdu ve bugün tostoparlak olması lazımdı. Bu ay doğduğu zaman sanki üç günlük imiş gibiydi ve az görünüyordu. Hâlbuki hava temiz ve pak bir kristal gibi berraktı. Ay bu şekilde 4 saat kadar devam etti. Sonra yavaş yavaş yuvarlak olmaya başladı ve gecenin saat altısında tam ay haline geldi. Bütün biz Hristiyanlar ve dinsizler, bu muhteşem işareti görünce Konstantiniye İmparatoru bundan çok korktu, etrafındaki asiller de... Bunun sebebi de Rumların bir itikada inanmaları idi ki buna göre gökyüzünde ay, tam ay halinde iken işaret verilmedikçe Konstantiniye asla kaybedilmeyecekti. İşte Rumların korkusu bundan ileri geliyordu. Fakat Türkler bu işaretin verdiği neşe dolayısıyla büyük şenlik yaptılar. Çünkü kendilerinin zafere ulaştıklarını zannettiler ki hakikatte de esasen böyle oldu."

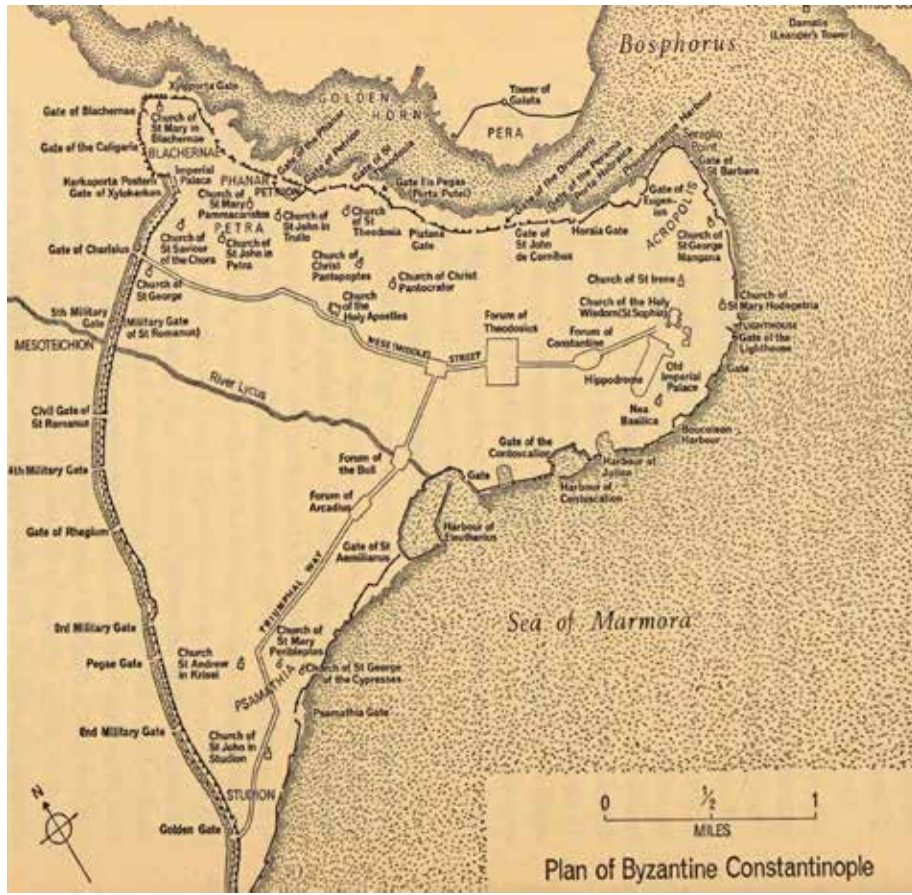

“GÖKYÜZÜNDE AY, TAM AY HALİNDE İKEN İŞARET VERİLMEDİKÇE KONSTANTİNİYE ASLA KAYBEDİLMEYECİKTİ. İŞTE RUMLARIN KORKUSU BUNDAN İLERİ GELİYORDU...”

TURSUN BEY, FATİH'İN ŞEHRE GİRİŞİNİ “SULTAN MEHMMED-İ GAZİ ... BURÂK'A BİNÜP CENNET SEYR-İ CENNET İDER GİBİ, ULEMÂ VE UMERÂSİ İLE KALAYI TEŞRİF BUYURDU” DİYEREK TARİF EDER.

Kuşatma sırasında karşılaştığı olayları yazmaya devam eden Barbaro'nun bir başka notu şöyle:

24 Mayıs 1453
"Öğle vakti, Calegaria'da evvelki tünellerin yanında bir tünel bulundu ve bu Türkler surlardan takriben on adım ileride ve direklerle kuleye benzer bir şey yapmışlardı ki, buradan bir yangın çıkarak kulenin yıkılmasını temin edecekler ve böylece şehre derhal gireceklerdi... Rumlar bu son tüneli keşfeder keşfetmez derhal toprağı kazmaya ve süratle duvar örmeye koyuldular. Hemen eski haline getirdiler. Öyle ki o noktada endişeye mahal kalmamıştı. Bugün Türkler kara surlarını toplar, tüfeklerle, sayısız oklarla o kadar taciz ettiler ki, çok fena ve berbat bir gün oldu. Deniz cihetinden hiç rahatsız edilmedik, onun donanmasının korkusundan hep silah başında idik, ani olarak gelip taarruz etmesinden korkuyorduk."

İstanbul'un fethi sırasında Venediklilerin durumunu aktaran tek kaynak olması nedeniyle çok değerli olan Barbaro'nun günlüğü, Bizanslıların içinde bulunduğu buhran

ve panik havasıyla ilgili bilgiler de vermektedir. Fethin zaman dizininin belirlenmesi açısından önemli olan günlük, İstanbul'un fethinin 500. yıldönümü dolayısıyla Türkçe'ye tercüme edilerek 1953 yılında İstanbul Fethi Derneği tarafından yayımlanmıştır.

FATİH'E AYASOFYA'DA EŞLİK EDEN TARİH YAZARI TURSUN BEY
 Kaynaklarda Tursun Bey'in hayatına dair çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Bursa taraflarında önemli bir ailenin mensubu olduğu tahmin edilmektedir. Yapmış olduğu devlet görevleri neticesinde Fatih Sultan Mehmet'in takdirini kazanmıştır. İstanbul'un fethi sürecinde padişahın yanında bulunmuş ve Ayasofya'ya girişinde padişaha eşlik etmiştir. Önsöz, giriş ve asıl metin olmak üzere üç bölümden oluşan kitabı Tarih-i Ebu'l-Feth (Fatih'in Tarihi) ile Fatih Sultan Mehmet'in ilk tahta çıkışından başlayarak gelişen olayları ele almıştır. Tursun Bey, eserinde yer verdiği hadiselerin birçoğunu kendi gözlemlerine dayandırmaktadır. Fethin şâhidi olarak anılan Tursun Bey, fethi sonrası Fatih'in şehre

girişini ve şehri temaşa edişini, **“Sultan Mehmed-i Gazi ... Burâk'a binüp cennet seyr-i cennet ider gibi, ulemâ ve umerâsî ile kalayı teşrif buyurdu”** diyerek tarif eder. İstanbul'un, fetihle birlikte dâru'l-emân olduğunu yazan Tursun Bey, kitabında Fatih'in Ayasofya'yı baştan sona gezdiğini, tarihin labirentlerine girer gibi temelindeki tünellere girdiğini aktarır. Daha sonra Ayasofya ziyaretiyle ilgili şu bilgiyi verir: **“Fatih Ayasofya'nın tahribini önlemiş, burada müezzinlerinden birine ezan okumasını emretmiş, müezzin ezan okuduktan sonra maiyetiyle beraber ilk namazı kıldıktan sonra camiye kendi hayratının ilk eseri olarak vakfetmiştir.”**

İstanbul kuşatması ve fethi hadisesini en geniş şekilde ilk defa yazan kişi olan Tursun Bey, Tarih-i Ebu'l-Feth kitabı ile İstanbul'un muhasara ve fethinin en başta gelen kaynaklardan birisi sayılmaktadır.

BİZANSLI KRİTOVULOS
 Mihail Kritovulos, Bizanslı tarih yazarlarının son büyük temsilcilerindendir. 1451-1467 yılları arası dönemin tarihini İstoria adlı eserinde yazmıştır. Kitabında ağırlıklı

olarak dönemin dünyadaki en önemli gelişmesi sayılan Konstantinopolis'in Osmanlılar tarafından fethedilmesine yer vermiştir.

Son dönem Bizans tarihçileri içinde farklı bir yeri olan Kritovulos, Osmanlı ile barışık bir tarih yazarı olarak anılmaktadır. Padişaha hayranlığını açık yüreklilikle ifade ettiği eserini bizzat Fatih Sultan Mehmet'e sunmuş ve teveccühüne mazhar olmuştur. Kitabının önsözünde Fatih Sultan Mehmet'e ithafen, **“Padişahların en büyüğü, şahlar şahının en ulusu, hükümdarların en talihlisi, üstün ve yenilmez; ezeli irade ile kara ve denizin hakanı Sultan Mehmet'e Kritovulos bu kitabı, acz içinde ve alçak gönüllülükle sunar ve hediye eder”** yazmıştır.

Kritovulos fethi hazırlıklarının başlangıcı olarak kabul edilen Rumeli Hisarı'nın yapımıyla ilgili şu bilgilere yer vermiştir: **“Padişah Hazretleri, Boğaziçi'nin en dar yerinin uzunluğunu ölçtürüp yedi stadion (Bizans ölçü birimi) buldular. Büyük Cihangir, Boğaziçi'nin her noktasını ve çevre tepelerini tamamıyla gözden geçirdi ve zihnen**

edindiği bilgilere göre hisarı ölçtürdüğü yere yaptırmaya karar verdi.”

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul sevdasını, **“Büyük saraylarda sefa sürmek onun büyüklüğüne yeter değildi. Zihnini ve kalbini kaplayan, bütün çalışmalarını birleştiren gayesi İstanbul'u almaktı”** diyerek tarif etmiştir.

Gemilerin karadan yürütülerek Haliç'e indirildiğini gören Bizanslıların yaşadığı şaşkınlığı, **“Bizanslılar hiçbir şekilde beklemedikleri bu olayı, yani düşmanın Haliç'in içinde bulunmasını ve şehre karşı saldırmak üzere düzenlendiklerini görünce, kendileri için elim bir manzara olan bu durumda bir kat daha hayret, ıstırap, keder ve telaşa düştüler”** cümleleri ile aktarmıştır.

Fetihten sonra Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'a olan hayranlığını ise şöyle anlatır: **“Padişah içeriye girerek şehrin büyüklüğünü, güzelliğini, tapınaklarla diğer genel binaların çokluğunu ve büyüklüğünü seyrederek hayran kaldı. Şehirdeki evlerin şirinliği ve iç süslemesi de çok güzel olduğundan Padişahı hayrette bırakmıştı.”** ▲

Hasan Rıza'dan Zonaro'ya

FETİH TASVİRLERİ

◆ **ÖMER FARUK ŞERİFOĞLU**
SANAT TARİHÇİSİ

İSTANBUL'UN FETHİ BATI MEDENİYETİ İÇİN DE BİR DÖNÜM NOKTASIDIR; ORTAÇAĞ KAPANMIŞ VE YENİ BİR ÇAĞ BAŞLAMIŞ, REFORM HAREKETLERİ VE RÖNESANS DÖNEMİ, COĞRAFİ KEŞİFLER, İSTANBUL'U KAYBEDEN BATI MEDENİYETİNİN YENİ ÇIKIŞ YOLLARI OLARAK GELİŞMİŞTİR.

Homerostestanlarından günümüze Doğu ile Batı'yı birleştiren bir geçiş köprüsü; dönemin siyasi güç odağı Doğu Roma İmparatorluğu'nun ve daha sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olan İstanbul, iki kıtayı, iki denizi birbirine bağlayan stratejik konumu sebebiyle tarih boyunca bütün kültürlerin ilgi odağı olmuştur.

Nitekim 7. yüzyılda İslam Peygamberinin, “İstanbul mutlaka fethedilecektir. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, onu fetheden asker ne güzel askerdir” hadis-i şerifi doğrultusunda, İslam orduları pek çok defa İstanbul'u fethetme girişiminde bulunmuştur. 1453'te 22 yaşında bir genç olan Sultan II. Mehmet ve komutasındaki Osmanlı ordusu bu ideali gerçekleştirmiş ve Hz. Peygamber tarafından müjdelenen hedefe ulaşmıştır.

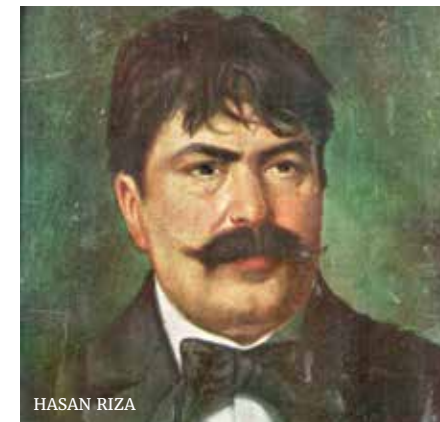
İstanbul'un fethiyle, Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli'deki toprak bütünlüğü sağlanmış, Sultan II. Mehmet “Fatih” unvanını alırken, İstanbul da yükselme dönemine giren Osmanlı Devleti'nin başkenti olmuştur. İstanbul'un fethi,

GENTİLE BELLİNİ

ZONARO

HASAN RIZA

Batı medeniyeti için de bir dönüm noktasıdır; Ortaçağ kapanmış ve yeni bir çağ başlamış, reform hareketleri ve Rönesans dönemi, coğrafi keşifler, İstanbul'u kaybeden Batı medeniyetinin yeni çıkış yolları olarak gelişmiştir.

Hem Doğu hem de Batı medeniyeti için bu kadar önemli bir olay olan fetihden bugüne kayıt olarak neler kalmıştır? Dönüp baktığımızda çok da göğüs kabartıcı bir birikim olduğunu söyleyemeyiz. Yerli ve yabancı bazı kronikler (Tursun Bey, Venedikli Nicolo Barboro, Frantzes, Kritovulos) ile fetihnameler (Molla Gürani, Kıvami) ve şehnamelerden (Şehdi) söz edilebilir. Bu eserler, bütün araştırmalara kaynaklık ettikleri gibi, bazılarının iyi baskıları da yapılmıştır.

Ama görsel kaynak konusunda ciddi bir yoklukla karşı karşıyayız. Ulaşabileceğimiz bütün görüntüler sonraki tarihlerde gerçekleştirilmiş hayali tasvirlerdir. Yıl 1903 olmalı... Osmanlı Sarayında bir süredir çoğu Batılı sanatçıların eserlerinden oluşan hatırı sayılır bir koleksiyon oluşmaktadır. Sultan II. Abdülhamit, bu koleksiyonda Osmanlı tarihinde dönüm noktası olmuş bazı olayların ve tarihi kişiliklerin de tasvirinin olmasını istemektedir. Nitekim sarayında Ressam-ı Hazret-i Şehriyari sıfatıyla istihdam ettiği İtalyan Ressam Fausto Zonaro'dan, Fatih Sultan Mehmet¹ konulu tarihi tablolar yapmasını ister. Zonaro resimlerle ilgili hazırlığını yaparken hatıratında da aktardığı gibi Bahriye (Deniz) Müzesi'nde bazı kıyafet, gravür ve baskılar görür ve bunları inceler: “Resimleri bana tahsis edilen Merasim Köşkü'nde yapacaktım. Dizinin ilk tablosu, meşhur topraklarla İstanbul'u fethetme hazırlanan II. Mehmet'in resmiydi. İki yüz topçunun kullandığı ve yirmi mandanın çektiği o dev top, surların önüne yerleştirilmişti ve bu zavallı Bizanslıların içine korku salmaya yetmişti... O devrin zırhlarıyla ilgili son çalışmalar da tablom için çok yararlı oldu. Taslaklar yapıyor, yırtıyor, birbirini üstüne desenler

¹ Sultan II. Abdülhamit, Fatih Sultan Mehmet'in hatırasını canlı tutmaya özen göstermiştir. Cuma selamlığında merasim geçişi yapan Ertuğrul Süvari Alayı özellikle Fatih'in atı olarak bilinen beyaz renkli cins atlardan oluşturulmuştur. Nitekim ressam Fausto Zonaro, bu alayın Galata Köprüsü'nden geçişini resmettiği tablosu sayesinde sarayda görev alabilmiştir.

FATİH'İN İSTANBUL'A GİRİŞİ (MİLLÎ SARAYLAR KOLEKSİYONU)

çiziyordum. [Tasavvur ettiğim] tablomu bulana ve yaptığıma güven duyana dek...”²

Zaman içinde, halen Dolmabahçe Sarayı koleksiyonundaki bu tabloların Deniz Müzesi, Askerî Müze ve özel koleksiyonlardaki Şehit Ressam Hasan Rıza'nın aynı konulu tablolarıyla benzerliği dikkat çektiğinde, hangisinin diğerinden etkilendiği merak konusu olur. Fausto Zonaro'nun tabloları tuval üzerine yağlıboya, Hasan Rıza'nınkiler ise çoğunlukla kâğıt üzerine tarama kalemıyla yapılmış resimlerdir. Ancak eserlerin üzerindeki tarihler bile incelenmeden, Hasan Rıza'nın Zonaro'dan kopya çalıştığı iddia edilir.³ Zonaro açıkça kaynaklarını söylemiş ve Bahriye Müzesi'ndeki eserlere işaret etmiş olsa da bazıları bu kompozisyonları bir Türk ressamına yakıştıramaz. Ressam Hasan Rıza Bey 1913'te Balkan Harbi sırasında Edirne'de şehit olduğu ve atölyesi tarumar edildiği için, aksini ispat edecek bir kayıt da

birakamamıştır.

12 yılını İtalya'da sanat eğitim ve öğrenimiyle geçirmiş bir ressam olan Hasan Rıza Bey, gerçek bir vatanperverdir. Etrafındaki ihtiras rüzgârlarından kaçarak, Edirne Sanayi Mektebi Müdürlüğü'nü üstlenmiştir. İstanbul Askerî Müze, Deniz Müzesi ve İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'ndeki eserleri, Hasan Rıza Bey'in sanat gücünü çok net ortaya koymaktadır.⁴ Zaman içinde başka ne gibi bilgiler ortaya çıkar bilinmez ama yayımlanmış bir kaynak var ki bütün tereddütleri yok etmektedir. Esliha-i

İSTANBUL ASKERÎ MÜZE, DENİZ MÜZESİ VE İSTANBUL RESİM VE HEYKEL MÜZESİ'NDEKİ ESERLERİ, HASAN RIZA BEY'İN SANAT GÜCÜNÜ ÇOK NET ORTAYA KOYMAKTADIR.

Atika Müzesi Komisyonu'nda Zonaro ile birlikte görev yapan Ressam Hüsnü Tengüz, orijinali Deniz Müzesi

koleksiyonundaki *Sanat Hayatım* adlı anı defterinde, o günlere dair şu cümleleri aktarır: “Bir gün Rıza [Hoca Ali Rıza] ve Ahmet Ziya beylerle birlikte Zonaro'nun Beşiktaş'ta Akaretler'de oturduğu daireye gittik... Biz içeriye girdiğimiz zaman, Fatih'in Dolmabahçe'den gemileri karaya çekişinin tablosunu yapıyordu. Bu tablonun orijinali rahmetli Hasan Rıza Bey'indir. Deniz Müzesi'nin açılışında tarama kalemle müzeye yapmıştı. Hâlâ Deniz Müzesi'ndedir. Zonaro yağlıboya ile yapmakta olduğu tabloda Fatih'in bindiği atın resmiyle meşguldü. Yanında 100 kadar kartpostal, at

kafaları resmi vardı. Bu tablo hâlâ saraydadır... Hasan Rıza'nın yaptığı ve Deniz Müzesi'ndeki aslından alınarak

yapılan klişesi de 12 numaralı Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Gazetesi'nde basılmıştır. Bu tablo gibi aslı Askerî Müze'de bulunan *Fatih'in Büyük Topları Edirne'den İstanbul'a Nakli* tablosu da Hasan Rıza'nındır ve Zonaro tarafından kopya edilmiştir.” Hüsnü Tengüz'ün bu satırları, bir tartışmayı sonlandırırken başka gerçeklerin de dile gelmesine vesile olur. Zonaro, fetih konulu dört tablo çalışmıştır:

1- *Fatih Sultan Mehmet'in ordusuyla Edirne'den İstanbul'a Yürüyüşü* (1903). Hasan Rıza'nın aynı konulu çalışması Deniz Müzesi'ndedir.
2- *Fatih Sultan Mehmet'in Topkapı'dan İstanbul'a Girişi* (1903). Hasan Rıza, aynı kompozisyonu birkaç kez çalışmış, 1898 tarihli çini mürekkebi çalışması Deniz Müzesi'nde, yağlıboya versiyonu ise özel koleksiyondadır. Aynı kompozisyonu ikisinden de önce 1876'da Jean-Joseph Benjamin Constant (Fransa'da Augustins Müzesi'nde) ve yine 1876-1884 yıllarında Stanislaw Chelebowski

(Polonya'da Cracow Müzesi'nde) çalışmıştır.
3- *İstanbul'un Kuşatılması Sırasında Fatih Sultan Mehmet'in Gemilerin Karadan Yürütülmesine Nezareti* (1908). Hasan Rıza'nın 1898 tarihli çini mürekkebi çalışması Deniz Müzesi'nde, yağlıboya çalışması ise Edirne Belediyesi'ndedir.
4- *Fatih Sultan Mehmet Ordularını Yönlendirirken* (1908). Hasan Rıza'nın benzeri bir çalışmasına rastlanmamıştır, dolayısıyla Zonaro'nun özgün kompozisyonudur. Sonuç olarak; Ressam-ı Hazret-i Şehriyari Fausto Zonaro'ya bir kopyacı muamelesi yapmak büyük haksızlık olur. Anılarında söz konusu

tabloların talep edilmesinden tamamlanmasına kadarki bütün süreci içtenlikle anlatmıştır. Dahası, *Fatih'in Topkapı'dan İstanbul'a Girişi* adlı meşhur tabloda, Fatih Sultan Mehmet'in solunda yer alan yeniçeri askerini Hasan Rıza gibi o da kendi portresini koyarak resmetmiştir. Bir nevi imza olarak kabul edilen bu ayrıntıda, Hasan Rıza'nın zarafetine nezaketle mukabelede bulunmuş ve kendini bir yeniçeri askeri olarak hayal edebilmiştir. Bunu da bir tür saygı olarak görmek gerekir. Nitekim yirmi yıl bu topraklarda yaşayan ve bu toprakları betimlemeye doyamayan Zonaro'nun İstanbul'a ve Osmanlı toplumuna olan bağlılığı, İtalya'ya dönüşünde başına dert olmuş, İtalyan sanat ortamı tarafından dışlanmaya çalışılmıştır.

Ayrıca bu tür tarihi tablolar, gerek gördüğü ilgi sebebiyle, gerekse talep eden makamın arzusu doğrultusunda daha önce olduğu gibi daha sonra da pek çok kez çalışılmıştır. Dolayısıyla bugünkü anlamda sanatsal iddiadan önce, geçmişin gurur tablolarının ölümsüzleştirilmesi ve mümkün olduğunca çoğaltılması mantığıyla üretilmiştir. Cumhuriyet döneminde de Feyhaman Duran'dan Sırrı Eldem'e, Ahmet Yakuboğlu'ndan İffet Karanis'e birçok sanatçı tarafından fetih konulu mevcut kompozisyonlar tekrarlandığı gibi yeni kompozisyonlar da üretilmiştir. Ancak, tüm bunlara rağmen, İstanbul'un fethini konu eden tatminkâr bir birikim olduğu söylenemez. ▲

² Fausto Zonaro, Abdülhamit'in Hükümdarlığında Yirmi Yıl, Çev. T. Alptekin-L. Romano, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008, s. 261.

³ Bazı araştırmacı ve sanat tarihçiler hızlarını alamayarak, Hasan Rıza'nın bu resimleri yapacak altyapısının olmadığından, bu savaş sahnelerinin üstesinden ancak Batılı bir sanatçının gelebileceğinden söz eder. Osman Öndeş, “Fausto Zonaro'nun Tabloları”, Popüler Tarih, 29 (Ocak 2003), s. 88-93; Milliyet, 17 Ocak 2003.

⁴ Daha fazla bilgi için bkz. A. Süheyl Ünver, Ressam Şehit Hasan Rıza - Hayatı ve Eserleri, İstanbul, 1971.

KARTPOSTALLARDA FATİH CAMİİ VE TOPKAPI SARAYI

◆ DR. ZEYNEP EMEL EKİM
SANAT TARİHÇİSİ

**1557 VE 1754 DEPREMLERİNDE HASAR
GÖREN CAMİ ONARILIR. ASIL 1766
DEPREMİNDEN SONRA AĞIR HASAR
GÖREREK KUBBESİ TAMAMEN ÇÖKER.
SULTAN III. MUSTAFA TARAFINDAN
YAPTIRILAN CAMİ 1771 SENESİNDE
TEKRAR İBADETE AÇILIR.**

RESİM 4

Fatih Camii ve külliyesinin mimarı Atik Sinan'dır. Külliye'nin merkez yapısı tüm külliyelerde olduğu gibi camidir. Külliye içinde ve cami etrafında türbeler, kütüphane, tabhâne, medreseler, muvakkithâne, kervansaray, dârüşşifâ, çarşı, hazine ve hamam bulunmaktadır.

1557 ve 1754 depremlerinde hasar gören cami onarılır. Asıl 1766 depreminden sonra ağır hasar görerek kubbesi tamamen çöker. Sultan III. Mustafa tarafından yaptırılan cami 1771 senesinde tekrar ibadete açılır. İlk inşa edilen camiden bütünüyle farklı ve değişik bir düzende inşa edilmiştir. Örneğin kible duvarı ileri alındığından cami harimi daha da genişletilmiştir. Caminin esas mekânı, dört yarım kubbe ile desteklenen bir ana kubbe sisteminde inşa edildiğinden Şehzade, Sultan Ahmet ve Yeni Valide Camilerinde uygulanan düzene benzemektedir. Dört kemerin desteklediği bu örtü ortadaki dört payeye bindirilmiştir. Fakat bazı yerlerinde eski caminin iz ve kalıntılarını görmek mümkündür. Taç kapı üstünde ilk camiden kalan Ali Sofî hattıyla yazılmış iki satır halinde bir kitabe yer almaktadır. Son cemaat yerini ayıran kuzey duvarı ilk camiden

RESİM 2

kalmıştır. Türk mimari geleneklerine uygun bir şekilde inşa edildiği gibi Türk mimarisinin gelişiminin de güzel bir örneğini teşkil eder.

Aynı dönemde inşa edilen Nuruosmaniye Camisi'nin barok görünümünden farklı bir şekilde Osmanlı dönemi Türk klasik üslubundadır. Osmanlı dönemi

**KARTPOSTALDA, TARİHİ
YARIMADA SİLÜETİNE,
AYASOFYA CAMİİ,
TOPKAPI SARAYI VE
SULTAN AHMET CAMİ
EGEMENDİR.
RENKLENDİRİLMİŞ
KARTPOSTALIN EDITÖRÜ
MAX FRUCHTERMANN
OLARAK BELİRTİLMİŞTİR.**

Türk klasik üslubu içinde görülen caminin planı da Türk mimarlığının gelişmesinde önemli bir adımdır.¹ Renklendirilmiş kartpostalda Fatih Camii'ni çarşı içinden görmekteyiz. (Resim 1) Karşılıklı tek katlı veya iki katlı evlerin arasında, yoldan geçmekte olan medrese öğrencileri ve hocaları, alışverişe çıkan halk ile dükkânları önündeki esnaf görülmektedir. Ön

yüzde Osmanlıca, Fransızca ve Almanca "Fatih Camii" yazılıdır. Kartpostalın editörü, Romanya vatandaşı Moise J. Israilovitch'dir.² Israilovitch'in kartpostallarının arkasında M.J.C. monogramı yer alır. 2 numaralı kartpostal, Fetih Derneği yayınları tarafından 29.05.1953 tarihinde "İstanbul'un 500'üncü Fetih yılı Hatırası" için basılmıştır. (Resim 2)

Bir diğer örnekteki kartpostalda tüm ihtişamı ile yükselen Fatih Camii ve etrafında yer alan külliye'nin diğer yapıları ve ahşap evler görülmektedir. Fotoğrafın sağ alt köşesinde, MB³

RESİM 1

RESİM 3

monogramının üstünde kartpostalın seri numarası olan 17 sayısı yer alır. (Resim 3)

Son örnekteki kartpostalda, tarihi yarımada silüetine, Ayasofya Camii, Topkapı Sarayı ve Sultan Ahmet Cami egemendir.⁴ (Resim 4) Renklendirilmiş kartpostalın editörü Max Fruchtermann olarak belirtilmiştir.⁵ Ön yüzde Osmanlıca ve Fransızca "Sarayburnu" yazılıdır. Fotoğraf, Karaköy taraflarından çekilmiştir. ▲

¹ Semavi Eyice, "Fâtih Camii ve Külliyesi", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Cilt 12, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1995, 244-246.

² Romanya vatandaşı Moise J. (I) Srailevitch'in (Moise J. Israilovitch'in), kartpostalları Leipzig'deki matbaada basılmıştır. (Gökhan Yılmaz, Osmanlı Dönemi Kartpostal Editörleri 1895-1923 Anadolu, Trakya, İstanbul, İstanbul: Yek Matbaacılık, 2019, s. 127)

³ Moise Barouh yayıncı ve çevirivedicidir. (Yılmaz, 2019; 120).

⁴ Aynı fotoğraf Joseph Matalon&Fils tarafından da basılmıştır. (Zeynep Emel Ekim, "Kartpostallar Üzerinden Ayasofya'nın Değerlendirilmesine Dair Tespitler", Uluslararası Ayasofya Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları, 24-25 Eylül 2020, 341).

⁵ Max Fruchtermann, ilk olarak İstanbul'da Yüksekaldırım'da bir çerçeveci dükkânı ile ticari hayatına başlar. Sonraki yıllarda 1895 senesinde kartpostal editörlüğü yaparak ticari hayatını sürdürür. (Mert Sandalcı, Max Fruchtermann Kartpostalları, C.1, İstanbul: Koçbank Yayınları, 2000, s. 1-8)

İSTANBUL'UN MUTLU ASKERLERİ

♦ **ERMAN GÜVEN**

ESKİ İSTANBUL TÜRBELER MÜZE MÜDÜRÜ
VE MÜZE ARAŞTIRMACISI

**“KOSTANTANIYYE ELBET FETH OLUNACAKTIR.
ONU FETİH EDECEK KOMUTAN
NE GÜZEL KOMUTANDIR.
VE BU ORDU NE GÜZEL ORDUDUR.”**

HADİS-İ ŞERİF

18 SEKBANLAR

FATİH'İN SEKBANBAŞISI BEYAZID AĞA'NIN KABRİ

YEDİ EMİRLER KABRİSTANI

**İSTANBUL, FATİH
SULTAN MEHMET
TARAFINDAN 1453
YILINDA FETHEDİLENE
KADAR İSLAM
ORDULARINCA ON
BİR KERE KUŞATILDI.
BİZANS SURLARI
İÇİNDE ARAP VE
MÜSLÜMAN
MAHALLELERİ OLUŞTU.**

Peygamber Efendimizin (S.A.V.) İstanbul'un fethedileceğine dair hadisi şerifini, sahabe-i kiramdan Bişr'ül Ganevi (R.A.) rivayet etmiştir. “Kostantaniyye elbet feth olunacaktır. Onu feth edecek komutan ne güzel komutandır. Ve bu ordu ne güzel ordudur” mealindeki bu hadisi şerif, Müslümanlar arasında çok rağbet bulmuştur.

İstanbul, Fatih Sultan Mehmet tarafından 1453 yılında fethedilene kadar İslam ordularınca on bir kere kuşatıldı. Bizans surları içinde Arap ve Müslüman mahalleleri oluştu. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde detayıyla anlatıldığı gibi İstanbul on ikinci seferde fethedildi.

Tarih kitaplarında bu on bir sefer sırasında İstanbul önlerinde şehit olan

askerlere “Evvelun”; İstanbul'un fethi ve sonrasında şehit olan askerlere ise “Ahirun” denilmektedir. “Evvelun” kelimesi Vakıa Suresinde “cenneti kazananlar” manasında geçmektedir.

İstanbul fethedilmeden önce Suriçi ve Galata'daki Müslümanlar, Bizanslılarca iki ayrı tarihte katliama uğratıldı. Müslümanlardan şehit olanlar ya şehit oldukları mahallelere ya da Kulaksız'daki Doymaz Dere Mezarlıklarına gömüldü. Ancak aynı mekâna bilhassa Osmanlı devrinde yeni definler olduğundan, onlardan günümüze çok az kabir veya belgeler kaldı. İstanbul'un fethinde bulunmuş ve şehit veya gazi olmuş binlerce Ni'mel Ceys'ler (Mutlu Askerler) olması gerekirken, gerek o zaman gerekse günümüzde bu mutlu askerlerin isimleri ile ilgili ayrıntılı liste veya kitaplara rastlamamaktayız.

KAZLIÇEŞME YEDİ ŞEHİTLER TÜRBESİ

ELEKLİ DEDE KABRİ, SİLİVRİKAPI

Konuyla ilgili en ayrıntılı kitap rahmetli Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver hocamızın “İstanbul’un Mutlu Askerleri ve Şehit Olanlar” kitabıdır. Süheyl Hocamız 1970’li yıllarda İstanbul’da 370 adet başlık altında Ni’mel Ceyş’leri incelemiştir.

Ni’mel Ceyş’lerin kabir ve türbelerine tarihi süreçte İstanbul halkınca büyük önem verilmiştir. Halkımız onları “Dede” veya ”Baba” lakapları vererek anmışlardır. Çoğuna, muhtemelen Fatih Sultan Mehmet zamanında 70 santimetre boylarında silindirik mezar taşları yapılmıştır; türbe ve kabirleri Sultan II. Mahmut devrinde büyük onarımlar görerek günümüze ulaşmıştır.

İstanbul Muhasarası sırasında şehit olanlar Eğrikapı dışında Tokmaktepe’ye, Silivrikapı sur dışına

ve Yedikule sur dışında Kazlıçeşme’ye gömülmüş ve İstanbul’un ilk Müslüman mezarlıkları böylece oluşmuştur. Fatih Sultan Mehmet’in kutlu ordusu Bizans’ın sokaklarında savaşa savaşa şehri ele geçirirken, bu sırada topluca ölenler için şehitlikler yapılmıştır. Günümüze ulaşan mezardan Ahırkapı ile Çatladıkapı arasında 1970 yılında kırk bir adet şehit kabri sayılırken, bu sayı bugün onlu rakamlardadır. Çoğunun yerleri bakımsızlıktan belirsizleşmiş ve yeşil alana dönüşmüştür. Bu şehitlerin limandan şehre hücum eden deniz askerleri olduğu belirtilir.

Karagümrük’teki Beş Kardeşler Kabristanı’nda yine “Mutlu Askerler” yatmaktadır. Fatih Camii yakınındaki Malta semtinde bulunan “Yedi Sekbanlar” da Ni’mel Ceyş’lere ait toplu mezarlardandır; askerlerin

**GÜNÜMÜZE ULAŞAN
MEZARDAN AHIRKAPI
İLE ÇATLADIKAPI
ARASINDA 1970
YILINDA 41 ŞEHİT
KABRİ SAYILIRKEN,
BU SAYI BUGÜN
ONLU
RAKAMLARDADIR.**

TOKLU DEDE HAZİRESİ

**ZEYTİNBURNU
KAZLIÇEŞME’DE
VE KOCA MUSTAFA PAŞA
CAMİİ YAKINLARINDA
BULUNAN “YEDİ
ŞEHİTLER” MEZARLIKLARI
ŞEHİTLERİMİZİN TOPLUCA
BULUNDUĞU
MEZARLIKLARDIR.**

isimleri mezar taşlarında yazılıdır. Şehzadebaşı’ndaki “Onsekiz Sekbanlar” (Seymenler) günümüze kadar bakımlı olarak gelebilmiş fetih şehitliklerimizden birisidir. Sekbanbaşı Hamza bin Hızır’ın mezar taşı dikkat çekicidir. Zeytinburnu Kazlıçeşme’de ve Koca Mustafa Paşa Camii yakınlarında bulunan “Yedi Şehitler” mezarlıkları da şehitlerimizin topluca bulunduğu mezarlıklardır.

Ni’mel Ceyş türbelerine örnek olarak Davut Paşa, Mahmut Paşa, Ya Vedud Sultan, Emir Buhari ve Ebül Vefa Hazretleri’nin türbelerini gösterebiliriz. Bazı fetih şehit veya gazilerinin makamları daha sonra dergâh haline gelmişlerdir. Bunlara örnek olarak Bala Süleyman Ağa, Kovacı Dede ve Keskin Dede Dergâh ve hazirelerini gösterebiliriz.

YEDİ ŞEHİTLER KABRİSTANI

NAKİLBENDEBAŞI ALTIPARMAK
AHMED BABA KABRİ

Fatih Sultan Mehmet’le birlikte pek çok âlim de fethe katılmıştır. Bunların en önemlisi olan Akşemsetdin Hazretleri Bolu Göynük’te medfundur. Molla Gürani Hazretleri’nin Aksaray ile Fındıkzade arasında bir yerde açık türbesi bulunmaktadır. Molla Kırımî, Efdalzade, Yusuf Baba’nın mezarları Eyüp Sultan Türbesi haziresindedir. Kabri İstanbul dışındaki askerlerden Akbıyık Sultan’ın kabri Bursa’da, Zağnos Paşa’nın türbesi Balıkesir’dedir.

Fatih Sultan Mehmet devrinden kalma mezar taşlarına örnek vermek gerekirse Fatih Camisi’nin eski mimarı Sinan-ı Atik’in Kumrulu Mescit haziresindeki mezar taşı ile Mercan Yokuşu’ndaki Yavaşca Şahin Paşa’nın mezar taşından söz edebiliriz. ◀

AYASOFYA (KUDSÎ HİKMET) EKSENİNDE SÜLEYMÂNİYE CAMİİ’NİN İSTİKÂMETİ

♦ **MUHARREM HİLMİ ŞENALP**
Y. MÎMAR (İTÜ)

**AYASOFYA; MÜSLÜMAN KABULÜNE
GÖRE HZ. SÜLEYMAN (AS)’IN İLK
İNŞASINDAN İTİBÂREN TEVHİD
ÜZRE İBÂDET EDİLEN BİR MÂBED
KABUL EDİLDİĞİNDEN, MUHTELİF
DEVİRLERDEKİ İNŞALARI DA HEP
HZ. HIZIR İLE İRTİBATLANDIRILMIŞTIR.**

Dünya’nın hâlen ayakta olup kullanılan en eski yapılarından olan “Ayasofya” “ilâhî hikmet, kudsî hikmet” mânâsında bir kelimedir. Fetihden sonra bu kudsî mâbede nasıl bakılmış, Müslüman irfânı tarafından rivâyetlerle, efsânelerle veya farklı yaklaşımlarla nasıl yorumlanmış? Burada temel mesele târih ilminin belgeli hakikatlerinden çok, birçok kaynaktan zikredildiği üzere, Müslüman idrak ve şuûrunun bu kudsî ve kadim yapıyı nasıl anlayıp, kendi kültürüne temellük ettiği hususudur. Ayasofya, Müslüman idrâkinde hiçbir zaman sâdece muharref (tahrif olmuş, bozulmuş) bir dînin mâbedi olarak kabul edilmemiş, **“Allah indinde dîn İslâmdır. Âli-İmrân 19”** âyetinin şumûlüyle, Hz. Âdem (as)’dan Hz. Muhammed Mustafa (sav)’e kadar kesintisiz devam eden ve bütün peygamberlerin dâhil olduğu ekmel bir dînin kudsî bir mâbedi olarak telâkki edilmiştir.

Ayasofya; Müslüman kabulüne göre Hz. Süleyman (as)’ın ilk inşasından itibâren tevhid üzere ibâdet edilen bir mâbed kabul edildiğinden, muhtelif devirlerdeki inşaları da hep Hz. Hızır ile irtibatlandırılmıştır. *“Ve binâ-yı mübarek nihâdın binâ-yı bünyâdı teberrüken ve teyemmünen Enbiyâ-i izâmın* (büyük peygamberlerin) *izâm-ı azametinden becâ becâ* (uygun yerlerde) *esna-yı binaya* (bina inşaatı sırasında) *konulmuştur. Bu sebebden ol makam-ı vâlâ Kâbe-i Ulyâ sıfat harem-i muhteremdir, ki ehâli-yi merzbûm* (hududu belli olan memleketin ahalisi) *ana Kâbe-i Rûm demişler. İptida-yı binâdan intihaya varıncaya kadar Hazret-i Hızır Aleyhi’s Selâm ol binâ-yı mübâreki bünyâd üzere def’ât* (defalarca) *ile gelib görünmüştür. Ve her görünüşünde câme-i hadrâsın* (yeşil elbisesin) *bürünmüştür.*

AYASOFYA 1888, SÉBAH & JOAILLIER FOTOĞRAF STÜDYOSU

Beyit: *Ey cümle-i câmilere sultan Ayasofya Vey Kâbe sıfat cemile bercan Ayasofya”*¹ (cemile bercan: güzellikte biricik.)

Justinianus’un Ayasofya’nın açılışı sırasında sarf ettiği rivâyet edilen “Ey Süleyman, seni geçtim.” sözünün Kudüs’teki Süleyman Mâbedi için değil de Hz. Süleyman’ın bugünkü Ayasofya arsasında inşa ettirdiği ilk büyük mâbet için söylendiğine dâir rivâyetler vardır.² Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi’nin İstanbul’u anlattığı kısmında Ayasofya’dan bahisle Hz.

Süleyman (as) ve Hz. Hızır ile olan irtibâtını şöyle ifâde eder: **“Evvelâ müverrihîn-i selef-i Yunaniyân’dan Tevârih-i Yanıvan kavli üzere ibtidâ Hazret-i Süleymân dâr-ı dünyâyı devrân ve seyrân iderek emrine râm olan bâd-ı sabâ sür’at-i serîr-i Süleymani İslambol zemininde Sarâyburnı’nda kar’ar idüp anda bir mâ’bedhâne inşa eyledi. Ba’dehü hubût-ı Adem’den** (Adem’in dünyaya gelişinden) **sonra beş bin elli iki senesi ubûr idüp** (geçip) **Yanko b. Madyan’ın nebîresinden Vezondon nâm bir kral**

Kaynakça

¹ Lâtîfî, Evsâf-ı İstanbul, Hazırlayan: Nermin Suner Pekin, İstanbul, 1977, s.84.

² “Seyyah-ı şehir Evliya Çelebi’nin İstanbul tasavvurunda, zikrettiğimiz bu süreçlerin başka bir zaviyeden okunup şerh edilmiş olması calib-i dikkattir: Seyahatnâme’de İstanbul’un ilk kurucusu olarak Hz. Süleyman zikrediliyor. Hz. Süleyman’ın sarayını yaptırdığı yer, bugün Topkapı Sarayı’nın bulunduğu Sarayburnu’dur. Yeryüzü iktidarının ve hâkimiyetinin ilk timsali, mimarlık ve umranın ilk mübeşşiri olarak Hz. Süleyman’ın böyle bir çerçeve içerisine ve böyle bir mekâna oturtulması, başlı başına bir dünya tasavvuru ve bir tarih görüşü olarak anlaşılabilir. Bu tevcihte Osmanlı Devleti’nin iktidarının menşei ve siyasî merkez olarak Sarayburnu’nu seçmesi maddi ve coğrafi sebeplerden ötede, peygamberane bir tercihin, bir silsilenin zaruri devamı olarak tezahür etmektedir; bütün meslek ve meşreplerin bir Peygamber’e ulaşan silsilelere sahip olması gibi.”

İsmail Kara, Büyük İstanbul Tarihi, İstanbul’un Hilafet Merkezi Olarak İnşası, İBB. Kültür A.Ş. yayınları, c. 3, s.40.

hemân zuhûr idüp İslâmbol’ı yedinci kerresinde anlar dahi îmar idüp cihân-ârâ bir pâdişâh-ı zîşân (şanlı padişah olan) *Fezandon’un bir duhteri pâkize ahteri* (kızı) *Mâkedonya şehirlerinden Sofya şehrinde mütevellide olmağla* (doğmakla) *ismine Ayasofya dirlerdî. Babasının İslâmbol kal’asının cânib-i erba’asın* (dört bir tarafının) *müceddeden* (yeniden) *bina itdiğın istimâ idince* (duyunca) *iki bin milyon*

TEZKÎRECİ LÂTÎFİ, AYASOFYA’NIN BAŞTAN BERİ BİR İSLÂM MÂBEDİ ADDOLUNDUĞUNU İFÂDE EDER. BUNLARLA BERABER FARKLI KAYNAKLARDA AYASOFYA’YLA ALÂKALI, FETİHTEN ÖNCE VE SONRASINA AİT BİRÇOK EFSÂNE, HİKÂYE, MENKÎBE VE RİVÂYETLER ZİKREDİLMEKTEDİR.⁷

hazîne ile babası Fezondon’a gelüp Hazret-i Süleymân’ın ‘ibâdethânesin tevsî itmeğë (genişletmeye) *mübâşeret idüp bezl-i mâl iderken Hazret-i Hızır gelüp “Bu câmi’in cemi-î mühimmât u levâzimât masârafın benden alın ve bu resme bir câmi bina idin” diyü Ayasofya’nın vaz-ı esâsın ta’lîm idüp...*³

Ayasofya’nın Hz. Hızır ile olan irtibâtı, Evliyâ Çelebi’den çok önce, meşhur Tezkîreci Lâtîfî, Hz. Peygamber tarafından müjdelenen, İstanbul’un

fethinden 70 yıl sonra, Hicri 931 – Miladi 1524–25 tarihinde kaleme aldığı Evsâf–ı İstanbul⁴ adlı eserinde; Ayasofya’dan bahisle; “*Hususa ol mâbed-i ea’zam ve câmi-i muazzam ki Ayasofya-i Safiyye’dir. Şeref-i tavâf-i ehl-i safâ ile vilâyet-i Rûm’da Kâbe-i ulya-sıfat maksad-ı aksâ-yı evliyâ ve etkiyâdır*” diye tarifleyerek, “*Beytü’l-mâmur ve kubbe-i refi’a–ı vesi’a ile sakf-ı merfu’a dönüp, her cânibi cami-i ceberut gibi mecmu’a–ı kudsiyân ve mülk-i melekût sıfat kerrûbiyandır*” diye yüceltir ve hâlen “*Her kûşesi zikrullah ve her bûk’ası ehlullah*” diye yâd eder. “*Ve binâ-yı mezbûrun ism ü resmin âlem-i gaybdan* (gayb âleminde*n ve peykerhane-i lâreyibden* (şüphe edilmeyen sûretler âlemi) *Hazret-i Hızır getürmüştir. Ve nâm–ı nâmisin ol hazret vermiştir.*”⁵ denilerek bu yüce mâbedi yaptıranın “*Ehl-i Konstantin’den... bir mîr–i İsevi mezheb ve hidiv–i müslih...*”⁶ olduğunu aktararak Ayasofya’nın baştan beri bir İslâm mâbedi addolunduğunu ifâde eder. Bunlarla beraber farklı kaynaklarda Ayasofya’yla alâkalı, fetihten önce ve sonrasına ait çok değişik konularda birçok efsâne, hikâye, menkîbe ve rivâyetler zikredilmektedir.⁷

Bunlardan alâkalı olanlarını, Evliya Çelebi’nin anlatımıyla zikrederim: Peygamber Efendimiz (sav)’in dünyâya geldiği gece, Ayasofya kubbelerinin kısmî olarak yıkılması üzerine meydana gelen hâdiseler şöyle ifâde edilir: “*...Tâ bu mertebe ma’mûr oldu kim Millet-i Nasârâ’nın (Hristiyanların) bilâ-teşbih Kâ’beleri idi. İskender vefâtından 882 sene sonra Hâtemül–*

enbiyâ Muhammedü’l–Mustafâ mâh–ı Rebî’ü’l–evvel’in onikinci isneyn gicesi rahm–ı mâderden sa’âdetle müştak olup dünyâya kadem basup âlemi münevver kıldığı mevsim–i Nisan’ın yigirmisi idi. Hikmet–i Hudâ ol leyle–i mübârekde cemî’ kâfiristân içre bir zelzele–i ‘azim (şiddetli bir deprem) olup Bağdâd’da tâk–i Kisrâ ve kubbe–i Kızıl Elma ve kubbe–i Ayasofya–yı bâlâ münhedim olup (yıkılıp) cümle âteş–gedâ–yı Nemrûd u Merdûd sönüp nice alâmetler zuhur itdiğinden bildiler kim Muhammed dünyâya geldi didiler.”⁸

Efendimizin doğduğu gece kubbenin kible tarafının yıkılması ve defalarca inşa edilip tekrar yıkılması üzerine, Hz. Hızır’ın tavsiye ettiği çözüm şöyle anlatılır: “*...İslâmbol tarafında Ayasofya kubbесinin kible tarafında nısfı* (yarısı) *münhedim olup* (yıkılıp) *nice kerre binâ itdiler* aslâ mümkün olup ta’mîr ve termîme bir çâre olmayup münhedim olurdu. Âhir Hazret–i Hızır bir şeyh–zâl (aksakallı bir ihtiyar) *sûretinde cümle ruhbâna görinüp eydür. Eğer bu câmi’in kubbесin meremmât* (tâmir) *idelim derseniz, şimdi zuhûr iden âhir zamân Muhammed’ine varın ağız yârından* (ağız suyundan) *yâr alup âb–ı zemzem ile mahlût idüp* bunda kirece ağız yârın

halt idüp (karıştırıp) *ba’dehü kubbeyi ta’mîr idin. Yohsa gayra ilac yokdur”* diyü *cevâb idüp gâ’ib oldu. Ruhbânlar bildiler kim Hazret–i Hızır’dır.*”⁹

Hızır Aleyhisselam’ın tavsiyesi üzerine ruhbanlar, Efendimiz (sav)’in mübarek ağız suyu ile Mekke toprağı ve zemzem temin etmek için Mekke’ye giderler. Mekke’de Efendimiz (sav)’le görüşürler. Evliya Çelebi, ruhbanların İstanbul’a dönüşünden sonra tamiratta nasıl başarılı olunduğunu şöyle ifade eder: “*...Andan yine cümle ruhbânlar eyitdiler* (söylediler) *‘Yâ Muhammed sen dünyâya geldiğın gice bizim Kostantınıyye’de Ayasofya nâm bir deyrimizin* (kilisemizin) *kıblesi tarafı münhedim oldu. Bir kaç kerre binâ itdik temel tutmadı. Mübârek ağızın yârından bu cevâhir kumkuma* (kap, küçük testi, çömlek) *içre biraz ilkâ eyle kirece karışdurup mabedhânemizi tâ’mir idelim ola kim bir karâr ola’* diyü *recâ itdiler. Derhâl recâları hayyiz–i kabulde vakî olup Hazret–i Risâlet hokka içre mübârek ağızı yârından ilka idüp kâim ve dâim olup ümmetlerime âhırunda* (sonunda) *Beldetü’n Tayyibe olup ‘ibâdethâne–i müslimîn ola diyu rumuz u künûz ile hayr du’a idüp Hikmet–i Huda lafzı âhırûnda Beldetü’n Tayyibe İslâmbol fethine târîh*

⁹ Orhan Şaik Gökyay, Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Yapı Kredi Yayınları, c.1, s.50.

¹⁰ Kur’ân–ı Kerim’de Sebe Suresi 15. ayette geçen “Beldetü’n Tayyibe” (Ne güzel belde) tâbirinin ebced değeri 857 olduğundan, hicrî 857’ de fethedilen İstanbul’un fethine târîh olarak düşülmüştür.

¹¹ Orhan Şaik Gökyay, Evliya Çelebi Seyahatnâmesi, Yapı Kredi Yayınları, c.1, s.50

¹² Orhan Şaik Gökyay, Evliya Çelebi Seyahatnâmesi, Yapı Kredi Yayınları, c.1, s.50

¹³ Orhan Şaik Gökyay, Evliya Çelebi Seyahatnâmesi, Yapı Kredi Yayınları, c.1, s.53

¹⁴ Orhan Şaik Gökyay, Evliya Çelebi Seyahatnâmesi, Yapı Kredi Yayınları, c.1, s.51

kerrât ile (defalarca) müsbet olmuştır (doğrulanmıştır).”¹³

Ayasofya hakkındaki rivayetler Hz. Peygamber (sav) ve Hz. Hızır ile sınırlı olmayıp, içerisinde Nuh’un gemisinden de emanetler olduğu şöyle anlatılır: “*...Vezondon Kral asrında kızı Ayasofya, Ayasofya’yı binâ*

AYASOFYA HAKKINDAKİ RİVAYETLER HZ. PEYGAMBER (SAV) VE HZ. HIZIR İLE SINIRLI OLMAYIP, İÇERİSİNDE NUH’UN GEMİSİNDEN DE EMANETLER OLDUĞU ANLATILIR.

iderken Hazret–i Hızır’ın tâ’limiyle Nûh Nebî keştisinin (gemisinin) *tahtaların getürüp bu câm’–i şerifin cümle bâbların* (kapıların) *ol levhalardan inşâ itmîşlerdir.*”¹⁴

İstanbul’da, fetihten sonra yavaş yavaş şekillenen İslâm şehri ve hayatı; mimari, siyasi ve içtimai açıdan farklı bir kimliğe bürünmeye başlar. Büyük İstanbul Tarihi’nde “İstanbul’un Hilâfet Merkezi Olarak İnşâsı” bölümünü yazan İsmail Kara, Fetihten sonra şekillenen İstanbul’a bakışı şu satırlarla özetler: “...Hilafetin fiilî olarak Osmanlılara geçişi, tarih olarak daha sonraki bir zamanda vuku

³ Orhan Şaik Gökyay, Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Yapı Kredi Yayınları, c.1, s.49.

⁴ Lâtîfî, Evsâf–ı İstanbul, Hazırlayan: Nermin Suner Pekin, İstanbul, 1977.

⁵ Lâtîfî, Evsâf–ı İstanbul, Hazırlayan: Nermin Suner Pekin, İstanbul, 1977, s.28,29,81.

⁶ Lâtîfî, Evsâf–ı İstanbul, Hazırlayan: Nermin Suner Pekin, İstanbul, 1977, s.81.

⁷ Stefanos Yerasimos, Konstantiniye ve Ayasofya Efsaneleri, çeviren: Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993.

Ferhat Aslan, Ayasofya Efsaneleri, İBB. Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul, 2014.

⁸ Orhan Şaik Gökyay, Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Yapı Kredi Yayınları, c.1, s.50.

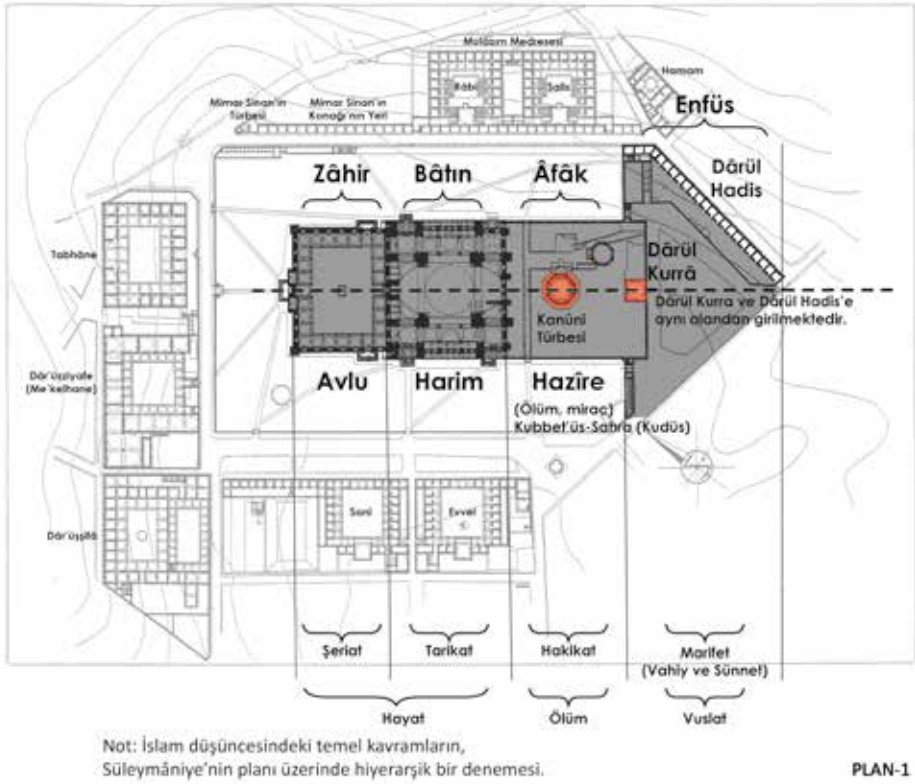

ESKİ - YENİ HAVA FOTOĞRAFLARINDA SÜLEYMANİYE KÜLLİYESİ VE BÂRİZ "OK" TEŞKİL EDEN PLANLAMA.

bulsa da Fatih Sultan Mehmed'in orduları, Müslüman maşerî vicdanı için sahabe devrinden itibaren bir tür 'Kızılalma' hâline gelen Kostantiniye'yi, nefsi-i İstanbul'u, suriçini fethettikleri zaman, tarihin akışı burasını hilafet merkezi olmaya zaten zorluyordu.”¹⁵ “...Müslümanların gözünde İstanbul'u fethetmek, kültürel olarak Hz. Peygamber'in doğrudan işaret ettiği yegâne uzak/nihai ufka ulaşmak manasına geliyordu. Bundan şüphe ve tereddüt yoktu. İlk halifelerden itibaren İslam ordularının, o dönemlerin şartları

¹⁵ İsmail Kara, Büyük İstanbul Tarihi, İstanbul'un Hilafet Merkezi Olarak İnşası, c.3, s.38

¹⁶ İsmail Kara, Büyük İstanbul Tarihi, İstanbul'un Hilafet Merkezi Olarak İnşası, c.3, s.39

Emr-i Âlişândır” serlevhâsıyla kaydı bulunan- 862 Hicrî – Milâdî 1458 tarihli- Kudüs’deki mukaddes mekânlarla alâkalı fermanının, daha sonra 1468’de Osmanlı hâkimiyetine girecek olan Konya-Karaman’ın Osmanlı’ya bağlanmasından 10 sene evvel Kudüs Rum Patriği Atnasiyos’a verilmesi, İstanbul’un fethinin İslâm âleminde nasıl bir yankı ve tesirinin olduğunun açık delilidir. İstanbul’un bir Müslüman şehri olması ve akabinde, bir hilâfet merkezine dönüşmesi yaklaşık bir asır sürmüştür. Bu amaçla fethin hemen ardından yoğun bir imar faaliyeti başlar. Fetihden sonraki ilk ciddi imar faaliyeti, Fatih Camii ve Sahn-ı Semân Medreseleri olmuş, Bayezid devrinde Bayezid Camii, daha sonra Yavuz Selim Camii ve nihayet Kanûni zamanında Şehzâde

SÜLEYMÂNİYE KÜLLİYESİ'NDE KÂBE EBADLARINDA DÂR'ÜLKURRÂ.

Camii inşa olunmuştur. Süleymâniye Külliyesi'nin ¹⁷ inşasına 1550-51 tarihinde başlanılmış, 1557 tarihinde ikmâl edilmiştir. Dünya mimarlık tarihinde bu büyüklük ve teferruatta bir külliyenin 6-7 yıl gibi kısa bir müddette bitirilmesi, gerçekten o zamana kadar görülmemiş bir inşa hadisedir. Bu husus Osmanlı Devleti'nin en kudretli döneminde gerçekleştirilen Süleymâniye Külliyesi'nin önemini farklı yönden artıran bir husûsiyettir. İstanbul'un “*Bilâd-ı Selâse*” denilen, Galata, Üsküdar, Eyüb kazâları ile Boğaziçi'nin birçok noktasından görülen, devrin hem siyasi ve kültürel azametini ifade etmesi bakımından, hem de Türklerin mimarlık sahasında ulaştığı seviyeyi aşikâr etmesi bakımından,

Süleymâniye Külliyesi, Osmanlı Medeniyeti'nin maddî ve manevî planda gerçekleştirdiği en büyük eserdir.

Rahmetli Prof. Dr. Kazım Çeçen hocayla beraber, Süleymâniye Camisi'in su şebekesini, tesislerini ve sistemini araştırmak için kendisiyle beraber, camii'nin temellerindeki galerilere inmiştik. Daha sonra, Külliye'nin heyet-i umûmîyesinin bulunduğu mevkîde farklı kotlarda nasıl konumlandığını merak ederek, eski-yeni hava fotoğraflarını tetkik ettiğimizde hayret verici bir husûsu fark ettik. Câmî, kible istikâmetinde etrafı dış avluyla tariflenmiş, kibleye doğru istikâmetlenen bâriz bir “**ok**” teşkîl edecek şekilde

vazedilmişti (bkz. plan 1). Câminin Haliç'e bakan bahçesi, altında sıra dükkânlar bulunan Dar'ülhadis'le beraber kısmen set üzerindedir. Yani tasarımda bahis konusu “**ok**” için net bir zemin teşkîl edilmek istendiği çok âşikârdır. Kible aksında bulunan, üç katlı pencereleriyle müstakîl bina hüviyetindeki, kavsarası mukarnaslı büyük avlu tacekapısı bu yönelişi kuvvetlendirir. Uçağın, hava fotoğrafının, dronun olmadığı bir zamanda böylesine bir şehircilik kararı ve mimari tercih hayret vericiydi. Bu husûsi tasarımın, nasıl bir zihniyet dünyâsının mahsûlü olabileceği noktası zihnimizi meşgul etti ve araştırmamızı icâbettir. Bu çarpıcı tercih, detaya indikçe bize çok farklı tedâileri de beraberinde getirdi. Bu konuyu ilk defa açtığımız Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu Beyefendi “*Medeniyet nokta-i nazarından bu çok mühim bir tesbit, daha önce hiçbir kaynakta böyle bir kayıt zikredilmemiş, lütfen bu konuyu bir makâle haline getirin*” diye cesâretlendirdiler.

Ayasofya ve Süleymâniye merkezi kubbeli, kible istikâmetinde iki yarım kubbeli aynı plan şekline sâhib olmakla beraber, Ayasofya'da yan galeriler çok

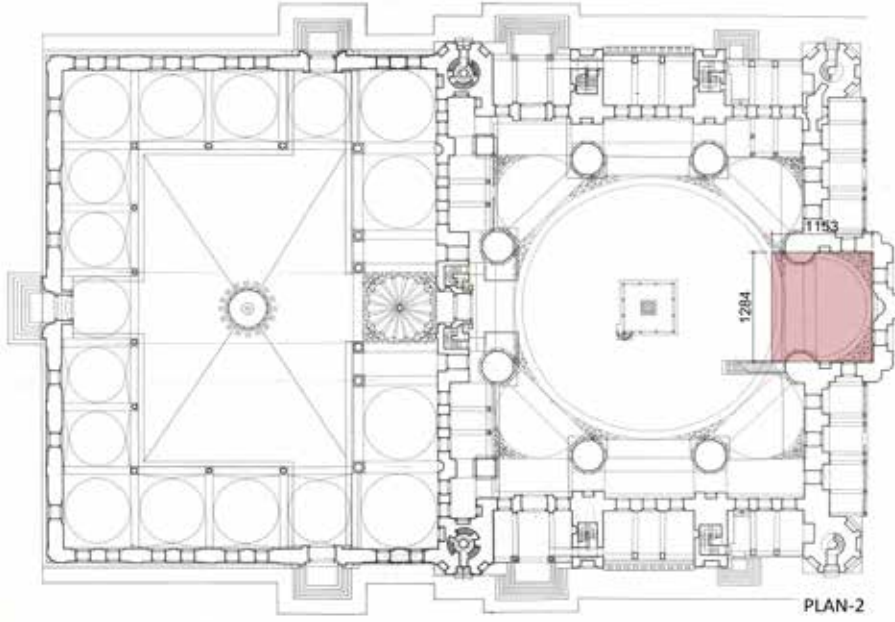

AYASOFYA KUBBESİ'NDE KAZASKER MUSTAFA İZZET EFENDİ'NİN HATTI.

¹⁷ “Aslında “külliye” kelimesi Türk mimarlık tarihçilerinin dilinde XX. Yüzyılın başlarında kullanılmaya başlanan bir terimdir. Süleymaniye Vakfiyesi'nde bu yapılar topluluğunun tümü bir “imaret” olarak anılır ki bir yeri inşa faaliyeti yoluyla geliştirme, canlandırma projesi anlamına gelen (ve “mimar” sözcüğü ile aynı kökten gelen) bu Arapça kelime Osmanlı tarihinin o yüzyıllarında bu tür yapı grupları için en sık kullanılan tabirdir. Muhtemelen XIX. Yüzyıl gibi geç bir dönemde bu kelime yalnızca yemek dağıtılan yer için kullanılır olmuştur.”

Yavuz Sezer, Büyük İstanbul Tarihi, Süleymaniye Camii ve Külliyesi, c.8, s. 278.

yer kapladığı halde, Süleymâniye’de bu kısımlar merkezi plana katılırlar. Böylece Mimar Sinan, benzer planda, ancak Ayasofya’dan çok farklı bir mekân inşa eder. Çok daha merkezi ve gelişmiş bir plan şekli olmasına rağmen, merkezi ve dört yarım kubbeli Şehzâde Camii’nden ¹⁸ sonra inşa edilen Süleymâniye Câmisi’nde tekrar Ayasofya’nın planına dönüş mânidardır. Mimar Sinan’ın bu tasarımı tercihi, ısrârı ve tavrı; Ayasofya’daki ruhun, Süleymâniye’deki maddi ve manevi în’ikas ve temessülü ¹⁹ olarak yorumlanabilir.

EDİRNE SELİMİYE CAMİİ'NDE KÂBE EBADINDA MİHRAB SOFASI.

Hız. Peygamber (sav) Medine'ye hicretlerinden dokuz ay sonrasına kadar, namazlarını o zamana kadar kible olan Mescid-i Aksâ'ya yönelerek kılmışlar, kendileri hicretten önce de arzu ettikleri vechile Mekke’de Harem-i Şerif’te namaz kılarlarken, Mescid-i Aksa'ya doğru, araya Kâbe’yi alacak şekilde yönelmişlerdir. Nitekim *“Hz. Mûsâ da, Kudüs'te Sahra yanında namaz kılacağı zaman, Sahra’yı önünde bulundurarak Kâbe’ye yönelirdi.”*²⁰ Hicretten sonra nezd-i ilâhideki mânâya âgâh olduklarından, Kâbe’ye yönelmenin

hicran ateşiyle yanarken, Medine’de Mescid-i Kibleteyn denen mevkîde, namaz esnasında gelen vahiyle, namazda Kâbe’ye dönmüşler, sahâbe ve ümmetini önlerine katıp, arkadan öne geçerek, namazı böyle ikmâl etmişlerdir. Kiblenin Mescid-i Aksa'dan Kabe'ye döndürülmesi, Musevilikteki **“tenzih”**, İsevilikteki **“teşbih”** sırrını, gelen vahiyle **“tevhid-i hakîki”** ye ²¹ icmal, tafsil ve ikmal ederek, bilâhare hakîki kiblenin Kâbe olarak vazedilmesinin ilâhi sırrını bildiklerinden, hep bu arzuda bulunmuşlardır.²² Kadim bir

¹⁸ Fatih Sultan Mehmet döneminde inşa edildiyse Atina Fethiye Camii ile Elbistan Ulu Camii (1515–1522) dört yarım kubbeli cami mimarisinin ilk örnekleridir. Bu plan şekli Şehzâde Cami’nden (1544–1548) sonra; Tosya’da Maraşî Abdurrahman Paşa Camii (1584) ile İstanbul’da Sultanahmet Camii (1609–1620) ve Yeni Camii’de (1598–1665), Tunus’da Sîdî Mahrez Camisi’nde (1698) kullanılmıştır. Aynı planda inşa olunan bu yapılar dış cephesi, iç mekân tesîri ve anlayışı ile bambaşka binalardır.

¹⁹ İn’ikas : Aksetme, yansıma, yakılanma, tesiri görünür, hissedilir hâle gelme.

Temessül: Benzeşme, özümleme, bir şeyin bir yerde şekil, sûret ve mâhiyetinin aksetmesi, bir şekil ve sûrete girmek, yansıma, görünme, cisimlenmek.²⁰ M.Asım Köksal, İslâm Târîhi, Şâmil Yayınevi, c.9, s.37.

²¹ Müsevilikte tenzihte kalınmıştır. Hristiyanlıkta teşbîhte kalınmıştır, mualleldirler. İslâm akı-ı selim noktasında tenzihle teşbîhi bir araya getirmiştir. İslâm, tevhid-i hakîkiyi vâzeder.

“Tevhîd-i Hakîkinin kelâmla ifâdesi :

Allah; Zâtıyla mütecellî, Vücûdu ile mevcud, Sıfatıyla muhit, Esmâıyla mâlûm, Efâliyle zâhir, Âsârıyla meşhuddur.

Allah, noksansız tasarruf eden, kanunlarına itâat ettirir bir rubûbiyet tecellisi içinde, tedbîr, tenvîr, tanzim ve tavsifden mürekkeb mutlak bir hakîkatdir.” Rahmetli Mehmed Serhan Tayşî’den nakil.

²² Bakara Sûresi, 142, 143, 144, Elmalılı Hamdi Yazır Meali.

142. Nâs (insanlar) içinde sūfêha takımı “Bunların bulundukları Kible’den (Beyt-i Makdis’ten) çeviren ne?” diyecek. De ki: “Meşrik da, mağrib de Allah’ındır! O kimi dilerse, doğru bir caddeye çıkarır”.

143. Ve işte böyle sizi doğru bir caddeye çıkarıp, ortada yürüyen bir ümmet kaldık ki bütün insanlar üzerine adalet numûnesi/hak şahidleri olasınız; peygamber de sizin üzerinize şahid olsun! Kible’yi mukaddema durduğun (daha önce yöneldiğin) Kâbe yapışımız da sırf şunun içindir; Peygamber’in izince gidecekleri, iki ökçesi

EDİRNE SELİMİYE CAMİİ'NDE DIŞ CEBHEDE, KÂBE ALTIN OLUĞU'YLA BENZERLİK GÖSTEREN MİHRAB ÜSTÜ ÇÖRTEN

Hristiyan şehri olan İstanbul'un dîni ve irfânî istikâmetinin fetihten sonra Kâbe’ye döndürülmesinin numûnesini, devr-i saadetlerinde namazda ümmetine yaşatarak göstermişlerdir.

Kible Kâbe’yi gösteren istikâmettir, Kâbe ise bütün sadeliğiyle Cenâb-ı Hakk’ın zât-ı ulûhiyyetinin remzidir. Kâbe, Hak’la “ünsiyeti” olması icap eden ‘insana’²³ yaradılışının gâye ve sırrını hatırlatan, aslı vatanına yabancılaşmamasını telkîn eden, ilâhi bir hidâyet sembolüdür. Kamışlıktan koparıldığı için ayrılıklardan şikâyet eden “Ney” gibi, nasıl insanın aslı bu dünyaya ait değilse; Kabe'de, tevhîdin ve kudretin derûnî mânâlarıyla yüklü, öte âlemin nişânesi olan kudsî bir yapıdır.

Musevîliğin ve Hristiyanlığın da kudsî mekânı olan Mescd-i Aksâ’dan Kabe'ye dönüşün şehircilik ve mîmarî olarak

100 YIL NCE, 100 YIL SONRA

en güzel numunesini teşkil eden **bu okun istikâmeti kibleyi gösterirken, okun 45° açılı kısımlarını oluşturan Dâr’ülhadis** (Hadis Medresesi) ile sünnet çerçevesinde bir istikâmeti, okun işaret ettiği aksta caminin kiblesi istikâmetinde, çok çarpıcı bir yaklaşımla planda ve yükseklikte **Kâbe ölçülerinde inşa edilmiş olan**, vahyin mahsûlü Kur’ân-ı Kerim’in tedris edildiği mekân olan **Dâr’ülkurrâ binası** konularak, kible, sırât-ı müstakim ve tevhid eksenî; Sünnet-i Rasûlullah ile Kâbe'ye müteveccih olarak bârız bir şekilde vurgulanmıştır. Mimar Sinan Süleymâniye Külliyesi’ndeki bu tercihini daha sonra Edirne Selimiye Camisi’nde bir başka şekilde ortaya koyacak; mihrab sofasını Kâbe ebâdında yaparak (bkz. plan 1) dış cebhede tam mihrab üstünde, Kâbe **“altın oluğunu”** hatırlatacak şekilde, iri mukarnaslı bir çörtlenle bu tercihini vurgulayacaktır. (bkz. plan 2)

Ayasofya’nın kiblesi Hristiyanlığa karışan paganizmin tesiriyle doğuya yönelen diğer kiliseler gibi doğu yönünde değil, Mescid-i Aksâ istikâmetindedir. Süleymâniye’de kible aksındaki Kânûni Türbesi’nin sâdece bir türbeden ziyâde; külliye içindeki yeri, sekizgen planı, iç revağı, tamamen müzeyyen kubbesiyle Kudüs’deki **Kubbet’üs Sahrâ’yı** hatırlatması kuvvetle muhtemeldir. Eksende bu binanın önüne **Kâbe ebadlarındaki Dârülkurrâ binasının** konulması ise fevkalâde manidardır. Camî; kulluk ve fenâya mahkûm hayatı, hazîre; ölümü, Kâbe ölçülerinde yapılan Dârülkurrâ ise zât-ı ulûhiyyetin remzi olan Kâbe'yle Zât-ı Mutlak olan Allah'a visal sadedinde, sanki *“O’na döndürüleceksiniz (Bakara,28)”* ayetinin bir tefsîri mahiyetindedir. Bu hayat, Muhammedî sünnetin tariflediği şekilde yaşanır. Çünkü Kur’ân’ın vahiy oluşu, önce hadis oluşuyla yani sünnetle kat'iyet kazanmıştır. Kur’ân’ın vahiy oluşu, aynı zamanda ve daha önce bu âlem-i şuhudda en sahîh “hadis” olduğu içindir. Rasulullah (sav) “bu vahiydir” diye işaret buyurmasa, “evet Kur’ân vahiydir” diye iman etmeyecektik. **"O"** söylediği için bütün Müslümanlar böyle inandı. Yâni Kelâmullah olan **Kur’ân-ı Kerim** önce Efendimizin fem-î saadetlerinde **“hadis”** olarak **“vahiydir”** diye naklolundu, **“Vahy-i ilâhi sünnet-i Muhammedî ile”** âşikâr oldu... ve **“O”** söylediği için biz gönderilenin **“vahiy”** olduğuna îman ettik.

Bilhassa Dârülkurrâ (Kur’an Medresesi)’nın külliyyede bu konumda bulunması, sanki Hz. Ali (K.V)’ye nisbet edilen **“Kur’an ve insan tev’emdir (ikiz kardeşir).”**²⁴ Sözünün

üzerinde geri döneceklerden ayıralım! O elbette Allah’ın hidayet eylediği kimselerden maadasına (başkasına) mutlak ağır gelecekti. **Allah** imanınızı zayi edecek değil! Herhalde **Allah** insanlara ra’fetli, çok ra’fetli’dir, rahîm’dir!

144. Hakikaten yüzünün semada aranıp durduğunu görüyoruz. Artık müsterih ol, seni hoşnut olacağın bir kible’ye memur edeceğiz. Haydi yüzünü Mescid-i Haram’a (Kâbe’ye) doğru çevir! Siz de (ey mü’min-ler) nerede bulunsanız, yüzünüzü ona doğru çeviriniz! Kendilerine kitap verilmiş olanlar da herhalde bilirler ki O, Rablerinden gelen haktır ve Allah onların yaptıklarından ve yapacaklarından gafil değildir!

²³ “İnsan” kelimesi, “dostluk, tanışıklık, alışkanlık, muhabbeti olmak” mânâsındaki “ünsiyet” kelimesiyle aynı köktendir.

²⁴ “Bu Kur’an hüzünlü inmiştir.” İbn-i Mâce, İkâme, 176, Sahih Hadis. İslâm Kur’an medeniyetidir. İslâm Medeniyeti, hüznü manzûmesidir, meserretinde bile melâl ve hüznü vardır. Vücûd, vacib’ül vücûdun izhâr-ı ve tecellisi için fenaya mahkumdur ki, Vücûd-u Mutlakın bekâsı idrak edilip bilinsin. Hüznü olmadan meserret, meserret olmadan hüznü olmaz. Hüznünde fenâ ve bekâ, vücûd ve âdem, kûn fe yekûn ve Kâbe’nin sırrı vardır.

GÜNÜMÜZ HAVA FOTOĞRAFINDA KIBLEYİ GÖSTEREN "OK" İŞARETİ.

vücut bulmuş halidir. Darülhadîs’in (Hadis Medresesi’nin) külliyedeki diğer medreseler gibi klâsik nizamda bir yapı olmayıp, kible okunun açısını teşkil etmesi ise fevkalâde câlib-i dikkattir. Bu tercih ve düşünceler; Peygamber müjdesindeki fetihle hidâyete eren bir dünya şehrinin, fetihten yaklaşık 100 sene sonra, bu hidâyetinin tescili mahiyetindedir. Bütün bunlar sanki, “Süleymâniye’de Bayram Sabâhı”nın şâiri Yahya Kemâl’in rubâisindeki ifadesiyle: **“Bir merhaleden güneşle deryâ görünür, Bir merhaleden her iki dünyâ görünür.”** bakış ve mânâsının Müslüman şehir tasavvurundaki ifadesidir. Ayasofya ve Süleymâniye Külliyesi; Müslüman idrakinde, sîretin sûrete, zâhirin bâtına bürünmüş manzûmeleridir. Bir medeniyetin mahsûlü olan sanat eserlerinin ortaya koyduğu telif ve terkib, atıfta bulunduğu hakikat ile işaret ettiği tavır ve uslûp; kâinat şuuru, âlem idraki, eşyaya bakış, yaşama uslûbu, ahlâk ve

medeniyet tasavvurunu tasvîr eder. Yapılan her şey buna göre şekillenip hayat bulur. Bu müşterek zihniyet dünyası ile aidiyet şuuru ve hissi, mensup olunan medeniyet dünyasını tarifler, sonra da medeniyet inşası ve tarz-ı hayat olarak bir bütün halinde hüviyet (kimlik) olarak akseder. Eser sanatkârının, mîmârının maksûdunu âşikâr eder. Bu tercih; Muhammedî tevhid dininin insan-mekân-zaman boyutunda eşyâya aksi olan İslâm medeniyeti mirasının, **ruhunun ve idrakinin** temsîli noktasında, orijinal bir terkible **şehrin madde ve manasına giydirilmesi** keyfiyetidir. **Bir medeniyetin aynası şehirdir.** Tarih, din, kültür, san’at, beşerî münâsebetler ile farklılıklar ve inanç manzûmeleri şehirde tezâhür eder.

Mîmar Sinan, inşa ettiği âbidevi külliyeler, câmiler ve büyük küçük diğer yapılarıyla İstanbul’un silüetine, gayet şuurlu bir şekilde Müslüman ruhu, şahsiyeti ve hüviyeti giydirenken, İslâm medeniyet

tasavvurunu, hayatın içindeki şehir ve imar anlayışıyla madde ve mânâda mâmur kılıyor, **“Müslüman İstanbul”** fikrini kimliğe büründürüp müşahhas ve mücessem bir hâle getiriyordu.

150 -200 yıldır bütün değerlerine saldırılmış, nihâyet son yüzyılda kudsî olanından neredeyse tamamen kopartılmış, zihniyet dünyası işgale uğramış bir millete bu yaklaşım ve bakış açıları garip gelebilir. Tanpınar’ın yerinde tesbîtiyle “Eski medeniyetimiz dinî bir medeniyetti”. Bazıları belgelenmiş tarihi hakikatler olmasa da, bir milletin düşünce, bakış, duyuş ve hissedişleriyle şekillenen samîmiyet ve hassasiyeti, farklı kültürleri temellük ediş şekli bu bakış açıları ile, efsane, menkîbe ve rivayetlerdedir.

Asırların birikimi olan bu medeniyet enmûzeci²⁵ (numûne, misal, aynı mizacda model) İstanbul’u son 70-80 yılda artan bir ivme ile ne hâle getirdiğimizin acı ve çarpıcı numûnesi bu iki resmi, sözün bittiği yer olarak, ırfan ve insaf nazarlarına bırakıyoruz. Aslında yeni; geleneği daha saf, sade ve berrak ifade etmek için vardır. Gelenek de yeniyi, hayatın sürüp giden akışına ve devamlılığına katmak için gelenek olmuştur. Bizim yaşadığımız ise bambaşka bir seyrir. Hz. Mevlâna (ks) *"Söz bakışı bulandırır, sus, söyleme."* diyor, ancak Süleymâniye asırların ötesinden Fuzûli gibi sesleniyor sanki:

Ferhâdâ zevk-î sûret, Mecnûn’a seyr-i sahrâ
Bir râhat içre herkes, ancak benem belâda

Yine Fuzûli’nin dilinden bir feryat:
Derdime vâkıf değil cânân beni handan bilir

Hakkı vardır şâd olanlar herkesi şâdân bilir
Söylesem te’sîri yok sussam gönül râzı değil

Çektiğim âlâmı bir ben bilirim bir de
Allah’ım bilir. ▀

²⁵. Enmûzec: Farsça numûne kelimesinden muarrebdir (Arapçalaştırılmıştır) ve numûne, misal, örnek, model, mensup olduğu küllün (bütünün), bilcümle evsâfını câmi bir cüzdür (parçasıdır).

SANATLA YAŞA

DEVLET TİYATROLARI’NIN KLASİKLEŞEN OYUNLARI YOUTUBE’DA

Pandemi nedeniyle arşivlerini dijital platformdan izleyicilerin ilgisine sunan Devlet Tiyatroları, yıllar yılı beğeniyle izlenen ve hemen her kuşağın heyecanla sahnelenmesini beklediği efsaneleşmiş oyunlarını tiyatroseverlerle online buluşturuyor. Bu zorlu günlerde adeta evlerimizde perde açan Devlet Tiyatroları’nın “Yüzyılın Aşkı”, “Yedi Kocalı Hüzmüz”, “Lüküs Hayat” gibi birer klasik haline gelen oyunlarının yer aldığı arşive, tiyatronun YouTube kanalı üzerinden ulaşılabilir.

HEPİMİZ YILDIZ TOZUYUZ

Arter Koleksiyonu’ndan oluşturulan Gökcisimleri Üzerine sergisi, yaşamsal bir arada oluş düzleminin bugün yeniden düşünülebilir ve inşa edilebilir olmasına dair sorularla ilgileniyor. 28 sanatçının eserlerinin yer aldığı sergide, maddesel bir ortaklık kavrayışının imkânlarına ve olası kısıtlarına dikkat çekmek amaçlanıyor. Gökbilimci ve astrobiyolog Carl Sagan’ın 1980’lerin başında ifade ettiği “Hepimiz yıldız tozuyuz” sözünde vurgulanan bu ortaklık düşüncesi serginin temel sorularından birini oluşturuyor.

AŞK OLSUN

Ressam ve Kaligraf Etem Çalışkan’ın bir asra yakın hayatında kaleminden çıkan, fırçasından damlayan eserlerinden oluşan ‘Aşk Olsun’ Etem Çalışkan Sergisi sanatseverlerle buluşuyor. Fatih Belediyesi'nin mevcut logosunu yapan ve Atatürk'ün imzası olarak bilinen “K. Atatürk” kaligrafik düzenlemesini gerçekleştiren duayen sanatçının bir ömür verdiği değerli yapıtları Kadırga Sanat Galerileri’nde ziyaretçilerin beğenisine sunuluyor.

İSTANBUL ULUSLARARASI OPUS AMADEUS ODA MÜZİĞİ FESTİVALİ

İstanbul Uluslararası Opus Amadeus Oda Müziği Festivali 10. yaşını “Türkiye’nin Dört Köşesi Oda Müziği Neşesi” sloganıyla kutluyor. Tarihi mekânlarda gerçekleşen ve dünya müzik tarihinin önemli isimlerinin bestelerinin yeniden yorumlandığı arşiv konser serisinde Brahms’ın, Schumann’ın ilahi seslerinden Rönesans’ın sıcak ve şefkat dolu ezgilerine; Felix Mendelssohn’un nefes kesici müziğinden Ibert’in zarif ve uçuşkan melodilerine, O’Connor’un coşku dolu Amerikan rüyalarına yolculuk yapıyoruz. Festival, Artisan Organizasyon öncülüğünde online gerçekleştiriliyor.

DİSTOPYAYA DÖNÜŞEN GÜNÜMÜZ

Akbank Sanat’ın bu sene en çok dikkat çeken sergilerinden biri Distopya Ses Sanatı. Pandemi nedeniyle bir seneyi aşkın süredir adeta gerçek bir distopyaya dönüşen yaşantımızda, alıştığımız yeni normallerle fiziksel dünyanın soluk alış verişine şahitlik edemez olduk. Evlerimizdeyken bir ormanın, kuşların, rüzgârla birlikte oluşan yaprak hışırtılarının seslerine hasret kaldık. Bir nevi derin bir sessizliğe gömüldü

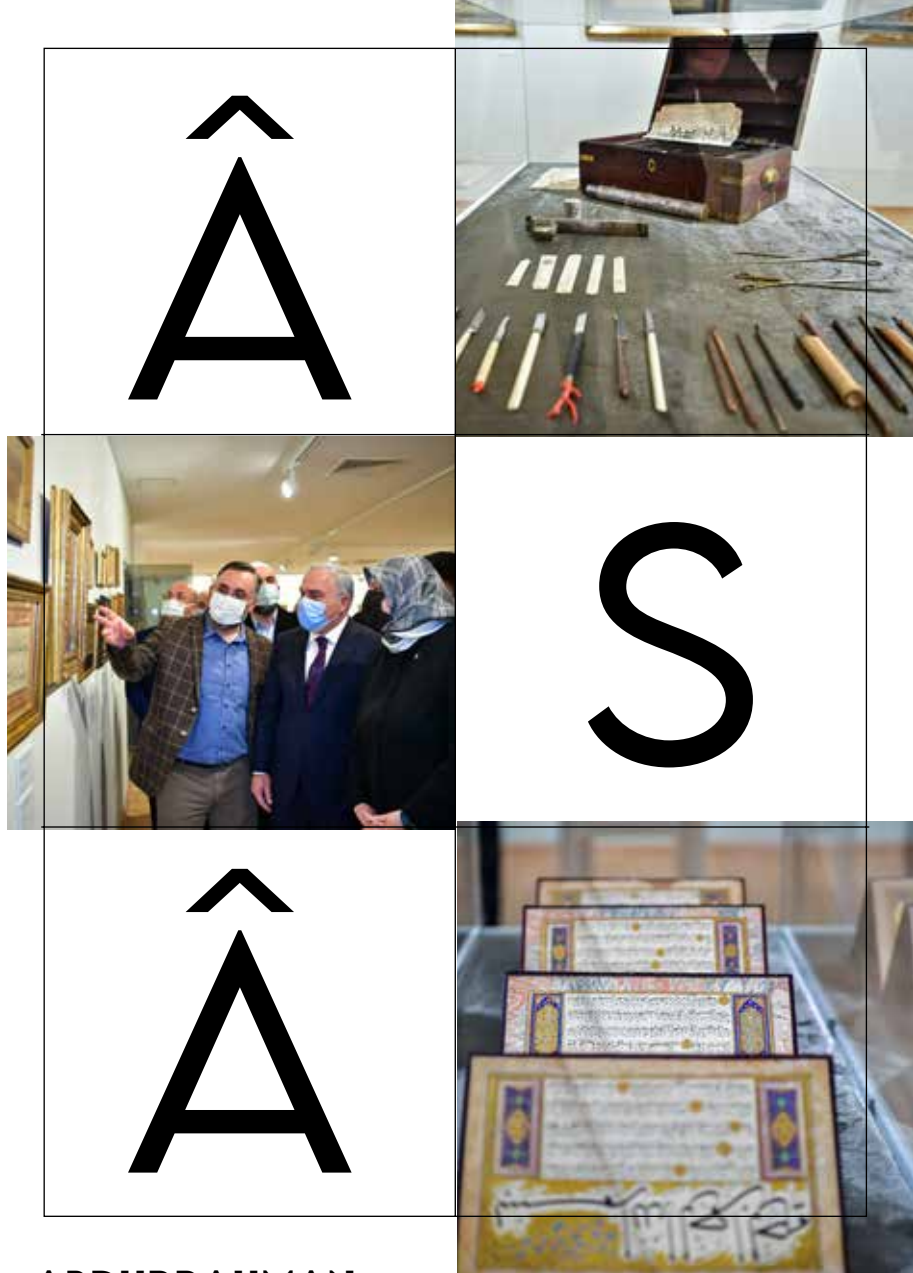
dünyamız. Sosyal hayatın keyifli, zaman zaman da kirli seslerine mesafe almak durumunda kalmamızla birlikte distopyanın neye benzediğini tecrübe ettik. Distopya Ses Sanatı sergisi de yeni distopyamızla eğlenme cesaretini gösteren izleyicileri davet ediyor. Sergi, 15 Haziran’a kadar Akbank Sanat’ta ziyaret edilebilecek.

İMKÂNSIZ EVE DÖNÜŞ

Pera Müzesi ünlü sanatçı Etem Adnan’ın İmkânsız Eve Dönüş sergisine ev sahipliği yapıyor. Adnan’ın yaklaşık bir asra ulaşan yaşamının farklı dönemlerinde oluşturduğu eserleri içeren retrospektif niteliğindeki sergide, kullandığı renkler aracılığıyla sanatçının dış dünyayla kurmuş olduğu hem dinamik hem de hassas ilişkiye tanıklık ediyoruz. Sanatçı, hafıza ve zaman kavramlarını da işlediği eserleriyle, izleyenlere derin ve soluksuz bir keşif ve yorumlama alanı açıyor.

Çok yönlü bir sanatçı olan Etem Adnan’ın resimlerinin yanı sıra seramik, halı, leporello (akordeon defter) ve baskı çalışmalarının da yer aldığı sergide, kendisiyle çeşitli dönemlerde yapılmış söyleşi kayıtları da paylaşıyor. Tasvirlerinin ve sanatsal ifadesinin sadeliği ile dikkat çeken sanatçının sergisi, tüm kültürel ve coğrafi sınırları aşarak izleyicinin düşsel ve zihinsel dünyasıyla doğrudan iletişime geçmeyi başarıyor. İmkânsız Eve Dönüş Sergisi 8 Ağustos’a kadar Pera Müzesi’nde ziyaret edilebilecek.

ABDURRAHMAN KILIÇ'IN ÖZEL KOLEKSİYONU, KİT'A MURAKKA VE LEVHA GİBİ BİRÇOK FORMU İÇEREN 150'Yİ AŞKIN ESERDEN OLUŞUYOR.

Sanat eseri koleksiyonları her dönemde tutkunlarınca yakından takip edilir ve o eserlere sahip olmak tarıfsız bir anlam ve değer taşır. Sanatçıların ve tarzların çeşitliliği nispetinde titizlikle toplanan koleksiyonlar sadece eserlerin korunmasını değil, barındırdığı kültür zenginliğinin geleceğe taşınmasını da sağlar. Bununla birlikte, önemli koleksiyonların bulundukları mekânlarda saklı kalmamasına ve geniş kitlelerle paylaşılmasına hizmet eder.

Önemli hat sanatı uygulamaları arasında bulunan Hüsn-i Hat'a dair eserlerin toplandığı saray, kütüphane ve müze koleksiyonları, bu sanata gönül veren birçok koleksiyoner için kaynak teşkil eder. Az sayıdaki özel koleksiyonerin oluşturduğu Hüsn-i Hat koleksiyonları da aynı şekilde önemli bir kaynak oluşturur.

Hüsn-i Hat'ın nadide eserlerini bugün ulaştıran isimlerinden koleksiyoner Abdurrahman Kılıç'ın yirmi yılda bir araya getirildiği özel koleksiyonu, kıta murakka ve levha gibi birçok formu içeren 150'yi aşkın eserden oluşuyor. Kazasker Mustafa İzzet, Mehmed Esad Yesarî , Mahmud Celaleddin, Mehmed Şefik, Abdullah Zühdi ve Halim Özyazıcı gibi 19. yüzyılın ünlü hattatlarına ait nadide eserlerin bulunduğu koleksiyon, geniş bir yelpazeyi yansıtır.

Aynı zaman da hattat olan koleksiyoner Abdurrahman Kılıç, son devrin önemli hattatlarından Ali Alparslan'ın da öğrencisi. Hüsn-i hat meşketmiş olması ve sanatla yoğrulduğu ortamlar, Kılıç'ın koleksiyon fikrine önemli katkı sağlamış. Hat sanatının birçok devrini, sanat tarzlarını ve yazı üsluplarını çeşitlilikle sunan Abdurrahman Kılıç Koleksiyonu Hüsn-i Hat Eserleri Sergisi, Kadırga Sanat Galerileri'nde sergileniyor.

MUSTAFA İZZET, KADIASKER (1293 / 1876) TALİK TUĞRA, SULTAN II. MAHMUT TEZHİB, ZAKİR GÖKGÖZ

Mustafa İzzet tarafından hazırlanan tuğranın özelliği Talik hattıyla yazılmış olmasıdır. Bu hatla yazılması neredeyse imkansız olan eserin, sultan tuğraları içerisinde başka bir örneği bulunmuyor.

ABDULLAH ZÜHDÎ (1296 / 1879) CELİ SÜLÜS İSTİFİ KÂBE-İ MUAZZAMA KAPISI ÜZERİNDEKİ MÜSENNA BESMELE'NİN ORJİNAL YAZI KALIBI 58 X 48 CM

Sultan Abdülmecit tarafından düzenlenen bir yarışmada birinci olarak Abdullah Zühdi Efendi'nin Haremeyn'de Kabe-i Muazzama'nın kapısının üst bölümü için hazırladığı yazının orijinal kalıbı

MUSTAFA İZZET, KADIASKER (1293 / 1876) CELİ SÜLÜS İSTİF, 1280 H 38,4 X 65 CM

Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin hocası olan Mustafa Vasıf Efendi'nin Celî sülüs Kelime-i Tevhit, sanatkârın günümüze ulaşan az sayıdaki eserinden biridir.

ABDULLAH HEREVÎ (15. ASIR) SÜLÜS-NESİH KİT'A KETEBESİZ, TESPİTLİ EBRU PERVAZİ İLE ARKASINDAKİ HATTATI TESPİT EDEN KAYIT 18. ASIRDA EKLENMİŞTİR. 12,8 X 23,3 CM

Döneminin önemli sanatkârlarından Abdullah Herevî'nin günümüze ulaşan az sayıdaki eserinden biridir.

MEHMED AZİZ RUFÂÎ (1353 / 1934) TUĞRA, ZERENDÜD LEVHA, 1325 H MUSTAFA HALİM ÖZYAZICI TARAFINDAN ALTINLANMIŞTIR. 45,6 X 55 CM

Azîz Rufâî'i'nin tuğra formunda Zerendüt olarak altınla yazdığı tuğranın çevresinde yer alan desenler Hattat Selim Efendi tarafından yapılmıştır. Bu durum, Hattat Halim Efendi'nin aynı zamanda müzehhip olduğunu gösterir.

MEHMED ŞEFİK (1297 / 1880) CELİ SÜLÜS İSTİF, 1271 H 46,8 X 42,4 CM

İstanbul Üniversitesi'nin giriş kapısı üzerinde yer alan Fetih Suresi ve Dairetü'l Asakiriye yazıları, Bursa Ulu Cami'nin yazıları ile Kudüs'teki Kubbetül Sahra'ya Yasin Suresi'ni yazan Mehmed Şefik, 19.yüzyılın önemli hattatlarından biridir. ▲

Medya
Sanatçısı

REFİK ANADOL

Düşlerimle işlerim arasında çok fark yok

DÜNYACA ÜNLÜ MEDYA SANATÇIMIZ REFİK ANADOL, DAHA ÖNCE SERGİLENMEMİŞ SON DÖNEM ÇALIŞMALARINI İÇEREN “MAKİNE HATIRALARI: UZAY” SERGİSİ İLE TÜRKİYE’DEKİ SANATSEVERLERLE BULUŞTU. SANATSEVERLER ANADOL’UN ESERLERİNİ GÖREBİLMEK İÇİN PANDEMİYE RAĞMEN SAATLERCE KUYRUKTA BEKLEDİ. SON DÖNEMDE SANAT DÜNYASINDA EN ÇOK KONUŞULAN İSİM OLAN “LORENZO İL MAGNİFİCO YAŞAM BOYU BAŞARI ÖDÜLÜ” SAHİBİ REFİK ANADOL İLE ESERLERİ HAKKINDA KONUŞTUK.

🗣️ PELİN AVCI 📷 EFSUN ERKİLİÇ - İHSAN İLZE

**HERKESİN NE KADAR
GARİPSE BENİM
HAYALLERİM DE
O KADAR GARİP
OLABİLİYOR.
BİR BİNA RÜYA
GÖREBİLİYOR;
BİRİNİN HATIRASI
GÖRSELLEŞEBİLİYOR;
DOKUNAMADIĞIMIZ
HATIRALARA
DOKUNMAYA
ÇALIŞABİLİYORUM;
ROBOTLA HEYKELLER
YAPABİLİYORUM.**

Istanbul’da açtığı “Makine Hatıraları: Uzay” sergisi ile sanatseverlerden yoğun ilgi gören Refik Anadol, açılışın ardından yaşadığı Los Angeles’a döndü. Çevrimiçi röportajda sorularımızı yanıtlayan sanatçı, evreni, insan duyularını, makineleri ve belleği anlamak için kullanılan anahtar kavramları, dijital sanat ve mimariyle nasıl bir araya getirdiğini anlattı.

Çalışmalarınızı kamusal alanlarda yapma fikri nasıl oluştu?
Türkiye’deki ilk görsel video haritalandırma projesi olan “Quadrature” isimli projeyi 2019’da Santral İstanbul’da Alican Aktürk ile birlikte hayata geçirmiştım. O günden beri kamusal alanda sanat yapmaya devam ediyorum. Daha sonra Avrupa’da 8 farklı şehirde ve 2010 yılında da İstanbul’daki ilk veri heykelini Alper Derinboğaz ile birlikte üreterek zaten bir serüvene başlamış oldum. Ancak yapay zekâ, 2016 yılında Google ile yapmış olduğum “Sanatçı Daveti” programının sonucunda ortaya çıktı. 2016’dan sonra da yapay zekâyı kullanmaya başladım ve bir daha da yapay zekâsız projelere

dönmedim. Bunun sebebi de sanatın her yaşa, her kesime ve her kültüre uygun olabilme ihtimalini arayışım. Benim için sanat sadece elitist bir şekilde bir grup için değil, herkes için olmalıdır. Bu da çok zor bir çalışma. O yüzden şu an kamusal alan dışında daha mantıklı bir çalışma alanı bulamıyorum.

Hayal kurmamızı destekler nitelikte eserler ortaya koyan bir sanatçının hayal dünyası nasıldır?

Çok dürüst şekilde cevap vereceğim; herkesin ne kadar garipse benim hayallerim de o kadar garip olabiliyor. Bir bina rüya görebiliyor; birinin hatırası görselleşebiliyor; dokunamadığımız hatıralara dokunmaya çalışabiliyorum; robotla heykeller yapabiliyorum; bir makinenin aklına gerçekten bir fırça gibi algoritmayı batırıp, bir mekânı makinenin bilinci ile boyamaya çalışabiliyorum. Kulağa garip geliyor ama bunlar gerçekten de bilim kurgu olmadan yapmaya çalıştığım şeyler. Düşlerimle işlerim arasında çok da fark yok aslında.

Serginin ilham kaynağı olan NASA JPL ile işbirliğine nasıl başladınız ve bu süreç sanat pratiğinizi nasıl etkiledi?

NASA JPL ile kurumun 60 yıllık arşivlerini görselleştirip yeni binalarının girişine bir veri heykeli hazırlamak için 2018 yılında işbirliğine başladık. Heykelimizi tamamlayıp yerleştirmesini yaptık ve harika geri bildirimler aldık. Üstesinden başarıyla geldiğimiz bu zor projenin güzel sonuçlarının yanında, bizzat sürecin kendisi de benim gibi hem bilim kurgu hem yapay zekâ hem de büyük veriyle bu kadar iç içe olan bir sanatçı için çok ilham verici bir deneyimdi. Yaklaşık üç yıl boyunca, dünyadan uzaya gönderilmiş en kapsamlı teleskopların bize taşıdığı görsellerle beslenen bir eseri düşünmek, ‘teleskopların da anıları, seyahatnameleri var’ gibi bir düşüncüyü beraberinde getirdi. Ve bunca görüntüyü yapay da olsa belleklerinde toplayan

teleskopların da rüya görebileceği ihtimali böylece ortaya çıktı.

Yüzünüzü astronomiye dönüp bambaşka bir bilinmeyi sanat aracılığıyla yorumluyorsunuz. “Görünmeyi görünür kılmayı” amaç edinmiş bir sanatçı olarak sanat, yapay zekâ ve teknolojinin verileri açığa vurmada geldiği noktayı kendi çalışmalarınız üzerinden anlatır mısınız?

‘Görünmeyen’ kelimesi benim için ‘göz önünde olmayan’ anlamına geldiği kadar ‘görünmesi için şekil değiştirmesi gereken’ anlamına da geliyor. Yapay zekânın ve teknolojinin geldiği bu noktada sadece verinin ya da bilginin değil, aklımıza gelebilecek maddi ve manevi her şeyin başka şekillere bürünebileceğini ve böylelikle daha iyi anlaşılabilirliğini düşünüyorum. Bunu, düşünen bir fırçanın ve makinenin bilinci ile üretimlerime katkıda bulunması olarak okuyabiliriz. Örneğin son zamanlarda parçası olduğum ve epeydir üzerinde düşündüğüm kripto sanat dünyası, sanat galerisinin ve koleksiyonerliğin başka bir şekil alabilme potansiyelini sorgulatan bir oluşum. Eserlerime de her zaman sonsuz bir dönüşme ve değişme potansiyeliyle başlıyorum. Öyle ki bazen makinenin bulguları, bizi hiç hayal etmediğimiz yerlere götürüyor ya da verinin kendisi daha önce farkına varmadığımız bazı gerçekleri görmemizi sağlıyor.

MAKİNEYİ İNSANA YAKLAŞTIRMAK
2020’nin son aylarında Milan’da gerçekleştirdiğimiz Rönesans Rüyaları sergimizde, dönemin edebiyat eserleriyle doldurduğumuz makine belleğinin anlamlı şiir dizeleri oluşturduğunu görmek ya da teleskoplardan alınan görüntülerin aslında çevremizde var olan ama farkına varmadığımız bazı pigmentleri gözler önüne sermesi çok ilginç keşifler. Verinin pigment olabilme ihtimalini on yıldır

sorguluyorum ama sanırım hep temelde insanı makineleştirmekten ziyade, makineyi insana yaklaştırma kaygım var. Eğer makineler bir gün iş birlikçi ya da yardımcı olmaktan çıkıp bilinç sahibi belleklere dönüşebilecekse, bu dönüşümün ibresini insanlığın ya da evrenin yararına çevirmek bizim elimizde.

Sergideki her eser teknik açıdan pek çok öğeyi bir araya getiriyor. Veri toplamaya başladığınız andan, eserin son haline uzanan süreci kısaca anlatır mısınız? ISS, Hubble ve MRO teleskoplarının arşivlerine nasıl eriştiniz?

Süreç, NASA arşivlerinin düzenli bir şekilde incelenmesiyle başlıyor. Sonrasında elde edilen görsel verileri, makine zekâsı ile kavramsal ve biçimsel açıdan inceledik ve sınıflandırdık. Her bir makineye algoritma ile görsel hatıraları, yapay zekâyı öğrettik. Çıkan sonuçlarla, serginin içeriğini oluşturduk ve son derece şiirsel bir deneyim ortaya çıkardık. Ses deneyimi de Kerim Karaoğlu tarafından aynı veriler üzerinden tasarlandı.

**‘GÖRÜNMEYEN’
KELİMESİ BENİM
İÇİN ‘GÖZ ÖNÜNDE
OLMAYAN’ ANLAMINA
GELDİĞİ KADAR
‘GÖRÜNMESİ İÇİN
ŞEKİL DEĞİŞTİRMESİ
GEREKEN’
ANLAMINA DA
GELİYOR.**

**KAVRAMLARI
VE KELİMELERİ
ZİHNİMDE
'İNSANLIĞIN MİRASI'
BAŞLIĞI ALTINDA
TOPLAYABİLİRİM.
TEK BAŞINA VERİ
YA DA TEK BAŞINA
TARİH ANLATISI, NE
YAZIK Kİ İNSANLIK
HAKKINDA
YETERİNCE BİLGİ
VEREMİYOR.**

Aslında sergide kullandığımız verilerin hepsini açık kaynaklardan elde ettik, yani eserleri oluşturan her veri kümesine herkes internetten erişebilir ki bu durum az önce sorduğunuz ‘görünmeyeni görünür kılmak’ ilkesiyle örtüşüyor. Orada duran halka açık bir veriye dikkat çekebilmek bütün sanat pratiğimin önemli bir parçası. İşin çokça emek gerektiren kısmı ise ekip olarak bu verileri düzenli olarak toplamamız. Her uzay misyonunun ayrı verileri var ve her eserin oluşması için gereken büyük verileri ancak sistematik bir çalışma ve analiz sayesinde elde edebiliyoruz.

Eserlerinizde hatıra, veri, bilgi, arşiv, tarih ve hatta pigment kavramlarını, birbirinin yerini alabilecek şekilde kullandığınız göze çarpıyor. Uzay verilerini kullanırken bu kavramlar arasındaki benzerlikler ve geçişler size nasıl ilham verdi?
Aslında tüm bu kavramları ve kelimeleri zihnimde ‘insanlığın

mirası’ başlığı altında toplayabilirim. Tek başına veri ya da tek başına tarih anlatısı, ne yazık ki insanlık hakkında yeterince bilgi veremiyor. Elimizde yapay zekâdan makine öğrenimine, en son veri görselleştirme tekniklerinden sanatsal yaratıcılığa kadar bunca araç varken, bu mirası mümkün oldukça muhafaza etmek ve geleceğe taşımak hem bir sorumluluk hem de sınırsız bir hayal gücü tetikleyicisi. Asıl derdim, geçmişini geleceğe taşımak ve Makine Hatıraları: Uzay, geçmişle geleceğin iç içe geçtiği bir anlatıdan doğuyor. Uzay bilimi çok kısa bir zaman diliminde çok büyük yol kat etmiş bir bilim dalı ve ‘keşfetme’ ile ‘öğrenmenin’ neredeyse eş zamanlı gerçekleştiği bir disiplin. Öyle ki, bazen kendimizi bir bilim kurgu filminin içindeymiş gibi hissediyoruz ya da uzayla ilgili bir film izlerken beyaz perdede gördüğümüzün gerçekleşebileceğine kolaylıkla ihtimal veriyoruz. Yani uzayda tarih, geleceğin üzerine katlanıyor bir nevi. Sergide de zamanın, tarihin ve anıların

birden fazla tanımı ve algılanış biçimi olduğunu, eserlerin çok yönlü deneyimlenme biçimleriyle temsil etmeye çalıştık.

Makine Hatıraları: Uzay, hatıra vurgusu ile geçmişe dönük bir sergi izlenimi verse de aslında geleceğe dönük bir yüzü var. Bu yanıyla geçmiş ve gelecek ilişkine değinir misiniz?

Serginin şimdiye kadar pek açmadığım temalarından biri de, insanlığa tarihin dışında bir noktadan bakmak olduğu kadar, dünyaya ve kendimize kelimenin tam anlamıyla, ‘uzaydan bakmak.’ Eserlerim hakkında bana en çok sorulan sorulardan biri, hayaller ve rüyalar arasındaki bağıntıyı nasıl yorumladığım. Bence, Makine Hatıraları: Uzay, bu bağıntıyı en iyi açıklayabildiğim sergilerden biri oldu. Çünkü rüya da hayal de ‘gidemediğimiz yerler’ ile ilişkili hisler ya da durumlar. Birinde, bilincimiz açık ve arzularımızın farkındayız; ötekinde ise belleğimiz tarafından bastırılmış isteklerimizle yüzleştiriliyoruz. Bu analogiyi uzaya taşıdığımızda, aklıma gelen ilk şey galakside dolaşan bir makinenin, bunu bizim için yaptığı. İnsanlık olarak hayalini kurduğumuz, keşfetmek istediğimiz yerlere, makinenin bize gösterdikleri sayesinde yaklaşabiliyoruz. Yapay zekâ da zihnimizde tutamadığımız verileri aklayıp, bu veriler arasında, tıpkı rüya görürken zihnimizin bize yaptığı gibi bağlantılar kurup, bizi farkında olmadığımız arzular, amaçlar ve potansiyeller ile tanıştırabilir. 21. yüzyıl kesinlikle uzay ve yapay zekâ çağı ve tek bir sergide ikisini bir araya getirebilmek benim için çok önemliydi.

Serginin bir de ‘yapay zekâ sineması’ ile karşılıyorsunuz. Bu tanımla neyi kastettiniz?
Yapay zekâ sinemasını, bilinçli bir şekilde tasarlanmış yapay zekâ

**MAKİNEİN BİR VERİYE YA DA
VERİ KÜMESİNE ÂŞIK OLMASI VE
O VERİYLE İLGİLİ BÜTÜN
BAĞLANTILARI ÇÖZMEYE ÇALIŞARAK
BİR HİKÂYE ÇIKARMASI SONUCU OLUŞAN
VE HER KARMAŞIK AŞK HİKÂYESİ GİBİ İNSANI
İÇİNE ALAN BİR ANLATI.**

buluntularından oluşan görsel hikâyeler olarak da tanımlayabilirim. Şöyle ki; makinenin bir veriye ya da veri kümesine âşık olması ve o veriyle ilgili bütün bağlantıları çözmeye çalışarak bir hikâye çıkarması sonucu oluşan ve her karmaşık aşk hikâyesi gibi, insanı içine alan bir anlatı. Her ne kadar anlatı ya da hikâye olarak açıklasam da, bu sinemayla amaçladığım şey aslında bir hissiyat ya da ilham aldığım film ve yeni medya profesörü Gene Youngblood’ın ‘Genişletilmiş Sinema’ teorisinde irdelediği gibi yeni bir bilinç sistemi yaratmak. Yine Youngblood’ın dediği gibi, her sanatçının, bir ‘tasarım bilimcisi’ olması gereken bir çağdayız. Burada VR, AR veya XR gibi aparatlara bağımlı olmadan da fiziksel ve zahiri mekânların kesiştiği noktada deneyimlenebilen bir sinema deneyimini speküle ediyoruz.

Serginizi görmek için insanlar uzun kuyruklarda bekliyor. Sizin saatlerce beklediğiniz bir eser ya da sergi var mıydı?

İki saat hayatta bir şey beklediğimi hatırlamıyorum. O yüzden insanlara inanılmaz müteşekkirim. Dört saat bekleyen varmış... Kendilerine gerçekten çok teşekkür ederim. Bu insanların çoğu mesaj atıp sergi gezilerinin güzel geçtiğini, bekleediklerine değdiğini de anlatıyorlar. İki saat bekleyip girdiğine pişman olduğunu beliren bir tane dahi mesaj almadım. Demek ki gerçekten beklemeye değecek bir deneyim var.

Hakikaten dünya standartlarında bir sergi.

Başka şehirlerde bu kadar kapsamlı iş yapamıyorum her zaman. Daha önce

**KONFOR ALANINA
ALİŞINCA
HAYATIMIZDA
OLDUĞUMUZ
YERDE KALİYORUZ;
MADDİYAT, KÜLTÜR
VS. SİĞİNACAK
BAHANELER OLUYOR.
BEN BU ALANLARDA
‘RAHATSIZ OLAN
OLMAK’ İSTİYORUM.**

Stockholm, Berlin, Los Angeles, New York, Dubai, Seul’de işler yaptım. Ama bu kadar kapsamlı bir işle uğraşmak bambaşkaymış.

KÜLTÜREL HACKER OLMAK

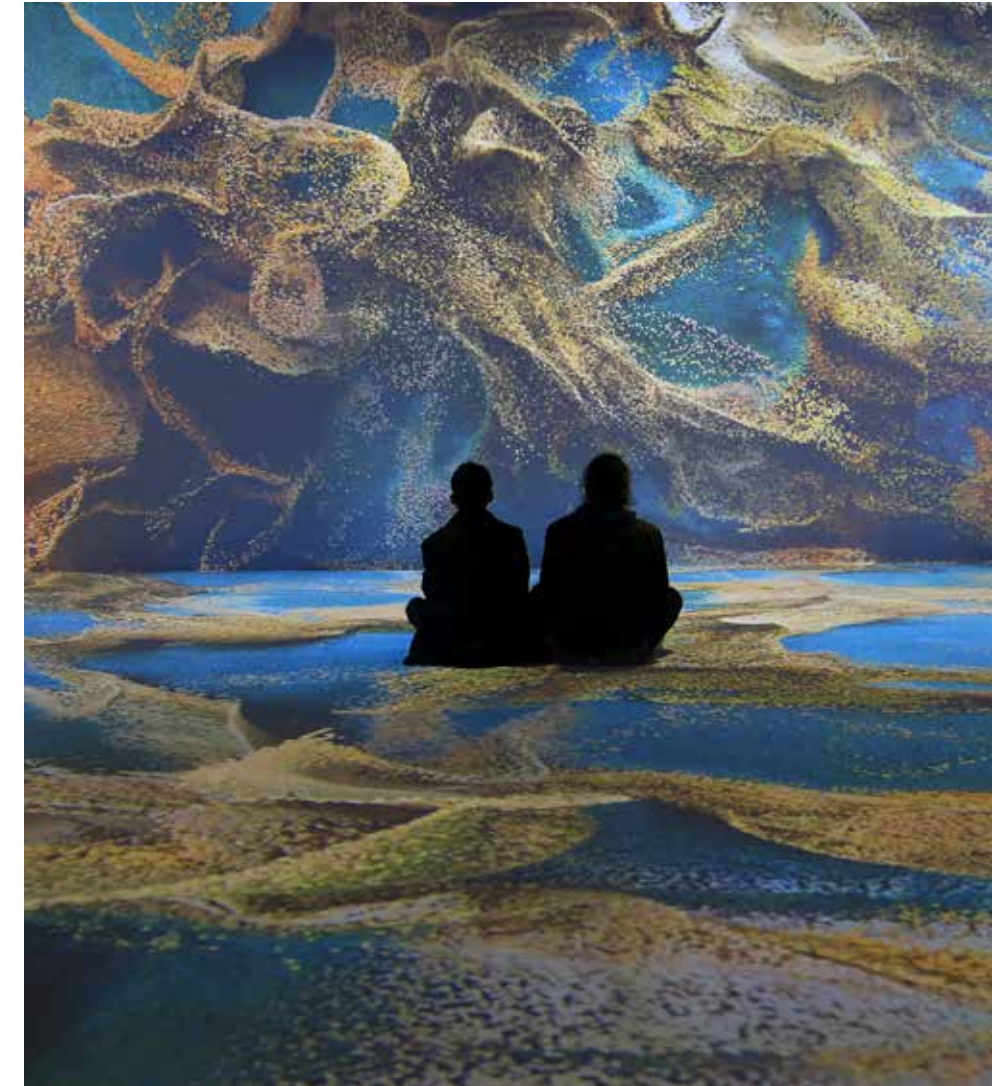
Çok zor bir iş yapıyoruz, herkes çok yoruluyor. Pilevneli Galerisi’ne emeklerinden dolayı çok teşekkür ederim. Düşünsenize daha önce harika resimler, heykeller düşünebilen bir ekip, bir anda kaç yüz kiloluk projeksiyonlarla, ekranlarla, sesle ve binlerce insanla muhatap olmak zorunda kalıyor. Bu böyle kültürel şok yaratıyor. Bu şok çok güzel oluyor çünkü yeni bir şey yaptığını hissediyorsun. Onun verdiği bir rahatsızlık var. Konfor alanına

alışınca hayatımızda olduğumuz yerde kalıyoruz; maddiyat, kültür vs. sığınacak bahaneler oluyor. Ben bu alanlarda ‘rahatsız olan olmak’ istiyorum. Belli ki birileri elini taşın altına sokmamış, denememiş. Oraları değiştirmek çok keyifli oluyor. Bir nevi kültürel bir hacker olmak, tekrar düşündürmek gerek. Sponsorlarımız olmasa böyle bir sergiyi açmak imkansızdı. Kamuya mal etmek her ülkenin yapabileceği bir şey değil.

Herkesin bilmesinde yarar gördüğünüz bir hayat tecrübesi var mı?

Öğrenmeyi öğrenmek. Keşke daha önce bilseydi dediğim çok insan tanıdım.

İstanbul’da başka sergi projeniz

olacak mı?

Evet. İki tane sergi projem daha var. Bu yıl içinde İstanbul’da farklı mekânlarda olacak.

İzinizden gelmek isteyen, çalışmalarınızı örnek alan gençlere tavsiyeniz nedir?

Gençlerin hayal kurmayı bırakmamaları lazım; her şey hayal kurmakla başlıyor. Başarıyı tanımlamaları lazım. Ben başarıyı, benim için hayalin gerçeğe dönüşmesi olarak tanımladım. Onlar da benzer bir şey yapabilirlerse, başarının sadece üç beş para puldan olmadığını hissederler. O zaman hayat daha anlamlı bir yere dönüşecektir. Kendi hayalleri için bunu yaşamaları gerekiyor. ▲

Bir iadeitibar hikâyesi

MEDRESE DAVUTPAŞA¹

◆ KÜBRA KURUALİ YAŞAR
📷 ERSİN AYHAN

**Yedi tepe üstünde
Zaman bir gergef işler,
Yedi renk, yedi sestem
Sayısız belirişler...**

Necip Fazıl Kısakürek

¹ MEDRESENİN GÜNÜMÜZDEKİ DURUMUNDAN BAHSEDERKEN FATİH BELEDİYESİ'NİN KULLANDIĞI "MEDRESE DAVUTPAŞA" İFADESİNİ TERCİH ETTİM. TARİHÇESİNİ ANLATIRKEN KAYNAKLARDAKİ KULLANIMA SADIK KALDIM: "DAVUD PAŞA", "DAVUD PAŞA MEDRESESİ" YA DA BÖLGE İSMİ İŞE BİTİŞİK OLARAK "DAVUDPAŞA" ŞEKLİNDE.

45 GÜN DEVAM EDEN SARSINTILARDA DAVUD PAŞA CAMİSİ’NİN MİNARESİ DAHİL ŞEHRİN TÜM MİNARELERİ YIKILIR. ANITSAL VE SİVİL MİMARİ ÜZERİNDEKİ TAHRİBATLARDA DİĞER ETKEN YANGINLARDIR. SADECE 18.YY İÇERİSİNDE KAYDEDİLMİŞ 90 ADET YANGININ VERDİĞİ HASARIN NE KADAR BÜYÜK OLDUĞU, DÖNEMİN TARİHÇİLERİNİN ESERLERİNDEN DE ANLAŞILIR.

Üsküdar vapuru Eminönü’ne yaklaşırken Tarihi Yarımada’ya baktığımızda, İstanbul’un yedi tepesinden ilk altısı hemen bize göz kırpar. Yedincisini görmek için ya Marmara Denizi’ne doğru açılmamız ya da Yenikapı sahilinde bulunmamız gerekir. Tarihçilerin periferi (merkezden uzak, kenar) olarak tanımladıkları Koca Mustafa Paşa - Cerrahpaşa Tepesi, bu sebepten olsa gerek, turist rehberlerinin görülmesi gereken yerler listesinde diğer tepelere göre nadiren yer alır.

Aslında Bizans dönemine, fetihten sonraki ilk iskânlara veya sonrasında baktığımızda bölge oldukça canlıdır. Alman Seyyah Hans Jacob Breüning, 1579 yılındaki İstanbul gezisini anlattığı seyahatnamesinde *görölmeye değer eski eserlerin en önemlilerinden birinin* burada, Avratpazarı adı verilen meydanadaki Arkadios Sütunu olduğunu anlatır. Breüning’den, helezon biçimindeki 233 basamaklı merdivenle tepesine çıkıldığını da okuduğumuz sütunun; günümüze ulaşan bazı parçaları İstanbul Arkeoloji Müzesi’nde sergilenirken,

kaidesi iki bina arasında sıkışıp kalmıştır.

İşte bu kaidenin önünden devam eden yol, Bizans döneminde şehrin ana ulaşım aksını oluşturan “Mese”nin, yani imparatorların “zafer yolu”nun bir parçasıdır. Bir kısmı bugünkü Aksaray’a ulaşarak yedinci tepeye tırmanan hat boyunca, yalnız Bizans döneminden kalma eserler değil, Davud Paşa (1485), Haseki (1551), Cerrah Paşa (1594), Bayram Paşa (1634) ve Hekimoğlu Ali Paşa (1735) külliyele de bulunmaktadır. Sadece Cerrahpaşa’dan Kocamustafapaşa’ya kadar uzanan bu kültürel doku bile Tarihi Yarımada’nın diğer bölgeleri kadar, bu bölgenin önemini de kanıtlamıyor mu?

DAVUDPAŞA NAHİYESİ

Batılı seyyahlar 15. yüzyıl İstanbul’unu “boş ve harap” olarak anlatır. Bu görünüme son vermek için başta Fatih Sultan Mehmet olmak üzere Osmanlı padişahları şehri iki önemli politikayla canlandırmak ister. Birincisi, Anadolu’ya Rumeli’den getirilen halkın zorunlu yerleşimi ile mahallelerin kurulmasıdır.

İkincisi ise yeni bölgelere gönüllü yerleşimin sağlanmasıdır. Cami, medrese, zaviye ve ticaret yapıları etrafında kurulan yeni mahalleler, doğal yolla şehri iskân ederler.

Davudpaşa Nahiyesi de bu şekilde gelişen bölgelerden biridir. Aslen Arnavut kökenli olduğu ve Sultan II. Mehmet döneminde Enderûn-ı Hümayûn’da yetiştiği rivayet edilen Davud Paşa, II. Bayezid’in 15 yılı aşkın görev yapan sadrazamlarındandır. 1485 yılında İstanbul’un yedinci tepesi olan bölgede inşa ettirdiği külliye ve vakfettiği yapılarla şehrin gelişiminde büyük rol oynamış ve semtin adı ile anılmasını sağlamıştır.

“DERSHANE MAHALLİ İLE İKİ ODASI MÜCEDEDEDEN YAPILMAĞA, ON DÖRT ODASI VE BAHÇE DUVARI DA TAMİRE MUHTAÇTIR.”

Külliyenin yeri 1546 tarihli İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri’nde “Nezd-i Dikilü Taş der Bazar-ı zenan” yani Dikilitaş nezdinde Avrat Pazarı yakınında olarak tarif edilir. Sadrazam Davud Paşa’nın vakfettiği yapılardan imaret, büyük hamam ve han çeşitli nedenlerle günümüze ulaşamamıştır. İstanbul ve çevresinde 16.yy’dan 20.yy’a kadar şiddeti 7’den büyük sekiz adet deprem meydana geldiğini düşündüğümüzde yok olmaların bir kısmı bunlarla bağlantılıdır. Külliyenin inşa tarihine en yakın olan 1509 depremidir. 45 gün devam eden sarsıntılarda Davud Paşa Camisi’nin minaresi dahil şehrin tüm minareleri yıkılır. Anitsal ve sivil mimari üzerindeki tahribatlarda diğer etken yangınlardır. Sadece 18.yy içerisinde kaydedilmiş 90 adet yangının verdiği hasarın ne kadar büyük olduğu, dönemin tarihçilerinin eserlerinden de anlaşılır. 24 Temmuz 1660’da Haliç’te başlayan ve üç gün

süren yangının Davudpaşa kıyıları, Samatya ve Langa’ya kadar uzandığını Katipzade’den öğreniriz: “Vardı andan Yenikapı semtin âteş kapladı / Gelmeden kaldırdılar esbabı Cellâtçeşmeli / Langa bostanı içine döktüler esbabların / Geldi yaktı nâr-ı ibret kaldı yerinde külü / Geldi andan Davudpaşa iskelesine geçip / Etyemezde dökündü üçüncü kolu hâsılı...” Sultan Selim Yangını olarak bilinen 1918 yangını ise Cibali üzerinden Haseki ve Kocamustafapaşa’ya ulaşmış, içerisinde Davud Paşa Külliyesi’nin de bulunduğu yaklaşık 7500 yapı tahrip olmuştur. İstanbul’u etkileyen büyük afetler ve insan kaynaklı tahribatlar nedeniyle özgün hallerini tam olarak koruyamasalar da, inşa edilmelerinin üstünden 500 yılı aşkın bir süre sonra külliyenin yapılarından cami, medrese, türbe, çeşme ve iskele hamamı günümüze ulaşmıştır.

DAVUDPAŞA MEDRESESİ

Âşıkpaşazâde Târihi’nde “Âsâr-ı Dâvûd Paşa, İstanbul’da bir imaret ve bir ulu cami yaptı, önüne bir latif su dahi getirdi” diye bahsedilen külliyenin medresesi, klasik Osmanlı tipinde, revaklı bir avlu etrafında sıralanan kubbeli on altı hücreden ve ortada büyük kubbeli bir dershaneden oluşur. Hücrelerin önlerindeki kubbeli revakların sütun ve başlıklarının bazıları Bizans yapılarından toplanmış ve devşirme parça olarak tekrar kullanılmıştır. Özellikle sanat tarihçilerinin ilgisini çeken bu başlıklarda floral desenler, kuş figürleri vardır. 16. yüzyıla ait bir Vakıf

ARKADİOS SÜTUNU ÜZERİNDEN İSTANBUL MANZARASI

Tahrir Defteri’nde kadrosu önce kırklı, sonra ellili olarak belirtilen medresede; 1546 tarihli bir kayıta müderrise 40, talebeye 30, kapıcıya 2 akçe tayin edildiği yazar.

1766 depreminden etkilenen medresenin bahsi arşiv belgelerinde şöyle geçer: “Dershane mahalli ile iki odası müceddeden yapılmış, on dört odası ve bahçe duvarı da tamire muhtaçtır.” Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi’nde yer alan bir defterden ise depremin ardından yıkılan dershane kubbesinin yerine renkli boyalı ahşap bir kırma çatı inşa edildiğini öğreniriz.

19.yüzyıla gelindiğinde yine depremlerin yol açtığı hasarlar nedeniyle medresenin birçok defa onarım geçirdiği, hatta vakfın bazı onarımları karşılayacak durumu olmadığı için sadece en gerekli kısımların tamir edildiği, 1894 depreminin ardından o günlerde 16 öğrencisi olan medresenin, 16 odasının tamamının da harap durumda olduğu kayıt altına alınmıştır.

22 Aralık 1918 gecesı Sultanselim’den başlayan yangın Davudpaşa, Kocamustafapaşa, Topkapı ve civarında da etkili olur. Çok sayıda mahallenin zarar gördüğü yangın sonrası evleri yanan insanlar konaklamak üzere Atik Ali Paşa, Koca Mustafa Paşa ve Davud Paşa Medreselerine yerleştirilir. Bu olayla birlikte kapasitesinden fazla mevcudu kaldıramayan medrese amacı dışında kullanılmasına bağlı da hasar görür. Davud Paşa Medresesi’nin geçirdiği kapsamlı ilk onarım 1948 yılına aittir. Fakat çok değil, iki yıl sonrasının kayıtlarında medresenin maalesef ki ahır olarak kullanıldığını ve harabiyetinin arttığını okuruz. Aradan geçen yirmi yılda durum daha da kötüye gider ve 1971’de ahırın yanısıra gübre deposu olarak da kullanılır. 13 Mayıs 1994 tarihinde Kültür Bakanlığı’na gönderilen bir belgede Davud Paşa Medresesi’nin kapısının kırılarak kurban kesimi ve hayvan barındırma amacı ile içine girildiği ve iş makinelerinin çalıştırılması sırasında iki sütunun yıkıldığı bilgisiyle, durumun açıklanması talep edilir.

KAPILARINI İHTİSAS ÖĞRENCİLERİNE AÇAN MEDRESE DAVUTPAŞA, 2020 KASIM AYINDAN İTİBAREN VAKFIYESİNE UYGUN OLARAK YÜZYILLAR BOYU YÜKLENDİĞİ EĞİTİM MİSYONUNU DEVAM ETTİRİYOR.

Bu tarihlerde İslam Ansiklopedisi’ne “Davud Paşa Külliyesi” maddesini yazan Semavi Eyice, medresenin içler acısı durumundan da bahseder: “İstanbul’da bu türden yapıların en eskilerinin başında gelmesine rağmen günümüzde de birtakım kişilerin işgalinde kalarak korkunç surette tahrip edilmektedir.” Külliye yapılarının korunması 2016 yılında yeniden gündeme alınır ve medresede restorasyon çalışmaları başlar. Davud Paşa Medresesi, fiziksel olarak değişmeden günümüze ulaşsa da, ne yazık ki yüzyıllar boyunca külliye yapıları arasında en fazla tahribata, yine o uğrar.

MEDRESE DAVUTPAŞA

Buraya kadar anlattıklarım nihayet bizi asıl mevzumıza getirdi. 536 yıl sonra Fatih Belediyesi tarafından iadeitibarı verilen ve kapılarını ihtisas öğrencilerine açan Medrese Davutpaşa, 2020 Kasım ayından itibaren vakfiyesine uygun olarak yüzyıllar boyu yüklendiği eğitim misyonunu devam ettiriyor. Dilerseniz tarihi hatırlatmalar eşliğinde, hem

bugünkü işleyişini görmek hem de öğrencilerle konuşmak için medreseyi birlikte ziyaret edelim.

Medrese Davutpaşa’nın sorumlularından, aynı zamanda Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Gazi Üniversitesi, İletişim Fakültesi) gazetecilik bölümünde doktora öğrencisi İbrahim Cihangir bizi kapıda karşıyor. Onunla yüksek lisans ve doktora öğrencilerine tahsis edilen medreseyi gezmeye başlıyoruz. Sınıf ortamı gibi olmasın, farklı disiplinler birbiriyle kaynaşsın diye değişik bölümlerden öğrencileri oda arkadaşı yaptıklarını, bilgisayarla gelmeyen öğrencilerin araştırma odasındaki bilgisayarları kullanabildiğini, çalışmalarıyla ilgili destek ve çıktı almak isteyenlere yardımcı olduklarını anlatıyor: “Birinci etapta 75 öğrenci kaydettik. Bunların çoğu Fatih’te oturan arkadaşlardı. İkinci etapta kaydettiğimiz 108 kişinin bir kısmı farklı semtlerden geliyor. Yüksek lisans ve doktora yapanların yanı sıra araştırma görevlisi olup çalışma mekânı arayan kişiler de

ZİYA AŞÇIOĞLU

var burada. Bir öğrencinin medreseyi kullanım süresi 4 ay. Aynı kişi eğer isterse belediye ilana çıkınca yeniden başvuru yapabilir.”

Öğrenciler, medreseyi kullanmak için önce Fatih Belediyesi’nin internet sitesi üzerinden öğrenci belgesi ve niyet mektubunu sisteme giriyor. Başvurusu onaylananlar mülakata alınıyor. Günü ikiye bölecek şekilde ayarlanmış sisteme göre, sabahçı olanlar 8.00-14.00 aralığında; öğlenci olanlar ise 14.30-20.30 aralığında, üç kişilik dersliklerde odaları ve masaları belirlenmiş olarak çalışıyor.

Medresede tez savunmalarıyla ilgili seminer, oturum, çalıştay, münazara gibi programların yapılması planlanan büyük bir salon da var. Kayıtlı öğrencilerin kendi aralarında ya da hocalarıyla programlarına açık olan salonu, kayıtlı olmayan öğrenciler de başvuru yaptıklarında kullanabilecek. Pandemi nedeniyle henüz bu etkinlikler yapılamasa da İbrahim Cihangir medresede bu ortamın kendiliğinden oluştuğunu anlatıyor: “Arkadaşlarla makale, akademik dil, üslup ve araştırma üzerine konuşuyor; bilgilerimizi paylaşıyoruz. Beş yüz yıllık yapı yeniden medrese olarak kullanılmaya başlandı. Buranın benzeri başka semtlerde ya da şehirlerde yok. Onlara da örnek olacağını düşünüyorum.”

FATMA ZEHRA KARAYEL

MEDRESEDE TEZ SAVUNMALARIYLA İLGİLİ SEMİNER, OTURUM, ÇALIŞTAY, MÜNAZARA GİBİ PROGRAMLARIN YAPILMASI PLANLANAN BÜYÜK BİR SALON DA VAR.

MEHMET CAN YAVUZ

ARİF ERDOĞAN

Sohbet ederken geldiğimiz dersliğin kapısında çay almak için mola veren Ziya Aşçıoğlu ile karşılaşıyoruz. Hacettepe Üniversitesi Tarih Bölümü’nden Sosyoloji çift ana dalıyla mezun olmuş. Aslında Ankara’da yaşadığını ama pandemi sonrası Sümbül Efendi’de oturan ailesinin yanına döndüğünü anlatıyor. Evde çalışırken dikkatinin dağıldığını, bir ay önce buranın varlığından haberdar olup hemen başvurduğunu, kütüphanelerden daha rahat ve esnek, aynı zamanda odalara ayrılmış olmasının kendisini motive ettiğini söylüyor. Derslikte iki kişiler. Burada çalışma alanını besleyecek sosyal bilimler alanındaki diğer öğrencilerle tanışmaktan da ayrıca memnun... Farklı disiplinlerden arkadaşlarının gelir gelmez çalışmaya başlamasını bu medresenin en büyük artıları arasında sayan Fatma Zehra Karayel ile devam edelim. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunu olan Fatma Zehra, İstanbul Üniversitesi İslam Felsefesi Ana Bilim Dalı’nda yüksek lisans yapıyor. Eyüp’te oturduğunu, medrese ilanını Fatih Belediyesi’nin sosyal medya sayfasından gördüğünü, pandemi döneminde kütüphaneler kapanıp randevu sistemine geçince akademide olan öğrenciler olarak çok zorlandıklarını söylüyor: “Tez dönemindeyim. Bir süredir çalışmak için böyle bir yer olmasını hayal ediyordum. Pandeminin başlarında uzun süre

hiçbir şey yapamadım. Burası beni yeniden motive ettiği için çok mutlu oldum. Önceden İSAM’ı ve BİSAV’ı kullanıyordum. Artık İSAM’da kaynak araştırmalarımı yapıp sonra buraya geliyorum. Bizim ihtiyacımız olan şey böyle bir ortamdı. Kütüphaneden farklı olarak burada sürekli oturup kalkan insanlar ve dikkat dağıtan şeyler yok. Sabit bir odamızın ve masamızın olması da çok güzel.”

Hemen yan derslikte çalışan Sabancı Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Doktora Öğrencisi Mehmet Can Yavuz ile tanışıyorum. Koca Mustafa Paşa’da oturduğunu medresenin semtindeki kütüphane problemine çözüm olduğunu anlatıyor: “En yakın kütüphane Beyazıt’taki Orhan Kemal Halk Kütüphanesi’ydi. Topkapı Kütüphanesi de yakın sayılır. Burayı billboardlardaki ilanlarda gördüm ve başvurdum. Pandemi şartlarında diğer kütüphanelerde toplu çalışmak sıkıntılı olabiliyor. Burada oda arkadaşlarım belli, kiminle görüştüğümden eminim. Sadece akademik çalışma yapanların olması da ayrıca güzel. Diğer kütüphaneler sessiz olsa bile insan hareketliliği sıkıntı olabiliyor. Tarihi mekân olması da ayrıca motive edici.” Pandemi sonrası yeni normallerimiz şüphesiz kütüphaneleri de etkiledi. Öğrenciler randevu sisteminin zorlukları bir yana, o randevuyu

aldıktan sonra işleri çıkıp gidemezlerse de strese giriyor. Önceden İSAM’ı kullanan Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü Türk İslam Sanatları Doktora Öğrencisi Arif Erdoğan da esnek çalışma saatlerinden ötürü medreseye Üsküdar’dan geliyor. Bir hattat ve bir hakkâk arkadaşıyla eski kitabelerin onarımında yapılan hatalar üzerine Fatih Belediye Başkanı ile yaptıkları bir toplantıda, medresenin açıldığını öğrenip başvuru yaptığını ve sabah grubuna kaydolduğunu anlatıyor. Akademik çalışma alanı da Sanat Tarihi olan Arif Erdoğan, medresenin ruhuna uygun kullanımından mutlu olduğunu, sayılarının artması için yerel yönetimlerin ve devletin desteğinin önemini vurguluyor: “Medreseler genelde kafe işletmeleri oluyor ya da bir vakfa verildiğinde kilitli kalıyor. Kur’an Kursları ya da atölye gibi

Kaynakça:

Ahmed Muhtar Paşa, Feth-i Celil-i Konstantiniyye, Bedir Yayınları.
N.Ahmet Banoğlu, Tarihi ve Efsaneleriyle İstanbul Semtleri, Selis Yayınları.
Gönül Cantay, Osmanlı Külliyelerinin Kuruluşu, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
Doğan Kuban, İstanbul Bir Kent Tarihi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları
Semavi Eyice, İslâm Ansiklopedisi: “Davud Paşa Külliyesi”
Hans Jacob Breüning, Breüning Seyahatnamesi Doğu Ülkelerine Yolculuk; İstanbul 1579, Kitap Yayınevi
Zeynep Ceran Keçici, Doktora Tezi: “Davud Paşa Külliyesi Yapıları ile Yakın Çevresinin Tarihsel Gelişimi ve Koruma Sorunları”

DİĞER KÜTÜPHANELER SESSİZ OLSA BİLE İNSAN HAREKETLİLİĞİ SIKINTI OLABİLİYOR. TARİHİ MEKÂN OLMASI DA AYRICA MOTİVE EDİCİ.”

kullanımlarda sıkıntı yok tabii. Fakat burası tam olarak aslına uygun bir kullanım. Bu güne kadar ihtisas öğrencilerine ayrılan bir medrese görmedim. Bu tür mekânlar daha ciddi kurumlara tahsis edilip, bu şekilde organize edilmeli.”

Bugün, 536 yıl sonra aslına rücu eden medresede, gençlerin akademik çalışmalarıyla geçmişin birikiminin üzerine bugünü inşa etmeye başladıklarını hep birlikte gördük. O zaman gelin şu temenniyle bitirelim: Gelenekle yapı kültürü mirası üzerinden bağ kurmanın eğitimle yapılabileceğinin biricik örneği olan Medrese Davutpaşa’nın kapıları nesiller boyu ihtisas öğrencileri için hiç kapanmasın ve her daim henüz iadeitibarı verilmeyen sayısız medresenin kaderinin değişmesine vesile olsun. ▲

KÜTÜP- HANE- LERDE BAHAR HAVASI

◆ **FATMA KARACA MEŞE**
İLETİŞİM UZMANI

**BAHARIN GELMESİYLE
BİRLİKTE EVLERİN EN KIYMETLİ
KÖŞELERİNDEN BİRİ OLAN
KÜTÜPHANELERDE BİRAZ
DEĞİŞİKLİK YAPMAK, TEKRAR
DÜZENLEYİP KİTAPLARA NEFES
ALDIRMAK HEPİMİZE İYİ GELİR.
BİRKAÇ İPUCU, KÜTÜPHANE
DÜZENLEMESİ İŞİNİ SİZİN
İÇİN ÇOK DAHA KEYİFLİ HALE
GETİRECEKTİR.**

Dijitalleşen dünyaya rağmen kitap okumayı, kitaba dokunmayı ve almayı seviyorsanız sizin için evinizin belki de en değerli köşesi, küçük ya da büyük olması fark etmeksizin bilgi hazinesi kütüphaneniz... Ancak evlerde en az değişiklik yapılan veya dekorasyonda unutulmuş yer de genelde kütüphaneler oluyor. Oysa zorunlu olmadıkça evden çıkmadığımız bugünleri fırsata çevirerek, küçük dokunuşlarla bu değerli alanı yeniden düzenlemek ve evde bambaşka bir hava yaratmak veya düşük bütçelerle işlevsel bir kütüphane oluşturmak mümkün.

KÜTÜPHANE SEÇİMİ

Eğer hali hazırdaki kütüphanenizi değiştirmek istiyor veya ilk defa bir kütüphane oluşturmak istiyorsanız, işe ilk olarak kütüphane seçiminden başlamanız gerekiyor. Bu konuda seçenekleri değerlendirirken, evinizde kütüphane için düşündüğünüz alan ve temizliğe ne kadar vakit ayırmak istediğiniz belirleyici oluyor.

CAM KAPAKLI KİTAPLIKLAR

“Kitaplarımı göreyim ama temizliğe de çok vakit ayırmayayım” diyorsanız camlı kitaplıklar tam size göre. Cam kapaklar sayesinde kitaplarınızı rahatlıkla görebilir, aynı zamanda tozlanmasını engelleyebilirsiniz. Cam kapaklı kitaplıkları yerleştirirken, evinizde pencere karşısı gibi mümkün olduğunca ışık alan bir noktayı tercih edebilirsiniz. Bu sayede ferah ve dekoratif bir görünüm elde edebilirsiniz. Aynı zamanda kütüphanenizi yemek masasının olduğu bölüme yerleştirerek yemek alanına derinlik kazandırmanız mümkün.

AÇIK RAF SİSTEMLERİNDE KULLANILACAK MATERYALİN EN UFAK TOZU DAHİ GÖSTEREN SİYAH RAFLAR YERİNE DOKULU MALZEMELERDEN TERCİH EDİLMESİ AVANTAJ SAĞLAYACAKTIR.

AÇIK RAF SİSTEMLERİ

Açık raf sistemleri, kütüphanelerde en çok tercih edilen düzenleme yöntemlerinden biri. Bunun en önemli sebebi ise kitapların daha rahat görünür ve ulaşılabilir olması. Sık tozlandığı için temizliğe biraz vakit ayırmak gerekse de açık raflar evin hemen her köşesinde rahatlıkla uygulanabiliyor. Örneğin; dar alanlarda televizyon ünitesinin ve çalışma masasının üstünde veya salonda arasında rafları konumlamak mümkün. Bu sayede hem yerden tasarruf sağlanıp hem de boş duvarlar kullanışlı hale getirilebilir. Açık raf sistemlerini tercih ederken, kullanılacak materyalin evin dekorasyonuna uygun olmasına ve en

ufak tozu dahi gösteren siyah raflar yerine dokulu malzemelerin tercih edilmesi avantaj sağlayacaktır.

OKUMA KÖŞESİ YARATIN

Şehir yaşamının dezavantajlarından biri de evlerin metrekarelerinin çok daha küçük planlanıyor olmasıdır. Bu yüzden evde hayal ettiğiniz bir kütüphaneyi oluşturmak için yeterli alana sahip olamayabilirsiniz. Ancak düşük bütçeli ve sıra dışı çözümlerle okuma köşenizi oluşturarak kendinize dinlenme alanı yaratabilirsiniz. Örneğin; bir servis arabasının üzerine kitaplarınızı üst üste dizerek berjerinizin yanına koyabilirsiniz. Eski kasaları evinizin dekorasyon renklerine uygun şekilde boyayarak televizyon ünitesinin yanında konumlayabilirsiniz. Hasır sepetlerden mini bir kitaplık olur mu dersiniz? Bizce harika olur! Farklı boylarda hasır sepetlerin içine kitaplarınızı koyarak koltuğunuzun yanına koyabilirsiniz. Hem dekoratif hem de işlevsel görünecektir.

KİTAPLARINIZI DÜZENLEYİN

Kitapseverlerin fikir ayrılığı yaşadığı konuların başında şüphesiz ki “Kitaplık nasıl düzenlenmeli?” sorusu geliyor. Aslında bunun cevabı tamamen kişinin ihtiyacına ve ilgisine göre değişiyor. Kütüphane düzenlerken gözünüze hoş gelmesini mi, aradığınız kitabı hızlı bir şekilde bulmayı mı yoksa hangi kitabın nerede olduğunu bilmeyi mi tercih edersiniz? Vereceğiniz cevap, kütüphanenizde olması gereken düzeni belirliyor.

BOY SIRASINA GÖRE SIRALAMA

Kütüphanenizin göze hoş görünmesini istiyorsanız, sizin tercihiniz kesinlikle tüm kitapların boy sırasına göre dizilmesinden yana olacaktır. Kitaplarınızı en uzun olandan en kısaya doğru sıralamaya başlayabilirsiniz. Genelde simetri konusunda hassas kişilerin tercih ettiği bu dizilimi yaparken, en uzun boydaki kitapları üst rafa yerleştirerek işe başlayabilirsiniz. Böylece kitaplığınızda görsel uyumu yakalamış olursunuz.

ESER TÜRÜNE GÖRE SIRALAMA

Akademik araştırmalar ve sık okumalar yapan, okuyacağı kitabı seçerken türüne göre karar veren biriyse, kütüphanenizdeki kitapların dizilimini eser türüne göre yapabilirsiniz. Kitapçılarda alışık olduğumuz bu sistemi evinizdeki kütüphanede de uygulamak işinizi kolaylaştıracaktır. Bunun için her rafı bir türe ayırabilirsiniz. Örneğin; akademik çalışmalar, dünya klasikleri, Türk klasikleri, kişisel gelişim, yemek, hobi, macera, mizah gibi türleri raflara ayırabilirsiniz. Böylece elinizi attığınızda hangi kitabın nerede olduğunu rahatlıkla bulabilir, ne tarz bir kitap okumak istediğinizi ilgili raftan seçebilirsiniz.

YAZARINA GÖRE SIRALAMA

Kitap kurdu olmanın yanı sıra koleksiyoner bir tarafınız da varsa beğendiğiniz yazarların birden fazla kitabına sahipsiniz demektir. Elbette bu özelliğiniz, kütüphanenize de yansiyacaktır. Kitaplığınızdaki rafların her birini yazarlarına göre ayırıp kendi

ÇOCUK ODALARINA MİNİ KİTAPLIKLAR

Kitap okuma sevgisinin en kolay çocuklukta hatta bebeklikte oluştuğunu uzmanlar özellikle vurguluyor. Çocuğun çok küçükken kitapla tanışması, evde ve odasında kitaplara yer ayrılması ve ebeveynlerini kitap okurken görerek rol model alması çok önemli. 31 ülkede 160 bin yetişkinle yapılan bir ankete göre, minimum 80 kitaplık kütüphaneye sahip evlerde büyüyen çocukların eğitim alma oranı çok daha yüksek oluyor. Bu nedenle çocuklarımız için oyun alanının yanı sıra mini bir kitaplık oluşturmak, onların zihinsel gelişimleri açısından kritik rol oynuyor.

Çocuğunuzun odasında oluşturabileceğiniz birkaç raflık bir kütüphanenin, çocuğun ilgisini doğru yere çekecek boy ve göz hizasında konumlandırılması da son derece önemli. Çocuğun yaşına ve gelişimine uygun kitap seçimi, kitapların ön yüzlerini görebileceği bir dizilim ve elini uzattığında kitapların ulaşılabilir olması, kitap sevgisinin kazandırılmasında oldukça etkili olacaktır.

**FATİH'TE 40 YILI
AŞKIN SÜREDİR
TERZİLİK YAPAN
YAKUP KARAER,
TÜRKİYE'NİN
SİYASAL VE
TOPLUMSAL
DEĞİŞİMLERİNE
KÜÇÜK
DÜKKÂNINDA
YILLAR YILI
TANIKLIK EDEN
BİR İSİM.**

Fatihli Terzi Yakup Karaer: MAHALLEDE KÖŞEYİ İLK PAÇALAR DÖNERDİ

**KARAER'İN ANLATTIKLARI,
1980'LERDEN BUGÜNE YAŞANAN
DEĞİŞİMLERİN MODAYA YANSIMALARI
VE ÖZEL DİKİMİN YERİNİ FASON
ÜRETİME BIRAKMA HİKAYESİ.**

✂ PELİN AVCI 📷 ERSİN AYHAN

Fatihli Terzi Yakup Karaer, mesleğin inceliklerini anılarıyla birlikte dokumaya devam ediyor. Duayen Terzi Hikmet Mercan'ın kursunu birincilikle bitirerek meslekte ustalık için yola çıkan Karaer, her kesimden, her fikirden insanı ağırladığı dükkânında yeni giysilere yaşam veriyor.

Terzilik mesleğindeki hikayeniz nasıl başladı?

1944 senesinde İstanbul'da doğdum. İlkokul ve ortaokulu Karasu'da okudum. Sakarya Nehri'ni salla karşıya geçerek 7 kilometre sabah akşam yürüme mesafesinde okula gittim geldim. Orada gideceğimiz bir lise yoktu. Yakın arkadaşım olan Habil Küçük ile İstanbul'da Kuleli Askeri Lisesi'nde sınava girdik. İkimiz de sınavı kazandık. Babam o sıra İzmir'de gemide seferdeydi. Askeri liseye gitmemi istemediği için o okula gidemedim; kaptan olmamı çok istiyordu ama olmadı.

O sırada ağabeyim terzi dükkânı açmıştı. Ben de ağabeyime yardım etmek amacıyla terzilik mesleğine başladım. İlk dükkânı Karasu’da açtı. 1967’ye kadar oradaydık. Ağabeyim askere gidince dükkân bana kaldı ve terzilik yapmaya başladım. Belli öğrendiklerim vardı ama usta değildim. Bir arkadaşım vardı, ona bir ceket dikmiştim. Kendi kendime ne kadar güzel diktim diyordum; bu kadar kısa zamanda güzel yaptığımı düşünüyordum. Aradan 20 sene geçmiş, arkadaşım komiser olmuş; o ceketı gördüm üzerinde. Benim diktiğim ceketı hâlâ giydiğı için çok mutlu olmuştum.

Siz ve ağabeyiniz dışında ailenizde terzilik mesleğini yapan var mı?

Ailece terzilik yeteneğimiz var. Ablam ve kız kardeşim de dikiş dikmeyi bilir. Onların da terziliğı var. İki kızım var onlar da bu meslekle ilgili bölümlerde çalışıyorlar; biri modelist diğeri stilist.

İstanbul’a ne zaman geri döndünüz?

Askerliğim bittikten sonra İstanbul’a geldik. Balat’ta terzi dükkânı açtık. O zaman küçük bir dükkân bulmak dahi çok zordu. Hava parası vererek açtım o dükkânı. Aynı zamanda usta gemici belgem de olduğı için babama gemide yardım ediyordum. Ağabeyim ve babam arasında joker eleman gibi çalışıyordum. Evlenmiştim, 3 çocuğum vardı. Aldığım parayı babama verirdim. Hürriyetime kavuşmam babam hastalandıktan sonra oldu; evi ben çekip çevirmeye başladım.

Fatih’te terzilik hayatınız nasıl devam etti?

1980’de Balat solcuların kurtarılmış bölgesiydi. Annem bizi dükkâna gönderirken arkamızdan dua ederdi. Okur üfler öyle gönderirdi. Çünkü bizim dükkâna sağcılar da solcular da gelirdi. İki tarafın da önemli isimleri gelir giderdi. Karambole gideriz diye annem endişe ederdi. O civarda çok terzi vardı. Hilmi Sakarya yanı başımızda vuruldu. Çok karışıkı o zamanlar. Sonra babam dedi ki;

BALAT’TA TERZİ DÜKKÂNI AÇTIK. O ZAMAN KÜÇÜK BİR DÜKKÂN BULMAK DAHİ ÇOK ZORDU. HAVA PARASI VEREREK AÇTIM O DÜKKÂNI.

ESKİDEN KUMAŞLAR DA TERZİ DÜKKÂNLARINDA SATILIRDI. BÖYLE TERZİLERE ‘TÜCCAR TERZİ’ DENİRDİ. ŞİMDİ MÜŞTERİ KENDİ KUMAŞINI BERABERİNDE GETİRİYOR.

“Siz biraz Fatih tarafına yakın bir yere dükkânı taşıyın.” 1980’de ihtilal olduktan sonra taşındık, sonra Yavuzselim’e geldik.

Usta bir terzi olmanız ne kadar sürdü?

Aralıksız 20-25 yıl çalıştım, öyle terzi ustası olabildim. Şimdi kalıpla kesip terzilik yapıyorlar. Ben prova alarak yapıyorum. Yani eşyanın tabiatına uygun şeyi dikiyorum. Kadın terziliğı de yaptım. Hikmet Mercan kursunu da birincilikle bitirdim. Usta olmak insanın ömrünü alıyor, belli bir süresi yok. Hâlâ öğrenmeye devam ediyorum.

Şimdi tek başıma bir fabrikayım. Bu terziliğı öğrenmek için, güzel bir elbise dikebilmek için en az 20 sene çalışıyorsun. Bütün işleri sen yapıyorsun. Konfeksiyon atölyesinde bir kişi sadece fermuar takıyor, diğeri sadece cep yapıyor. Koskoca konfeksiyon üretim yapan bir kurumda birçok kişi birlikte bir tane elbise dikebilir. Ama ben tek başıma

hepsini yapabiliyorum. Tabii orada seri üretim var, hızlı olmaları gerekiyor. Bir sanatkâr tek kişilik bir fabrika gibidir benim gözümde.

Her terzinin kendi metotları var mıdır?

Ölçü alırken dikkat edilmesi gereken şeyler var, öncelikle müşterinin isteğı çok önemlidir. Müşteriyi iyice dinlerim ne istediğini anlamaya çalışırım. Paçasını, dizini nasıl istiyor, bunları not ederim. Vücudunda nasıl durmasını istiyorsa o şekilde hazırlarım. Eskiden kumaşlar da terzi dükkânlarında satılırdı. Böyle terzilere ‘tüccar terzi’ denirdi. Şimdi müşteri kendi kumaşını beraberinde getiriyor.

Kumaş seçimi ve kıyafet modeli belirlendikten sonra ölçü alıp, kişiye göre kalıp çıkarırım. Standart kalıplar yerine kişinin kendi ölçülerinde çıkardığım kalıpları kullanmayı tercih ederim. Terzilikte önemli olan provadır. Mesela adam hiç kesmesini bilmez, cekete

benzeyen bir şey keser. Ondan sonra prova yaparken onu ayarlayabilir. Usta terzi bunu yapabilir. Provadan sonra rigola vardır. O da çok önemli bir aşamadır. Rigola dikiş yapacağın yerlerin çizimlerini yapmak demektir.

İlk diktiğiniz kıyafet neydi?

Çocukluk arkadaşşıma diktiğim ceket.

Terzilik mesleğinin dezavantajları nelerdir?

Omurilik yamuluyor, kamburluk oluşuyor. Akşama kadar baş önde çalışınca boyun ve gözler yoruluyor. Dikkat etmek lazım. İnsan kendisine hoyrat davranmamalı. Şimdiye kadar çok büyük sıkıntım olmadı çok şükür.

Fatih kadim bir yerleşim olduğu için dünden bugüne ulaşan zanaatların halen önemli ölçüde yaşadığı bir ilçe. Mesleği sürdüren başka terziler var mı? Fatih’te çok terzi var. Önceden çok daha fazlaydı. Arkadaşlarımız dükkânlarını kapattı. Ama önceden iş yetiştiremezdik. Herkes kıyafetlerini terzilerde diktirirdi. Ağabeyimle beraber çalışırken bayramlarda çok yoğun olurduk. Herkes arifeden tatil yaparken biz sabahlara kadar iş yetiştirmeye çalışırdık. Bayram öncesinde de herkes sabah işe giderken biz eve uyumaya giderdik. Şimdi o kadar değil tabii.

1980’lerde Fatih’te insanlar nasıl giyiniyorlardı, nasıl bir moda vardı?

İlk zamanlar paçalar 30 santimetre olurdu. İspanyol paça deniyor. Dizlerden dar, paçalar bol bir modeldi. Kumaşın yettiği kadar geniş paça isterlerdi. Mahallede köşeyi ilk paçalar dönerdi. Sonra paçalar daralmaya başladı. 1985 seneleri pileli pantolonlar çıktı. 4-5 pileli pantolon dikmeye başladık. Kadınlara pardösü veya döpiyes dikerdim. Kadın ceketleri çok bol modaydı. Üstlerine oturan modellerden ziyade biraz şimdiki büyük beden görünümlü ceketler gibi diktirirlerdi. Ama neden bu modeller moda oluyor biliyor musun? Çünkü bol

kesim modelleri konfeksiyonda yapmak çok kolay. Elbise üstüne oturmadiğı zaman hata göstermez. O yüzden kadınlar moda diye erkek ceketlerini

MAHALLEDE KÖŞEYİ İLK PAÇALAR DÖNERDİ. SONRA PAÇALAR DARALMAYA BAŞLADI. 1985 SENELERİ PİLELİ PANTOLONLAR ÇIKTI. 4-5 PİLELİ PANTOLON DİKMeye BAŞLADIK.

giymiş gibi geziyorlar.

Günümüz kıyafet modellerini nasıl buluyorsunuz?

İnsanlar iletişime geçmeden önce ilk kıyafet seçimlerimize göre bizi tanırırlar. O yüzden kıyafet önemlidir. İnsanın özen göstermesi gerekir. Şimdiki kıyafetler çok güzel, çok seçenek var. Mesela bazılarına bakıyorum çok zevksiz. Vücut tipine uygun giyinmek önemlidir. Elbise tek başına bir şey ifade etmez. Onu taşıyan kişiye ve vücut proporsiyonuna uygun olmalıdır. Geçenlerde dikkatimi çekti, bir TV spikerinin ceketi üzerine tam oturmuyordu. Koltuğa oturduğu zaman enseden ceket bozuluyordu. Ama son günlerde baktım giydiğı ceketler güzel olmuş, sanırım terzide provalı yaptırmış. Ceketle en önemli şey omuzların oturmasıdır. Her tarafı uygun yapabilirsin. O zaman ensesi kırmaz.

Modayı takip ediyor musunuz?

Tabii. Ben çok araştırırım. Ağabeyimden sanatı öğrendim. Ama sonra geldi o benden öğrendi. Ben İtalyan modeli dikerim. Fransız modeli dikerim. Son çıkan teknikleri incelerim. Görüş önemlidir. Moda derken kesinlikle çizimleri takip etmek gerekir.

Hazır giyimin yaygınlaşması sizin mesleğinizi nasıl etkiledi?

Kötü etkiledi, zaten meslektaş yetişmedi. Zahmetli bir iş olduğu için kalfa da

zor bulunuyordu. Mesela dört kişi yetiştirdim ama hepsi farklı yerlere dağıldılar. Ekmeklerini başka yerden kazanıyorlar. Terzilerin işleri de hazır giyimle azaldı. Kıyafet konusunda çok titiz davranan insanlar hâlâ devam ediyor. Onlar hazır giyim tercih etmiyorlar.

Kimler sipariş veriyor?

Arkadaşlarımızın çoğu vefat etti, emekli olanlar oldu. Arkadaşlarımın şimdi ancak çocuklarının düğünleri oluyor, o zaman sipariş veriyorlar. Özel dikim de pahalı bir tercihtir.

Benim bir elbisem konfeksiyonda tamire gitmişti. Siyasetçi Osman Develioğlu görmüş. O terzi ile tanışmak isterim demiş ve dükkâna geldi. Ona çok kıyafet diktim. Defterlerime bakıyorum. En az bir ölçüden sekiz takım diktiğim müşterilerim var. Bürokratlar da tercih ediyor. Eski Meclis Başkanı İsmail Kahraman’a dikmiştim. Yöneticilere, müdürlere... Aslında iş hayatında takım elbise giymek zorunda olan birçok yöneticiyle çalıştım.

Röportaj yaptığımız sırada dükkâna gelen Terzi Yakup Usta’nın kıdemli müşterisi ve kadim dostu İrfan Korkmaz, Yakup Usta ile tanışmalarını tebessümle anlatıyor:

“Dükkânımın yanında bir kuyumcu

vardı. Bir gün geldi ve ‘Kıyafetim nasıl’ diye sordu. ‘Fena değil’ dedim. ‘Beyoğlu’ndan’ dedi. Birkaç gün sonra farklı bir kıyafetle geldi. Ben sordum bu sefer, ‘Bu kıyafeti nerede yaptırdın’ diye. ‘Fatih’te, Yakup Usta’da’ dedi. Çok beğenmiştim. İşte elbise bu dedim. Sonra geldim, hemen beş takım elbise sipariş ettim. O günden beri kıyafetlerimi burada diktiriyorum. Benim 25 takım elbisem var. Bunları kimseye vermeye kıyamıyorum. İşçilikleri o kadar güzel ki.” Bu sırada söze giren ve arkadaşının bahsettiğı kuyumcunun kendi ağabeyinin de terzi olduğuna dikkat çeken Yakup Usta ise “Bir gün dedim ki ‘Ağabeyin orada boş oturuyor, ona neden diktirmiyorsun’. O da bana ‘Aldığım kumaşlar ziyan oluyor. Ben de ona diktirmek isterim ama dikimini beğenmiyorum’ dedi. Sonra istediğı ekoseli ceketi diktim. O ceket sayesinde İrfan’la arkadaş olduk, yıllardır ailecek görüşürüz. Yazın Karasu’da ya da Avşa’da, kışın İstanbul’da hep beraberiz” diyerek İrfan Bey ile yollarının kesişmesine neden olan bu hatırasıyla ilgili detayları keyifle anlattı.

KIYAFET KONUSUNDA ÇOK TİTİZ DAVRANAN İNSANLAR HÂLÂ DEVAM EDİYOR. ONLAR HAZIR GİYİM TERCİH ETMİYORLAR.

Eski istanbul'a giden
bir zaman makinası:

BALAT'TAN AYVAN- SARAY'A BİR YOLCULUK

**“İSTANBUL, DÜNYANIN EN GÜZEL
YERİDİR, DİYENLER HİÇ DE
ABARTMIYORLAR.” BU SÖZLER
19. YÜZYILDA İSTANBUL’U ZİYARET
EDEN FRANSIZ YAZAR FRANÇOİS
RENE DE CHATEAUBRIAND’A
AİT. PARİS İSTANBUL KUDÜS,
BİR SEYYAHIN GÜNLÜĞÜ
İSİMLİ KİTABINDA YAZDIĞI BU
SATIRLARDAKİ HAKSIZ OLDUĞUNU
KİM SÖYLEYEBİLİR Kİ!**

◆ MERVE AKBAŞ

“**H**er yandan yükselip birbirine
karışan serviler, minareler,
gemi serenleri, ağaçların
yeşilliği, beyaz, kırmızı
evlerin renkleri, bunların altına mavi
örtüsünü seren denizle, yukarıda
başka bir mavi ova açan gökyüzü,
hayranlığımı uyandırıyor. İstanbul,
dünyanın en güzel yeridir, diyenler hiç
de abartmıyorlar.” Bu sözler 19. yüzyılda
İstanbul’u ziyaret eden Fransız yazar
François Rene De Chateaubriand’a ait.
Paris İstanbul Kudüs, Bir Seyyahın Günlüğü
isimli kitabında yazdığı bu satırlarda
haksız olduğunu kim söyleyebilir ki!
İstanbul her döneminde kendi
güzelliğini misafirleriyle paylaşmış
bir kent. Ben de bugün deniz yoluyla
Balat ve Ayvansaray hattına gelerek,
bu bölgenin güzelliklerini keşfetmeye
çalışacağım.

Tarihin farklı dönemlerinde İstanbul’un
önemli giriş noktalarından biri olan
Balat Kapısı’nı düşleyerek vapurdan
inerek bölgeye doğru yürümeye
başlıyorum. Burası Bizans devrinde
şehrin Haliç surları üzerinde bulunan en
önemli girişlerindendi.

Bizans sarayı olan Vlaherna'ya (Blachernae) yakın bulunması bölgenin önemini de arttırıyordu. Bu nedenle bu kapıya Vasiliki Pili yani “imparator kapısı” da deniyordu. “Balat” ne demek derseniz, biraz sözlük karıştırdığımızda kelimenin Rumca “saray” anlamına kullanılan “palation”dan geldiğini görüyoruz. Özetle bu bölge İstanbul'un her döneminde önemli bir yerleşim yeri idi.

Sahilden içeri girince camdan cama birbirine seslenen komşular, rengârenk çamaşırlar, kafelerde oturmaya gelen gençler, yakınlardaki üniversitelerin öğrencilerinin koşuşturmasıyla beni yine büyük bir harman karşılıyor. Adeta Pieter Bruegel'in bir tablosunu andırıyor bu manzara. Karışık, rengârenk ama başka bir yerde asla bulamayacağınız bir ahenk!

Yürüyüşüm esnasında karşıma çıkan eserlerden biri Tahta Minareli Camii. İstanbul'un ilk Osmanlı eserlerinden biri olan yapı, Fatih Sultan Mehmet devrinde inşa edilmiş. Geçirdiği restorasyonlar esnasında ahşap olan minaresi tuğla olarak yeniden örülmüş. Yapı adeta tarihe direnen bir hatırayı taşıyor. Caminin çevresi ise Osmanlı döneminde yapılmış sivil mimari örnekleriyle dolu.

Yolu henüz yarılamamışken bu sokakları gezmek için yola çıkacak olanlara da önemli bir tavsiye vermeli: Eserlerinde sıklıkla Balat'tan bahseden Osman Cemal Kaygılı'nın “Kırkından Sonra Saz mı Çalınır?” hikâyesini Balat'a

gelmeden önce yeniden okumak gerekiyor. Onun anlattığı Balat, İstanbul'un alay merkezi gibidir. Çocuğundan esnafına herkesin derdi eğlencedir. Kaygılı'nın anlattığı o rengârenk Balat sokaklarını bugün hâlâ hissedebilmek oldukça ilginç. Yine hikâyelerinde sıklıkla duyduğumuz “voyvo” kelimesinin de Balat Çarşısı'ndan çıkma olduğunu söylenir. Özetle burası hepimizi eski bir İstanbul'a götürmeye ayarlı bir zaman makinası gibi... İlginç bir not daha: Kaygılı, Balat'ın İstanbul'un hem en taze hem de en ucuz meyve sebzelerine sahip olduğunu söyler. Bu bilgiyi Kaygılı'nın doğduğu yıl vefat eden başka bir İstanbullu yazar Hagop Baronyan da anlatır. Bir mizah yazarı olan Baronyan kendi üslubuyla Balat için, “Başşehirimin birinci mahallesi sayılır, ucuz sebze meyve almak söz konusu olunca” diyor.

Tüm bu düşüncelerle ilerlediğim yer Hacı İsa Camii ve Kürkçü Çeşmesi. Cami Fatih döneminde, çeşme ise

**ESERLERİNDE SIKLIKLA
BALAT'TAN BAHSEDEN
OSMAN CEMAL
KAYGILI'NIN “KIRKINDAN
SONRA SAZ MI ÇALINIR?”
HİKÂYESİNİ BALAT'A
GELMEDEN ÖNCE YENİDEN
OKUMAK GEREKİYOR.
ONUN ANLATTIĞI BALAT,
İSTANBUL'UN ALAY
MERKEZİ GİBİDİR.**

BÖLGEDEKİ 11'İ METRUK, 108'İ TARİHİ TESCİLLİ 250 BİNANIN CEPHE YENİLEMESİ YAPILIYOR.

**DİKKATİNİZDEN
KAÇMAYACAK BAŞKA
BİR AYRINTI DA SAHİL
HATTINDAKİ TÜM
BİNALARIN
CEPHELERİNİN
YENİLENMİŞ VE
YEPYENİ BİR
YÜZLE MİSAFİRLERİNİ
KARŞILIYOR
OLMASI...**

Kanuni Sultan Süleyman döneminde inşa edilmiş. Ardından farklı dönemlerde büyük restorasyonlar geçirmişler. Yapının çevresinde Osmanlı sivil mimari örnekleriyle beraber Rum, Yahudi ve Ermeni azınlıklara ait mimari yapılar mevcut. İstanbul'u anlatan yazılarıyla tanınan gazeteci-yazar Sermet Muhtar Alus'un bu bölgenin İstanbul'un en has ve karakteristik Yahudi mahallesi olduğunu söylediğini ekleyelim.

Bu bölgeye gelip, Mimar Sinan'ın eseri Ferruh Kethüda Camii'ni anmamak olmaz. Yapı, Balat Camii ve Tekkesi

olarak da biliniyor. Bu yapıyı daha iyi tanımak için Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'ni karıştırıyorum. Ünlü seyyah, bu caminin kible duvarında bulunan resimlere dikkat çekiyor. Usta bir nakkaşın elinden çıkan bu resimlerde Hac yolculuklarının geçtiği bölgeler, yani Kudüs'ten Medine'ye ve Mekke-i Mükerrerme'ye kadar olan yerler konu alınmış. Resimler maalesef bugüne ulaşmamış. Ancak Sinan'ın eseri olan, Çelebi'nin etrafında döndüğü bu yapıda dolaşmak insanı ayrıca mutlu ediyor, mimari özelliklerini keşfetme arzusu da beraberinde geliyor.

YİRMİNCİ KAPI AYVANSARAY
Yürümeye devam ederken İstanbul'un tarihini anlamak için sıklıkla başvurduğumuz bir kaynak Eremya Çelebi Kömürçüyan'a birlikte kulak verelim. Kömürçüyan bu bölge için şunları anlatıyor: “Balat'tan aşağı yirminci kapı Ayvansaray'dır. Burada zenginler sahilde olmak üzere Yahudiler oturur. Kapının iç tarafında harap bir kilise vardır. İçinde bir ayazması olan bu kilisenin adı Vlahenas Panaia'dır. Avlunun damı yıkılmıştır ve duvarların dibine Çingeneler yerleşmiştir. Kilisenin arkasında bulunan büyük kapı taşla tamamıyla kapatılmıştır. Bu kapının üzerine Mihael'in kılıçlı tasviri hakkedilmiştir. Buradaki iskeleden sandallar Eyüb Sultan'a sefer ederler. Şişeden ve camdan türlü türlü kaplar yapan kârhane buradadır.”

YENİLENEN CEPHELER
Sivil mimari örneklerinin capcanlı hâle getirdiği sokaklara, tarihi yapılara, rengârenk kafelere ve tüm bu canlılığın içinde yaşamaya devam eden mahalleliye rastlamaya devam ediyorum. Bu sırada karşımda Kömürçüyan'ın da bahsettiği Vlahenas Panaia yani Panagia Vlaherna Meryem Ana Ayazması ve Kilisesi çıkıyor. Bu sokak normalde kiliseye gelenler nedeniyle oldukça işlek ve yoğun. Bugünlerde ise pandemi nedeniyle

daha sessiz. Bölgeye geldiğinizde dikkatinizden kaçmayacak başka bir ayrıntı da sahil hattındaki tüm binaların cephelerinin yenilenmiş ve yepyeni bir yüzle misafirlerini karşılıyor olması. Fatih Belediyesi’nin bu bölgenin sahil şeridi üzerinde başlattığı dönüşüm sayesinde çoğu bina yeni bir yüze sahip olmuş. Dış cephe yenilemeleri ve onarımları yapılan bu binalardan bazıları tarihi eser statüsünde. Hepsinde de yaşam tüm hızıyla devam ediyor. Bunları düşünerek kiliseyi geçiyorum ve sahile inen yolun hemen sağındaki çay ocağında soluklanmak için oturuyorum. Çay ocağının sahibi olan Yusuf Amca (Bozkurt) aslen Erzurumlu. Belki de bu nedenle çayı bir harika. Ona bu bölgede geçirdiği eski günleri ve cephe yenileme, onarım çalışmaları soruyorum. Yusuf Amca, “40 yıldan beri burada çay ocağı işletiyorum. Evim de burada. Burası pandemiden önce zaten çok yoğunlu. Kiliseye de çok insan geliyordu. Bu mahalledeki binaların çoğu dökülüyordu, binaların sıvaları dökülmüştü, çatlaklar doluydu. Şimdi gelip her yeri düzenlediler” diyor.

MİSAFİRLER YOLU KARIŞTIRIYOR

Biz sohbet ederken yanımızdan geçen bir mahalleli de konuşmaya dâhil oluyor. Mukaddes Çolak hemen iki üç bina yanda oturduğunu söyleyerek

başlıyor anlatmaya: “50 yıldan beri burada oturuyorum. Eşim bu mahallenin eski muhtarıydı, vefat etti. Dış cephe yenilemeleriyle buralar çok değişti. Geçen gün misafir bizim evi bulamamış. Yepyeni bir semt oldu. Görenler tanıyamıyor.” Mukaddes Hanım haklı. Daha önce bölgeyi ziyaret eden pek çok kişi bugün geldiklerinde bu sokakları tanıyamayabilir.

İMECE USULU ÇALIŞTIK

Onlarla vedalaştıktan sonra yoluma devam ediyorum. Burada yürürken dikkatinizden kaçmayacak dükkânlardan biri de piyano tamircisi Mustafa Bardakçı'ya ait. Ben de cazibesine kapıldığım dükkândan içeri giriyorum. İçerde yoğun bir çalışma devam ederken Bardakçı'ya hem mesleğe nasıl başladığını hem de bölgenin eski günlerini soruyorum. Bana şunları anlatıyor: “Aslen İneboluluyum. Mesleğe 1967’de başladım. Uzun yıllardır bu dükkândaım. İlk dükkânım Fener’deydi. Eniştem piyano tamircisiydi, onun sayesinde bu mesleğe girdim. Yenileme çalışmaları sayesinde buradaki görüntü çok değişti. Normalde dış cephe bakımlarını, boyamalarını belki ben kendi dükkânım için yapabilirdim, belki de komşum kendi dükkânı için yapardı. Ama tüm caddenin hepsinin birden yenilenmesi, onarımdan

geçmesi buranın görüntüsünü iyi yönde değiştirdi. Anadolu’da imece usulü vardır, bilirsiniz. Burada da işler öyle yürüdü. Bazen belediyeden gelen arkadaşlar benden merdiven istedi, bazen ben onlardan matkap istedim. Zengine de yapıldı, fakire de... Göze hoş görünen bir yer oldu.”

“ZENGİNE DE YAPILDI, FAKİRE DE... GÖZE HOŞ GÖRÜNEN BİR YER OLDU.”

BÖLGENİN HAVASI DEĞİŞTİ

Değişimi gözlemleyerek sahil şeridinden Balat yönüne yürümeye devam ediyorum. Yol üzerindeki başka bir dükkân Şener Aydın’a ait. Torna ve özel imalat atölyesi işletiyor. Doğma büyüme buralı olduğunu söyledikten sonra bana şunları anlatıyor: “1986’dan

“...ŞİMDİ DAHA GÜVENLİ BİR YER OLDU. KAPI ÖNÜ İÇİN DE MOR SALKIMLAR GETİRDİLER, ÇİÇEKLERİN AÇMASINI BEKLİYORUZ.”

beri Ayvansaray’da çalışıyorum. Paslanmaz işi, torna işi, özel imalat... Hâlâ aynı şeyleri yapıyorum. Aslen Rizeliyim ama Fener doğumluyum. Şimdi modernleşti buralar. Buradaki dönüşüm bize fayda sağladı. Bu çalışmanın topluca yapılması semtin havasını değiştirdi. Dışardan baktığınızda görünüm açısından eskiye oranla çok değişti. Buralarda gezen, buraları merak edenler de her geçen gün artıyor.

MOR SALKIM KOKULARI

Bu dükkânlardan sonra o renkli sokaklarda yaşayanların da fikrini almak istiyorum. Sokaklardan birine girip, mahalleli olan birileriyle karşılaşmayı umut ediyorum. O sırada iki katlı kırmızı bir evde yaşayan Mediha Çevik’le tanışıyorum. Ona da bölgenin eski ve yeni günlerini sorunca başlıyor anlatmaya: “45 senedir buradayım. Burada doğdum burada büyüdüm. Burası eskiden de çok güzel bir semtti. Evimin içini zaten hep yaptırıyorum, dışını da belediye yaptırdı. Eskiden yıkılacak gibi olan bir sürü bina vardı. Benim evin yan tarafı da sorunluydu. Geldiler yaptılar sağ olsunlar. Şimdi daha güvenli bir yer oldu. Kapı önü için de mor salkımlar getirdiler, şimdi çiçeklerin açmasını bekliyoruz.” Mediha Hanım’ın evinden ayrıldıktan sonra bu sokaklarda dolaşmaya bir süre daha devam ediyorum. Camdan

cama birbirlerine seslenen komşular, sokakları dolduran insanlar, capcanlı kafelerle bu bölgenin mahalle ruhunu yitirmeden bir cazibe merkezi haline gelmeyi başardığını görmemek elde değil. Bugünlerde İstanbul’un dört bir yanında çiçeklenmiş ve mis kokularıyla etraflarına hoş rayihalar yayan başka mor salkımların da önünden geçerek yeniden Balat Vapur İskelesi’ne varıyorum. Birazdan bu küçük semtten ayrılarak şehrin kalabalığına yeniden karışacağım. Aklımda ise eski bir İstanbul hayali kalacak.. Gerçekten gezdiğim, görmeyi ihmal etmediğim bir İstanbul... Evliya Çelebi’den Eremya Kömürciyan’a, Osman Cemal Kaygılı’dan Sernmet Muhtar Alus’a, yani o ünlü seyyahlardan bizlere kadar Balat ve Ayvansaray misafir ettiği herkesi kendine hayran bırakmayı başarmış görünüyor. ▲

Kaynakça

A. Süleyh Ünver, İstanbul’da Sahâbe Kabirleri, İstanbul Fethi Derneği Yayınları
Evliya Çelebi, Seyahatname, Eremya Çelebi Kömürciyan, XVII. Asırda İstanbul – İstanbul Tarihi, Eren Yayıncılık
Barış Aydınoğlu, (2010), Osman Cemal Kaygılı’nın Eserlerinde İstanbul Folkloru (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Danışman: Prof. Dr. Abdulkadir Emeksiz)
Ali Yavuz, (2010), Osman Cemal Kaygılı’nın Eserlerinde İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Danışman: Prof. Dr. Ali Şükrü Çoruk)
Hagop Baronyan, İstanbul Mahallelerinde Bir Gezinti, Can Yayınları
Burçak Evren, Seyyahların Gözüyle Semt Semt İstanbul, Novartis

◆ OSMAN ALTUNTERİM

FATİH'İN KÖKLÜ SPOR KULÜPLERİ ARASINDA YER ALAN PERTEVYİNAL SPOR KULÜBÜ, OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E PERTEVİNİYAL LİSESİ'NİN EĞİTİMDE ÜSTLENDİĞİ ÖNCÜ ROLÜ, SPOR ALANINDA AYNI SORUMLULUKLA SÜRDÜRÜYOR. BASKETBOLDAN HENTBOLA, VOLEYBOLDAN OKÇULUĞA SPOR TARİHİNDE İZ BIRAKAN SPORCU VE ANTRENÖRLER YETİŞTİREN KULÜP, KAYBETMEDİĞİ MÜCADELE RUHUYLA TÜRK SPORUNA HİZMET EDİYOR.

TOFAŞ PERTEVİNİYAL KARŞILAŞMASI

O smanlı'nın cihan
imparatorluğu olduğu
dönemde her padişah
imaretler, külliyeler,
camiler yaptıırken; padişah eşleri
ve kızları da hayır işleri için vakıflar
kurarak çeşmeler, hamamlar, aşevleri,
şifahaneler imar ettirir ve tüm
masraflarını kendi varlıklarından
karşılardı.

İmparatorluğun kalbinin attığı Fatih, inşa edilen pek çok esere ev sahipliği yapan yerleşimlerin şüphesiz başında gelir. Eserlerin en bilinenlerinden biri Aksaray'ın orta yerinde tüm görkemiyle varlığını koruyan (Pertevniyal) Valide Sultan Camii ve Külliyesidir.

Sultan II. Mahmut'un eşi olan ve Sultan'ın kendisine koyduğu isimle anılan Pertevniyal (ışığı güzel, iyiliğe nail olan) Valide Sultan, hayır işleriyle tarihe iz bırakmış bir hayırseverdir. Aksaray'da görkemli bir cami, sebil, muvakkithane, mektep ve türbe yaptıran Pertevniyal Valide Sultan, Mahmudiye Rüştiyesi ve bugün Pertevniyal Lisesi adıyla eğitim hizmetini sürdüren okulun kurucusudur.

İLK BASKETBOLCULAR

Pertevniyal Lisesi, eğitime başlandığı günden itibaren Türkiye'nin siyasal, ekonomik ve sosyal hayatında iz bırakan pek çok isim yetiştirmiştir. Lise, spor dünyasında özellikle basketbol alanında

ülkenin köklü spor kulüpleriyle iş birliği yaparak adından söz ettirmeyi başarmıştır.

Okulun Müdürü Ahmet Dinç, Beden Eğitimi Öğretmeni Kadri Süğlün ve mezunlardan Engin Ural 1960 yılında kulübü kurarak daha o yıllarda okul-kulüp iş birliğinin temellerini atarlar. Pertevniyal Spor Kulübü, önce amatör olarak sadece okul öğrencilerinin sportif faaliyetlerini düzenlerken, 1965'te Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü tarafından federe olarak kabul edilerek profesyonel faaliyetlerine başlar. Kulüp ilk etapta ağırlıklı olarak okçuluk, halter, güreş gibi spor dallarında sporcu yetiştirir. Bu dönemde başarılı sporcularıyla dikkat çeken Pertevniyal Spor Kulübü, 1968'de tamamlanan spor salonu ile voleybol, hentbol ve basketbol branşlarında da sporcu yetiştirmeye başlar.

**PERTEV NİYAL SPOR
KULÜBÜ, ÖNCE AMATÖR
OLARAK SADECE
ÖĞRENCİLERİNİN
SPORTİF FAALİYETLERİNİ
DÜZENLERKEN, 1965’TE
BEDEN TERBİYESİ
UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
TARAFINDAN FEDERE
OLARAK KABUL
EDİLEREK PROFESYONEL
FAALİYETLERİNE BAŞLAR.**

**KURULAN İLK BASKETBOL
TAKIMI KATILDIĞI 4. KÜME
MAÇLARINDA, O GÜNÜN
TAKIMLARI OLAN EMİNÖNÜ,
ESNAFSPOR, LEVENT VE
ŞAFAKSPOR'LA MÜCADELE
EDEREK RAKİPLERİNİ
GEÇER VE KÜME ATLAMAYI
BAŞARIR.**

Aynı dönemde yine Basketbol A Takımı
Almanya'ya giderek turnuvalarda başarı
kazanır.

SPOR OKULLARINDAN AKADEMİYE

Fatih'in spor hayatında önemli yeri olan Pertevniyal Lisesi, 1979'dan sonra yürüttüğü faaliyetlerle ilçenin sporcu eğitim yükünü omuzlayan kurumlardan biri olur. O dönemde bir ilk olan Yaz Spor Okulları'nı kuran Pertevniyal Spor Kulübü, spor akademilerinin kurulmaya başladığı yıllara denk gelen yaz spor okulu programlarında atletizm, hentbol, voleybol ve basketbol eğitimlerini Fatihli gençlere ücretsiz olarak sunar.

Pertevniyal Spor Kulübü'nün açtığı spor okullarında yetişen gençlerin büyük bölümü, o dönemde yeni açılan spor akademilerine kayıt yaptırıp Türkiye'nin ilk akademi mezunu Beden Eğitimi öğretmenleri olur ve nice sporcular yetiştirir.

GELECEK VİZYONU

Büyük kulüplerin yıllar sonra açtığı spor okullarını, 1970'lerde ortaya koyduğu gelecek vizyonuylayla hayata geçiren Pertevniyal Spor Kulübü, sadece Fatihli gençleri sporla buluşturmakla kalmayıp ülke sporuna da büyük bir değer katar. Kulübün attığı bu önemli adım, bazı büyük kulüplerin dikkatini çekmekte gecikmez.

Basketbol ve voleybol branşlarında okulun değerli isimleri Feridun Çenber, Rıdvan Eriş, İlhan Gencer, Mehmet Zıllıoğlu, Sinan Yüksel, Aydın Güntertengil, Orhan Sezer, Kamil Balcıoğlu, Reşit Humaçoğlu, Metin Egeli, Tuncay Başoğlu ve Haluk Şavlı'nın katkılarıyla spor dünyasında adını duyuran kulüp, kulüp antrenörü Kemal Tümer tarafından seçilip yetiştirilen gençlerle, basketbol dünyasında adını daha yukarı taşımaya başlar.

Kurulan ilk basketbol takımı katıldığı
4. Küme maçlarında, o günün takımları
olan Eminönü, Esnafspor, Levent ve
Şafakspor'la mücadele ederek rakiplerini
geçer ve küme atlamayı başarır.
İstanbul'da derece elde eden gençler,
Gaziantep'te düzenlenen Yıldızlar Türkiye
Şampiyonası'nda yarı finale kalarak
ilk önemli başarılarına imza atarlar.

NBA TAKIMLARINDAN CLEVELAND CAVALIERS FORMASI GİYEN BASKETBOLCU CEDİ OSMAN, PROFESYONEL KARIYERİNE 2011 YILINDA EFES'İN İKİNCİ LİGDEKİ PİLOT TAKIMI PERTEVNİYAL'DE BAŞLADI. İLK RESMİ MAÇINA 8 EKİM 2011'DE BAŞKENT GENÇLİK MAÇINDA ÇIKAN CEDİ OSMAN, BU KARŞILAŞMADA 11 SAYI ATTI. CEDİ, PERTEVNİYAL'İN 13. SIRADA BİTİRDİĞİ 2011-12 SEZONUNU, MAÇ BAŞINA 5,2 SAYI, 2,1 RİBAUND VE 1,2 ASİST ORTALAMALARI İLE TAMAMLADI. AYNI YIL PERTEVNİYAL'İN GENÇ TAKIMIYLA BİRLİKTE TÜRKİYE GENÇ ERKEKLER BASKETBOL ŞAMPİYONASI'NDA ŞAMPİYONLUK ELDE ETTİ.

80'li yılların sonuna dek basketbolda çeşitli kademelerde başarılar gösteren Pertevniyal Spor Kulübü, bugün Avrupa'nın en önemli kulüplerinden biri olan ve ülkemizi EuroLeague gibi dev bir organizasyonda başarıyla temsil eden Anadolu Efes kulübünün Pilot Takımı olur ve hem Anadolu Efes'e hem de ülke basketboluna önemli katkılar sağlar.

Pertevniyal Spor Kulübü, Anadolu Efes ile yapılan iş birliğinin ardından alt yaş gruplarında gençler kategorisinde yedi kez Türkiye Şampiyonluğu kazanır. Bu bağlamda onlarca milli basketbolcu da yetiştirmiş olan Pertevniyal, yeni basketbolcular kazandırmaya devam ediyor.

TÜRKİYE ŞAMPİYONLUKLARI

Pertevniyal Spor Kulübü'nde basketbol branşı lokomotif rol üstlenmiş olsa da, kulüp diğer branşlarda da önemli başarılarla imza atar. Kız ve erkek atletizm takımları çok sayıda kupa ve madalyalar kazanan kulüp, yıllarca "Pertevniyal Koşusu" adıyla

düzenlediği maratonla Türk sporuna katkı sunuyor.

Kulübün en önemli branşlarından biri de Pertevniyal Spor Kulübü'nü üst seviyede temsil eden hentbol branşıdır. Pertevniyal Lisesi Beden Eğitimi öğretmenlerinden Ali Osman Şengül tarafından kurulan hentbol takımı İstanbul şampiyonluklarının yanı sıra iki kez Türkiye Şampiyonluğu'nu kazanır. Hentbol Milli Takımı'na sporcu veren aynı zamanda antrenör yetiştirerek Türk hentbol camiasına ağırlığını koyan kadın ve erken hentbol takımları, uzun yıllar üst liglerde mücadele eder.

Okçuluk alanında Türk Milli Takımı'nın gelmiş geçmiş en değerli sporcularından biri olarak kabul edilen Sadık Öğretir, Pertevniyal Spor Kulübü sporcusu olarak sayısız başarı kazanır. Okçuluk branşında başarılı sporcular ve milli takıma antrenör yetiştiren kulüp, Barbaros Demirkol ile şampiyonluğu yakalar. Kulüp bisiklet branşında ise Ferit Sakarya ile Türkiye Şampiyonu olur.

Güreş ve masa tenisi branşlarında da faaliyet gösteren, en az basketbol ve hentbol kadar başarılarıyla voleybolda da hâkimiyet kuran kulüp, voleyboldaki başarılarının zirvesine, 1988 yılında Genç Takım'ın çok güçlü rakiplerini yenerek kazandığı Türkiye Şampiyonluğu ile ulaşır.

Pertevniyal Lisesi'nin spora katkılarından söz ederken, çoğu kulübün faaliyet göstermediği bir alan olan halterden de bahsetmek gerekir. İlk kurulan branşlardan olan halterde 1965'te 17 yaş ortalaması ile katıldığı şampiyonalarda dikkatleri çeken kulüp, takımın hocalığını yapan eski rekortmen halterci Sedat Misket'in önderliğinde 1966'da şampiyonluğa ulaşarak tarihe geçer.

Fatih'in değer üreten kurumlarından biri olan ve eğitimde olduğu kadar sporda da önemli başarılar kazanan Pertevniyal Lisesi ve Spor Kulübü, yeni gençler yetiştirmek için ilk günkü amatör ruhla çalışmalarına devam ediyor. ▲

#neyiözledim

FATİH BELEDİYESİ RESİM YARIŞMASI

Evdeyken Neyi Özledim?

İLKOKUL KATEGORİSİ [6-11 YAŞ ARASI]

KATILAN TÜM ÖĞRENCİLERE: BAŞARI BELGESİ | ÇİZGİ ROMAN

ORTAOKUL KATEGORİSİ [12-14 YAŞ ARASI] & LİSE KATEGORİSİ [15-18 YAŞ ARASI]

»3 BAŞARI ÖDÜLÜ 3.000₺

»10 MANSİYON ÖDÜLÜ 2.000₺

»15 FATİH BELEDİYESİ ÖZEL ÖDÜLÜ 1.000₺

»15 SERGİLEME ÖDÜLÜ

ESERLERİN TESLİM TARİHİ: 3 EYLÜL - 4 EKİM 2021

ESERLERİN TESLİM YERİ: KADIRGA SANAT GALERİLERİ

Detaylı bilgi ve başvuru için: www.fatih.bel.tr

**Fatih'i yaşa
Fatih'te yaşa**

FATİH BELEDİYESİ

KEYİFLİ OKUMALAR

BAHAR KADAR TAZE, HAYAT KADAR NAZİK

“*Bahar Kadar Taze, Hayat Kadar Nazik*” İstanbul Yazıları, Osmanlı ve Cumhuriyet kuşakları arasında kültür köprüsü vazifesi görmüş önemli şahsiyetlerden olan ve ardında dini, tarihi, edebi ve tasavvufi alanda çok sayıda eser bırakan Tâhirü'l-Mevlevî'nin 1910-1950 yılları arasında kaleme aldığı yazılardan oluşuyor.

Şair, yazar, mutasavvıf, müderris, mesnevîhan, yayıncı, gazeteci, edebiyat ve İslam tarihçisi olarak pek çok unvanı bulunan Tâhirü'l-Mevlevî'nin, Mahfıl, Beyanülhak, Sebilürreşad, Bilgi Yurdu ve İslam Yolu dergilerinde yayınlanan yazılarının derlendiği eser, o dönemin tarihi, siyasi, tasavvufi ve edebi yönlerini ayrıntılarıyla günümüze aktarıyor, okuru eski İstanbul tarihinde gezintiye çıkarıyor.

Yedi bölümden oluşan kitap; eski İstanbul izlenimlerine yer verilen yazısı dizisi, Darüşşafaka ve Şefkat-i İslamiyye gibi değerli bilgi kurumlarının anlatıldığı ikinci bölüm, Ayasofya ve Fatih camilerinin aktarıldığı üçüncü bölüm ve İstanbul'un eski adetlerinden eski ramazanlara kadar muhtelif konulardan oluşan diğer bölümlerle, 40 yılın gözlem ve birikimini okuyucuyla buluşturuyor.

DIŞARIDA BIRAKILMIŞ ŞİİRLER

Eserlerinde Divan ve Halk şiir geleneğinden faydalanan ve Divan şiiri ile günümüz şiir anlayışı arasında köprü kuran Şair ve Yazar Mehmet Akif İnan, Türk şiirine getirdiği yeni soluk ve duyarlılıkla, hayranlık uyandıran isimlerden biri oldu.

6 Ocak 2000 tarihinde vefat eden İnan'ın Mirası Kuşanmak, Din ve Uygarlık, Edebiyat ve Şiir Üzerine adlı eserleriyle Türk tarihinin geleneklerini, süreçlerini, dönüşümlerini ele aldığı kıymetli kitaplarının ardından, İnan'ın okuyucularını heyecanlandıran Dışarıda Bırakılmış Şiirler isimli kitabı basıldı.

Derleme niteliği taşıyan kitapta, İnan'ın Aruz vezniyle yazmış olduğu ilk şiirlerinden sonra 1958-1967 yıllarında yazılmış olanlar “Geçiş Dönemi Şiirleri”, 1978-2000 arasında yazılmış olanlar “Kalanlar” ara başlıkları altında okuyucuya sunuluyor. Kitapta ayrıca diğer dillere çevrilmiş şiirleri ile Farsça'dan çeviri-uyarlama iki eseri de yer alıyor. Modern çağda, milli ve geleneksel bir ses olarak Türk edebiyatında önemli bir noktada konumlanan Mehmet Akif İnan'ın yayımlanmış kitaplarına almadığı, dışarda bıraktığı şiirlerinin büyük kısmının bir araya getirildiği Dışarıda Bırakılmış Şiirler ile onun aşkı, edebiyatı, tabiatı ele alışına yeniden şahitlik ediyoruz.

EMPEDOKLES'İN DOSTLARI

Geniş bir okur kitlesine sahip Amin Maalouf'un, Empedokles'in Dostları (2021) isimli yeni romanı Türkiye'deki okurlarıyla buluştu. Yaşadığımız dünyanın gidişatına dair görüşlerinin yer aldığı deneme üçlemelerinin ardından yayımlanan eser, distopik bir dünyada geçiyor.

Romanın başkahramanı Alec'in tuttuğu bir yıllık günlüğe dayanan kitap, Alec'in ailesinden miras kalan Atlas Okyanusu kıyısındaki Antioche adasında bir yaşam kurma düşünüyü gerçekleştirmek için yola çıkışını ve başından geçen gerçeküstü macerayı anlatıyor.

Küresel terör saldırısı, nükleer felaket, silahlanma gibi güncel tehditleri besleyen teknolojinin dünyanın sonunu hazırlayabileceğine gönderme yapılan romanda, “Empedokles'in Dostları” ileri bir uygarlık olarak sahneye çıkıyor. Yazar, yaşadığımız dünyanın çelişki ve iç hesaplaşmaları ile gerçek amacını aşan teknolojik gücün insanoğlunu nereye kadar götürebileceğinin izini sürüyor ama umut etmekten vazgeçmiyor.

İSLAM MEDENİYETİNİN İNSANLIĞA KATKISI

Roger Garaudy'nin İslam Medeniyetinin İnsanlığa Katkısı isimli eseri, İkinci Dünya Savaşı sırasında komutanlarının kesin emrine karşı çıkarak kendisini kurşuna dizilmekten kurtaran Cezayirli Müslüman askerlere duyduğu minnet borcunu ödemek ve şükran duygusunu ifade etmek amacıyla kaleme aldığı bir eser. Yazar, eski Fransa sömürgeleri Cezayir, Fas, Tunus, Çad, Mali, Senegal ve Moritanya gibi Afrika ülkelerinin gençlerine, İslam'ın yüceliğini ve önemini, derin tarihi araştırmalar ışığında analizlerle aktarıyor.

Garaudy sömürge halklarına tarihleriyle övünmeleri gerektiğini hatırlatırken, Batı soylularının okuma yazma bilmemekle övündükleri çağlarda, İslam düşünür ve âlimlerinin bilim ve felsefede çok ileride olduklarını örnekleriyle anlatıyor. Garaudy, Halife en-Nasr ve İbn Rüşd'ün Marakeş'te yaptığı Aristo ve Eflatun tartışmalarını, trigonometrideki terimleri Kopernik'in değil Ebu'l-Vefa'nın bulduğunu, müzikal aralıkları incelerken logaritmayı Farabi'nin keşfettiğini, İdrîsî'nin Avrupa'nın coğrafya hocası olduğunu, Spinoza ve Leibniz'in İbn Rüşd'ü, Descartes ve Montesquieu'nun İbn Haldun'u öncüler olarak kabul ettiğini belirterek, gençlere büyük bir medeniyetin çocukları olduklarını hatırlatıyor.

Atalarının bilimde, felsefede, kültür ve sanatta insanlığa hiçbir katkısı olmadığına inandırılıp geçmişlerinden koparılan gençleri medeniyet değerleriyle buluşturan Roger Garaudy, İslam medeniyetinin dünyanın gelmiş geçmiş en soylu ve en insancıl medeniyeti olduğunu bilgi ve belgelerle gözler önüne seriyor.

KELİMENİN DİRİLİŞİ

İlk basımı 2015 yılında yapılan Kelimenin Dirilişi, Yazar Erdem Bayazıt'ın dergi ve gazetelerde yer alan özgün yazılarından meydana geliyor. İz Yayınları tarafından yeniden basılan kitap üç ana bölümden oluşuyor.

Bayazıt ilk bölümde Sezai Karakoç, Nuri Pakdil, Rasim Özdenören, Mehmet Akif İnan, Necip Fazıl Kısakürek, Cahit Zarifoğlu gibi yine edebiyat dünyasının önemli isimlerinden olan dostları üzerinden insanlığa dair bakışını aktarıyor.

Yazar ikinci bölümde edebiyat, sanat, poetika ve kitaplar hakkındaki düşüncelerini paylaşırken, son bölüm Bayazıt'ın bazı dergilerde yayınlanmış yazı ve söyleşilerinden oluşuyor. Bu bölümde, Fethi Gemuhoğlu, Bediüzzaman Said Nursi, Tarık Buğra, Yahya Kemal, Şevket Bulut gibi âlimleri ve edebiyat adamlarını yakından tanıyor, yazarın edebiyat anlayışına ve dünyaya bakışına yol alıyoruz.

◆ **PROF. DR. HANDAN İNCİ ELÇİ**
EDEBİYATÇI- AKADEMİSYEN- YAZAR

Yaşadığım Gibi adlı kitabında kendisinden söz ederken “Ben Şehzadebaşılıyım... Her taşına ayrı ayrı bağlıyım” diyen Tanpınar, bir Fatih çocuğudur. Burada dünyaya gelmiş, kadı babasının işi nedeniyle İstanbul dışında bulundukları dönem dışında burada yaşamış, burada büyümüş ve buraya duyduğu derin bağlılığı romanlarına da taşımıştır. *Sahnenin Dışındakiler* ve *Huzur* romanlarında İstanbul’un değişimini anlatırken Şehzadebaşı’nı bir model mekân olarak kullanır. “**Eski İstanbul**” diye anılan Fatih semtini bütün sokaklarıyla adım adım gezen roman kişileri, semtin yıllar içindeki dönüşümünü eleştirel bir bakışla anlatırlar.

Bu dönüşümün en çarpıcı sonucu, Tanpınar’ın yaşadığı evin dahi bugün yerinde bulunmamasıdır. Bu kadar yakın bir tarihte, böylesine önemli bir romancıya ait evi bile koruyamayacağımızı *Sahnenin Dışındakiler* romanında apaçık söylemiştir aslında Tanpınar.

Resmi yazışmalarda bulduğumuz adresine bakarsak, romanda Cemal’in tarif ettiği ev Tanpınar’ın evidir: “Evimiz Şehzadebaşı ile Horhor arasında yukarıda camiinden bahsettiğim Elagöz Mehmetefendi mahallesindeydi. Bu mahalle camiin etrafına toplanmış beş sokakla onların açıldığı bir tramvay caddesine muvazi ve oldukça geniş, öbürü Aksaray tarafında onun karşılığı, fakat kargacık burgacık iki sokaktan

ibaretti. Dört evliyamız, camiden başka bir ahşap mescidimiz, biri Lale devrinden diğeri biraz daha evvelden kalma iki medresemiz, birinin içinde ‘Yeşil tulumba’ adı verilen bir soğuk su kuyusu bulunan birkaç küçük mezarlığımız vardı. Bu yeşil tulumbanın önünden biraz aşağı inildi mi Ağayokuşu’na ve Şirvanizade’nin Eski Karadut mahallesindeki konağının

bulunduğu arsaya inilirdi. Mahallenin tramvay caddesine bakan tarafında Hamamizade İsmail Efendi’nin babasının kiralamış olduğu hamam vardı.”

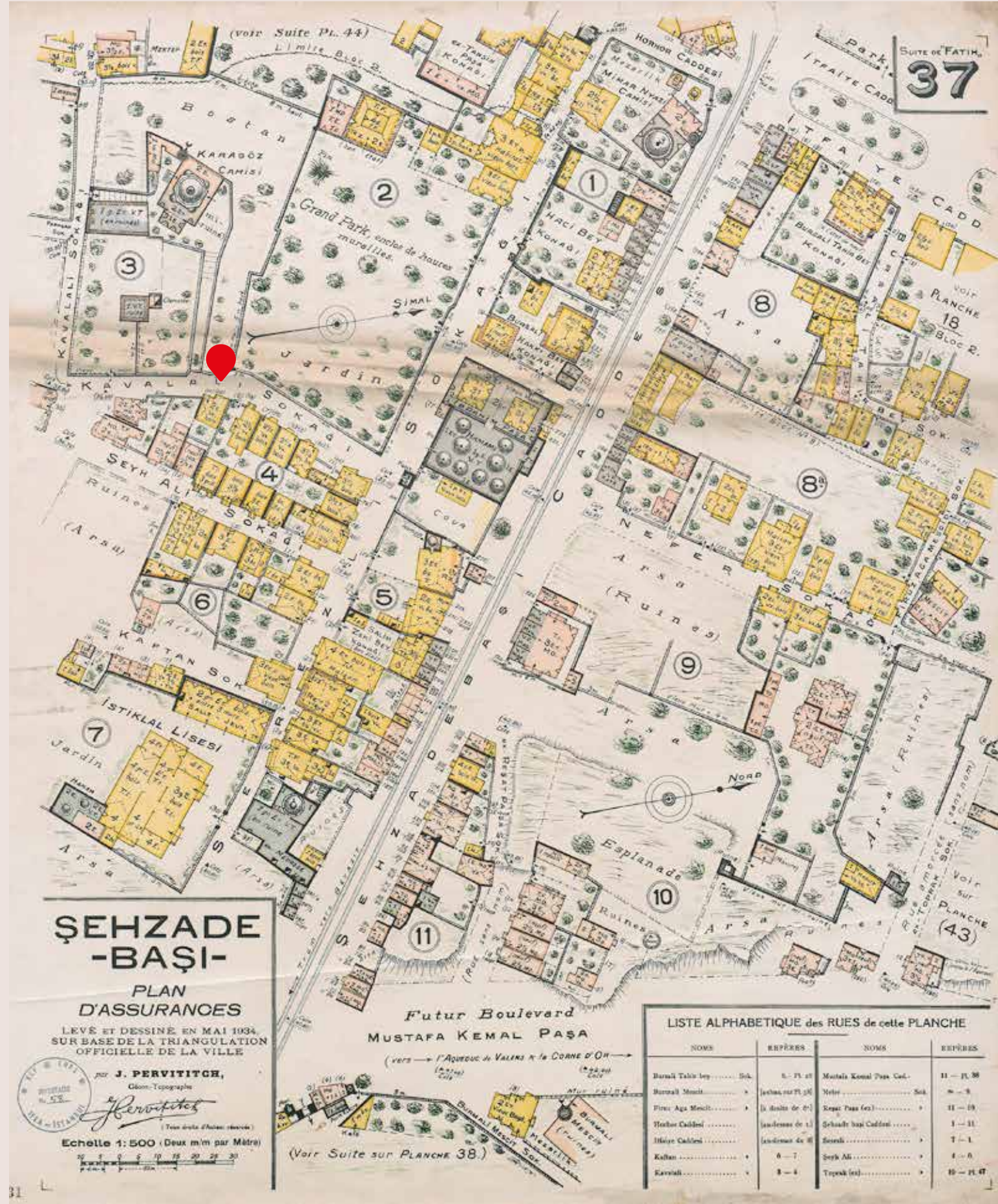
Sahnenin Dışındakiler romanında Şehzadebaşı’nın demografisi, mimarisi, mahalle hayatı ile anlatılan

değişim süreci imparatorluğun yaşadığı dağılma ve küçülmeyi de yansıtan bir metafora dönüştürülerek Cemal’in ağzından şöyle aktarılır:

“Babamın yetiştiği zamanlarda mahallemiz 93 muharebesinin ve Hamid devrinin ilk yıllarının yeni baştan çizdiği kadro içindeydi. Artık ne Abdülaziz devri paşalarının kapısı herkese açık konakları, ne bir ucu israfa varan, fakat şehirli halkının pek kıskandırmayan debdebe ve kalabalığı, ne de ağızlardan düşmeyen şöhretleri kalmıştı. (...) Biz Sinop’tan döndüğümüz zaman mahallemiz asıl şeklini Balkan Muharebesinde alacak olan dördüncü devreye girmeye hazırlanıyordu. Çünkü Meşrutiyet ilanı ile hayli değişiklikler olmuştu. Abdülhamid paşaları artık şehir içinde oturmuyorlardı.”

Büyük bir mahalle dokusunun çekirdeği gibi metnin adeta ortasına yerleştirilen Elagöz Mehmetefendi Camii ise bu değişim evrelerini en canlı şekilde yansıtan bir simge mekân gibidir:

“Elagöz Mehmetefendi Camii, benim yalnız dört devresini saydığım bu içtimai jeolojinin her şeyi ve bütün hayatı etrafında toplayan merkezidi. Aziz devri paşaları zamanında küçücük camiimiz pırıl pırıl imiş. Durmadan tamir edilir, halılar, kilimler, hasırlar, yazı levhaları hediye edilirmiş. Hamid devrinde bu hediyeler, nezirler, adaklar azalmış. Balkan Harbinden sonra ise az çok bakımsız kalmıştı. Evkafın yaptığı cüzi yardımı ancak mahalle halkının müşterek yardımı

ROMANLARINDA VE YAZILARINDA İSTANBUL'UN KÜLTÜREL COĞRAFYASINI ÇİZERKEN CAMİLERE, SARAYLARA, ÇEŞMELERE BOL BOL ATIF YAPAN TANPINAR'IN BU KADAR ISRARLA SÖZÜNÜ ETTİĞİ CAMİİ MERAK ETMEMEK MÜMKÜN DEĞİLDİR.

tamamlayabiliyor, böylelikle akşam ve teravih namazları kılınabiliyordu. Camiinin iki kapısı vardı. Biri bizim evin tam karşısında idi. Buradan –bütün mahalleli için olduğu gibi- benim çocukluğuma girilirdi. Çünkü bu kapıdan asıl camie giden yolun etrafındaki ağaçlar bizi bir sadık lala gibi senelerce sırtlarında taşıdılar.”

Sahnenin Dışındakiler romanında gençliğinin başında gördüğümüz Mümtaz da Huzur romanında yine aynı camiden bu can yakıcı dönüşümün simgesi olarak söz edecektir.

Romanlarında ve yazılarında İstanbul'un kültürel coğrafyasını çizerken camilere, saraylara, çeşmelere bol bol atıf yapan Tanpınar'ın bu kadar ısrarla sözünü ettiği camii merak etmemek mümkün değildir. Merakının peşine düşenler, Şehzadebaşı'nda Elagöz Mehmetefendi adlı bir caminin olmadığını öğrenecektir. Tanpınar, kim bilir hangi romancı saikiyle, Muhtesib Karagöz (Kara koz) Mehmet Efendi Camii'nin adını Elagöz'e çevirmiş olmalıdır.

1940 yılının nisan ayında Mümtaz, Nuran'dan ayrılmış olmanın acısıyla İhsan'ı ziyaret ettiğinde, odanın penceresinden gördüğü Elagöz Mehmet Efendi Camii'ni şöyle anlatır:

“İhsan'ın çalışma odasında konuşuyorlardı. Karşıda bütün çocukluğunun şahidi olan Elagöz Mehmet Efendi Camii'nin kurşunsuz kubbesi üstünde tesadüfün bir cilvesi olarak biten bir servi dalı, âdeta bu Müslüman mabedin mazisi üstünden ölüme ve hayata beraberce gülüyordu. Ve bahar her taraftan taarruz halindeydi.”

Bununla birlikte Tanpınar, 1920 yılı eylül ayında başlayan Sahnenin Dışındakiler romanında Tanpınar bu camiyi yıkılmış olarak gösterir. Cemal, ailesinin yerleştiği Ege kasabasından tıp okumak için İstanbul'a geldiğinde evleri gibi cami de yerinde bulamaz:

“Babam mahallemize gitmemi, kirada olan evimizi, komşuları görmemi sıkıca tembih etmişti. (...) Eve gelince, o, daha beledi, daha umumi bir hizmete alındı. Şimdi olduğu yerden şehrimizin en büyük bulvarı geçiyor.”

Aile evinin yıkılmasına o kadar da üzülmüş görünmeyen Cemal, camiinin yerinde olmadığını gördüğünde sarsılmıştır:

Yalnız bir şeye müteessir oldum. Evimizin karşısında Elagöz Mehmetefendi Camii de beraberce yol olmuş. Bu cami on yedinci asır başında yapılmış çok şirin bir eserdir. Fakat ayakta kalması, yıkılmaması için hiçbir gayrette bulunmadığına göre bu teessürümden fazla bahsetmeğe hakkım yok.”

TANPINAR DOĞDUĞU, BÜYÜDÜĞÜ, HATIRALARININ BİRİKTİĞİ ŞEHZADEBAŞI'NI SAHNENİN DIŞINDAKİLER VE HUZUR ROMANLARININ MEKÂNI YAPARAK YAZI YOLUYLA BİLE OLSA BURADA YAŞAMAYI SÜRDÜRMEK İSTEMİŞTİR.

Evet, “ayakta kalması, yıkılmaması için hiçbir gayrette bulunmadığımız” hafıza mekânlarımızdan üzüntüyle söz etmeye hakkımız yoktur elbette, peki ya her taşına ayrı ayrı bağlı olduğu İstanbul’un kimliğini koruması için kalemiyle bunca emek verdiği halde evini olsun ayakta tutamadığımız Tanpınar’ın hakkı?

Tanpınar’ın üzerimizde ne çok hakkı vardır oysa... Huzur’u her okuduğumda, Mümtaz ile Nuran’ın aşkı bir yana, Tanpınar’ın bu romanı kültürel bir hafıza mekânı olarak İstanbul’un gündelik hayatımıza kazandırdığı zenginleştirici imkânlara dikkat çekmek için kaleme aldığını düşünürüm.

Nuran’dan ayrıldıktan sonra, Mümtaz’ın onunla dolaştığı günleri hatırlaya hatırlaya geçirdiği son yirmi dört saatinin anlatıldığı romanda Tanpınar, şehri saran seferberlik havasını, yaklaşan savaş tedirginliğini, yoksul halkı, aşk acısını, ülkenin geleceğine duyulan endişeleri, huzursuzlukları, Mümtaz’ın, ağabeyim dediği İhsan’ın hastalığı için yaşadığı üzüntüyü iç içe geçirdiği bir zaman sarmalında ilerleyerek nefis bir dille işler.

Şehzadebaşı’ndaki evden sabah çıkışıyla başlayan ve geri dönüşleriyle ertesi sabaha kadar süren bu yürüyüşlerinde Mümtaz, şehrin zengin kültürel katmanları kadar, yıpranmış, yorulmuş ve eskimiş yüzünü de “ne yapmalı?” sorusunu zihninden hiç çıkaramayan bir aydının sorumluluğuyla görmek,

üzerinde düşünmektedir. Huzur sadece bir aşk romanı değildir. Daha doğru ifadeyle Huzur romanında aşk, İstanbul’u gezmek, üzerine konuşmak, meselelerini işlemek, şehri görmek ve göstermek için kurgulanmışa benzer. Mümtaz’ın dikkatlerinden okur, geleneksel mahalle hayatının nasıl çözülüp dağıldığını, Elagöz Mehmetefendi Camiinin kurşunları gibi, bazı değerlerimizin üzerimizden nasıl bir elbise gibi soyulup çıktığını, geride kalan dağınık ve bağlantısız unsurlar arasından nasıl bir “yeni hayat şekli” yeşertebileceğimizi düşünmeye yönlendirilir. İster Nuran’la ister yalnız, İstanbul’u adım adım dolaşırken Mümtaz’ın bakışları, yürüdüğü sokaklarda kültürün mutlaka devam etmesi gerekeni unsurlarını kavramaya çalışır.

Tanpınar doğduğu, büyüdüğü, hatıralarının biriktiği Şehzadebaşı’nı Sahnenin Dışındakiler ve Huzur romanlarının mekânı yaparak yazı yoluyla bile olsa burada yaşamayı sürdürmek istemiştir. Tıpkı Cemal’in yerinde bulamamanın üzüntüsüyle hatırlaya hatırlaya anlattığı semtini yaşaması gibi: “Bizim semt...” diye düşündü. Bütün çocukluğu bu cadde ile etrafındaki sokaklardan ona doğru geliyordu. “Bir mahallesi, bir evi, itiyatları, dostları olmak, onlarla beraber yaşamak ve onların içinde ölmek...”

Aradığını yerinde bulamayan Cemal’in üzüntüsünü bugün bizler de yaşıyoruz. Şehrin maruz kaldığı baş

döndürücü değişime, yıkılan eserlere, mimari kayıplarımıza derin bir üzüntüyle işaret eden Tanpınar’ın 1950’lerin başına kadar ayakta duran evinin tam olarak nerede olduğunu haritalar üzerinden keşfetme çabamız ne kadar da acıklıdır. Toplumsal hafıza mekânımız İstanbul’un hatırlatıcı gücü üzerine bu kadar etkileyici romanlar ve metinler kaleme alan Tanpınar’ın, yerini aşağı yukarı tahmin ettiğimiz Şehzadebaşı’ndaki evinin bulunduğu noktaya en azından bir işaret olsun koymanın vakti gelmemiş midir? ▲

Ressam MUHSİN KUT

“DİLE DÜŞMEMİŞ KENTLERİ
KEŞFETMEYİ SEVİYORUM”

🔑 PELİN AVCI 📷 İHSAN İLZE

ÇAĞDAŞ TÜRK RESİM SANATININ ÖNEMLİ İSİMLERİNDEN MUHSİN KUT, 60 YILI AŞAN SANAT YAŞAMINDA BİNLERCE FIRÇA DARBESİYLE ZAMAN VE MEKÂNA YAŞAM VEREN BİR İSİM. BAKIRKÖY'ÜN DENİZ KIYILARINDA SANAT VE EDEBİYAT SOHBETLERİ ARASINDA BÜYÜYEN KUT, EŞİ SEMRA KUT'LA HER KÖŞESİ ANILARLA DOLU EV VE ATÖLYELERİNDE RENKLİ ZAMANLAR BİRİKTİRMEYE DEVAM EDİYOR.

KEMAL KÜNMAT, HAYATIMDAN YENİ BİR SAYFA AÇTI. BENİ NONFIGÜRATİFTEN FIGÜRATİF RESME İKNA ETTİ.

karşılaştığınız zorluklar nelerdi?

O dönemler malzeme ve tuval temini sıkıntısı vardı. Eşimle kendi tuvalimizi yapabilir miyiz acaba diye düşünmeye başladık. Türkiye’de ilk tuvali eşim Semra Hanım ile birlikte yaptık. Elimizdeki eski bir testere ile kesip uçurtma çitası çakarak tuvaler yaptık. Zorluk denecek engelleri de üretmeye devam ederek aştık.

Yeteneğiniz aileden geliyor olsa gerek...

Dedem Halit Hakkı Bakır, ressamdı. 1919 yılında Türkiye’de ilk renkli klişeyi yapan kişi oldu. Suluboya yapmayı ondan öğrendim. Sultanahmet’teki İstanbul Sağlık Müzesi’ndeki mulajları da dedem yapmıştı. Ziya Gökalp öldüğünde, valilik büyükbabamı çağırmış. Gökalp’in yüz maskını alıp bir büstünü yapması istenmiş. Sonrasında 170 yıl ile dünyada en uzun süre hayatta kalan Zaro Ağa’nın da mulajını yapmıştı. Halen koleksiyonumda duruyor. Sanata

Resim yapmaya başladığınızda

BÜYÜKBABASI,
BÜYÜKANNESİ VE MUHSİN KUT

ve sanatçıya değer veren bir ailede büyüdüm. Doğduğum ev, entelektüel bir kulüp gibiymiş. Biz doğmadan önce Cenap Şahabettin, ünlü ressam Hoca Ali Rıza, Ebuzziya Tevfik, Necip Fazıl Kısakürek evimize sık gelen isimlerdenmiş. Sanat ve edebiyat sohbetlerinin hep var olduğu bir ortamda büyüdüm.

Eserlerinizi İbrahim Çallı gibi Türk resminin öncü isimlerine gösterme şansını yakalamışsınız. O günlerinizden bahseder misiniz?

1956 yılında 18 yaşındayken bir gece yarısı İbrahim Çallı’ya eserlerimi göstermek için yola çıktım. Bakırköy’den Cihangir’e kadar hava buz gibi olmasına rağmen yürüdüm. Cihangir’de İbrahim Bey’in evine gittim. Eşi Anadolu Kulübü’nde olduğunu söyledi. Doğru oraya gittim. Üzerime kar yağmış kapıda bekliyordum. İbrahim Bey yanıma geldiğinde “Size birkaç resmimi, tuvalimi getirmiştım görmeniz için”

18 YAŞINDAYKEN BİR GECE YARISI İBRAHİM ÇALLI’YA ESERLERİMİ GÖSTERMEK İÇİN YOLA ÇIKTIM. BAKIRKÖY’DEN CİHANGİR’E KADAR HAVA BUZ GİBİ OLMASINA RAĞMEN YÜRÜDÜM.

derken, Çallı sözümü yarıda kesip “Eğer sen gecenin bu saatinde Bakırköy’den buraya, bu havada yürüyerek bana bunları göstermeye gelmişsen, senin hiç kimseye ihtiyacın yok, sen zaten eminim çok iyi bir sanatçısın ve benim değerlendirmeme gerek yok” dedi. Söyledikleri karşısında tüm yorgunluğumu unutmuştum. Mutlu bir şekilde eve döndüğümü hatırlıyorum. Nuri İyem, Neşet Günel, Turan Erol ve Münip Özben de eserlerimi gösterme fırsatı bulduğum ressamlardan. Hepsi akademiye girmem gerektiğinin altını çiziyorlardı. Direnmeye çalışsam da en sonunda sözlerini dinledim. Seramik bölümünü başarılı bir öğrenci olarak bitirdim.

Muhasebecilikten tercümanlığa, gişe memurluğundan hava trafik kontrol memurluğuna, karikatüristlikten galericiliğe, grafik tasarımcılığından mezar taşı süslemeciliğine kadar birçok işte çalışırken resim yapmaktan vazgeçmemişsiniz. Bu yolculuğu bize anlatır mısınız?

Resim yapabilmem için bütün işlerde çalışmam gerekiyordu. Bir gazeteye teknik ressam olarak başlamıştım. Sabah erkenden kalk, minibüs, otobüs, işbaşı, kafa-beden çalış, neyin varsa ver; akşam yine otobüs, minibüs Bakırköy’e dön. Resim yapacak vaktim kalmıyordu. Her işte çalışıp para kazanılır. Ama hayat motivasyonum olan resim yapmayı para kazanma uğruna kenara atamadım.

O yüzden çok sık iş değiştirdim. Hatta ülke değiştirdim.

Hem özel hayatınızda hem kariyerinizde Semra Hanım sizden desteğini esirgememiş...

1966 yılında tanıştık. Ben daha öğrenciydim. Semra ile evlenmeye karar verdim. İyi ki tanışmışım ve onunla evlenmişim.

1969'da Avustralya'ya taşınmak radikal bir karar olsa gerek...

Evet radikal bir karardı. Bunu iki kez yaptık. Orada vardiya işçiliği yaptım. Eşim de birçok farklı işte çalıştı. Tüm zorluklara rağmen resim yapmayı bırakmadım. Hatta orada bir sergi açtım.

Sergilerinize nasıl hazırlanıyorsunuz?

Her yeni sergimi açtığım zaman aklımdaki soru 'bir sonraki sergimde hangi temayı ele alacağım?' oluyor. Nereye gideceğim, ne göreceğim, ne çizeceğim? Gideceğim yer belli olduktan sonra her şey daha kolay. Kendime özgü yöntemlerimle orayı gezip görüp ruhunu yakaladıktan sonra desenleri çizip yerinde veya atölyemde o temanın resimlerini boyayıp eserleri ortaya çıkarırım. O yüzden benim için önemli olan bir sonraki projenin kararını

verebilmektir. Bu serüvenlerimde eşim beni hiç yalnız bırakmadı. Bir projeyi ortaya çıkarırken bana her zaman çok yardımcı olur. 2000'li yıllarda arabayla Hasankeyf'e giderken güneş batımında arabayı durdurup Semra'nın dikiz aynasından çektiği fotoğraflarla 59 parçalık "Dikiz Aynası Resimleri" sergisini hazırlamıştık. Yıllarca göçmen olarak çalıştığımız Avustralya'ya yıllar sonra 1997'de turist olarak gezmeye gittik. Orada Tasmanya Adası'nı ve Aborjinlerin yaşadığı orta bölgeyi ziyaret ettik. Aborjinlerin yaşadığı bölgede Aborjinlerin kutsal kabul ettiği bir kayanın etrafından görüntüleri eşimle kameraya çektik. Sonra eskizlerini çizdim. Oradan getirdiğimiz toprakla ve Aborjin müziği eşliğinde Türkiye'de bir sergi düzenlemiştik. Sergi hazırlamak benim için hep ayrı serüvenler demek anlayacağınız.

Sanat akımlarından hangisi kendinizi ifade edişinize daha uygun?

Kendimi yakın hissettiğim akım empresyonizm. İzlenimci ve dışavurumcu resim sanatından örnekler ürettim. Görmediğim ve yaşamadığım hiçbir anın resmini yapmadım. Farklı ve sıra dışı bakış açıları yakalamayı seviyorum. Çok fazla harciâlem

MONAD BALKAN'LA BİZZAT YAPTIĞIM BEZ TEKNEYLE AÇILDIK. ATAÖY PLAJINA GİRECEKKEN TEKNEMİZ BU İŞKENCEYE DAYANAMADI VE BATTI. MUHTEMELEN ADINI TİTANİK KOYDUĞUM İÇİN. SAHİLE YÜZERKEN BOĞULMAKTAN DEĞİL KAHKAHADAN ÖLECEKTİK.

EVLENDİKTEN BİR GÜN SONRA POZ VERDİK. 4,5 SAATTE BU RESMİ YAPTI. SEMRA İLE İKİMİZ 4,5 SAAT POZ VERDİK.

olmamış, dile düşmemiş kentleri ve doğanın büyüğü noktalarını keşfetmeyi seviyorum. Gezginciyim. Tablolarım, meraklı ve serüvenci yanımın açığa vurulmuş halleri. 1980-2009 yılları arasında daha çok doğa ve kent, özellikle de deniz ve kıyı manzaraları üzerinde yoğunlaştım.

Mekân, manzara veya sokak resimlerinizde neden insan figürlerine

yer vermiyorsunuz?

Ya insansız sokak veya mekânlar çizerim ya da sadece mizahi tarafı ağır basan insanlı resim yapmayı tercih ederim. Çünkü insan koyduğum zaman resmin konusu insan oluyor; binalar, sokaklar da fon oluyor. Oysa benim süjelerim sokaklar ve binalar. Zaman zaman insan figürü de yapıyorum. Hatta mesleklerine göre tematik insan figürleri oluyor genelde. Ama karikatüristliğimden gelen dürtüyle insan figürleri hep mizahi bir kimliğe büründü.

Tablolarınızda deniz ve gemilere sık yer vermenizin özel bir nedeni var mı?

Bakırköy'de denize sıfır bir evde doğdum. Büyükbabam Halit Bey'in teknelere olan merakı çoktu. Bu sebepten olsa gerek çocukluğumdan beri kıyı şeritleri, deniz ve tekneleri çizmek çok keyif verir. Atölyemde ve evimde gemi resimlerine ve gemi maketlerine çok sık rastlayabilirsiniz. Gençken sadece maket değil gerçek tekne yapımıyla da ilgileniyordum. Bir keresinde sanatçı arkadaşım Monad Balkan ile bizzat yaptığım bez tekneyle açıldık. Ataköy plajına tam bodoslama girecekken teknemiz daha fazla bu işkenceye dayanamadı ve battı. Muhtemelen adını Titanik koyduğum için. Sahile yüzerken boğulmaktan değil kahkahadan ölecektik.

Duvarı kaplayan, salonun başköşesindeki tablonun ayrı bir hikayesi mi var?

Bizim bu tablomuz 55 yıllık bir resim. Ressam Kemal Künmat yaptı. Bize düğün hediyesi veremediği için üzülüyordu. Evlendikten bir gün sonra poz verdik. 4,5 saatte bu resmi yaptı. Semra ile ikimiz 4,5 saat poz verdik. O günden beri evimizin başköşesinde asılıdır.

Hayalleriniz gerçek oldu mu?

Yaklaşık 400 eserden oluşan bir koleksiyonum var. Tüm hayallerim gerçek oldu desem yanlış olmaz. Şimdi ise hayallerini gerçekleştirmek isteyen genç sanatçılara elimden geldiğince yardımcı olmaya çalışıyorum. **▲**

“Instagram fotoğraf yarışması”

#manzara Fatih

Yarışmaya son katılım tarihi “15 Haziran 2021” dir.
Yarışma sonucu “20 Haziran 2021” günü açıklanacaktır.

Fatih'i yaşa
Fatih'te yaşa

FATİH BELEDİYESİ

#manzara Fatih

ÖDÜL
“İşte Sanat Serisi Seti”

INSTAGRAM YARIŞMASI KATILIM ŞARTLARI

- Galata Kulesi, Üsküdar Salacak Bölgesi, Harem, Karaköy, Şehir Hatları vapurları Fatih manzarasının en güzel izlendiği yerlerdir. Aynı şekilde Süleymaniye Camii'nin arka bahçesi, Zeyrek, Topkapı Sarayı, Yavuz Selim Camii, İtfaiye Kulesi gibi tarihi mekânlar Fatih'teki en güzel manzara noktalarıdır. Instagram fotoğraf yarışması ile amacımız, bilinen Fatih manzara noktaları dışında Fatih'in içinden ya da dışından yeni manzara noktaları keşfetmektir.
- Manzara fotoğraflarında, Fatih İlçesi'nden cami, külliye, çeşme, hisar, saray, ahşap evler gibi en az bir adet “kültür mirası” yapı yer almalı/görünmelidir.
- Yarışmada fotoğraflar #manzarafatih etiketi kullanılarak ve @mirasfatih Instagram hesabı etiketlenerek paylaşılmalıdır. Yarışmacıların @mirasfatih hesabını takip etmeleri gerekmektedir.
- Mobil cihaz dışında fotoğraf makinesiyle çekilmiş fotoğraflar da yarışmaya kabul edilmektedir.
- Her katılımcı en fazla 5 fotoğrafla yarışmaya katılabilir.
- Yarışmaya son katılım tarihi 15 Haziran 2021'dir.
- Dereceye giren eserler, 20 Haziran 2021 tarihinde; #mirasfatih, resmî Instagram ve Twitter hesabından ve Fatih Belediyesi resmî internet sayfasından <http://fatih.bel.tr> duyurulacaktır.
- Yarışmaya katılanların, yarışma sonuçlanana kadar Instagram kullanıcı/hesap isimlerini değiştirmemeleri ve Instagram hesaplarının herkese açık olması gerekmektedir.
- İnsanlı veya insansız hava araçlarıyla (drone) çekilen fotoğraflar yarışmaya kabul edilir. Bu araçların kullanımına ilişkin tüm izin ve sorumluluk katılımcıya aittir.
- Yarışmaya katılan fotoğrafların, üçüncü kişilerin fikrî mülkiyet haklarını ihlâl etmemesi, kamu düzenini bozucu, zararlı ve kötü alışkanlıkları özendirici, genel ahlâk ve adaba aykırı olmaması, suç teşkil etmemesi, herhangi bir şekilde üçüncü kişilerin reklamı amacını taşımaması gerekmektedir. Bu konudaki her türlü hukukî ve cezaî sorumluluk, katılımcılara aittir.
- Yarışma sonuçları açıklanmadan önce kazananlara Instagram profilleri üzerinden ulaşılacak, iletişim ve fotoğraf bilgileri kontrol edilecektir.
- Katılımcılar, paylaştıkları fotoğrafı kendilerinin çektiğini taahhüt ederler. Aksi halde doğacak hukukî sorunlardan, paylaşımı yapan fotoğrafçı sorumludur. Yarışma sonrasında kendilerine ait olmadığı ya da şartnamede belirtilen kurallara uymadığı tespit edilen ödül veya sergileme alan fotoğraflar diskalifiye edilecek, verilen ödülün iadesi istenecek ve diskalifiye edilen ödülün yeri boş bırakılacaktır.
- Bu yarışmanın Instagram platformu ile direkt bir ilgisi bulunmamaktadır. Instagram'ın yapacağı değişiklikler ve düzenlemeler yarışmanın seyrini değiştirebilir. Bu sebeple düzenleyici kurum sorumlu tutulamaz.
- Katılımcılar; ödül ve sergileme kazanan fotoğrafların, Fatih Belediyesi'nin her türlü çevrimiçi ve/veya basılı yayınlarında, resmî internet sayfasında, sosyal medya hesaplarında ve muhtelif yerlerde katılımcının adı belirtilerek kullanım hakkını verdiklerini peşinen kabul ederler.
- Katılımcılar, yarışma şartlarını peşinen kabul etmiş sayılırlar.
- Yarışma seçkisi Fatih Belediyesi'nce belirlenecek jüri üyeleri tarafından yapılacaktır.
- Yarışmada dereceye giren 5 katılımcıya ödül olarak “İşte Sanat Serisi Seti” (17 Kitaplık Takım) verilecektir.

BUYURUN, BİR ACI KAHVEMİZİ İÇİN!

◆ **EDA SELİMOĞLU**
KÜLTÜR SANAT EDITÖRÜ

**KOKU HAFIZASI,
HAFIZANIN EN GÜÇLÜ
OLANIDIR. BAZI
KOKULAR HAFIZAMIZDA
ÖYLE BİR YER EDER Kİ,
BİR ÖMÜR UNUTULMAZ;
UNUTULMADIĞI GİBİ
“O ÂNA” GÖTÜRÜR
BİZLERİ. KİMİ
KOKULARIN VAADI
DE LEZZETTİR; TÜRK
KAHVESİ GİBİ...
BENZERSİZ BİR
KOKUYLA EŞSİZ BİR
LEZZET VADEDEN
TÜRK KAHVESİNİN
YOLCULUĞUNA, TANIDIK
BİR ÇAĞRIYLA DAVET
EDELİM SİZİ: BUYURUN,
BİR ACI KAHVEMİZİ İÇİN!**

Küçük çekirdeklerinden fincana dökülene kadar içinde pek çok geleneği barındıran kahve, önce kokusuyla içimizdeki yolculuğu başlatır. Kimine geçmişi hatırlatır, kimine geleceği, en çok da yaşadığımız şimdiki zamanların keyif veren dostu, dostlukların yoldaşı, sohbetlerin ortağıdır.

Yarattığı kültürle güçlü ve kesintisiz bir geleneğin temsilcisi olan Türk Kahvesi, 16. yüzyıldan bugüne acı günün, tatlı günün en sabırlı şahidi olagelmıştır. “Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır” sözü ile toplumsal dayanışma ve uzlaşma kültürüne kadar dokunan sosyolojik bir arka plan yaratmıştır Türk kahvesi.

ETİYOPYA’DAN BAŞLAYAN YOLCULUK Fidan boyundaki yeşil ağaçların bir meyvesi olan kahvenin çekirdekleri, önce yasemine benzer çiçeklerini açar, ardından kiraz gibi meyvesini

verir. Çiçekleri döküldükten sonra, ağaçların dallarında çekirdekleri kalır. Bunlar silkelendir, güneşte kurutulur ve tahta tokmaklarla dövülür. Kabukları sıyrıldıktan sonra öz meyve ortaya çıkar ve kavrulup öğütülerek kendine has kokusu olan o doyumsuz kahve elde edilmiş olur.

Pek çok çeşidiyle gündelik hayatımızın vazgeçilmezi kahvenin ‘en bizden olan hali’ Türk kahvesinin dünyanın dört bir yanına uzanan yolculuğu Etiyopya’dan başlıyor. Bugün Etiyopya’nın güneyinde kalan eski Habeşistan’ın yüksek yaylaları, yabani kahve bitkisinin doğal olarak yetiştiği bölge olarak biliniyor. İlk kahve ağacının bulunduğu bölgenin adı “Kaffa” olarak adlandırılıyor. Yerli halk bu bitkinin tanelerini un haline getirip bir çeşit ekmek yapıyor ve bu besin kabile hayatının temel tüketim maddeleri arasında yer alıyordu. Bu da kahvenin bir içecek olmadan önce gıda maddesi olarak kullanıldığını gösteriyor.

TAHMİS SOKAK'TA BİR DÜKKAN

Türk Kahvesi denildiğinde ilk akla gelen yer, bulunduğu sokağa mis gibi kokular yayan ve her daim taze kahve bulabileceğimiz o dükkân. Babasının işlettiği baharat dükkânında genç yaşta çırak olarak işe başlayan Mehmet Efendi, rakiplerinden ayrılmak için kahveyi kavurup dibekte öğütürerek çığır açan bir yeniliğe imza atar. Etiyopya'dan yola çıkan 400 yıllık kahveyi, “Türk Kahvesi” adıyla tüm dünyaya tanıtır ve kabul ettirir. Mısır Çarşısı Tahmis Sokak'tan gelenekselleşip dünyaya yayılan Türk kahve kültürü, 150 yıldır Kuru Kahveci Mehmet Efendi Mahdumları ile devam ediyor.

KAHVENİN OSMANLI TOPRAKLARINA GELİŞİNE DAİR FARKLI GÖRÜŞLER OLMASINA KARŞIN, EN ÇOK KABUL GÖRENİ KAHVENİN KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN DÖNEMİNDE YEMEN VALİSİ ÖZDEMİR PAŞA TARAFINDAN BAŞKENT İSTANBUL'A GETİRİLMİŞ OLMASIDIR.

KEÇİLERİN TARİHİ KEŞFİ

Kahvenin ortaya çıkışı ile ilgili birbirinden farklı anlatılar olsa da, pek çok kaynaktan çekirdeğin ilk defa keçiler tarafından keşfedildiği belirtiliyor. Rivayete göre; İranlı çoban Kaldi, keçi ve deve sürülerinin garip bir ağacın meyvelerini yedikten sonra fazla canlı ve hareketli olduklarını, hatta keçilerin mehtapta dans ettiklerini görür. Durumu dervişlerine anlatır ve ünlü bir derviş olan Şazilî, gösterilen ağacın meyvelerini kaynatarak suyunu içer. Derviş de keçiler gibi canlanınca, içecekten haberdar olanlar artar, yaygınlaşmaya başlar ve kahvenin yüzyıllar boyu sürecek yolculuğunun ilk hikâyesi yazılmış olur.

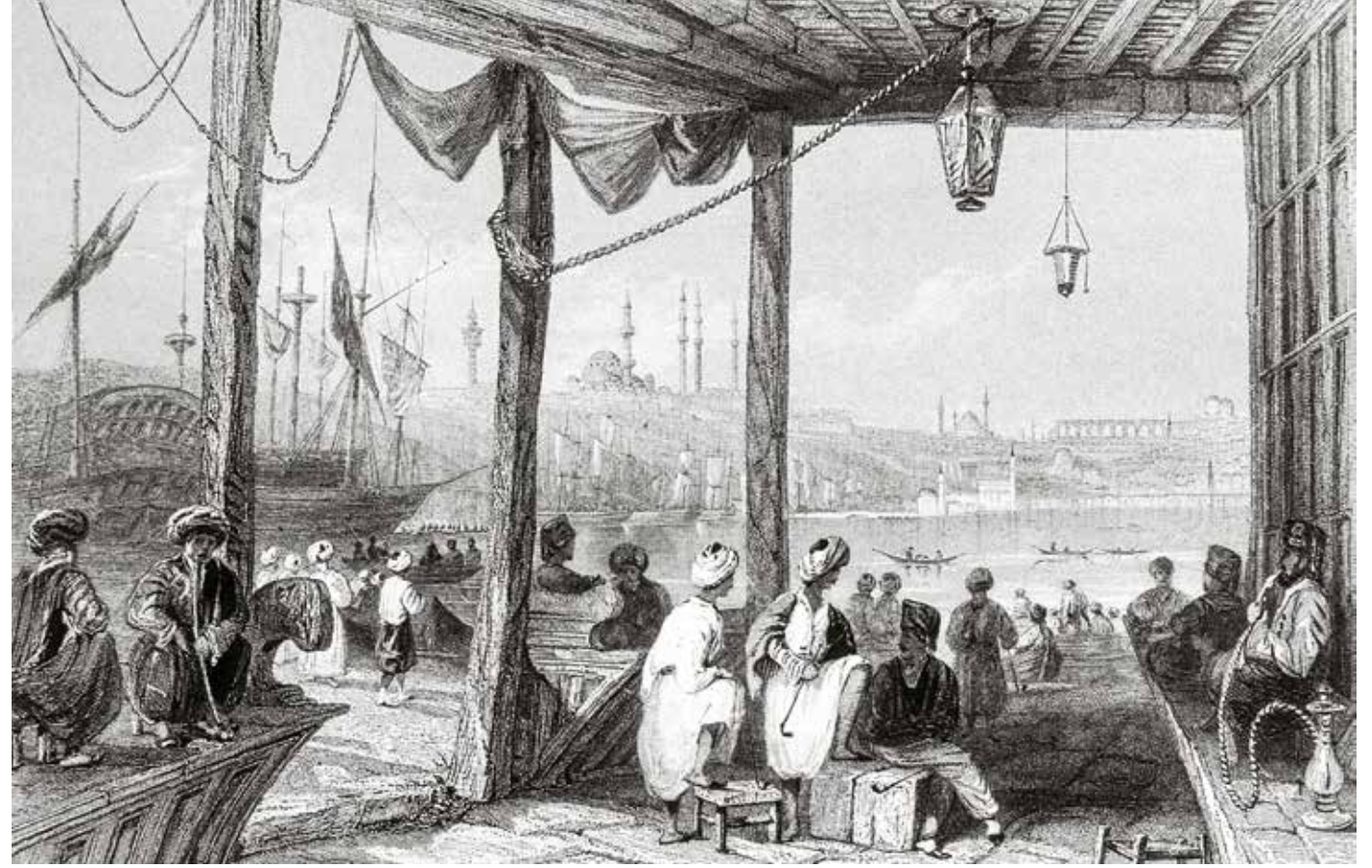
Kahve çekirdeği Etiyopya'dan Yemen'e geçer. Yayıldıkça bu uzak coğrafyadan başlayan yolculuk “Kahve Yemen'den gelir...” deyişiyle gerçekliğini pekiştirir. Arap Yarımadası'ndan Orta Doğu'ya

bitkiyi taşıyan tacirler, kaynatıp hazırlanan bu içeceğe “gahwah/kahwah” derler. “Kahvaw” kelimesi Arapçada “koyu renk, karanlık” anlamına gelir. 1400'lü yıllarda Yemen'de kahve bitkisinden yapılan bir içecek Sufiler arasında yaygınlık kazanır ve Arap Yarımadası'nda da kahve yetiştirilmeye başlanır.

OSMANLI SARAYI'NDA KAHVE

Ve nihayet kahve Osmanlı İmparatorluğu'nun payitahtına ulaşır. Kahvenin Osmanlı topraklarına gelişine dair farklı görüşler olmasına karşın, en çok kabul göreni kahvenin Kanuni Sultan Süleyman döneminde Yemen Valisi Özdemir Paşa tarafından başkent İstanbul'a getirilmiş olmasıdır.

Osmanlı saray mutfağında yer almasıyla, İstanbul'dan Avrupa'ya ve dünyanın öteki ucuna yayılacak bir lezzet kültürün

temelleri atılır. Keşfedilen yepyeni hazırlama yöntemi sayesinde kahve, güğüm ve cezvelerde pişirilerek ‘Türk Kahvesi’ adını alır.

Dünyaya yayılıp tanındığı adıyla Türk Kahvesi, Türkler için lezzet kültürü kadar sosyal yaşam kültürünün de parçası haline gelir. Dost meclislerinde başköşede kendine yer bulan kahve, edebiyat ve kültürün önemli imgelerinden birine dönüşür.

UNESCO TESCİLLİ İLK İÇECEK

Türk topraklarına 1500'li yıllarda gelen, diğer ülkelerden farklı sunumu ve pişirme tekniğiyle farklılaşan “Türk Kahvesi” oluşturduğu kültürel zenginlik ve gelenek ile 2013 yılında UNESCO tarafından tescillenen kültürel miras değerleri içinde yer alan ilk içecek oldu. Türk kahvesi kültürü ve geleneği UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesine kaydedildi. ▲

SARAYDA KAHVE İÇME RİTÜELİ

Kahvenin Osmanlı sarayına ulaşmasının ardından saray ahalisi bu içeceğin adeta tiryakisi olur. İlgi ve beğeni öylesine yüksektir ki kahveyi pişirmekle özel olarak görevlendirilen ‘kahvecibaşı’ makamı oluşur ve artık 40 kişilik kadrolu özel kahve ustaları vardır. İtibarı hızla artan kahvenin saray ve konaklarda sunumu kısa zamanda bir ritüele dönüşür. Dört kişiyle yapılan sunumlarda, kahvecibaşı sırmalı bir havluyula en önde yer alırken, arkasında boş fincanları ve su bardağını tepside taşıyan bir kahveci, onun arkasında sol eliyle güğümü taşıyan bir başka kahveci ve en sonda boş tepsi ile diğer bir kahveci sıraya dizilerek, töreni bir ikram gerçekleştirirlerdi.

Şekersiz olarak demlenen kahvenin yanında bir bardak su ve lokum sunulurdu. İkram edilen su, damaktaki lezzetin kahveye karışmasını engellemek için kahveden önce içilmek üzere hazır edilirdi. Sabah yapılan kahvaltı da kahvenin “altlığı” idi. Türk yeme içme kültüründe kahvaltıdan sonra kahve içme geleneği olduğu için, kahveden önce yenen anlamına gelen “kahve altı” bu alışkanlıktan türemiş bir ifade olarak literatürde yerini aldı.

Üçüncü tepenin sırtındaki
bir yapının restorasyonu:

MOLLA GÜRANİ CAMİİ

◆ MURAT SAV
ARKEOLOG

**İSTANBUL'DAKİ BAZI MESLEK GRUPLARI
NASIL Kİ BUGÜN ŞEHRİN BELLİ
YERLERİNİ TERCİH EDEREK BİR ARAYA
GELMİŞSE, BİZANS DEVRİNDE DE BELLİ
NOKTALAR BELLİ TİCARET ERBAPLARI
TARAFINDAN TERCİH EDİLİRDİ. VEFA
SEMTİNDEKİ AZİZ THEODOROS KİLİSESİ
YAKINLARI, KÖMÜRCÜ ESNAFINCA (TA
KARBONARİA) KULLANILMAKTAYDI.
BU YÜZDEN VEFA SEMTİNİN BİR KISMINA
KARBONARİA ADI VERİLMİŞTİ.**

A dı bir semt kroniğine sığmayacak kadar geniş anlamlar içeren Vefa, bozacısıyla, lisesiyle, bir dönemin mimari üslubunun izlerini bünyesinde toplayan İMÇ bloklarıyla tanınan, nevi şahsına münhasır bir semttir. Geriye doğru yolculuğa çıktığımızda, semtin dördüncü yüzyılda yapılan yeni kent surlarının içine alındığını görürüz. Roma döneminde aslında bir nekropol yeri olarak kullanıldığına dair izler barındıran Vefa, sonrasında bahçelerin olduğu bir iskan alanına döner; tâ ki Osmanlı döneminin son yıllarına kadar. Vefa, Anadolu ve Balkanlar'dan göç alan kentin önde gelen sığınma yerlerinden biri, İstanbul'a göç edenlerin ilk konakladıkları ve buradan başka semtlere dağıldıkları bir nevi kentin sindirim organı olur.

DEĞİŞEN DOKU

Fatih Sultan Mehmet döneminde Konstantinopolis alındığında, Vefa'da çarşılar vardı ve o dönemde Vefa Meydanı çiçeklerle, ağaçlarla süslü ve meydanın etrafı güzel konaklarla çevriliydi. Ancak Vefa semti yıllar içinde tıpkı diğer semtler gibi yangınlardan çok çekti. En son 13 Haziran 1918 tarihindeki Cibali yangınında ve devamındaki Ağustos 1918 Vefa yangınında önemli oranda zararlar gördü. Biriktirdiği maddi kültür dokusu büyük ölçüde ortadan kalkan semtte, bu tarihten sonra ucuz yapılar, kültürel dokuya aykırı bazı kâgir konutlar yapıldı ve hatta eski yerleşim düzeni de bu durumdan etkilendi. 1930, 1940 ve 1950'lerdeki plansız yerleşim ve çevre semtlerin arka mahallelerdeki yoksullaşma ve yoksunlaşma, Vefa semtine derin izler bıraktı.

KİLİSE CAMİNİN HİKAYESİ

Kiliseler, Ortodoks şehir anlayışı içinde yerleşim sisteminin belirleyici bir unsuruydu. Vefa’nın geçmişten bugüne ulaşan önemli dini yapılarından biri, 500 yıldır adına Molla Gürani Camii veya Vefa Kilise Camii dediğimiz yapıdır. Yapının ilk ne zaman inşa edildiği belirsizdir. Yaklaşık olarak beşinci yüzyılda burada bir kilise olması gerektiği düşüncesi oluşmuşsa da bu konuda ikna edici bir kanıt bulunmamaktadır.

İstanbul’daki bazı meslek grupları nasıl ki bugün şehrin belli yerlerini tercih ederek bir araya gelmişse, Bizans devrinde de belli noktalar belli ticaret erbapları tarafından tercih edilirdi. Örneğin, Vefa semtindeki Aziz Theodoros Kilisesi yakınları, kömürcü esnafınca (Ta Karbonaria–Τά Κάρβονάκια) kullanılmaktaydı. Bu yüzden Vefa semtinin bir kısmına Karbonaria adı verilmişti. Kaldı ki, buradaki kilisenin de Theodoros Karbonaria–Carounaria diye adlandırıldığı ve Komnenoslar Hanedanlığının hüküm sürdüğü yıllarda (XI–XII. yüzyıllar) inşa edildiği sanılmaktadır. Mevcut yapının teknik özellikleri de yapım dönemini teyit etmektedir. Ancak İstanbul’u zayıflatan 1204–1261 Latin İstilası’nın sonrasında yapının onarıldığı ve bazı eklemeler yapıldığı da mevcut durumundan anlaşılmaktadır.

Yapının Bizans dönemindeki adlandırması konusunda çeşitli öne sürümler vardır. Aziz Prokopios Kilisesi, Bebaios Elpidos Manastırı, Gorgoepokoos Manastırı adları bunlar arasındadır. 16. Yüzyılda İstanbul’da bulunan ve İstanbullu ilgili kitaplar yazan Fransız bilim insanı, çevirmen ve topograf Pierre Gylles, yapının aslının bir Bizans kilisesi olduğunu yazan ilk kişidir. Ona göre yapının adı, Aziz Theodoros Kilisesi (Άγιος Θεόδωρος Πληϊον Τοῦ Χαλκοῦ

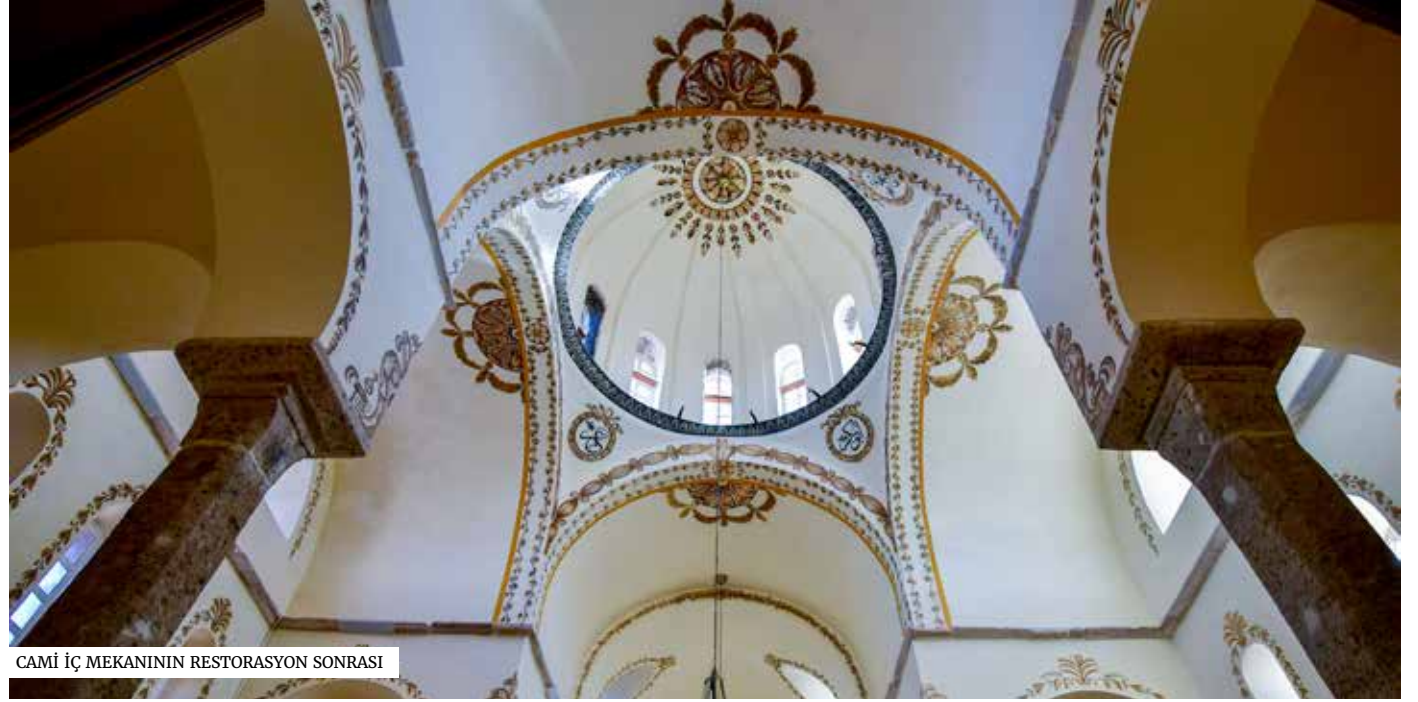
İNANIŞA GÖRE KİŞİ BİR ŞEYİNİ KAYBETTİĞİNDE, KİLİSEYE GELİP, BURAYA ADINI VEREN AZİZDEN YARDIM TALEBİNDE BULUNURDU.

Τετραπύλου) idi. Kilise Cami’nin rölövelerini çizen kişi ise 19. yüzyılda İstanbul’a gelen Fransız mimar, arkeolog ve gezgin Charles Texier’dir.

1877 yılında *Bizans Abideleri* kitabını hazırlayan A. Paspates’in verdiği bilgilere bakılırsa kiliseye, kahin–kaşif anlamına gelen Phanerotis denilmekteydi. İnanişa göre kişi bir şeyini kaybettiğinde, kiliseye gelip, buraya adını veren azizden yardım talebinde bulunurdu.

KİLİSEDEN CAMİYE

Tirendaz Sokağı’nın önünden geçerken, sokağın kıvrım yaptığı noktada konumlanan cami, Suriçi’nin yedi tepesinden üçüncüsünün batıya bakan yamacındadır. İstanbul’un camileri ile diğer dini ve sivil mimari yapıların derlendiği meşhur Hadikatü’l Cevâmi’de adı “Kilise Mescidi” olarak geçen yapının, bir de mahallesinin olduğu yazılıdır. Cami yapısına, Tirendaz Sokağı’ndan, çift yönlü bir merdivenle girilir. Dış narteks diye

tabir edilen (önü açık bir revak–sundurma sistemi de olabilir) yere geçiş yapılır. Bu bölüm ve asıl yapıyı U biçiminde saran parekklesionlar (mezar şapelleri), Palaiologoslar dönemi (muhtemelen 13. yy. sonları 14. yy başları) ekleridir. Batı cephedeki özel üretimli tuğlalarla yapılan dekoratif motifler oldukça özelliklidir. Dış narteksin sütunları, korkuluk levhaları ve sütun başlıkları başka bir yapıdan devşirilerek yapılmıştır. Bu durum, son Bizans döneminde oldukça yaygındır. Dış narteksin üzeri üçlü bir kubbe sistemiyle örtülüdür. Güneydeki kubbe içinde korunmuş durumda olan Palaiologoslar dönemine ait mozaikler mevcuttur. Bu kısımdan iç nartekse geçilir.

Ana mekân birimi, Kapalı Yunan Haçı denen bir plana göre yapılmış, üst örtü de buna göre biçimlenmiştir. Ortadaki kubbenin dört yönünde birer beşik tonoz yer alır. Kubbeyi, zamanında dört sütun taşıırken, bu sütunlar taşıyıcılık özelliklerini yitirdiğinden yerlerine Osmanlı döneminde od taşından payeler yapılmıştır.

İç mekân doğuda üç adet apsisle sona erer. Ortadaki ana apsis içten

KİLİSENİN CAMİYE ÇEVİRİLDİĞİ TARİH 1476 OLUP, 1484 TARİHLİ VAKFIYESİ MOLLA GÜRÂNİ ÜZERİNERDİR.

yuvarlak, dıştan beş köşelidir. Ana mekan kubbesi 12 pencerele olup, pencere içlerinde Orta Dönem Bizans süsleme sanatının özelliklerini yansıtan madalyon, baklava şekilli ve bitki motifli mozaik bezemeler hâlen varlıklarını sürdürmektedir. Güneyde kare şeklindeki ek binanın bir çan kulesinin zemini olduğu ve 1204–1261’deki Latin İşgali döneminde eklendiği sanılmaktadır. Caminin tek avlusu doğu cephesindedir ve bu bölümü sınırlandıran duvarlar Bizans dönemine aittir.

Kilisenin camiye çevrildiği tarih 1476 olup, 1484 tarihli vakfiyesi Molla Gürâni üzerinedir. Camiye dönüşüm sırasında yapıyla uyumlu tuğladan

bir minaret ile mihrap ve minber eklenmiştir.

Latin İstilası sırasında Theodoros Kilisesi’nde olduğu bilinen Aziz Theodoros’a ait kafatası bakiyesinin, 1210 yılında alınarak İtalya’ya kaçırıldığını Patrik Konstantius’tan öğrenmekteyiz.

AZİZ THEODOROS TYRON

Kelime anlamı “Tanrı’dan hediye” olan Theodoros (Άγιος Θεόδωρος), Ortodoks ve Katolik kiliselerinde önem verilen ve asıl mesleği askerlik olan azizlerdendir. Doğduğu yer tam olarak bilinmeyen Aziz, Amasyalı Theodoros olarak anılır. Hristiyanlığın tutunmaya başladığı Roma’nın geç dönemlerinde ordu içinde de yeni din yayılmaya başlayacak ve Roma yönetimi tarafından yeni dine katılanlar, bu dini terketmedikleri takdirde öldürüleceklerdir. Theodoras da bu askerlerden biri olarak inancını terk etmez. Bundan dolayı din uğrunda şehit olanlara verilen “Martyr” sanıyla anılır. 17 Şubat 306’da Amasya’da öldürülen Aziz Theodoros’un anma günü 17 Şubat’tır. Çeşitli zamanlarda yapılmış çok sayıda Theodoros Kilisesi mevcut olup, bunlardan biri bugünkü Çemberlitaş yakınlarındadır.

MOLLA GÜRANİ

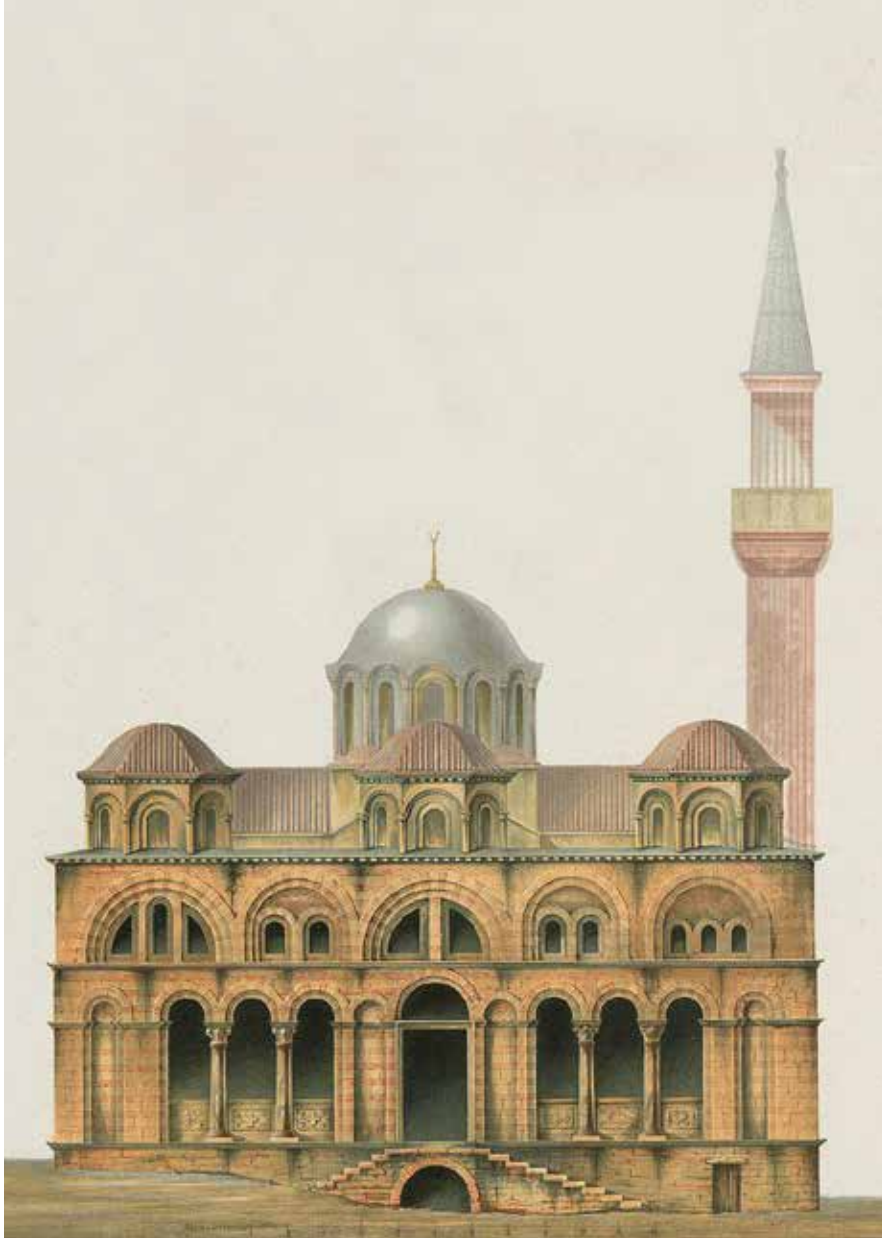
Asıl adı Şemseddin Ahmed bin İsmail olan Molla Gürani'nin, 1406-10 yılları arasında Irak Şehrizar' da veya İran' da bir köy olduğu rivayet edilen Güran' da doğduğu söylenir. Bağdat' ta İslam Bilimleri eğitimi alan Molla Gürani, Mısır' da dersler verdikten sonra Şam' a ve ardından Anadolu' ya geçer. Edirne' de Sultan II. Murat ile tanıştıktan sonra Bursa' da Yıldırım Medresesi' nde hocalık yapan Molla Gürani, Şehzade Mehmet' in (Fatih Sultan Mehmet) hocası olarak 1443 yılında Manisa' ya gider. İstanbul' un fethi sırasında Fatih Sultan Mehmet' in yanında yer alır. Son görevini ifa ederken İstanbul' da vefat eden Molla Gürani, Suriçi' nde kendi adıyla anılan camiye defnedilir.

RESTORASYON NOTLARI

Vefa Kilise Camii' ndeki (Molla Gürani Camii) restorasyonun başlangıcında öncelikle muhdes adı verilen ve yakın dönem eklentisi olan şadırvan ile cami hocası için yapılan oda dahil olmak üzere benzer türdeki uyumsuz yapıların sökümleri yapıldı. Ayrıca cami ana mekan ve narteks duvarlarındaki çimento sıvaların raspaları yapılnca, ağırlıklı 1833 yangınının ardından yapılan kalem işi bezemeler ortaya çıktı. Hazırlanan kalem işi projesine göre iyi durumda olan kalem işi motiflerin konsolide edilmeleri sağlandı.

Cami dış duvarlarındaki bozulmuş olan derzler yenilenerek, gerekli noktalarda taş ve tuğla değişimi yapıldı. Statik sorunu olan sütunlardan dış nartekste bulunan iki tanesine paslanmaz çelikten kuşaklama yapıldı; dış cepheye bakan yüzde güney uçta büyük oranda çatlaklar ve dökülmeleri olan sütun askıyla çıkarılarak, yeni sütun yerleştirildi. Ayrıca iç mekânın ve narteksin duvar sistemi konusunda fikir vermesi için bazı noktalar ile döşemelerdeki birkaç alan, numune olarak açık bırakıldı.

Cami üst örtüsündeki kurşunlar ve altındaki izolasyon yenilenirken, özgün

MOLLA GÜRANİ CAMİ İLLÜSTRASYONU

şadırvanı olmayan yapının güney cephe ön kısma küçük bir şadırvan eklendi. Caminin doğu duvarı ise özgün kotuna indirildi. Avluda gerçekleştirilen tanzim dışında, doğudan avluyu çevreleyen duvarların alt kotundaki Bizans yapı kalıntılarının derzlerinde de temizlik yapılarak kalıntılar donduruldu; üst kota eklenen yeni duvarlar sıvanıp yeni olduğunun altı çizildi ve eski duvarlardan ayrıştırıldı.

ŞAPELLERİN KEŞFİ

Caminin kuzey ve güney duvar diplerinde yapılan kazılarda iki şapel mekânına ait duvar kalıntıları ortaya çıkarıldı. Doğu uçlarının birer apsisle sonlandığı Parekklesion adı verilen şapeller, Bizans döneminde defin ve öbür dünya inancı konusundaki önemli ritüel mekânlarındandı.

DIŞ NARTEKS GÜNEY KUBBE İÇİNDE MOZAİKLERİ

*Murat Sav arşivi

CAMİNİN GÜNEY BİTİŞİĞİNDE ORTAYA ÇIKARTILAN ŞAPEL KALINTILARI

Bu şapel kalıntıları, Bizans' ın son yüzyıllarında eklenmiştir. Hatta güneydeki şapel kısmı Osmanlı döneminde camiye geçiş için sundurmalı bir giriş olarak kullanılmıştır. Yürütülen çalışmayla, güneydeki kalıntılar tamamen korunup üzeri ahşaptan bir sundurma ile örtülürken, kuzeydeki bölüm açık bırakıldı.

DIŞ NARTEKS MOZAİKLERİ AÇILDI

2018-2021 yıllarında Vakıflar Genel Müdürlüğü İstanbul 1. Bölge Müdürlüğü tarafından yürütülen restorasyon çalışmaları kapsamında dış narteksin kubbelerinde varlığı bilinen mozaiklerin tümünün ölçekli çizimleri yapılarak, mozaiklerin önemli oranda sağlam oluşundan ötürü üzerleri açık bırakıldı. Temizlenen mozaik kompozisyonlarının sıvalarında mikro enjeksiyonla sağlamlaştırma yapıldı ve bu haliyle teşhire sunuldu. 8 dilimli kubbenin göbeğinde kucağında Hz. İsa ile oturan Hz. Meryem figürü, etrafındaki her bir dilimde de birer Tevrat peygamberi tasviri yer alır. Pencere kemer içlerinde ise çeşitli bitki motifleri bulunur. Molla Gürani Camisi' nde bulunan mozaik kompozisyonları, Kariye ve Fethiye Camileri' ndekiler gibi Bizans döneminin Rönesans çağına ait örneklerdir.

AZİZ THEODOROS TYRON'UN KARIYE CAMİSİ'NDEKİ FRESKO TASVİRİ

ÇATIDA BULUNAN BİZANS DÖNEMİNE AİT OLAN AMPHORALAR

ÇATI AMFORALARI

Bizans yapılarının çatılarının pek çoğunda alışıldık bir malzeme olarak karşımıza çıkan amfora örneklerine Vefa Kilise Camii' nde de rastlandı. Kubbelerle tonozlar arasındaki geçiş bölgelerinde hafifletici bir malzeme olarak kullanılan amforaların ağızları, içleri dolmasın diye aşağı doğru yerleştirilirdi. Amforaların, bulundukları yerlerde rölöveleri alınarak aynı biçimde korunmaları sağlandı ve çatı kapatıldı.

ÖNEMLİ BULUNTULAR

Minaresinin şerefesinde Bizans dönemine ait korkuluklar aynı görevi ifa etmek üzere kullanılırken, caminin güney cephesindeki sundurmanın döşemesi Erken Bizans dönemine ait devşirme mermerlerdendir. Restorasyon sırasında, üzerleri çimentodan arındırılan korkulukların konservasyonları yapılırken bugün aynı yerlerinde aynı işlevlerini sürdürmeye devam etmekte.

Çalışmalar sırasında, doğu cephedeki avlu tanziminde çok sayıda mermer yapısal parça bulundu. Bu parçaların tamamına yakını Bizans' ın çeşitli yüzyıllarına ait iken, az sayıda Osmanlı mezar taşına ve bir kitabeye rastlandı. Tüm parçaların envanterleri oluşturuldu; tümlenebilir durumdaki parçaların tümleme çalışması yapıldı ve tümünün avluda sergilenmeleri kararlaştırıldı.

Yaklaşık 350 yıl kadar kilise olarak hizmet eden ve ardından Molla Gürani adına camiye dönüştürülen Vefa Kilise Camii, yaklaşık 550 yıldır bu fonksiyonuyla varlığını sürdürmektedir. Bizans-Osmanlı izlerini barındıran cami, yapılan son restorasyonla ortaya çıkarılan değerleriyle Fatih Suriçi' nin güzel bir bileşeni olmaya devam etmektedir.

FATİHLİ BESTEKÂRLAR - I

♦ HARUN KORKMAZ

MUSİKİ VE KÜLTÜR TARİHÇİSİ- MÜZİSYEN

**PEK ÇOK FARKLI KAYNAK,
DERVİŞ ALİ ŞİRÜGANİ’NİN
DEVİRİNİN ÖNDE GELEN
MUSİKİ ÜSTATLARINDAN
OLDUĞU HUSUSUNDA
İTTİFAK HALİNDE VE
BİLHASSA DİNÎ MUSİKİDEKİ
YERİ HERKEŞÇE
TESLİM EDİLİYOR.**

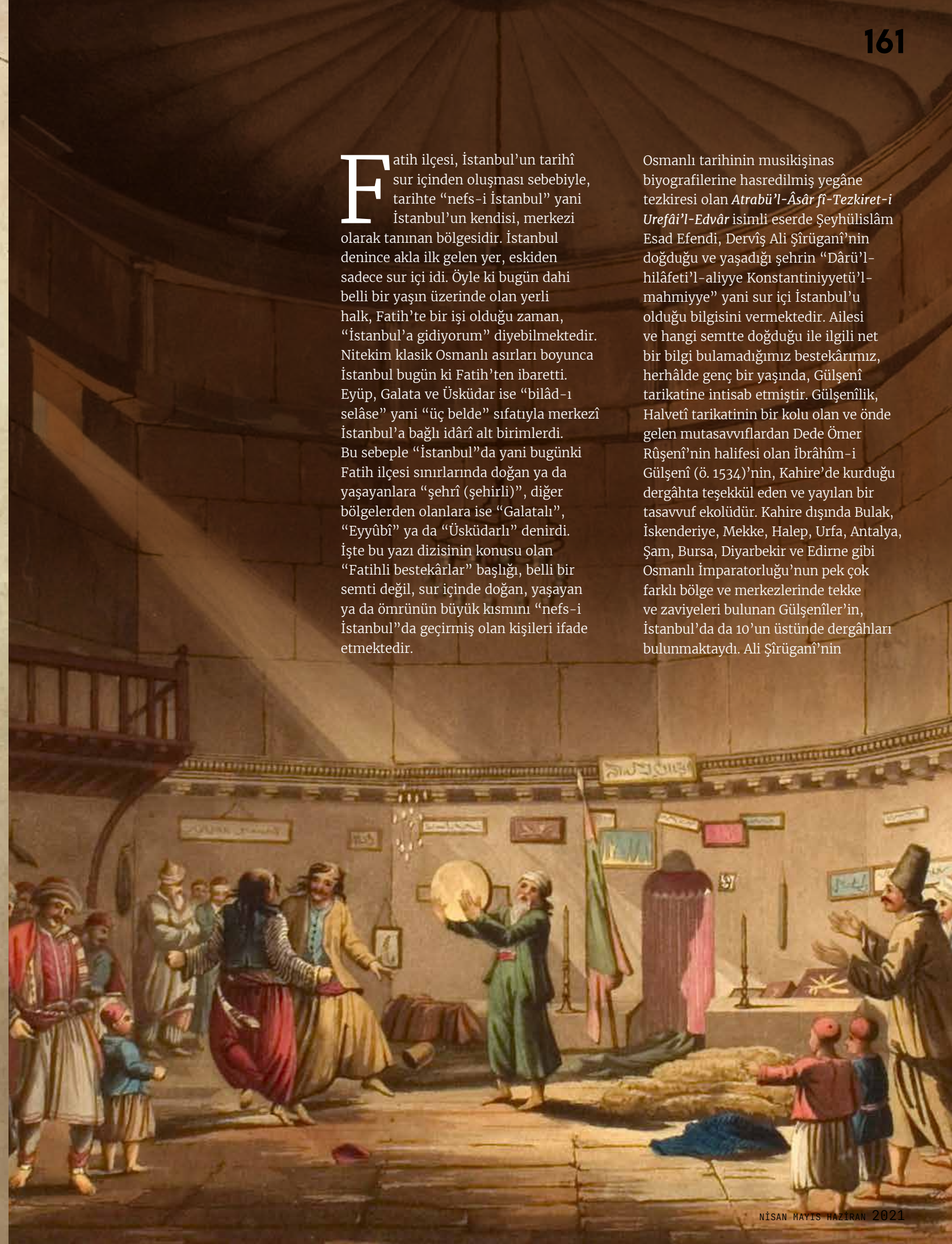
**DİNÎ TÜRK MUSİKİSİNİN
KURUCU BABALARINDAN**

ALİ ŞİRÜGANİ DEDE (?-1714)

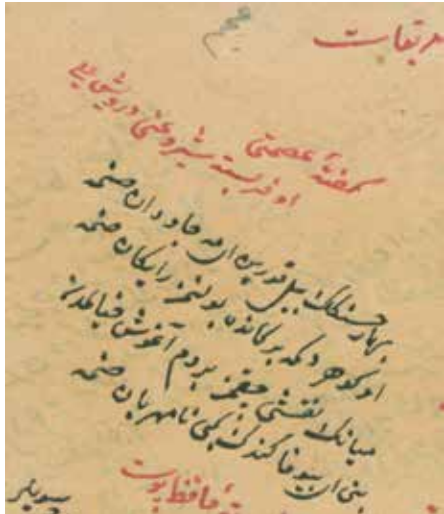
Fatih ilçesi, İstanbul’un tarihî sur içinden oluşması sebebiyle, tarihte “nefs-i İstanbul” yani İstanbul’un kendisi, merkezi olarak tanınan bölgesidir. İstanbul denince akla ilk gelen yer, eskiden sadece sur içi idi. Öyle ki bugün dahi belli bir yaşın üzerinde olan yerli halk, Fatih’te bir işi olduğu zaman, “İstanbul’a gidiyorum” diyebilmektedir. Nitekim klasik Osmanlı asırları boyunca İstanbul bugün ki Fatih’ten ibaretti. Eyüp, Galata ve Üsküdar ise “bilâd-ı selâse” yani “üç belde” sıfatıyla merkezî İstanbul’a bağlı idârî alt birimlerdi. Bu sebeple “İstanbul”da yani bugünkü Fatih ilçesi sınırlarında doğan ya da yaşayanlara “şehrî (şehirli)”, diğer bölgelerden olanlara ise “Galatalı”, “Eyyûbî” ya da “Üsküdarlı” denirdi. İşte bu yazı dizisinin konusu olan “Fatihli bestekârlar” başlığı, belli bir semti değil, sur içinde doğan, yaşayan ya da ömrünün büyük kısmını “nefs-i İstanbul”da geçirmiş olan kişileri ifade etmektedir.

Osmanlı tarihinin musikişinas biyografilerine hasredilmiş yegâne tezkiresi olan *Atrabü'l-Âsâr fî-Tezkiret-i Urefâi'l-Edvâr* isimli eserde Şeyhülislâm Esad Efendi, Dervîş Ali Şirüganî’nin doğduğu ve yaşadığı şehrin “Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Konstantiniyyetü'l-mahmiyye” yani sur içi İstanbul’u olduğu bilgisini vermektedir. Ailesi ve hangi semtte doğduğu ile ilgili net bir bilgi bulamadığımız bestekârimız, herhâlde genç bir yaşında, Gülşenî tarikatine intisab etmiştir. Gülşenîlik, Halvetî tarikatının bir kolu olan ve önde gelen mutasavvıflardan Dede Ömer Rûşenî’nin halifesi olan İbrâhîm-i Gülşenî (ö. 1534)’nin, Kahire’de kurduğu dergâhta teşekkül eden ve yayılan bir tasavvuf ekolüdür. Kahire dışında Bulak, İskenderiye, Mekke, Halep, Urfa, Antalya, Şam, Bursa, Diyarbakir ve Edirne gibi Osmanlı İmparatorluğu’nun pek çok farklı bölge ve merkezlerinde tekke ve zaviyeleri bulunan Gülşenîler’in, İstanbul’da da 10’un üstünde dergâhları bulunmaktaydı. Ali Şirüganî’nin

bağlı olduğu Hulvî Efendi Tekkesi, İstanbul’daki en eski iki Gülşenî tekkesinden biri olarak Şehremîni civarında, bu semtte doğan ve önce Sünbülî sonra da Gülşenî tarikatine girerek bu yolda dergâh açmakla yetkilendirilen Cemâleddin Mahmud Hulvî Efendi (ö. 1654) tarafından kurulmuştu. Hulvî Dergâhı’nın postnişini Sinan Efendi’nin 1695’deki irtihâlî üzerine, halifesi Ali Şîrûganî onun yerine şeyhliğe geçti ve vefatına kadar postta kaldı. Meşhur ve etkili bir isim olmasından kaynaklansa gerek, Hulvî Tekkesi onun vefatından sonra “Şîrûganî Tekkesi” olarak anılmaya başlandı.

17. asrın ikinci ve 18. yüzyılın ilk yarılarında büyük bir şöhrat temin eden ve dinî Türk musikisinin yalnız bu asırlarda değil, bütün asırlarda en verimli şahsiyeti olan sanatkâr, hiç şüphe yok ki Dede Ali Şîrûganî’dir. Genç yaşında musikiye heves ederek şehrin önde gelen musiki üstatlarının dizinin dibinde yetişti, ciddî ve gayretli biçimde eser meşk etti, makam ve usûl öğrendi ve nihayet onların seviyesinde olgun bir üstad oldu. Güzel sesi ve hoş edasıyla musiki eserlerini seslendirdi,

GÜFTE (N.5)
ACEM MAKAMINDA BİR MURABBAININ GÜFTESİ*
BAŞLIĞI: "GÜFTE-İ İSMETİ/(USÛLÜ)EVFER/BESTE-İ ŞÎRÛGANÎ DERVÎŞ ALÎ"
* FASIL MECMUASI, İÜ NADİR ESERLER KÜTÜPHANESİ, TY 3608, 71A.

bir taraftan da bestekârlığa başladı. Genç yaşındaki çalışmalarının semeresini ismini duyurmaya başladığı yıllarda alacak, onlarca büyük bestekârın arasından sıyrılarak en mümtaz bir mevkiye erişecekti.

Dinî Türk musikisinin, yaşadığı devirdeki en büyük ismi oldu. Esad Efendi 600’ü aşkın savt, tesbih ve ilâhîsi olduğunu kaydediyor. Ne o devirde ne de sonraki yıllarda bu sayıya ulaşabilen bir dinî musiki bestekârı olmamıştır. Kaynak yetersizliğinden dolayı tekke musikisine ait beste türlerinde nasıl bir yenilik yarattığını, hangi biçimleri bulduğunu ya da geliştirdiğini açık bir şekilde bilemiyorsak da, elimize ulaşan eserlerinden, istisnâî bir beste kabiliyeti olduğunu sezebiliyor, Hammâmizâde İsmail Dede Efendi’ye (1778-1846) kadar musiki dünyasında sadece “Dede” namıyla anılan yegâne zat olmasından, dinî musikideki kurucu vasfını tahmin edebiliyor ve musikişinaslarca hangi mertebede görüldüğünü anlayabiliyoruz.

Vefatının üzerinden henüz uzun yıllar geçmemişken Klasik Türk Musikisi’nin bir diğer çınarı olan Kutbünnâyî Osman Dede (ö. 1729), Rabt-ı Tâbirât-ı Mûsikî adlı manzum eserinde, musikide bazı yeni tabirler bulduğunu söylüyor ve ondan “bir velî kişi” olarak söz ediyor.

Yine yakın tarihlerde kaleme alınmış Güldeste isimli eserde Bursalı Belîğ (ö. 1729) ondan “İstanbul’da ilm-i mûsikînin peder ü mâderi üstâd-ı nâdirü’l-misl Gülşenî Dervîş Ali” yani “İstanbul’da müzikbilimin hem annesi hem de babası, eşî bulunmaz bir büyük üstad” diye bahsediyor.

Sultan II. Mustafa devrinde (1695-1703) tertib edilmiş bir ilâhî güfteleri mecmuasında bir ilâhîsinin üstündeki künyede “Hâce-i zamân olan Dervîş Ali el-meşhûr Dede (Zamanın hocası, Dede olarak meşhur olan Dervîş Ali)” olarak

anılıyor. Görüldüğü gibi pek çok farklı kaynak, Dervîş Ali Şîrûganî’nin devrinin en önde gelen musiki üstatlarından olduğu hususunda ittifak halinde ve bilhassa dinî musikideki yeri herkesçe teslim ediliyor.

Biyografik kaynakların yetersizliğinden dolayı hocaları ve talebeleri hakkında bilgi aktaramıyoruz. Ama Bursalı Belîğ’in verdiği bilgiye istinaden, Bursalı Salih Çelebi’nin Ali Şîrûganî’nin musikideki talebelerinden olduğunu ve ondan zikirler ve savtlar yani tekke müziğine ait eserler meşk ettiğini söyleyebiliyoruz. Talebelerinin isimlerini tesbit edemesek de, 18. yüzyılda önceki devirlere nazaran çok daha canlı bir dinî musiki hayatı yaşandığını ve bunda diğer akranları ile beraber Ali Şîrûganî’nin etkisinin büyük olduğunu görebiliyoruz.

Ali Şîrûganî’nin bestelerinin ilâhî güftelerini içeren mecmualarda ekseriyetle ‘Dede’ başlığıyla, bir kısım eser künyelerinde de ‘Dervîş Ali’, ‘Dervîş Ali Şîruganî’, “Dervîş Ali Sinânî, Dede Sinânî” sanlarıyla kaydedildiği görülmektedir. Gülşenî tarikatine mensup olduğu hâlde “Sinânî” olarak anılması, şeyhine nispet sebebiyledir.

Şeyhülislâm Esad Efendi onun 100 kadar “murabbât”ı yani klasik fasıl eseri olduğundan ve yukarıda kaydettiğimiz gibi, 600’ü aşkın dinî eserinden bahsediyor ve bu eserlerin her birinin musiki ilminin kurallarına kusursuz bir bağlılık içinde ve oldukça sanatlı olduklarını vurguluyor. Ayrıca musikişinasların, onun eserlerinin tamamını beğendiklerini ve bu güzel eserleri süreklice icra etmekte olduklarını kaydediyor. Hiçbir bestekârın eserleri için böyle bir yorumda bulunmayan Şeyhülislâm Esad Efendi’nin kendisinin de kalburüstü bir bestekâr ve musiki bilgisinin derinliğinde devrinin ileri gelenlerinden olduğu hatırlanırsa, bu

ifadelerin ne derece kıymet taşıdığı takdir edilebilir. Ali Şîrûganî’nin elimize ulaşan az sayıda eseri, –musiki parçalarının nota kullanılmadan ve üstatтан çırağa nakledilerek aktarıldığı bir musiki dünyasında- her ne kadar zamanın yıpratıcı ve dönüştürücü etkisi altında aslından uzaklaşmış bulunsa da muhtemelen hâlen bestekârının nefesini ve edasını taşımaktadır. Dahası dinî musikinin ve bilhassa tekke müziği türlerinin üstünde onun yoğun tesiri olduğundan, vefatından sonra bestelenen eserlerde dahi onun üslûbunun izleri bulunduğu tereddüt edilemez. İlâhîlerin, durak ve naatlerin, zikir tertiplerinin dibine köşesine onun dâhiyane dokunuşlarının âhenkli kokuları sinmiştir.

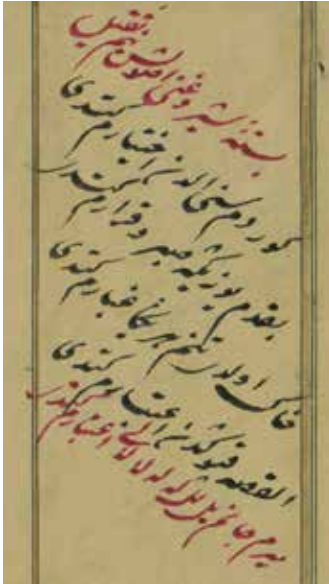
1714’te vefat ettiğinde Şehremini’ndeki tekkesinin türbesine defnedilen Ali Şîrûganî Dede’nin kabri ne yazık ki büyük bir vefasızlık eseri olarak, 1950’lerde yapılan yol çalışmalarına kurban gitmiştir. Kabir kitabesi ve başka emanetleri de muhafaza edilmemiştir. “Unuturlar seni bir gün hele bir ölmeyegör” sözü

fehvasınca, unuttuğumuz ve kabrini yok ederek hatırasına da hürmetsizlik gösterdiğimiz bu büyük zatın ismini çeşitli vesilelerle gündeme getirmemiz ve öksüz kalan eserlerine sahip çıkmamız gerekiyor...

Elimize ancak 40 civarında eseri intikal edebilmiş olan Ali Şîrûganî Dede’nin, Niyâzî-i Mısırî’nin

*Ey garîp bülbül, diyarın kandedir?
Bir haber ver, gül-îzârın kandedir?
Sen bu ilde kimseye yâr olmadın,
Var senin elbette yârin, kandedir?
(Ey garîp bülbül senin memleketin neresi?
Haber versene, gül yanaklın nerede?
Sen bu diyarda kimsenin sevgilisi olmadın
Senin elbette bir sevdiğin var, nerede?)*

dizeleri üzerine, Hicaz makamının bir türevi olan Uzzâl makamında yaptığı bestesi hâlâ dillerimizdedir ve gönüllerimize neşe saçmaya devam etmektedir. Neredeyse 350 yıldır yaşamayı ve dilden dile söylenerek bugüne ulaşmayı başaran bu güzel ilâhîyi yandaki kare kodu okutarak dinleyebilirsiniz. ◀

GÜFTE (N.2)
1751 TARİHLİ BİR FASIL MECMUASINDAN
* ALÎ ŞÎRÛGANÎ DEDE’YE AİT BİR MURABBA BESTENİN GÜFTESİ.
* İÜ NADİR ESERLER KÜTÜPHANESİ, TY 5657, 8B

ALÎ ŞÎRÛGANÎ DEDE BESTESİ

‘MECÂNİN-İ KÜTÜB’DENDİ. “AMA ALİ EMİRÎ’NİN DİĞER KİTAP DÜŞKÜNLERİNE ORANLA FÂİK MEZİYETİ TOPLADIKLARINI OKUMUŞ, BİLGİLENMİŞ VE ELİNDEN GELDİĞİNCE YAYINLAMIS, BİLGİLERİNİ PAYLAŞMIŞ OLMASIDIR...” TÜRKİYE’DE SAHAFLIK DENİLİNCE AKLA GELEN İLK İSİM OLAN EMİN NEDRET İŞLİ’NİN GÖZÜYLE ALİ EMİRÎ PORTRESİ...

AYŞE BÖHÜRLER
YAZAR

ALİ EMİRÎ EFENDİ

“Ömrümün hâsılı rûhum gibidir iş bu kitâb
izzetin hakkı için senden umaram yâ Rab
Korkarım ben ölieck câhil ü nâdâna düşe
Hayr ile sâhibini yâd eden yârâna düşe”

Ömrünün hâsılı kütüphanesini ‘hayr ile sâhibini yâd eden yârân’ olması için Millet’e armağan etti. Evlenmedi, kedileri ve kitaplarıyla yaşadı. Aslında sadece kitaplarıyla yaşadı. Kediler değerli kitaplarının farelere karşı muhafızı olarak en yakın silah arkadaşlarıydı.

“Bende kitap merakı dokuz yaşında hâsıl olmuştur. Bugün tam altmış senedir ne gecem gece ne gündüzüm gündüzdür. Ömrüm kâmilten bu merak arkasında koştum” diye anlatır Ali Emîrî Efendi (d:1857- ö:1924) onulmaz kitap müptelâhğının nasıl başladığını. Maliyeci, defterdar, maliye müfettişi bir Tanzimat memuru olarak her gittiği yerde kitap toplayan, elde edemediklerini elle yazarak kopyalayan Ali Emîrî Efendi Osmanlı’nın son dönemi ile Cumhuriyet’in ilk dönemi arasında geçen bereketli ömrünü kitaplara adadı. Emekli olduktan sonra yerleştiği İstanbul’un sahaflar çarşısının da başgediklisi oldu.

O, manası çeviri Türkçesine sığmayacak ölçüde mecânîn-i kütüb’dendi. Frenkçe ‘bibliyoman’ın tarif ettiği kitap hastaları gibi ne aldığı kitapları istifleyip sakladı ne de kimselere göstermeyecek kadar hasis davrandı. Ruhu mesabesindeki kitaplarının her satırını dikkatlice okuyup notlar aldı, tasnif edip gelecek kuşaklara ulaştırmak için didindi. En emin şekilde muhafazalarını temin etti.

Bir kitap düşkününü yine en iyi bir kitap düşkününü anlar. Onları anlamak için kitap atmosferinde soluklanmak gerekir. Ben de bu atmosferden bir nefes almak için Ali Emîrî Efendi’yi, kitaplarla yaşayan, onları kaybolmaktan kurtarıp bugüne taşıyan, okuyan, okutan, Türkiye’de sahaflık denilince akla gelen belki de ilk isim olan Emin Nedret İşli’yle konuştum.

KİTAPLARLA DOLU BİR HAYAT

Ali Emîrî Efendi çok yönlü bir alim, Türk tarihi ve edebiyat tarihi araştırmacısı, kütüphaneci, yazar, şair, gazeteci, biyograf ve bibliyograf... Bir sahaf gözüyle siz Ali Emîrî Efendi’yi nasıl tarif edersiniz?

İstanbul’da Millet Kütüphanesi banisi, alim, şair, allame Diyarbakırlı Ali Emîrî Efendi’yi sahaflık mesleğini hasbelficâb uzun yıllardır icra etmeye çalışan bir esnaf olarak tanıtmak, hayatından bahsetmek, profiline dair söz söylemek benim gibi yaşı o devirlere ulaşmamış “mübtediler” için aslen büyük bir cesaret işidir. Fakat büyük bir vatanperver, bilgin Ali Emîrî Efendi için eski kitaplarla iştigal eden bir erbab-ı ticaret birisinin okudukları, duydukları, Emîrî hakkında dinlediği, menakıbından çıkarımlarını yazmak, sahaf gözüyle yorumlamaya çalışmak bu kadar neşriyata rağmen ilk olacak bir teşebbüstür.

Velhasıl Ali Emîrî Efendi’nin kitaba düşkünlüğü, yazma eserlere olan meclubiyeti, eski âsar üzerindeki vukufu, ömrünü eski kitap peşinde tüketmiş olması her yerde yazılan, altı çizilen en büyük hususiyeti olarak belirlenmiş olmasına rağmen ne bir sahaf gözüyle Ali Emîrî ne de Ali Emîrî Efendi gözüyle bir sahaf yazısı ortalıkta gözükmemektedir. Umalım ki ben bu konuda yanılıyor olayım ve bulan araştırmacıdan özür dilemek keyfini süreyim.

Ali Emîrî ile sahaflar ilişkisinden tümüyle hiç söz edilmemektedir demek de doğru değildir. Çünkü gerek Emîrî’nin yazılarında gerekse ona dair yazılanlarda satır aralarında veya notlarda bazı bilgiler bulunur. Hatta Emîrî’nin hayatı sahaflar ve kitaplarla doludur.

BU VADİDE BİR YILDIZDIR

Siz de bir kitap tutkunuzsunuz. Kitap mecnûnu olmak nasıl bir şey? Ali Emîrî Efendi’nin mecnûnluğuna üzerine ne söylersiniz?

Enis Batur Kitap Evi isimli eserinde, “Kitap mecnûnu bir tür evrensel âdemdir; hangi ırktan, budundan, dilden, inanıştan, yeryüzünün hangi köşesinde olursa olsun standart tepkileri vardır, huyları birbirine benzer onların, davranış mekanizmalarını belirleyen neredeyse organik bünyelerinden tıpatıp kararlar çıkar. Farklı hareket etmeyi, düşlemeyi bayırlılar ya, bunu hayata geçirdiklerine rastlanmaz. Dilini tanımadıkları, alfabesini sökemedikleri ülkelere gittiklerinde bile kitabevlerine girmeden, vitrinlerini uzun uzun incelemeyi yapamazlar örneğin” diye tanımlar kitap tutkunlarını. Bu modern tanımın eski ve şarka mahsus versiyonudur Ali Emîrî Efendi. Gittiği her yerden kitap toplamış, ömrünü sadece ve sadece kitaba, yazma ve okumaya vakfetmiştir. Zaten mecânîn-i kütüb kitapla hemhaldir ve kitapla ilişkisi olmayan zamanı yok gibidir. Ali Emîrî bu hâletin zirvelerinden biridir. Ali Emîrî’nin diğer kitap düşkünlerine oranla

fâik meziyeti topladıklarını okumuş, bilgilenmiş ve elinden geldiğince yayınlamış, bilgilerini paylaşmış olmasıdır. Bağışladığı kitapları, yazdığı eserler onu alelade bir kitap toplayıcısı olmaktan çok öteye götürür. O adeta bu vadiye yıldızdır.

Hayatını ilmi eserleri toplamaya adanmış olan Ali Emirî Efendi'nin kitaplara ilgisi nasıl başladı?

Ali Emirî'nin kitaplarla olan ünsiyetini Diyarbakırlı şairler üzerine kaleme aldığı “Tezkire-i Şuârâ-yı Âmid” isimli eserinin kendini anlattığı bölümünde yazmaktadır: “Henüz sekiz, on yaşında iken mebâni-i kadime üzerindeki yazılara merak ederek bunların haline pek çok çalışırdım. Bir derece ki bir yerde mahkûk bir şey gördüm mü anı hal etmeksizin geçmek pek müşkil idi. Ebyâta da evvela Aşık Ömer'den ve sonra da Sümbülzade Vehbi Divanı'ndan başladım. Henüz dokuz yaşında iken büyük amcamız ati ü'l tercüme Şaban Kâmi Efendi Hazretleri bendenize Mısır basması bir (Nevâdir ü'l Âsâr) verdi. Ne kadar sevindiğimi tarif edemem. Beş yüzden ziyade şuârâımızın havi olduğu dört bin beyit eşarı az müddet içinde tamamen ezber edildi.” Bu ifadeden anlaşılacağı gibi Ali Emirî Efendi ilmiye sınıfına mensup bir ailenin ilim ve irfan halkalarıyla çevrelenmiş bir muhit içinde doğmuş ve yetişmiştir. Ali Emirî'nin ailesinin tamamı alim, şair, mütedeyyin kimselerden oluşur. Bu yüzden Ali

Emirî'nin kitap merakı çocukluk çağlarında başlar ve artan bir iştiaqla ömrünün sonuna kadar devam eder.

DÎVÂNU LUGÂTİ'T-T-ÜRK'Ü NASIL BULUP ALDI?

Ali Emirî Efendi'nin Dîvânu Lugâti't-Türk'ü buluşunun hikayesini anlatır mısınız? “Bu kitap değil bir Türkistan ülkesidir. Türkistan da değil, bütün bir cihandır. Günlerce bu eseri evimde kimseye göstermeden tetkik ettim” diyen Ali Emirî Efendi kitabı aldıktan sonra nasıl muhafaza eder?

Dîvânu Lugâti't-Türk'ün keşfi sadece Türk dünyası ve kültürü açısından mucizevi bir keşif değildir. Eseri sadece Türk dili ve dünyası ile sınırlandırmak onun öneminin az anlaşılmasına neden olur. Ali Emirî Efendi tarafından bulunan bu eser bütün bir insanlık mirasıdır. Ulusal öneminin büyüklüğü yanında uluslararası bir dereceyi taşır bu eser.

Dîvânu Lugâti't-Türk'ün bulunuş hikâyesinin en önemli kaynağı kitabın ilk kez yayımını gerçekleştiren Ali Emirî'nin mutemed adamı Kilisli Muallim Rifat Bilge'nin kaleme aldığı yazıdır. 1945 yılında Yeni Sabah Gazetesinde “Üstad Kilisli Muallim Rifat Anlatıyor: Bildiklerim!” başlıklı bir seri yazı çıkar. Kilisli Rifat Bey “Bildiklerim”de Ali Emirî'den naklen şöyle yazar: “Bize şöyle anlattı: Adetim veçhile haftada iki üç kere Sahafkar çarşısına

BAĞIŞLADIĞI KİTAPLARI, YAZDIĞI ESERLER ONU ALELADE BİR KİTAP TOPLAYICISI OLMAKTAN ÇOK ÖTEYE GÖTÜRÜR. O ADETA BU VADİDE BİR YILDIZDIR.

uğrar, yeni bir şey var mı diye kitapçılara sorarım. Dün de uğradım. Kitapçı Burhan beyin dükkânına oturdum. ‘Bir şey var mı?’ dedim. Kitapçı:

‘– Bir kitap var amma sahibi otuz lira istiyor. Bu kitap bana geleli bir hafta oldu. Ben, bunu yüksek fiyatla alır diye Maarif Nazırı Emrullah Efendi'ye götürdüm. O da ilmiye encümenine havale etti. Encümen tetkik için bir hafta müsaade istedi, ben de kabul ettim. Bir hafta sonra uğradım on lira teklif ettiler. Ben de ‘Kitap benim değil, başkasınıdır. Otuz liradan bir para aşağıya vermiyor’ dedim. Cevaben ‘Biz otuz liraya bir kütüphane satın alırız. Al kitabını istemiyoruz!’ diye kitabı iade ettiler. ‘Kitap sahibi ile tayin ettiğimiz müddet yarın bitecektir. Yarın kitabı vermeye mecburum. Bakınız, eğer işinize gelirse siz alınız!’ dedi. Kitabı elime alınca bayıldım. Otuz lira değil, otuz bin lira değeri var. Dünyada eşi menendi görülmemiş bir kitap, Hicrî 466'da telif edilmiş, bir Türk kamusu ve grameri. Fakat kitapçıyı şımartmamak, fiyatı artırmaya bırakmamak için, nazlı davrandım: ‘Dağınık bir eser. Acaba tamam mı, değil mi? Hem de müellifi Kaşgarlı bir adam imiş. Kimdir, necidir? Belli değil. Sarı çizmeli Mehmet Ağa... Mamafih ne de olsa bir eserdir. Maarif on lira teklif etmiş ise, ben 15 lira veririm’ dedim. Kitapçı:

‘– Hayır arz ettiğim gibi benim değildir. Benim olsaydı verirdim. Fakat sahibi mutlak mutlak otuz lira istiyor.

Almayacak olursanız sahibine iade ederim’ dedi.

Sordum:

‘– Sahibi kimdir?’ dedim.

‘– Yaşlıca bir hanımdır, Eski Maliye Nazırı Nazif Bey'in mensubatından... Paşa bu kitabı ona verirken: ‘Bak sana bir kitap veriyorum. İyi sakla! Sıkıldığın zaman kitapçılara götür. Altın para otuz lira eder, aşağıya verme!’ demiş. İşte bu otuz lira kadının kulağına küpe olmuş... Yoksa kendisi aceze bir kadındır. Alacak isen, bir kadına iyilik etmiş olursun’ dedi.

Bunun üzerine:

‘– Evet şimdi işin şekli değişti: bir kadına muavenet bir vazifedir. Peki kabul ettim’ dedim ve kitabı aldım. Fakat o dakikada şöyle düşündüm: Yanımda ancak 15 lira var, eve gidecek olsam kitap dükkanda kalacak, mümkün ki başka birisi gelir, kitapçı tamahkârlık ederek ona da gösterir, o da alır. Paranın üstünü yarına bırakayım desem olmaz, olmaz. Başladım içimden Allah'a yalvarmağa: Allahım bir dost gönder, bana yardım etsin. Beni kitaptan ayırma. İki dakika sonra baktım ki, dostlarımdan eski Darülfünûn'un edebiyat Muallimi Fâik Reşat Bey oradan geçiyor. Hemen çağırdım. Gizlice: ‘Varsa aman bana yirmi lira ver’ dedim. Çantasını açtı, on lira varmış onu verdi. ‘–Üst tarafını da şimdi acele eve gider getiririm’ dedi. Ben de kitapçının dükkânında kısmen huzuru

kalple oturdum. Birkaç dakika sonra Fâik Reşat Bey geldi, parayı getirdi. Otuz lirayı Burhan Bey'e verdim. Burhan Bey, ‘Pekala, ya benim bahşişim yok mu?’ dedi. Üç lira da ona verdim, vedalaştım. Dükkândan kalktım, Reşat Beyle konuşa konuşa çarşıdan çıktık. Fakat arkamıza baktım: Acaba Burhan Bey pişman olup da arkamızdan koşmasın diye korku içindeydim. Neyse baktım ki gelen yok: ‘Oh Elhamdülillah!’ dedim.”

Eseri sahiplenilen Ali Emirî Efendi aylarca kitapla hemhal olur. İstanbul'da kitabın şöhreti dilden dillere dolmaktadır. Bu kitabın şöhretini duyan Ziya Gökalp bir türlü göremediği bu eseri görme ve neşretme sevdasına düşer. Bütün kilitleri açacak kişi Kilisli Muallim Rifat Bey'dir. Ziya Gökalp Bey onunla buluşur; Dîvânu Lugâti't-Türk'ün basılması iznini almak için bir plan yaparlar. Ali Emirî Efendi'nin üzerinde büyük etkisi olan Talat Paşa devreye konulur. Pek çok şeyhülislâm çıkarmış hanedan bir aile olan Piri-zâde'lerden Adliye Nazırı İbrahim Bey'in konağına bir iftar yemeği sonrası Talat Paşa gelerek Ali Emirî Efendiye medh-ü senalara boğarak basım iznini alır. Kitabın neşri işini de Ali Emirî Efendi tek güvendiği kişi olan Kilisli Muallim Rifat'a havale eder. Eser “Kitab-ı Dîvânu Lugâti't-

Türk” adıyla Matbaa-i Amire’de (Devlet Matbaası) 3 cilt olarak basılır. İlk iki cilt 1917’de üçüncü cilt 1919 yılında basılır.

MİLLET KÜTÜPHANESİ NASIL KURULDU?

Feyzullah Efendi Medresesi’nden başlayarak Millet Kütüphanesi’nin kuruluşuna uzanan süreci anlatır mısınız? Kütüphanenin adı neden Millet Kütüphanesi oldu?

Millet Kütüphanesi (bugünkü adıyla Millet Yazma Eserler Kütüphanesi) 1700’de Şeyhülislâm Seyyid Feyzullah Efendi tarafından inşa ettirilmiş bir medresededir. Medresenin kütüphanesinde 2 bin 189 adet yazma eser mevcuttur. Ali Emîrî Efendi’nin biriktirdiği kitapları bağışlayıp, bir kütüphane kurulması için aranan yerin Feyzullah Efendi Medresesi’nin bu amaca uygun olduğu kesinleşince, 1916 yılında medresenin yazmalarıyla birlikte Ali Emîrî Efendi kitapları bu binaya yerleştirildi. Çıkardığı dergide kütüphanesi hakkında bazı mektup ve yazılar yayınlayan Ali Emîrî Efendi, kütüphanedeki kitaplar için kitapların isimleri, lisanları, ciltlerindeki bilgiler, nadir kitaplar, meşâhir hatları, meşâhir mühürleri, resimli kitaplar, sanatlı ciltler, tezhipli kitaplar konularında birçok katalog hazırladığını belirtir.

Ali Emîrî kendi kitapları dışında civarda 10 bin cilt Batı kitabını alacak bir bina yapılmasını, ayrıca bir de okuma evi adı altında yeni bir bina inşasını planlamıştır. 16 bin kitabın bulunduğu kitaplığını Feyzullah Efendi Medresesi’ne taşıyan Ali Emîrî Efendi’nin “Millet” adını verdiği kütüphanesi 17 Nisan 1916 tarihinde törenle açılmıştır. Kütüphanenin nazırlığını ölümüne kadar sürdürmüş olan Ali Emîrî’nin yazma eserlerinin tasnifini Amasya tarihi müellifi Hüseyin Hüsameddin Efendi yapmıştır. 1962-1993 yıllarında il halk

ALİ EMİRİ EFENDİ EL YAZISI

OSMANLI TARİH VE EDEBİYAT MECMUASI SAYI 2

kütüphanesi olarak hizmet veren bina 1999 depreminde hasar görmüştür. Kitapları Süleymaniye Kütüphanesi’ne nakledilen yapıda 3 bin 704’ü Arapça, 519’u Farsça, 2 bin 485’i Türkçe olmak üzere 6 bin 708 adet yazma eser vardır. Günümüzde yazma kütüphanesi olarak hizmet vermektedir.

“ALLAH-I TEÂLÂ HAZRETLERİNİN RIZASIYÇÜN...”

Ali Emîrî Efendi’nin bugüne kalan mirasının önemi nedir? Bugünkü araştırmacılar için değeri nedir? Bu değerin yeterince bilindiğini düşünüyor musunuz?

Ali Emîrî Efendi’den günümüze kalan somut mirası kitapları, topladığı eserler, keşfettiği Dîvânu Lugâtî’t-Türk’tür. Ama bütün bunların arka planında güçlü bir vatan sevgisi, millet bağlılığı, mütedeyyin bir hayat görüşü bulunmaktadır. Toplayıp vakf ettiği kitaplara vurduğu mühür üzerinde “Allah-ı Teâlâ Hazretlerinin rızasıyçün vâkf eyledim. Diyarbakirli Ali Emîrî” yazılıdır. Kütüphanesinin ismini “Millet” koyması, kitapları için kazıttırdığı mühürdeki ifade, Ali Emîrî Efendi’yi bütün güzelliğiyle açıklamaktadır.

Ali Emîrî Efendi’den bizlere kalan mesaj vatan, millet sevgisiyle kitap sevgisini mecz etmesi, gelecek nesillere kültür hazinelerini ulaştırmakta, aktarmakta köprü vazifesi görmesidir. Topladıkları yazma/basma eserler gelmiş ve gelecek bütün araştırmacılara yardımcı, onlara büyük imkanlar sunan, ufuk açan malzemelerden oluşur. Dünyada eşi benzeri olmayan eserler Ali Emîrî Efendi tarafından derlenmiştir. Yokluktan kurtararak Millet Kütüphanesi’nde akademisyenlerin, araştırmacıların, kitap dostlarının hizmetindedir. Bu nadir eserlerde hep Ali Emîrî Efendi’nin emeği, gayreti, maddi fedâkârlığı vardır.

Ali Emîrî Efendi bizim coğrafyada yaşayan önemli insanlara göre az hakkı yenmiş bir kişi olmasına rağmen, Batılı bir coğrafyada yaşayan mümasillerine göre yine de kadri, kıymeti bilinmemiştir denilebilir. ▲

Fatih’imizin kültürel mirasını bizimle takip edin.

@mirasfatih

@mirasfatih

@mirasfatih

@fatihkültürelmiras

Fatih’i yaşa

Fatih’te yaşa

FATİH BELEDİYESİ

SINAVLA BARIŞMAK

ZEYNEP AYLA ÖMEROĞLU
UZMAN KLİNİK PSİKOLOG

ÜLKEMİZDE BİRÇOK ALANDA SINAVLA GEÇİŞ SİSTEMİ YER ALMAKTADIR. EHLİYET SINAVLARI, YABANCI DİL YETERLİLİK SINAVLARI, LİSELERE GİRİŞ SINAVLARI, ÜNİVERSİTELERE GİRİŞ SINAVLARI GİBİ ÖRNEKLERİ ÇOĞALTMAK MÜMKÜN. SINAVI BİR KAYGI UNSURLU OLMAKTAN ÇIKARIP BİR SÜREÇ OLARAK KABUL ETMEK VE GELECEK PLANLAMASINDA BİR ARAÇ OLARAK GÖRMEK İÇİN “SINAVLA BARIŞMAYI BAŞARMAK” GEREKİYOR.

Sınav hazırlığını çocukluktan başlayan, gençlik yıllarında devam eden, yetişkinlikte de bireyin sıklıkla karşılaşılabileceği bir basamak atlama aracı olarak görmekteyiz. Ancak birçok insan için bunlardan en kritiği üniversiteye giriş sınavıdır. Sınava hazırlanan gençler ve aileleri için büyük bir önem arz eden bu süreçte hem gençlere hem de ebeveynlerine bir takım sorumluluklar düşer.

Sınav, birçok genç ve ailesi için ‘sonunda bitti, kurtulduk’ denilen olumsuz bir eşik gibi görülmesine karşın, aslında bireyin gerçekçi hedefler belirleyebileceği, plan yapabilme kabiliyeti edinebileceği, zorlandığı noktaların farkına varabileceği, bunların üstesinden gelebilmek için çözüm becerileri geliştirebileceği, tüm yaşamına yansıyacak anlamlı bir aşama olarak görülmelidir. Eğitim ve kariyer yolculukları boyunca daha birçok sınavla karşılaşacakları göz önünde bulundurulduğunda, sınav olgusu; gençlerin zihinlerinde belli dönemlerde karşılaşılabilecekleri; gerekli çaba, istikrar ve etkili çalışma becerileriyle başarıya ulaşabilecekleri bir araç olarak yer edinmelidir.

GENCE OLUMLU YAKLAŞMAK
Üniversite sınavına hazırlanan çoğu gencin gelişim dönemleri itibariyle ergenlik döneminde olduğundan bahsetmek mümkündür. Çocukluk ve yetişkinlik arasında kalan bu dönemde gençlerin gelgitleri, karasızlıkları, farklı olma istekleri, aile ortamından ziyade arkadaşlık ilişkilerinin önem kazanması vb. nedeniyle aileleriyle ilişkileri zayıflayabilir. Böylesi bir dönemde gencin serbest kalma, kendine karışılmama arzusu olmasına karşın; tamamen kendi haline bırakılmasına, ebeveyninin tecrübeleri ve bilgileri eşliğinde ona ışık tutulmasına ihtiyacı vardır. İçinde bulunduğu dönemin arada olmasından da anlaşılacağı üzere, gencin bahsi geçen ihtiyaçları çelişkili ve bağlantısız olarak görülebilir. Bu çelişkili dönemin bir geçiş evresi olduğu unutulmamalı, kimliğini oluşturma yolunda ilerleyen gençlerin çelişkileri, ani tepkileri, aceleci tutumları, geniş hayal dünyaları, ailelerinin onlarla kuracağı etkili iletişimle dengelenmelidir. Gençle kurulan ilişkide aşırı otoriter yahut aşırı ilgisiz bir iletişim tarzının benimsenmesinin, ileriki yıllarda özgüven eksikliğine veya içi boş bir bilgiçlik taslarcasına özgüvene yol

**SINAV, BİREYİN
ÇÖZÜM BECERİLERİ
GELİŞTİREBİLECEĞİ,
TÜM YAŞAMINA
YANSIYACAK
ANLAMLİ BİR AŞAMA
OLARAK
GÖRÜLMELİDİR.**

BİR EBEVEYN OLARAK BEKLENTİLERİNİZİ KENDİ KORKU VE KAYGILARINIZIN MI OLUŞTURDUĞU ÜZERİNE DÜŞÜNEBİLİRSİNİZ.

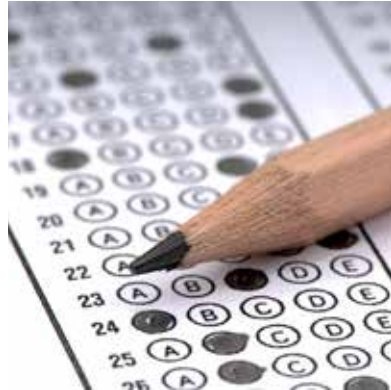
açacağı da muhtemeldir. Yani etkili bir iletişimle ebeveynler hem bir yetişkin adayının sınırları ve sorumluluklarına saldırıda bulunmamış hem de çocukluk evresini yeni tamamlamış bir bireyi aşırı serbest bırakarak yol göstermeden mahrum etmemiş olurlar.

Olumlu, etkili ve tutarlı bir iletişimle, gençlerin karmaşık, zorlu ve kaygılı bir dönemi olan bu süreçte ihtiyacı olan sevgi ve dayanağın kaynağı olmak, eminim birçok ebeveynin seçmeyi tercih edeceği bir şıktır. Böylesi bir iletişim gencin hem kaygılarını yönetebilmesi, hem de sorumluluklarını onun adına yapmak yerine öğretmek, yoluna ışık tutmak ve dayanacağı bir güç olmak açısından iyi bir yoldur. Genç ile ebeveyninin diyalog halinde olması, gencin hem kendisiyle ilgili gerçekçi hedefleri ebeveyniyle paylaşıp kritik edebilmesinde, hem de ebeveynin çocuğuyla ilgili beklentilerini gözden geçirmesinde faydalı olabilir.

AİLELERİN BEKLENTİSİ

Ebeveynlerin çocuklarından bekledikleri başarıların altında yatan ana düşünceyi

kendi iç dünyalarında kritik etmeleri de önem taşımaktadır. Sınavlara hazırlanan gençlerle yaptığım görüşmelerde aldığım geri bildirimlerde, ebeveynlerinin gençlerin kariyer planlamalarına yönelik beklentilerinin genellikle maddi kazançlar, popülerite, kendi gerçekleştiremediği hayaller vs. üzerine olduğunu gözlemleyen bir uzman olarak şunu söyleyebilirim ki; ebeveynlerin hayalleri ve beklentileri ile gençlerin hayalleri uyuşmayabilir. Bu nedenle, ailesini hayal kırıklığına uğratmak istemediği ya da iletişim kuramadığı için aşırı kaygılı, içine kapanan ya da saldırgan tutumlar sergileyen, mevcut potansiyelini ortaya çıkarmaktan vazgeçmiş veya sıkı bir disiplinle sınav gününe kadar çalışmış ama kaygısını yönetemediğinden soruları çözemeyen gençlere rastlamak da mümkündür. Dolayısıyla bir ebeveyn olarak beklentilerinizi, çoğunlukla kendi korku ve kaygılarınızın mı oluşturduğunu, yoksa gencin hayata hazırlanmasına destek amaçlı mı oluşturduğunuz üzerine düşünebilirsiniz. Ailelerin ergenlerle iletişim kurmada yaşadıkları zorluklar üst seviyelere ulaştığında bir

uzman desteğine başvurabilecekleri de unutulmamalıdır.

Gençlerin yaşam döngülerinde belki sadece bir meslek edinme yolu olarak görülebilen sınav sürecinin, aslında yaşam başarısına ulaşabilmeleri adına da önemli bir adım olduğu akıldan çıkarılmamalıdır. Sınavlara hazırlık sürecinde; etkili çalışma yöntemlerini özümsemeye çalışan, duygu ve düşüncelerinin farkında, seçim yapabilme becerisi gelişmekte olan, seçimlerinin sorumlulukları hakkında bilinçlenebilen ve sosyal ilişkileri yönünden de desteklenen gençler, aynı zamanda gelecek yaşamlarına dair birçok yönden de antrenman yapmış olacaklardır. Aileler olarak gençlere, kaygılarını, hayallerini, başarılarını, mutluluklarını, başarısızlıklarını paylaştığı, sevgi ve kabul gördüğü bir dayanak ortamı sağlamak kıymetlidir.

NELERE DİKKAT EDİLMELİ?

Sınavlara hazırlık sürecinde gençlerde olası kaygı, korku, dikkat bozukluğu, kekemelik, tırnak yeme, ellerde aşırı terleme, uyku düzensizliği, mide ve

bağırsak rahatsızlıkları gibi birtakım psikolojik ve fiziksel belirtilerin görülmesi konusunda dikkatli olunmalıdır. Bu tarz rahatsızlıklar sınav anı ve öncesinde gencin yaşam kalitesini düşürebilir. Özellikle sınav anında nöks etme olasılığı olan bir probleme karşı gencin erkenden bilinçlenmesi, süreci iyi yönetmesinde faydalı olabilir. Sınava hazırlık niteliğindeki deneme testlerinde, sınavlarda kaygılanan bir öğrencinin bununla ilgili bir takım egzersizleri önceden deneyimlemesi ve tekrarlaması buna örnek olarak verilebilir. Sınav öncesinde; iyi bir uyku ile dikkat ve konsantrasyonun korunması, midneyi zorlamayacak şekilde kahvaltı edilmesi, motivasyonu arttıracak eğlenceli ve mizah içerikli sohbetler, sınav materyallerinin önceden temini, rahat kıyafetler tercih edilmesi ve aile içerisinde gençle gerçekleşecek içten, destekleyici ve sevgi dolu bir sohbet; sınav kaygısının üstesinden gelebilmek adına kıymetli olacaktır.

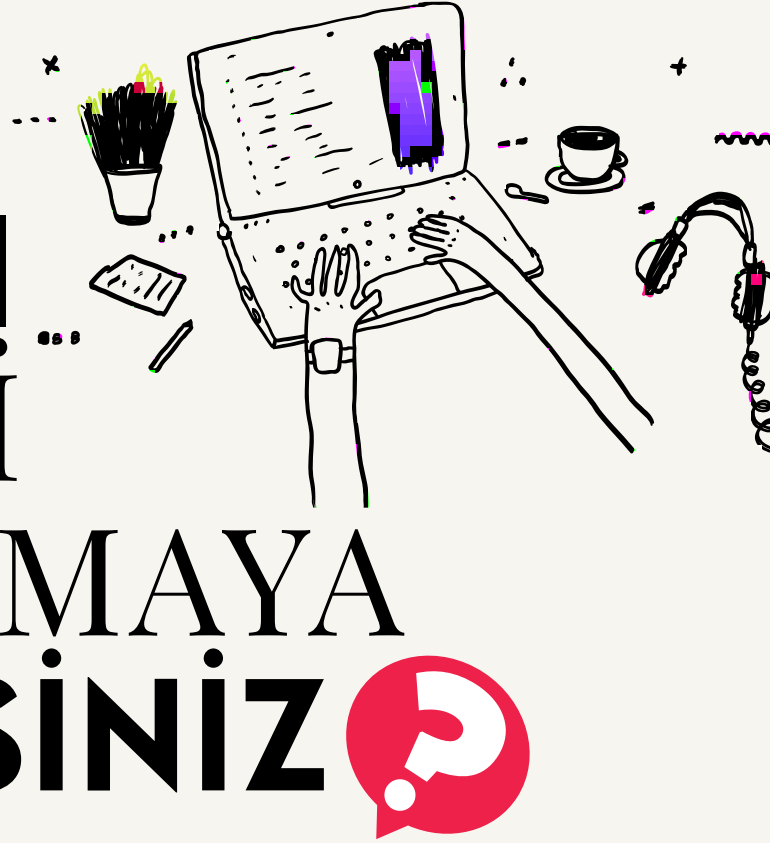
SEÇİMLERİNİN SORUMLUKLARI HAKKINDA BİLİNÇLENEBİLEN GENÇLER, GELECEK YAŞAMLARINA DAİR BİRÇOK YÖNDEN ANTRENMAN YAPMIŞ OLACAKLARDIR.

SOSYAL MEDYAYI VERİMLİ KULLANMAYA NE DERSİNİZ

◆ **FATMA KARACA MEŞE**
İLETİŞİM UZMANI

YAŞANTIMIZIN AYRILMAZ PARÇASI HALİNE GELEN VE PEK ÇOK ALANDA HAYATİ KOLAYLAŞTIRAN TEKNOLOJİ, PANDEMİYLE BİRLİKTE HOBİ VE EĞLENCENİN, DAHASI İŞ VE EĞİTİMİN YENİ PLATFORMU HALİNE GELDİ. DİJİTAL ORTAMDA EN ÇOK ZAMAN AYIRDIĞIMIZ ALAN İSE SOSYAL AĞLAR... ANCAK BU SINIRSIZ DÜNYAYI NE KADAR VERİMLİ KULLANDIĞIMIZ TARTIŞMALI. DOĞRU BİLGİ VE YENİLİKLER SUNAN, YAŞAMA DEĞER KATAN SOSYAL MEDYA HESAPLARIYLA ZAMANI VERİMLİ KULLANMAK BİZİM ELİMİZDE...

Pandemi süreciyle dijitalleşme ivme kazanırken, ekran başında geçirdiğimiz süre buna paralel artıyor. Eğitimler, toplantılar, konserler ve daha pek çok alana online platformlar aracılığıyla katılım sağlıyoruz. Amacı olan, kişiye değer katan buluşmaların yanı sıra çoğunluk sosyal ağları sadece vakit geçirmek, başkalarının yaşantısında olup biteni takip etmek, biraz da kendi yaşam tarzını göstermek için kullanıyor. Oysa bilginin ve deneyim paylaşımının en kolay ulaşılabildiği bu platformlar, ihtiyaç duyduğunuz veya ilginizi çeken konularda sayısız fırsatlar sunuyor. Özellikle Instagram hesapları yeniliklerle dolu bambaşka dünyalara açılıyor.

Doğal yaşamdan çocuk sağlığına, yemekten ürün güvenliğine, yaşantımıza katkı sunabilecek bazı hesapları sizin için derledik.

MİNİMAL VE DOĞAL YAŞAM

Tüketimin her geçen gün arttığı bir dönemde daha minimal bir hayata “Merhaba” demeye ne dersiniz? Hayatınızda işlevselliğe ve sadeliğe daha fazla yer açmak için nereden başlayacağınızı bilmiyorsanız [@turkisiminimalizm](#) hesabı size çok yardımcı olacak. Sürdürülebilir yaşamın felsefesini paylaşan ve günlük hayatta kullandığımız hızlı tüketim ürünlerin yerine sürdürülebilir alternatifler sunan Acun Aydın’la hem tasarruf edebilir hem de tüketimi azaltabilirsiniz.

DİL ÖĞRENİMİ

Dil öğrenmek, kimileri için uzun ve zahmetli bir iştir. Ancak sosyal medyada gezinirken oturduğunuz yerden küçük ipuçlarıyla dil öğrenimini kolaylaştırabilirsiniz. Bu hesaplardan biri [@ıngilizcekelime](#). Her gün bir yeni İngilizce cümle, kelime veya kalıp öğrenmek istiyorsanız, [@ıngilizceol](#) hesabı tam size göre. Orkun Londener’in akılda kalıcı tüyolarıyla İngilizce kalıpları ve sık yapılan hataları öğrenebilir, sık sık yaptığı mini sınavlarla kendinizi test edebilirsiniz.

ÇOCUK GELİŞİMİ VE SAĞLIĞI

Ebeveynlerin ve çocuk sahibi olmayı bekleyen adayların en büyük araştırmalarından biri, bu konudaki uzman hesaplar. Çocukların ruhsal ve fiziksel gelişimlerini yakından takip etmeniz ve bilgi sahibi olmanız için sosyal medyada pek çok uzmandan ve deneyimlerini paylaşan isimden destek alabilirsiniz. Çocuğunuzla kaliteli vakit geçirebileceğiniz etkinlikler, iletişiminizi güçlendirecek oyunlar ve onun gelişimine olumlu etkisi olacak davranışları merak ediyorsanız [@mutlucocukiyigecek](#) tam size göre. Çocuklarımız büyürken en çok endişe ettiğimiz konu sağlıkları oluyor. Uzman Çocuk Doktoru Ali Fuat Serpen, sık karşılaşılan çocuk hastalıkları hakkında bilgiler paylaşırken, alınması gereken önlemleri ve ilk yardım yöntemlerine de değiniyor. [@uzmdr.alifuatserpen](#)

GIDA VE ÜRÜN GÜVENLİĞİ

Ürün çeşitliliği çok fazla ancak seçim yapmak epey zor. Özellikle de yediğiniz ve kullandığınız ürünlerin içeriğine dikkat eden biriyse alışveriş yapmak çok da kolay olmuyor. Sizin yerinize ürünleri araştıran ve içeriklerini kontrol ederek paylaşan [@gidadedektifi](#), gıda ve ürün güvenliğinde hassas olanlar için ideal. Piyasada satışta olan ürünlerin içeriğini inceleyerek paylaşan Gıda Dedektifi, hiçbir kuruma ve kuruluşa bağlı olmadan objektif duruşuyla dikkat çekiyor.

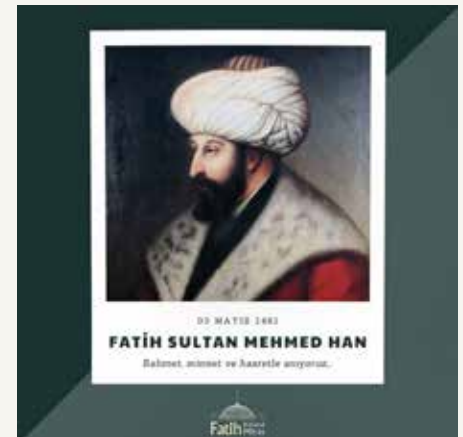
YEMEK TARİFLERİ

Hemen her gün “Bugün ne pişirsem, ne yesem?” diye kendimize soruyoruz. [@nerminyazililas](#) bu sorunun yanıtını verirken, tarifleriyle ilham veren bir isim. Yurtdışında yaşayan ve kalabalık bir aileye sahip olan Nermin Yazılıtaş, geleneksel Türk yemeklerinden dünya tatlılarına pek çok lezzeti detaylı tariflerle hesabından paylaşıyor. “Ben yemek yapamam” diyenleri dahi mutfağa sokup harikalar yaratmasını sağlayacak bir diğer isim de Nazlı Aksoy Cırcık. Cırcık’ın tarifleriyle lezzetli yemekleri siz de yapabilirsiniz. [@chefandmom](#)

KÜLTÜR SANAT

Tarihi eserler hakkında ayrıntılı bilgi almak, yeni açılan sergilerden haberdar olmak ve kültür-sanat etkinliklerini takip etmek için doğru yerdesiniz! Her sokağı ve yapısı ile tarih kokan Fatih'teki tüm eserleri incelemek ve bilgi sahibi olmak için Fatih Belediyesi bünyesindeki [@mirasfatih](#) hesabını; gelenekselden moderne pek çok dalda özenle seçilen eserlerden oluşan sergileri ziyaret etmek ve etkinlikleri kaçırmamak için ise [@kadirgasanat](#) hesabını takip edebilirsiniz.

Kripto para
dünyasında
neler oluyor?

NEDEN BİR İNSAN ELON MUSK COIN ALMAK İSTER?

SAİD ERCAN
TEKNOLOJİ YAZARI

**BİR ÇEŞİT
VERİ SAKLAMA
ŞEKLİ OLAN
BLOCKCHAIN
(BLOKZİNCİRİ),
ÇEVİRİM İÇİ ORTAMDA
HER TÜRLÜ BİLGİYİ
VE VERİYİ
İZLEYEBİLDİĞİMİZ
DİJİTAL BİR DEFTERİ
İFADE EDİYOR.
OLDUKÇA GENİŞ
BİR KULLANIM
ALANINA SAHİP OLAN
BLOKZİNCİRİ; SANAT,
SPOR, SAĞLIK, FİNANS,
SAVUNMA GİBİ BİRÇOK
MECRADA, GELECEĞİN
TEKNOLOJİSİ OLARAK
NİTELENDİRİLİYOR.**

Everydays: the First 5000 Days, Bleeple adıyla bilinen Mike Winkelmann tarafından yapılan JPEG formatında bir görseldir. Eser, Winkelmann'ın "Everydays" serisi için yaptığı 5 bin resimden oluşan bir kolajdır. Everydays'i temsil eden değiştirilemez token, 2021'de Christie's'de 69,3 milyon dolara satıldı. Yaşayan sanatçıların eserleri arasında en pahalı üçüncü eser olan bu çalışmaya ödenen bu rakam, bir NFT için ödenen en yüksek fiyat olmuştur.

Her türlü iş alanındaki somut (nakit para, ev, araba) veya soyut (telif hakkı, fikri mülkiyet) varlıklar blokzinciri teknolojisi ile kolayca takip edilir, birçok yedekleme ile veri silinmesinin önüne geçilir ve varlıkların üzerinde değişiklik yapılmasına izin verilmez. Bir işlemin hata verdiği anlaşıldığında ise hatayı tersine çevirmek için yeni bir işlem eklenir ve her iki işlem de görünür olur.

Blokzincirlerin her biri, barındırdığı veriyi “blok” ismindeki üzerinde oynamaya, değişime veya hacklenmeye imkan tanımayan gruplara bölmektedir. Kapasitesi dolan blokların kayıt altına alınabilmeleri için kodlama işlemiyle bir sonraki bloğa bağlanmaları sağlanır ve bu şekilde blokzinciri meydana gelir. Blokzincirine dahil olanlar ise zincirin bir düğümü olarak görülür. Her bir zincirde yüz binlerce düğüm yer alabilmektedir. En popüler blokzinciri ağları ise Bitcoin ve Ethereum gibi kripto paralardır.

Blokzinciri teknolojisinin en önemli özellikleri ağda yer alan dijital verilerin kopyalarının yüz binlerce düğümde saklanmasını sağlayan yapısı, bilgilerin üzerinde değişiklik yapılmasını engelleyen kodlaması ve ağ üzerinde

yapılacak tüm güncellemelerin görünür olması şeklinde sıralanabilir. Bu özellikleriyle blokzinciri, herhangi bir otorite olmaksızın dağınk bir veri tabanında yetkilendirme, sahiplendirme ve kimliklendirme gibi günümüz düzeninde “noter” varlığını mecbur kulan işlemleri gerçekleştirmektedir.

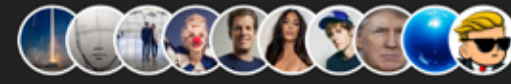
BLOKZİNCİRİNİN AVANTAJLARI
Blokzinciri ile veriler dağınk olarak birden fazla cihazda tutulur ve dışarıdan gelecek olası saldırı durumunda verinin ortadan kaldırılması gibi bir durum asla yaşanmaz. Bilgisayar klasörlerimizde veya yazılı bir belgede sakladığımızda yaşadığımız kaybolma, silinme, hacklenme gibi durumlar, blok zincirindeki yüz binlerce yedekleme sayesinde kesin olarak ortadan kaldırılır ve kusursuz bir veri güvenliği sağlanır. Aynı zamanda sayısal bir formüle sahip olan sistem, otomatik bir çalışma düzenine sahiptir. Dolayısıyla hata ihtimali bulunmaz.

Blokzinciri teknolojisinin günümüzde tercih sebebi olmasını sağlayan etkenlerden biri de sistemin herhangi bir otoriteye bağlı olmadan güvenli, ucuz ve pratik şekilde işlem yapmaya elverişli olmasıdır. Ayrıca zincirler üzerinde

**BİLGİSAYAR
KLASÖRLERİMİZDE
VEYA YAZILI BİR
BELGEDE
SAKLADIĞIMIZDA
YAŞADIĞIMIZ
KAYBOLMA,
SİLİNME,
HACKLENME GİBİ
DURUMLAR, BLOK
ZİNCİRİNDEKİ
YÜZ BİNLERCE
YEDEKLEME
SAYESİNDE KESİN
OLARAK ORTADAN
KALDIRILIR.**

BitClout Pulse

yapılan tüm işlemler kontrol edilebilir, böylece dolandırıcılık, kötüye kullanım gibi durumların önüne geçilir.

ÜRÜNLERİN DİJİTAL YANSIMASI: NFT
Blokzinciri ile hayatımıza girmiş olan bir diğer veri birimi de NFT (Jeton/non fungible token) olmuştur. Benzersiz bir dijital öğeyi temsil eden bu yeni veri birimini, insanların milyon dolarlar ödeyerek satın aldığı NFT’leri görünce daha da merak etmeye başladık.

Dünyadaki madenler arasında en nadir bulunanlardan biri olan altın, küresel ekonomik düzenin de en kıymetli metalarından biri olarak yüzyıllardır hayatımızda “değerli” unvanını korumaktadır. Onu değerli yapan ise hiç kuşkusuz “nadir” bulunuyor olmasıdır. Sanat dünyasında da aynı şekilde bir eserin biricik olması, sanatseverler için söz konusu ürüne sahip olma iştahını artırmakta ve ürünü daha kıymetli

**ABD'Lİ ÜNLÜ SANATÇI BEEPLE 2007 YILINDAN
BU YANA ÜRETTİĞİ ESERLERİ KAPSAYAN DİJİTAL
ÇİZİMİNİ, NFT OLARAK AÇIK ARTIRMADA 69,3
MİLYON DOLARA SATARAK BİR REKORA İMZA ATTI.**

kılmaktadır. Aslında az olanı değerli yapan şeyin, az olana sahip olma hissi olduğunu da söyleyebiliriz.

Yeni dönemin trend veri birimi NFT yani “Değiştirilemez Tokenler” fiziksel dünyadaki koleksiyon ürünlerinin dijital alandaki yansımalarıdır. Aklımıza gelebilecek yüzük, kitap vb. her türlü eşyanın dijital dünyada bir “değiştirilemez tokeni” olabilir. Ancak söz konusu tokenler, kripto para birimleri gibi takas edilemezler çünkü tüm değiştirilemez tokenler, dijital para birimlerinin tersine birbirinden farklıdır. Bu tokenler kolayca birbirlerinden ayırt edilebilmeleri ve doğrulanabilmeleri için özel şekilde üretilir.

Çoğunlukla Ethereum altyapısında üretilen bu dijital ürünler, ERC-721 ve ERC-1155 belirteçlerinin standartlarına göre oluşturulur. Ethereum altyapısının yanı sıra Eos, Neo ve Tron geliştiricileri de NFT oluşumunu teşvik etmek için kendi belirteç standartlarını kullanıcılara sundular.

MİLYON DOLARLIK .PNG DOSYALARI
NFT'ler bugün çoğunlukla dijital sanat ürünlerinin alışverişinde kullanılıyor. Örneğin resim, GIF, tweet, sanal ticaret kartları, fiziksel nesnelerin görüntüleri, sanal emlak ve daha fazlası birçok ürün için kullanılmaktadırlar.

Son dönemin en dikkat çekici NFT alımlarından biri Twitter'ın kurucu ortağı Jack Dorsey'in bir tweet'ini 2,5 milyon dolara satmasıydı. Asıl ses getiren NFT satımı ise ABD'li ünlü sanatçı Beeple'nin 2007 yılından bu yana ürettiği eserleri kapsayan dijital çizimini, NFT olarak açık artırmada 69,3 milyon dolara satarak bir rekora imza atması oldu. Artık bir PNG dosyasına yüzlerce ev, araba parası verip bilgisayar klasöründe saklayacak insanlarla aynı dünyada yaşıyoruz.

Bugün bu görsele istersek biz de ulaşabilir hatta yazıcıdan çıktısını alıp duvarımıza asabiliriz diye düşünüyor olabilirsiniz, fakat bu ürüne değer katan şey, NFT olarak sadece satın alanın elinde olmasıdır. Bu durumu şöyle düşünersek belki daha doğru anlamlandırabiliriz; Pablo Picasso’nun İspanyol iç savaşı döneminde çizmiş olduğu Guernica tablosunun kopyalarına her birimiz kolayca ulaşabilir, odamıza asabiliriz. Bahsettiğimiz lükse her birimiz ulaşabiliyorken birilerinin bu tablonun aslına milyonlarca dolar ödemeye hazır olduğunu da biliyoruz. İşte bir eserin aslına sahip olma hazzı, insanları artık dijital dünyada NFT’li JPG, GIF dosyalarına milyon dolarlar harcayacak duruma getiriyor.

Peki 69,3 milyon dolar vererek bir JPG

BİTCOİN'E BENZER BİR MİMARİYE SAHİP OLAN BITCLOUT, FARKLI OLARAK DAHA KARMAŞIK OLAN PROFİLLERİ, GÖNDERİLERİ, TAKİPLERİ, TAKİPÇİLERİ VE DAHA FAZLASINI DESTEKLEYEBİLİR.

dosyası satın alan kişinin zararda olduğunu iddia edebilir miyiz? An itibarıyla evet, böyle bir iddiada bulunabiliriz, fakat 2 sene sonra bu kişinin aynı eseri 269 milyon dolara sattığını duyarsak da şaşırmmamalıyız.

Yakın zamanda birçok sanatçının albümlerini NFT şeklinde satacaklarını biliyoruz. Ünlü yıldızların sadece 10 albüm çıkarıp, milyon dolarlık maliyetlerle bunları sanatseverlere satacağını göreceğiz. Sanatın topluma açık yönünün zarar göreceği eleştirileri arasında Kings Of Leon isimli bir müzik grubu, yeni albümlerinin NFT satışlarından 2 milyon dolar elde etti. Sektörel açıdan NFT ürün alanının her geçen gün genişlemesiyle, ikinci el NFT sitelerinin de hayatımıza gireceğini söyleyebiliriz.

ÜNLÜLERİ KRİPTO PARAYA DÖNÜŞTÜREN SOSYAL AĞ: BITCLOUT BitClout'a dijital bir hisse senedi piyasası denilebilir. BitClout, gerçek para kullanarak insanlar ve gönderileri üzerinde spekülasyon yapmanıza izin veren, blockchain tabanlı yeni bir sosyal ağ türüdür. Bitcoin'e benzer bir

mimariye sahip olan BitClout, farklı olarak daha karmaşık olan profilleri, gönderileri, takipleri, takipçileri ve daha fazlasını destekleyebilir. Bitcoin gibi BitClout da tamamen açık kaynaklı bir projedir ve arkasında hiçbir şirket yoktur.

Herkesin kendi adına bir coin'inin olduğu ve diğer insanların da bu coin'leri Bitcoin ile satın alarak başkasının hissesine sahip oldukları bir platform; yani aslında şahısların şirkete dönüştüğü ve yatırım yapılabildiği bir alan ve aynı zamanda meşhurluk ve ekonomik geçerlilik parametresinin dijitalde işlediği ve yeni hisse senedi kahramanlarını

doğuran, ekonomik sonuçları olan yeni bir dijital oyun. Burada da yine sosyal medyada kripto para manipülasyonları ile şirketi Tesla'nın değerinden daha fazla para kazanan Elon Musk başı çekiyor.

Neden bir insan Elon Musk coin almak ister? Gelecekte daha meşhur ya da başarılı olacağına inanırsanız ona yatırım yapmak istemez misiniz? NFT'de de olan, her alışverişte, eserin sahibine ayrılan küçük miktardaki ücret gibi, BitClout içerik yaratıcıları da satılan kendi coin'lerinin %10'una sahip olabiliyor. İlk açıldığında davetiye yöntemiyle üye kabul eden BitClout'a, son güncellemeyle artık

CLUBHOUSE SES TABANLI OLDUĞU İÇİN İNSANLAR SAMİMİ OLDUĞUNU DÜŞÜNDÜ. ELON MUSK'IN “TWITTER'A ARA VERDİM ARTIK CLUBHOUSE'DAYIM” AÇIKLAMASI DA CABASI OLDU.

davetiyesiz üye olmak mümkün. **YATIRIMCISI BİLİNMIYOR** BitClout'un arkasında kimin olduğu henüz bilinmiyor. Bu Silikon Vadisi girişimi, yapılan yatırımdan anlaşıldığı üzere sağlam bir ekip tarafından finanse ediliyor. İlginç bir büyüme stratejisi uygulayan ekip, Twitter'da en popüler 15 bin hesabı direkt BitClout üzerinde de oluşturdu. Bu hesapların her birinin platformda kendine ait coin'leri de bulunuyor. Üye olduktan sonra hesabınızı doğrulamak için BitClout hesabınızın kodunu Twitter hesabınızdan paylaşmanız yeterli. Türkiye'de henüz bu sosyal ağ bir çılgınlığa dönmemiş olsa da, bazı popüler medya yüzleri ve girişimciler sayesinde kısa sürede büyük bir kesime ulaşacağını öngörmek zor değil.

NEDİR BU CLUBHOUSE?

Clubhouse, “sosyal medya siteleri ve uygulamaları artık bitti, yeni sosyal ağın tutması zor” denilen bir zamanda birden dünya gündemine girdi. Sadece davetiye ile katılım olması, sadece IOS 13 ve üzeri yazılım kullananlara açık olması cazibeyi artırdı. Davetiye yöntemi ilgi çekerken, davetiye arayanlar çoğaldı, hatta davetiye satanlar bile olduğunu duymaya başladık...

Clubhouse sosyal ağında sadece sesle iletişim kurulabiliyor. Ağ içinde fotoğraf, video ve text tabanlı paylaşım bulunmuyor; odalar bazında ilerleyen paylaşımlarda bir oda açılıyor ve bu odada sesli konuşmalar başlıyor. Kullanıcıların ilk kaydolduğunda 2 davetiye hakkı var. Oda açmak ve uygulamayı kullanma süresi, bu hakkın artmasını sağlıyor. Kimin kimi davet ettiği de rahatlıkla görülebiliyor; bu haliyle network yönetimi konusunda da takipçilere fikir veriyor.

Özellikle Elon Musk'ın canlı oturumlara katılması, herkesin rahat bir şekilde kendisini dinlemesi ve soru

sorabilmesi çok ilgi çekti. Türkiye'de daha çok girişim ekosistemindeki influencer'ların ilgi gösterdiği platform, Cüneyt Özdemir'in katılımıyla gazeteci ve medyacı kullanıcıların da dikkatini çekti. Siyasi parti liderleri ve siyasetçilerin oturumlara katılmasıyla kısa sürede siyasi paylaşımların da arttığı görüldü.

NEDEN BU KADAR SEVİLDİ?

Clubhouse ses tabanlı olduğu için insanlar samimi olduğunu düşündü. Elon Musk'ın “twitter'a ara verdim artık clubhouse'dayım” açıklaması da cabası oldu. Henüz markaların, kurumların bulunmaması, telefonla kayıt zorunluluğu olduğu için fake (sahte) hesap olmaması; dolayısıyla gerçek kişilerin bulunması, kısa sürede sevilmesini sağladı. Ses kaydı alınamaması, canlı konferans dışında paylaşımın olmaması ve dünyaca ünlü girişimcilerin ve celebrity'lerin (ünlüler) uygulamada aktif olması da ilgiyi artırdı.

Uygulama uzun vadede tutar mı? Platform son yaptığı açıklamada oda açanlara ücret ödeyeceğini duyurdu. Bu da daha çok oda ve daha çok muhabbet demek. Uygulamanın Android kullanıcılara açıldığında patlama yaşanacağını, uzun vadede ise podcast mantığıyla eşleştiği için kalıcı bir popüleritesinin olacağını düşünüyorum.

Bakımı Kolay Bitkilerle

DAHA YEŞİL MEKÂNLAR

**PANDEMİYLE BİRLİKTE EVDE DAHA ÇOK
ZAMAN GEÇİRDİĞİMİZ BU DÖNEMDE EV
DEKORASYONUNA OLAN İLGİ DE ARTTI.
DAHA CANLI, DAHA YEŞİL MEKÂNLARDA
YAŞAMAK İÇİN EVDE KOLAYLIKLA
YETİŞTİRİLEBİLEN BİTKİLER, ODALARIN
BAŞKÖŞELERİNDE YER ALMAYA BAŞLADI.**

DİLARA SERİN
İLETİŞİM UZMANI

Koronavirüs salgınıyla birlikte evlerimizde daha çok zaman geçirmeye başladık. Hayatı eve sığdırma arayışıyla yaşam alanlarımızı güzelleştirmek için, bazen dekorasyonda büyük değişikliklerle, bazen de küçük dokunuşlarla, ufak aksesuarlarla hayatı renklendirmeye koyulduk. Bu dokunuşlardan biri de evlerimizi canlandıran, doğayı içeri taşıyan salon bitkileri.

Mekâna daha estetik, sıcak ve samimi bir görünüm kazandıran iç mekân bitkileri içinde bakımı kolay olanlar daha çok tercih ediliyor. Mekân düzenlemelerinde istenmeyen alan ve objelerin gizlenmesi, keskin hatların yumuşatılması gibi farklı amaçlara da hizmet eden bitkiler, her koşulda evlerin daha canlı ve ferah görünmesini sağlıyor. Evde yetiştirilebilen ve bakımı kolay olan beş bitkiye birlikte göz atalım...

YUKKA (YUCA)

Yuka çiçeği bol ışık almayı sever, dayanıklıdır ve bu özellikleriyle harika bir salon bitkisidir. Güneşi seven ama aynı zamanda güneşe karşı çok hassas olan Yuka, gün içerisinde yapraklarını güneşe döner. En çok tercih edilme nedenlerinden biri de az sulanması ve bakımı kolay bitki türlerinden biri olmasıdır. Ne çok aydınlık ne de fazla karanlık bir ortam ister. Bulundukları yerlerde 1-2 saat olsa da ışık alması yeterli olur. Gün ışığı almayan yerleri belli aralıklarla güneşe doğru çevrilmelidir. Kış aylarında haftada 1, yaz aylarında haftada 2 kez sulamanız yeterli olacaktır. Aynı zamanda balkon, teras, klima vb. alanlarda hava akımına maruz kalmaması gerekir. Yılda bir kez toprağı değiştirilmeli ve arada havalandırılmalıdır. Toprak değişiminin yapıldığı en uygun dönem bahar aylarıdır. Görünüşündeki estetik ile ahşaba hayat veren bitkilerin başında gelen Yuka, yaşam alanlarınıza hoş bir dokunuş yapmanızı sağlar.

ANNELERİN GÖZ BEBEĞİ: ALOE VERA

Güzel görüntüsünün yanında cilde de çok iyi gelen Aloe Vera ülkemizde de, özellikle kozmetikte çok tercih edilen bir bitkidir. Koparıldıktan sonra bir hafta saklanabilen bitkinin yapraklarındaki jel, nemlendirici olarak kullanılabilir. Aloe Vera jeli ayrıca, yara, kesik ve yanıklarda da etkilidir. Durum böyle olunca da özellikle annelerimizin en sevdiği bitki olması kaçınılmaz... Aloe Vera bitkisini pencere kenarlarında, masa üstünde kolayca konumlandırabilirsiniz ve güneş ışığını çok sevdiği için saksısını arada bir döndürerek yapraklarının eşit uzamasını sağlayabilirsiniz. Aloe Vera güneşi çok sevse de soğuk havaya da -7 dereceye kadar dayanabilir. Yine de ideal sıcaklıkta olması için minimum 8-10 derecede durması gereklidir. Çok su verildiğinde kökleri hızla çürüyebildiği için toprağını kontrol edip eğer kuruduysa sulanmalıdır. Genellikle kışın haftada 1, yazın haftada en az 2 kez sulamak yeterlidir. Aloe Veranızın çürümesini istemiyorsanız sulama yaparken dikkat etmeniz gereken en önemli nokta, suyun asla yapraklara temas etmemesidir.

KILIÇ ÇİÇEĞİ (SANSEVIERIA)

Ülkemizde Peygamber Kılıcı, Paşa Kılıcı olarak da bilinen bu çiçek, dekoratif görüntüsüyle ev ve ofislerde en çok tercih edilen bitkilerin başında gelir. Suyla arası iyi olmayan Kılıç Çiçeği kaktüstten sonra susuzluğa en çok dayanan bitkidir. Her gün sulamayı unuturum, diyorsanız, tam size göre... Karbondioksidi depolayan ve gece boyunca oksijen salgılayarak ortamın havasını temizleyen Kılıç Çiçeği, yatak odalarında ya da fazla havalandırılmayan iş yerlerinde gönül rahatlığıyla yetiştirebilir. Sert yapraklara sahip çiçek, kötü şartlara dayanabilir ve en az sulamaya en iyi yanıtı verir. Cam kenarı aramayan bitkilerden olduğu için salon içlerinde, antrelere yerleştirilebilen çiçeğin yaz aylarında haftada 2-3 kez, kış aylarında ise 15 günde 1 sulanması önerilmektedir. Çiçeğin daha sağlıklı büyümesi için lekelenen ve çürüyen yapraklar kesilip uzaklaştırılmalıdır.

Evleri daha ferah ve sıcak gösteren Kılıç Çiçeği'ni, bitki dekorasyonunda çokça kullanılan hasır sepetlerle de sergileyebilirsiniz.

DEVETABANI (MONSTERA)

Devetabanı, uzun saplı, derimsi dokulu, derinlemesine parçalı ve ayası oval delikli, 60 santimetreye kadar uzayabilen, gösterişli ve parlak yaprakları olan dekoratif bir bitkidir. Kalp formundaki yapraklarıyla estetik bir görünüme sahip olan devetabanı, son yıllarda çokça tercih edilen bakımı zahmetsiz ve kolay iç mekân bitkilerinden biridir. Geniş salonlarda oldukça gösterişli duran bitki, adeta yağmur ormanları havasını iç mekânlara taşır. Devetabanı, doğrudan güneş ışığı almayan aydınlık veya yarı gölgeli alanları sever; doğrudan güneş ışığı alması halinde yaprakları kuruyabilir ve yanabilir. Aradığı ideal sıcaklık 15-21 derece aralığındadır. Genel olarak kuraklığa dayanıklı olduğu için sürekli sulamaya gerek bırakmayan bitkilerdendir. ▲

BENJAMİN

Çiçek meraklılarının kısaca Benjamin diye andıkları Ficus Benjamin, sarkık dalları olan ve boyu 2 metreye ulaşabilen bir saksı bitkisidir. Parlak, küçük ve sivri uçlu 5-10 santimetre uzunluğunda, her mevsim yeşil kalan yaprakları bulunmaktadır. Hemen her eve uyum sağlayan Benjamin'in seveceği ideal ortamı bulabilmek için 3-4 gün aralıklı yerini değiştirmek gerekebilir. Yerini sevmediğini yapraklarını dökerek gösteren bitki, uygun yerini bulunca hızlıca yapraklarını yeşertir.

Toprağındaki mineralleri hızlı tüketen bir bitki olan Benjamin'in her yıl toprağı düzenli olarak değiştirilmelidir. Hava akımına maruz kalmayı sevmeyen bitki, kış aylarında haftada bir oda sıcaklığındaki su ile sulanmalıdır, yaz aylarında ise haftada 2-3 kez sulanabilir. Bitki, doğrudan güneş ışığına maruz kalmadan, aydınlık ve nemli ortamlarda daha sağlıklı gelişir.

FATİH BELEDİYESİ

2. Fotoğraf Yarışması

FOTOĞRAFIN
GÖR
DEDİĞİ

TOPLAM
250.000 TL 'ye
VARAN ÖDÜLLER

M. ERGÜN TURAN
FATİH BELEDİYE BAŞKANI

SERBEST VİZÖR | FOTOĞRAFLARLA BİR HİKAYE ANLAT | ÇEK KURGULA YARIŞ | VIDEO ÇEK YARIŞ

Fatih'i yaşa
Fatih'te yaşa

Son Başvuru Tarihi: 12 Kasım 2021
Detaylı Bilgi ve Kayıt İçin: **www.fatih.bel.tr**

FATİH BELEDİYESİ

FATİH MERKEZ KÜTÜPHANESİ

BU KÜTÜPHANE *Gençlerin!*

29 MAYIS'TAN İTİBAREN
FATİH BELEDİYE BİNASI'NDA
GENÇLERİN YENİ BİR
KÜTÜPHANESİ VAR!

Fatih'i yaşa
Fatih'te yaşa

FATİH BELEDİYESİ